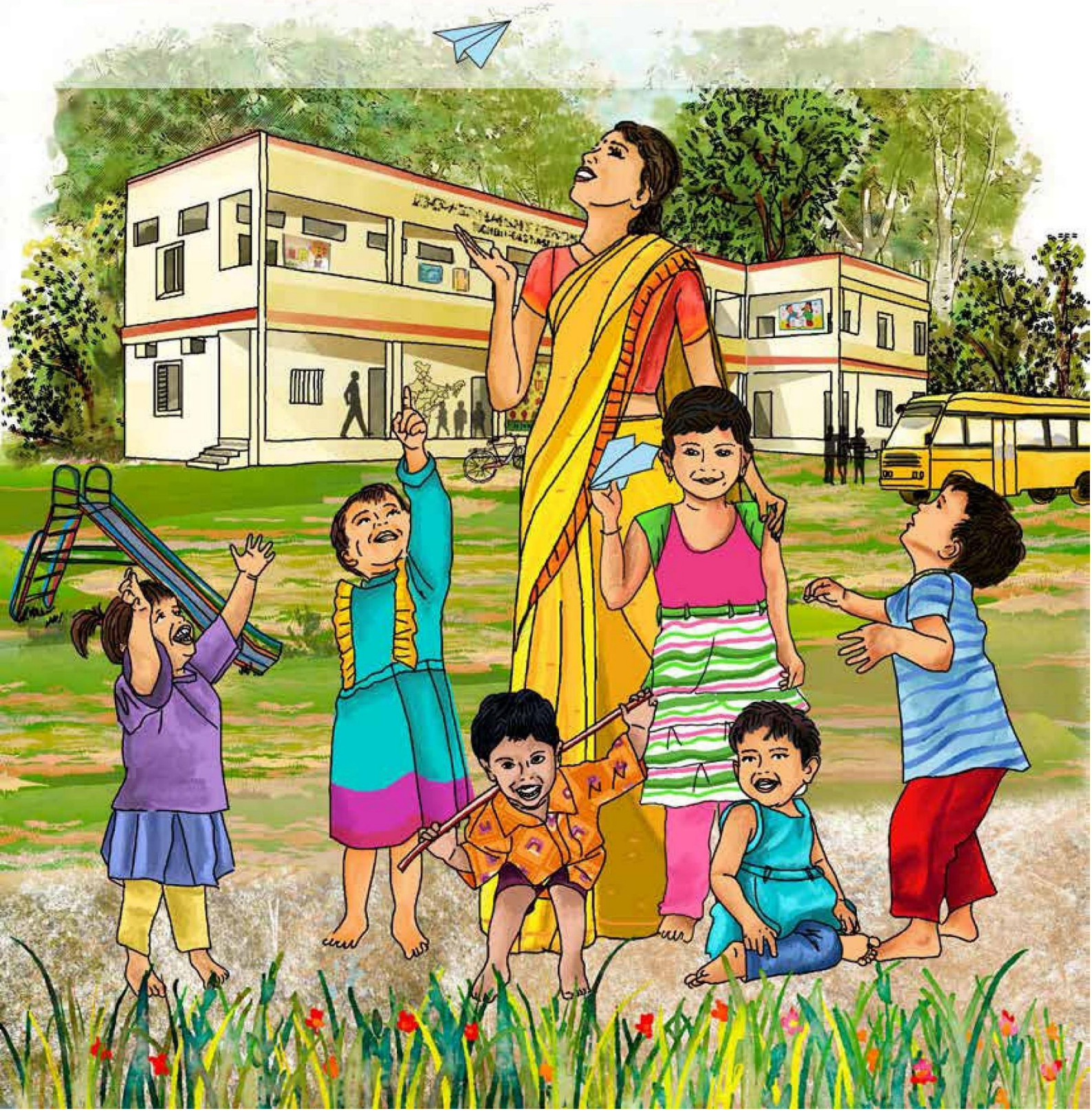

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ 2022

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ 2022

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ

ਮੁੱਖਬੰਧ

ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਮਾਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਧਰਮਿੰਦਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ (NCF) ਸੌਂਪਦਾ ਹਾਂ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (NEP) 2020 ਭਾਰਤ ਨੂੰ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਪੂਰਨ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪਹਿਲ ਹੈ। NCF, NEP 2020 ਦੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਜੋ NEP 2020 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ, ਇਸ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਉਰਜਾਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ, ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਹੁਵਚਨ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਹੈ। ਇਹ 5+3+3+4 'ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ' ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜੋ NEP 2020 ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ, 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਿਆਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਖੋਜ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ NCF ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਖੋਜਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ, ਦਿਮਾਗੀ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਜਿਵੇਂਕਿ NEP 2020 ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸੰਗਠਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਗਠਨ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਸੰਕਲਪਿਕ, ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ 'ਖੇਡਣ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਮਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, NEP 2020 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਮਾਰਗ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਇਹ NCF ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਸਮੇਤ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ 1.3 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ, 32 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ 1550 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ 35 ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੇਪਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ।

ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ 25 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 4000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਹਰ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ 25 ਪੇਪਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ 175 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਹਰ ਸਮੂਹ।

ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ NCF ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੂਹਿਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਚੁਨੌਤੀ ਉਦੋਂ ਆਈ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਇਨਪੁਟਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਠੋਸ, ਵਿਹਾਰਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, NCF ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ, ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਕਈ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਮੇਤ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਸਲੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ।

ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ 5+3+3+4 ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ 18 ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ NCF ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਪੜਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਫਰੇਮਵਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਵੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ।

ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੀਡਬੈਕ ਨਾਲ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਚਿਤ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਾਂਗੇ।

ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਕੇ. ਕਸਤੂਰੀਰੰਗਨ

ਚੇਅਰਪਰਸਨ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ

ਅਕਤੂਬਰ 20, 2022

ਬੈਂਗਲੁਰੂ

ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਬਦ (Acronyms)

Sr No	Acronyms	Full Form	ਪੰਜਾਬੀ
1	BEO	Block Education Officer	ਬਲਾਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ
2	BITE	Block Institute of Teacher Education	ਬਲਾਕ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਟੀਚਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
3	BRC	Block Resource Centre	ਬਲਾਕ ਰਿਸੋਰਸ ਸੈਂਟਰ
4	CBSC	Central Board of Secondary Education	ਸੈਂਟਰਲ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
5	CG	Curricular Goals	ਕਰੀਕੁਲਰ ਗੋਲਜ਼
6	CRC	Cluster Resource Centre	ਕਲੱਸਟਰ ਰਿਸੋਰਸ ਸੈਂਟਰ
7	DEO	District Educational Officer	ਡਿਸਟ੍ਰਿਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ
8	DIET	District Institute of Education and Training	ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ
9	DIKSHA	Digital Infrastructure for Knowledge sharing	ਡਿਜੀਟਲ ਇਨਫਰਾਸਟਰਕਚਰ ਫਾਰ ਨਾਲੇਜ਼ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ
10	DISE	District Information System for Education	ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਫਾਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
11	ECCE	Early Childhood Care and Education	ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
12	ECE	Early Childhood Education	ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
13	FLN	Foundational Literacy and Numeracy	ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਲਿਟਰੇਸੀ ਐਂਡ ਨਿਊਮਰੇਸੀ
14	NCF-FS	National Curriculum Framework for Foundational Stage	ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੀਕੁਲਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਫਾਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਜ
15	GDP	Gross Domestic Product	ਗਰੋਸ ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਪਰੋਡਕਟ
16	GER	Gross Enrolment Ratio	ਗਰੋਸ ਇਨਰੋਲਮੈਂਟ ਰੇਸ਼ੋ
17	GOI	Government of India	ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ
18	GRR	Gradual Release of Responsibility	ਗ੍ਰੈਜੂਅਲ ਰੀਲੀਜ਼ ਆਫ਼ ਰਿਸਪੋਂਸੀਬਿਲਟੀ
19	ICDS	Integrated Child Development Service	ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਿਡ ਚਾਈਲਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਰਵਿਸ
20	IECEI	India Early Childhood Education Impact	ਇੰਡੀਅਨ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਮਪੈਕਟ
21	ITEP	Integrated Teacher Education Programme	ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਿਡ ਟੀਚਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ

22	MWCD	Ministry of Women and Child Development	ਮਨਿਸਟਰੀ ਆਫ ਵੋਮੈਨ ਐਂਡ ਚਾਈਲਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ
23	NAS	National Achievement survey	ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ
24	NCERT	National Council of Educational Research and Training	ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ
25	NCF	National Curriculum Framework	ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੀਕੁਲਮ ਫਰੇਮਵਰਕ
26	NCPFECCE	National Curricular and Pedagogical Framework for Early Childhood Care and Education	ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੀਕੁਲਮ ਐਂਡ ਪੈਡਾਗੋਗੀਕਲ ਫਰੇਮਵਰਕ ਫਾਰ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
27	NCTE	National Council for Teacher Education	ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਟੀਚਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
28	NDEAR	National Digital Education Architecture	ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਜੀਟਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ
29	NEP	National Education Policy	ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਾਲਿਸੀ
30	NFHS	National Family Health Survey	ਨੈਸ਼ਨਲ ਫੈਮਲੀ ਹੈਲਥ ਸਰਵੇ
31	NGO	Non-Governmental Organization	ਨਾਨ-ਗਵਰਨਮੈਂਟਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ
32	NIOS	National Institute of Open Schooling	ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਓਪਨ ਸਕੂਲਿੰਗ
33	NIPCCD	National Institute of Public Cooperation and Child Development	ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਕੋਅਪਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਚਾਈਲਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ
34	NIPUN	National Initiative for Proficiency in Reading with Understanding and Numeracy Bharat Programme	ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਫਾਰ ਪ੍ਰੋਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਇਨ ਰੀਡਿੰਗ ਵਿਥ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਐਂਡ ਨਿਊਮਰੇਸੀ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ
35	PEEO	Panchayat Elementary Education Officers	ਪੰਚਾਇਤ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ
36	POSHAN	Prime Minister's Overarching Scheme for Holistic Nutrition	ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰਸ ਓਵਰਅਰਚਿੰਗ ਸਕੀਮ ਫਾਰ ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਨਿਊਟ੍ਰਿਸ਼ਨ
37	PTR	Pupil-Teacher Ratio	ਪਿਊਪਲ-ਟੀਚਰ ਰੇਸ਼ੋ
38	QR	Quick Response Code	ਕੁਇਕ ਰਿਸਪਾਂਸ ਕੋਡ
39	ROI	Return on investment	ਰਿਟਰਨ ਆਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
40	RtE	Right to Education	ਰਾਈਟ ਟੂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
41	SARTHAQ	Students' and Teachers' Holistic Advancement through Quality Education	ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਐਂਡ ਟੀਚਰਸ ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਐਡਵਾਂਸਮੈਂਟ ਥ੍ਰੂ ਕੁਆਲਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ

42	SCERT	State Council of Educational Research and Training	ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ
43	SEDG	Socio-Economically Disadvantaged Group	ਸੋਸੀਓ-ਇਕਨਾਮੀਕਲੀ ਡਿਸਅਡਵਾਂਟੇਜਡ ਗਰੁੱਪ
44	SLAS	State Learning Achievement Survey	ਸਟੇਟ ਲਰਨਿੰਗ ਐਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ
45	SMC	School Management Committee	ਸਕੂਲ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ
46	TET	Teacher Eligibility Test	ਟੀਚਰ ਇਲੀਜੀਬਿਲਟੀ ਟੈਸਟ
47	TLM	Teaching-Learning Material	ਟੀਚਿੰਗ ਲਰਨਿੰਗ ਮਟੀਰੀਅਲ
48	UDISE	Unified District Information System for Education	ਯੂਨੀਫਾਈਡ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਫਾਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
49	UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation	ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ, ਸਾਇੰਟੀਫਿਕ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਆਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ
50	UNICEF	United Nations Children's Fund	ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਚਿਲਡਰਨਜ਼ ਫੰਡ
51	UT	Union Territory	ਯੂਨੀਅਨ ਟੈਰੀਟਰੀ

ਵਿਸ਼ਾ-ਸੂਚੀ

ਮੁੱਖਬੰਧ	5
ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਬਦ	7
ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਾਰਨੀ	10
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਬਾਰੇ	13
ਅਧਿਆਇ 1: ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ	15
ਭਾਗ 1.1 ਭੂਮਿਕਾ	17
ਭਾਗ 1.2 ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ	21
ਭਾਗ 1.3 NEP 2020 ਦਾ ਵਿਜ਼ਨ	33
ਭਾਗ 1.4 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ?	39
ਭਾਗ 1.5 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਕੂਲਿੰਗ ਦਾ ਸੰਦਰਭ	46
ਅਧਿਆਇ 2: ਉਦੇਸ਼, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ	49
ਭਾਗ 2.1 ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ	51
ਭਾਗ 2.2 ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੱਕ	53
ਭਾਗ 2.3 ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ	56
ਭਾਗ 2.4 ਯੋਗਤਾਵਾਂ	59
ਭਾਗ 2.5 ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ	64
ਅਧਿਆਇ 3: ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਪਹੁੰਚ	71
ਭਾਗ 3.1 ਸਿਧਾਂਤ	73
ਭਾਗ 3.2 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ NCF ਦੀ ਪਹੁੰਚ	76
ਅਧਿਆਇ 4: ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ	81
ਭਾਗ 4.1 ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ	83
ਭਾਗ 4.2 ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	85
ਭਾਗ 4.3 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ	90
ਭਾਗ 4.4 ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ: ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਖਿਡੌਣੇ, ਸੰਗੀਤ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ	93

ਭਾਗ 4.5 ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ	112
ਭਾਗ 4.6 ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ	123
ਭਾਗ 4.7 ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ	131
ਅਧਿਆਇ 5: ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਸੰਗਠਿਤ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭੀਕਰਨ	133
ਭਾਗ 5.1 ਇੱਕ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ	136
ਭਾਗ 5.2 ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ	138
ਭਾਗ 5.3 ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ	142
ਭਾਗ 5.4 ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ-ਸਮੱਗਰੀ (TLM)	148
ਭਾਗ 5.5 ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ	157
ਭਾਗ 5.6 ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ	163
ਅਧਿਆਇ 6: ਅਗਲੇਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ	167
ਭਾਗ 6.1 ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ	169
ਭਾਗ 6.2 ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਸਾਧਨ	171
ਭਾਗ 6.3 ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ	178
ਭਾਗ 6.4 ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ	180
ਅਧਿਆਇ 7: ਸਮੇਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	183
ਭਾਗ 7.1 ਦਿਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ	185
ਅਧਿਆਇ 8: ਵਧੀਕ ਨਾਜ਼ਕ ਖੇਤਰ	189
ਭਾਗ 8.1 ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਪੰਗਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ	191
ਭਾਗ 8.2 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ	198
ਅਧਿਆਇ 9: ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਪੜਾਅ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ	201
ਭਾਗ 9.1 ਵਿਕਾਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ	203
ਭਾਗ 9.2 ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ	204
ਅਧਿਆਇ 10: ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਈਕੋ-ਸਿਸਟਮ ਬਣਾਉਣਾ	205
ਭਾਗ 10.1 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ	207
ਭਾਗ 10.2 ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ	212

ਭਾਗ 10.3 ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ	215
ਭਾਗ 10.4 ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ	217
ਭਾਗ 10.5 ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ	220
ਅਨੁਬੰਧ 1: ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ	223
ਅਨੁਬੰਧ 2: ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਅਭਿਆਸ	276
ਅਨੁਬੰਧ 3: ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਅਤੇ NCF ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਯੋਗਤਾਵਾਂ	327
ਅਨੁਬੰਧ 4: ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਤੋਂ ECCE 'ਤੇ ਖੋਜ	338
ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ	342
ਹਵਾਲੇ	345
Bibliography	347
ਮਾਨਤਾਵਾਂ	353
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਮਲਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ	356

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਬਾਰੇ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ (NCF) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (NEP) 2020 ਦੇ ਵਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। NEP 2020 ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ 5+3+3+4 ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਤਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੈਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਿਤ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸਮੁੱਚਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ, ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਅਭਿਆਸ, ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਮੁੱਦੇ, ਉਪਲਬਧ ਸਰੋਤ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। NEP 2020 ਦੀ ਕਲਪਨਾ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹਨ- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਸਮੇਤ- ਇਸ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਦੁਆਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਹੁਕਮ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਰਾਜ ਸੰਦਰਭ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਤਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਠਕ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਅੰਜਨ ਅਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਲਈ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਟੀਚਿਆਂ, ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਤੱਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ-ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਖੇਡ-ਸਮੱਗਰੀ, ਵਰਕਬੁੱਕ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਧੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜਾਂ, ਬੋਰਡਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਮੇਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਇਸ NCF ਦੇ ਉਦੇਸ਼

ਇਸ NCF ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ NEP 2020 ਵਿੱਚ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਮੇਤ ਉਸਾਰੂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਾਕਿ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰ; ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ 'ਪਾਠਕ੍ਰਮ' ਉਹਨਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, 'ਅਭਿਆਸ' ਸਿਰਫ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਕੂਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮੁੱਚਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ NCF ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਮ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ, ਸਕੂਲ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਬਲਾਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕ, ਪਰੀਖਿਆ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ/ਸਿਲੇਬਸ/ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਾਸ ਟੀਮਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਫਸਰਾਂ ਸਮੇਤ, ਸਮਝਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਹੈ।

NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ NCF ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਵਜੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਮਸ਼ਾਲਧਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗਤਾ, ਪਹੁੰਚਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅੰਤਰੀਵ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਮੂਰਤਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ NCF ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਡਿਵੈਲਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਇਹ ਪੱਧਰ ਇਸ NCF ਨੂੰ ਸਮਝਣਯੋਗ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸੰਸਾਧਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਭਿਲਾਸੀ ਹੈ।

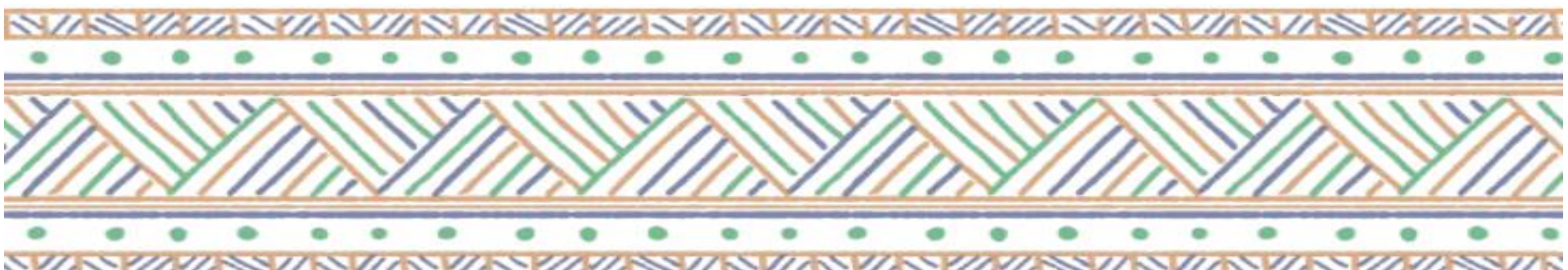
ਅਧਿਆਇ - 1

ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ

ਇਹ ਪਾਠ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ, ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ, ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 'ਖੇਡ' ਦੀ ਕੇਂਦਰਿਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਆਦਿ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪਾਠ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 1.1

ਭੂਮਿਕਾ

1.1.1 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ

ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 8 ਸਾਲ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਭਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਰੀਰਿਕ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਖੋਜ ਸਾਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ 85% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਹੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਖੋਜ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਰੇਖਿਕ ਅਤੇ ਉਮਰ-ਨਿਰਭਰ ਵਿਵਿਅਕ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਰਗ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ-ਰੇਖਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਬਿੰਦੂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵਧੇਰੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ECCE ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਚਾਈਲਡ ਕੇਅਰ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.1.2 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ

ਓ. ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ: 0-3 ਸਾਲ

3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਕੈਂਚ 'ਚ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। 3 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਗਠਿਤ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤਰਜੀਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ, ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੀ ਬੱਚੇ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਪੋਸਟ, ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਜ਼ੁਮੇਵਾਰ ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜੋ ECCE ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। 3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਸਿਹਤ, ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਹ ਹਿੱਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ECCE ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਿਹਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਖੇਡਣਾ, ਚੱਲਣਾ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਨਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਫੂਹਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸੰਚਾਰ, ਅਰੰਭਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ, ਇੱਥੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਸੰਮਿਲਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਅ. ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ: ਉਮਰ 3-8

ਢੁਕਵੀਂ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ECCE 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

1. **3-6 ਸਾਲ:** ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ, ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ, ਬਾਲ-ਵਾਟੀਕਾ, ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ।
2. **6-8 ਸਾਲ:** ਸਕੂਲ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ (ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2)

3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ECCE ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੈ-ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ, ਸਫ਼ਾਈ, ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ, ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਕਸਰਤ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਰਹਿਣਾ, ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬੈਠਣਾ, ਨੈਤਿਕ ਗੁਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ, ਸਹਿਯੋਗ, ਟੀਮ-ਵਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਹਮਦਰਦੀ, ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸੰਚਾਰ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬ. ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ECCE ਵਿੱਚ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਗਿਣਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ, ਡਰਾਈਂਗ/ਪੇਂਟਿੰਗ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਖੇਡ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ, ਕਲਾ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਸੰਗੀਤ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਸਮੇਤ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੌਰਾਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ FLN ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਵਿੱਚ ਇਸ ਉੱਪਰ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ (NCF)

ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ 5+3+3+4 ਅਧੀਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ECCE ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ECCE 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ- ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਗੁਆਂਢੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ- ਸਭ ਦਾ ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਲੁੜੀਂਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ

ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ 3 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ECCE ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦਾ ਟੀਚਾ

ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਾਭ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਟੀਚਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, 2025 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਣਵੱਤਾ ECCE ਜੀਵਨ ਭਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ECCE ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਸਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ECCE ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ, ਹਮਦਰਦ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਿਕ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ (ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੱਕ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾ ਤੱਕ) ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰੀਰਿਕ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ECCE ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਰਕ ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

1.1.3. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ

ਸਿੱਖਿਆ, ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ ਅਤੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਫਤ, ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ECCE ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 8 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਉਤੇਜਨਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਬੱਚਿਆ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ, ਸਰੀਰਿਕ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਗੇ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਿਰਧਾਰਕ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਲਾਗਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਹਤ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰ, ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਚੱਲੋ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਲਈ ਅਨੁਬੰਧ 4

ਸਿੱਟਾ: ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ- ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ECCE ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਢੁਕਵੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 1.2

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ

ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

1.2.1 ਗਿਆਨਵਾਨ ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ECCE ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

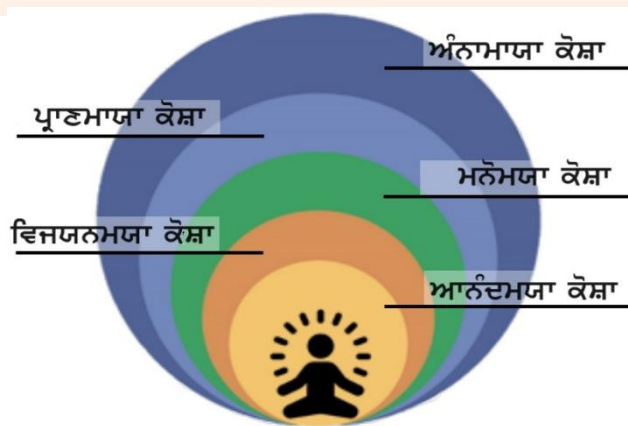
ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸਮੇਤ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਸੰਯੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਲਗ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਨ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਿਕ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ-ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਕਲਪ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਇਹ ਸਭ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਣਾ ਸਿਰਫ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਕੋਸ਼ ਵਿਕਾਸ/ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਵਿਕਾਸ- ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹ

ਬੱਚਾ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨਾਂ ਵਾਲਾ ਪੂਰਾ ਜੀਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਪਰਤਾਂ ਹਨ:- ਅਨੰਦਮਈ ਕੋਸ਼ (ਸਰੀਰਿਕ ਪਰਤ), ਪ੍ਰਾਣਮਈ ਕੋਸ਼/ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਉਰਜਾ ਪਰਤ, ਮਨੋਮਈ ਕੋਸ਼ (ਮਨ ਦੀ ਪਰਤ), ਵਿਜਨਾ ਮਾਇਆ ਕੋਸ਼ (ਬੋਧਿਕ ਪਰਤ) ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਪਰਤ (ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਤ) ਹਰ ਪਰਤ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਚਕੋਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ

Icon Source: thenounproject.com

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੋਸ਼ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸਰੀਰਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ, ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਲੁੜੀਂਦੀ ਕਸਰਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਯੋਗ ਆਸਣ (ਉਚਿਤ ਉਮਰ ਵਿੱਚ) ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਕਸੀਜਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੈ-ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗੀਤਾਂ, ਲੋਰੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸੰਦਰਭ ਲਈ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮੁੱਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਝ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਸਰਵਣ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਅਜੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੇ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸੇਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਕੋਸ਼ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੋਮੇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. (ECCE) ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂਕਿ ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

- **ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ:** ਉਮਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਰੀਰਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਚਕਤਾ, ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਪੋਸਣ, ਸਫਾਈ, ਨਿੱਜੀ ਸਿਹਤ, ਸਰੀਰਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ 100 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ।
- **ਜੀਵਨ ਊਰਜਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ:** ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਧਾਰਨ ਊਰਜਾ, ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ (ਪਾਚਨ, ਸਾਹ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ) ਦਾ ਨਿਰਵਿਘਨ ਕੰਮਕਾਜ, ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਪੈਰਾਸਿਮਪੈਥਟਿਕ ਦਿਮਾਗੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਚਾਰੂ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।
- **ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ/ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ:** ਇਕਾਗਰਤਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਇੱਛਾ-ਸ਼ਕਤੀ, ਹਿੰਮਤ, ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਕੰਮ, ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀ, ਵਿਜੁਅਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਲਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ।
- **ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ:** ਨਿਰੀਖਣ, ਪ੍ਰਯੋਗ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਿਕ ਯੋਗਤਾ, ਅਮੂਰਤ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸੋਚ, ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਤਰਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਹੁਨਰ, ਕਲਪਨਾ, ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ ਅਤੇ ਅਮੂਰਤਾ।
- **ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ:** ਖੁਸ਼ੀ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ, ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ, ਅਜ਼ਾਦੀ, ਸੁਹਜ ਭਾਵਨਾ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਮੋੜਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ।

ਪੰਜਕੋਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਹ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਪਹੁੰਚ ਵਧੇਰੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤਰ-ਵਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ: ਗੁਰੂਕੁਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਮਾਹੌਲ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ੈ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ।

ਬਾਕਸ 1.2B

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ Rote learning ਜਾਂ ਯਾਦ (Memory) ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਰੋਟ ਲਰਨਿੰਗ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਜੋਂ ਗ਼ਲਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਮੌਜੂਦਾ ਬੋਧ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਅਕਸਰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਅਢੁਕਵੇਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਬੋਧਾਤਮਿਕ

ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦ (ਸਮ੍ਰਿਤੀ) ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਣਬੂਝ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਅਭਿਆਸ, ਡੂੰਘੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਸੰਕੇਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨੀਆਂ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰੀ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਵਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਸਲੇਟ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸੁਭਾਅ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣਾ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁਝ (ਕਾਰਵਾਈ) ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਨ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵੈਦਿਕ ਯੁੱਗ ਤੋਂ, ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਸਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਿਕ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਪਹੁੰਚਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਸ਼ਯਪ ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ, ਕੁਮਾਰਭਿਰਤਯਾ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਬਾਲ ਰੋਗ, ਗਾਈਨੋਕੋਲੋਜੀ ਅਤੇ ਪਰਸੂਤੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ੳ. ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ, ਹਰਿਆਲੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਵਾਚਾ, ਇੱਕ ਤਰੇ-ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੌੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਕੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਵਾਚ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਪਸ਼ਟ ਬੋਲਣਾ- ਇਹ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਸੁਰ)

ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਦ, ਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਹਿਜੀਵੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹੁੰਚਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਜੀਵਨ-ਚੱਕਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵੱਖਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੀਲ ਪੱਥਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅਨਪਰਾਸਨ (ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਠੋਸ ਭੋਜਨ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ) ਵਿੱਦਿਆਰੰਭੀ ਜਾਂ ਅੱਖਰਾਭਿਆਸ (ਉਪਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ) ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬੀਤਣ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥਾਂ- ਧਰਮ (ਧਾਰਮਿਕਤਾ/ਸੱਚ), ਅਰਥ (ਦੌਲਤ), ਕਾਮ (ਅਨੰਦ) ਅਤੇ ਮੋਕਸ਼ (ਮੁਕਤੀ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ।

ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਬੱਚੇ ਲਈ ਜੀਵਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ- ਧਰਮ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੰਗਮ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਨਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮਿਜੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀ ਇਸ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਲੋਰੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਤੁਕਾਂਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਲੋਕ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਲਸ਼ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਬਚਪਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਲਾ ਸੰਬੰਧ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦੁੱਧ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛਾਤੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਹੈ।

‘ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਲੇਅ-ਮੋਡ’ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਲੋਕ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਤਾਈ ਦੇ ਸਿਖਰੇ, ਬੰਸਰੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਰਤਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਜਿਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦੀ-ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਚੇ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਭਿੰਨ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. (ECCE) ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਨੰਦ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼, ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. (ECCE) ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1.1.2 ਗਾਈਡ ਅਤੇ ਚਿੰਤਕ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਅਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਚਿੰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਨੈਤਿਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ।

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੰਖੇਪ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ੳ. ਸਾਵਿਤਰੀ ਬਾਈ ਅਤੇ ਜੋਤੀਬਾ ਫੂਲੇ

ਸਾਵਿਤਰੀ ਬਾਈ ਅਤੇ ਜੋਤੀਬਾ ਫੂਲੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪਏ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਰਥਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਬਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ।

ਜੋਤੀਬਾ ਫੂਲੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਛੜੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸਕਣ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੋਢੀ ਵਜੋਂ, ਸਾਵਿਤਰੀ ਬਾਈ ਫੂਲੇ ਨੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜੋਕਿ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਸੀ।

ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਜੰਡੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅ. ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ

ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਦਭਾਵਨਾ, ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ। ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਧੁਰਾ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਸੀ। ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਗ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ, ਅਜ਼ਾਦੀ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਬਾਰੇ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਖੇਤਰੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੈਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ੲ. ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ

ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਨੇ ਸਰੀਰ, ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਤਿਆਰੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ: ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਅਸੀਂ ਹਾਂ? ਕੀ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ?

ਉਸ ਲਈ, ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਾਰ ਆਤਮਾ (ਸ੍ਵੈ) ਅਤੇ ਸ੍ਵੈ-ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗਿਆਨ 'ਤੇ ਇਸ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਇਸ ਦਾ ਸਾਰ ਸ੍ਵੈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਵੈ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਦੂਜਾ, ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸ੍ਵੈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ/ਵਸਤੂ ਦੋਵੇਂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹਨ (ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਦੋਵੇਂ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹਨ); ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਜੇਕਰ ਸ੍ਵੈ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਾਡੇ ਤੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰੇਗਾ, ਸਾਡਾ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜੇਗਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਅਸਲ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਸ. ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਨਿਆਂ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਸਮੇਤ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਦੇਖਿਆ,

ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੌਮਾਂ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੀ-ਬੇਸਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਮ ਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੁਚੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਐੱਚ- ਦਿਲ, ਹੱਥ ਅਤੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣਾ।

ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਦਿਲ, ਹੱਥ, ਸਿਰ, ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸਥਾਨਿਕ ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਹ. ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਬਿੰਦੋ

ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਬਿੰਦੋ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੇਵਲ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਰੀਰਿਕ, ਜ਼ਰੂਰੀ, ਮਾਨਸਿਕ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਪੁਕਾਰਦਾ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤ੍ਹਾ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਰਬਿੰਦੋ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਮਾਹੌਲ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਰਵਿੰਦੋ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੱਚਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੇਵੀਂ ਇੰਦਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੀ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦੋ ਆਸ਼ਰਮ ਸਕੂਲ ਨੇ 'ਮੁਫਤ ਤਰੱਕੀ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ-ਰਫਤਾਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਹੱਥੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਕ. ਜਿੱਥੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਨੇ ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਪਿਆਰ, 'ਚੰਗਿਆਈ ਦਾ ਫੁੱਲ' ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਸ਼ਾ ਅਜ਼ਾਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਲਈ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪਾਤਰ ਵਧੇਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੀ, ਸਿਆਸੀ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਕਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇਵੇਂ ਸਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਜਾਂ ਯੋਗਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ; ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਾਂਝੀ ਸੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਘਾਟ ਆਰਥਿਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਫਲਤਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਅਕਤੀ (ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ) ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ। (ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣਾ (ਸਮਾਜ, ਮਨੁੱਖਤਾ, ਸਮਾਜ ਮਨੁੱਖਤਾ) ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਸਿੱਟਾ: ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦੋ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਅਰਵਿੰਦੋ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦਾ ਕੁਦਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਤਿੰਨ ਐਂਚ, ਅਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੋੜੀਬਾ ਅਤੇ ਸਵਿਤਰੀ ਬਾਈ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ- ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੇ ਹਨ। ਆਓ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

1.2.3 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. (ECCE) ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪਰਿਵਾਰ-ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਜੋਕਿ ਅਕਸਰ ਗ਼ੈਰ-ਰਸਮੀ ਸਨ, ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਗੀਜੂ ਬਾਈ ਬਧੇਕਾ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਬਾਈ ਮੋਦਕ ਦੇ ਨਾਮ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਲਈ ਬਾਲ-ਕੇਂਦਰਿਤ

ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਸ੍ਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਅਸਲ ਵਾਹਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬੱਚੇ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੀਜੂ ਬਾਈ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਹਾਣੀ ਆਧਾਰਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਪਾਇਨੀਅਰ ਮਾਰੀਆ ਮੋਂਟੇਸਰੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ”; ਜਦੋਂਕਿ ਤਾਰਾ ਬਾਈ ਮੋਂਦਕ ਨੇ ਸਮਾਜ ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਰਸਮੀ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨ ਮਾਡਲ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਫਰੈਡਰਿਕ ਫਰੋਬਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ, 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਗੀਜੂ ਬਾਈ ਬਧੋਕਾ ਦੁਆਰਾ 1916 ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਰਾ ਬਾਈ ਮੋਂਦਕ ਨੇ 1925 ਨੂਤਨ ਬਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਘ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਤਾਰਾ ਬਾਈ ਮੋਂਦਕ ਦੁਆਰਾ ਕੋਸਾਵਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਗਿਆ।

ਪੂਰਵ-ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ 1939 ਵਿੱਚ ਮੋਂਟੇਸਰੀ ਦੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਨਾਲ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ।

1.2.3.1 ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1953 ਵਿੱਚ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸੈਟਿੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲਵਾੜੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂਜੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। 1963-64 ਵਿੱਚ, ਬਾਲ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋਵੇ।

ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (1964) ਨੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੋਰ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਸੀ।

1.2.3.2 ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ

ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ (ICDS) ਦੇਸ ਵਿੱਚ 1975 ਵਿੱਚ 33 ਪਾਇਲਟ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਆਧਾਰਿਤ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਆਈ.ਸੀ.ਡੀ.ਐੱਸ. (ICDS) ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ (ECCE) ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਈ.ਸੀ.ਡੀ.ਐੱਸ. (ECCE) ਅਧੀਨ ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ ਦੇਸ ਭਰ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੋਸਣ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਈ.ਸੀ.ਡੀ.ਐੱਸ. ਅਧੀਨ 6 ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ: ਪੂਰਕ ਪੋਸਣ, ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਪੋਸਣ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸਿੱਖਿਆ, ਟੀਕਾਕਰਨ, ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਰੈਫਰਲ ਸੇਵਾਵਾਂ।

1986 ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਮਕਾਜੀ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ECCE) ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਵਿੱਤੀ ਫੰਡ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੇ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (NCERT) ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋਕ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ (NIPCCD) ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਖੋਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਸਰਵਿਸ ਅਤੇ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋਕ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ (NIPCCD) ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ (NCTE) ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਜਤਨਾਂ ਨੇ ECCE ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

1.2.3.3 ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕੇ

ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ, ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ., ਮਹਿਲਾ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਆਈ, (MWCD) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ECCE) (2013) 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 6 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰਬੋਤਮ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਲਈ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣਾ 2014 ਵਿੱਚ (MWCD) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਤਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ ਹੈ।

2019 ਵਿੱਚ, ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. (NCERT) ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (NEP) 2020 ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਟੀਚਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ- 2025 ਤੱਕ, 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁਫਤ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ, ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇਗੀ।

1.2.4 ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ

ਓ. ਬੇਅੰਤ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਪਰ ਅਧੂਰੀਆਂ:

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਰਗੇ ਮੁਢਲੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਰੋਤ ਹੈ।

6+ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. (ECCE) ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਪੱਧਰ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਘਾਟ, 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ 1 ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਕਸਰ ਉਹ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੱਛੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਅਤੇ ਵਾਂਝੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਧੇਰੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਰੋਲ ਮਾਡਲ, ਪ੍ਰਿੰਟ-ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਵਾਨਗੀ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਪੋਸ਼ਣ, ਸਿਹਤ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਕੁਆਲਿਟੀ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ।

ਅ. ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ:

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਨੁਪਾਤ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਸਹਾਇਤਾ ਢਾਂਚੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਆਈ.ਸੀ.ਡੀ.ਐੱਸ. (ICDS) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਅੰਗਣਵਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਂਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਟੀਕਾਕਰਨ, ਮੁਢਲੀ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ, ਰੈਫਰਲ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਧਾਤਮਿਕ ਉਤੇਜਨਾਵਾਂ, ਖੇਡ ਅਤੇ ਡੇ-ਕੇਅਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ ECCE ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾਤਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਟ ਹੈ; ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ 2-4 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਜ਼ਕ 4-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਹਨ।

1. 11.7 ਲੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 9.3 ਲੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ 1.9 ਲੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਹਨ। 2.7 ਲੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਅੰਗਣਵਾੜੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ।
2. ਅੰਗਣਵਾੜੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਹਨ, 4-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਬੱਚੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ECCE ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਪਲੇਅ ਸਕੂਲ/ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ) ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ-ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਸਮੀ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਰੱਟਾ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਘੱਟ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੁਕੂਲ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਸੀਮਿਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸੀਮਿਤ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 4 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਨੁਪਾਤ ਹੈ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੀ ਸਕੂਲੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਮੀਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਘੱਟ ਅਧਿਆਪਨ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

6-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੌਰਾਨ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਨੌਤੀਆਂ- ਵਿੱਦਿਅਕ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਹੋਰ- ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ੲ. ਅਨਿਯੰਤਰਿਤ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਈ. ਨੀਤੀ (2013) ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ECCE ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਮਿਆਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ, ECCE ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਜਨਤਕ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ECCE ਲਈ ਇੱਕ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ECCE ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 2016 ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਜੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਭਰਪੂਰ ECCE ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਾਨਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦਾਖਲਾ:

ICDS ਸਕੀਮ (ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ) ਦੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੱਧਰ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 5 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਟਕੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ECCE ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਦਾਖਲਾ ਘੱਟ ਹੈ।

1. ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ICDS ਸਕੀਮ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਵਰੇਜ ਚੰਗੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 2022 ਵਿੱਚ 13,99,661 ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 13,91,004 ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
2. ਪਰ, ਵਿਆਪਕ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਦਾਖਲਾ ਘੱਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 2020-21 ਦੌਰਾਨ ਪੱਧਰ 1 ਵਿੱਚ 19,344,199 ਦਾਖਲੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 50.9% ਕੋਲ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 24.7% ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂਕਿ 7.9% ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ 18.3% ਨੂੰ ਆਂਗਣਵਾੜੀ/ECCE ਵਿੱਚ ਤਜਰਬਾ ਸੀ।
3. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦਾਖਲਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, 2020-21 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ GER ਅਤੇ NER ਕ੍ਰਮਵਾਰ 103.3 ਅਤੇ 92.7 ਰਿਹਾ ਹੈ।
4. 2019-20 ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 44% ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 39% ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, 2-4 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ 40% ਬੱਚੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਾਂ (SEDGs) ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 6-10 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ 95% ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
5. ਦੇਸ ਦੇ 21 ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ 5 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹ. ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲੇ:

ਭਾਵੇਂ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤੇ ਅਯੋਗ ਹੈ।

1. ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 13,99,696 ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 5% ਹੀ ਖ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਸਹਾਇਕ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 7% ਖ਼ਾਲੀ ਹਨ।

- ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 1% ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ) ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕ. ਪੋਸਟ

ਚੰਗਾ ਪੋਸਟ ECCE ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਬਾਲ ਪੋਸਟ ਸੂਚਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਬਾਕੀ ਹਨ।

- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ 36% ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਹੀ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)। ਇਹ ਪੁਰਾਣੀ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ 19% ਬੱਚੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਦ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਤਲੇ), ਜੋ ਗੰਭੀਰ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ 32 ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- 2015-16 ਤੋਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਵਧਣ ਅਤੇ ਘੱਟ ਭਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਘੱਟ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ 2015-16 ਵਿੱਚ 38 ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਸੀ, ਜੋ 2019-20 ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੇ 36 ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ 2015-16 ਵਿੱਚ 21 ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 2019-20 ਵਿੱਚ 19 ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਤ ਰਹਿ ਪ੍ਰਚਲਨ ਫੀਸਦੀ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ 40% ਬੱਚੇ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਹਨ।

ਖ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ:

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ECCE ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਅਕ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਮੀਆਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

- ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਉਪਲਬਧ ਸਮਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਆਂਗਣਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵ-ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਪੂਰਵ-ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਗਿਣਤੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ; ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਉਦੋਂ ਵੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- NAS 2021 ਕਲਾਸ 3 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਔਸਤ ਅੰਕ ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਹਨ।

ਗ. ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਸਤਾ:

NEP 2020 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ECCE ਦੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ- ਗੁਣਵੱਤਾ ECCE ਲੱਖਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਛੇ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਨੀਤੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਿਵੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 2030 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ (NEP 2020 1.1)।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ECCE ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ NEP 2020 ਦੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ NCF ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਦਲਾਅ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ECCE ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂਕਿ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

1.2.5 ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਭਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ

ਰੂਸੋ, ਫਰੋਬੇਲ, ਡੇਵੀ ਅਤੇ ਮੋਂਟੇਸਰੀ ਵਰਗੇ ਚਿੰਤਕ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਸਨ।

ਡੇਵੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਹੁਣ' ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਰੋਬੇਲ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿਰੀਖਣ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਚੇਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।

ਹਾਲ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਪਿਆਜੇ, ਬਰੂਨਰ, ਵਿਗੋਟਸਕੀ, ਯੂਰੀ ਬਰੇਨੋਵ, ਬਰੇਨਰ ਅਤੇ ਗਾਰਡਨਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਕਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਆਜੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਕੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਿਗੋਟਸਕੀ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੇਰੋਮ ਬਰੂਨਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ (ਮੈਮਰੀ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਰ ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ: ਕਿਰਿਆ-ਆਧਾਰਿਤ, ਚਿੰਤਰ-ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ/ਪ੍ਰਤੀਕ-ਆਧਾਰਿਤ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂਜੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਰਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਠੋਸ ਤਜਰਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ (ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਚੂੜੀਦਾਰ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ)। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਸ਼ੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਧਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ- ਠੋਸ, ਤਸਵੀਰ-ਆਧਾਰਿਤ, ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਧਾਰਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਜਰਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਵੀ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਖੋਜ ਅਤੇ ਖੇਡ, ਕਲਾ, ਤਾਲ, ਤੁਕਬੰਦੀ, ਹਿਲਜੁਲ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ।

ਭਾਗ 1.3

NEP 2020 ਦਾ ਵਿਜ਼ਨ

ਬਾਕਸ 1.3A

ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਗਿਆਨ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਭਾਵਨਾ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਚੇਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਮਾਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਗੋਂ ਆਤਮਾ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ।

ਨਾਲ ਹੀ, ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਤਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਗਰਿਕ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

1.3.1 NEP 2020 ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ, ਦਇਆ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ, ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇਪਣ, ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਰੁਝੇਵੇਂ, ਉਤਪਾਦਿਕ ਅਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਭੌਤਿਕ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਰੋਤ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਰ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜਤਾ, ਏਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

NEP 2020 ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ:

1. ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਅਕਾਦਮਿਕ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾ ਕੇ, ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
2. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰਜੀਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੀਸਰੀ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ।
3. ਲਚਕਤਾ, ਤਾਂਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

4. ਕਲਾ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਖ਼ਤ ਵਖਰੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।
5. ਇੱਕ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਕਲਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
6. ਰੱਟੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ-ਪੂਰੀ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਓ।
7. ਤਰਕਪੂਰਨ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ, ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ।
8. ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ: ਹਮਦਰਦੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਆਦਰ, ਸਫ਼ਾਈ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਵਨਾ, ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪਹੁੰਚ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਬਹੁਲਵਾਦ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ।
9. ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
10. ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਜਿਵੇਂਕਿ ਸੰਚਾਰ, ਸਹਿਯੋਗ, ਟੀਮ ਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲਾਪਣ।
11. ਅੱਜ ਦੇ ਕੋਚਿੰਗ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਖੇਪ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ।
12. ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਅਸਮਰੱਥ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ।
13. ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।
14. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ, ਸਾਰੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਨੀਂਹ-ਪੱਥਰ ਵਜੋਂ ਪੂਰੀ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ।
15. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ।
16. ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਫੈਕਲਟੀ ਮੈਂਬਰ- ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ, ਨਿਰੰਤਰ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ, ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਕੰਮ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ।
17. ਆਡਿਟ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੁਲਾਸੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿੱਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ; ਸਰੋਤ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ, ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 'ਸਰਲ ਪਰ ਸਖ਼ਤ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਫਰੇਮਵਰਕ' ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਨਤਾ ਅਤੇ ਬਾਕਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
18. ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਖੋਜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
19. ਵਿੱਦਿਅਕ ਮਾਹਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਅਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖੋਜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮੀਖਿਆ।
20. ਭਾਰਤੀ ਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਮਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਮੀਰ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ।
21. ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

1.3.2 NCF 2020 ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਬਦਲਾਅ ਜੋ NCF ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ

NCF 2020 ਵਿੱਚ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਪੈਰਾਡਾਈਮ (Paradigm) ਬਦਲਾਅ ਹਨ ਜੋ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ੳ. ਵਧੇਰੇ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਪਰਿਵਰਤਨ

1. ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਦਿਆ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਨੈਤਿਕ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ।

- ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ- ਬੋਧਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਰੀਰਿਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਕਲਾ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਕਲਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ, ਵਿਗਿਆਨ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪਹੁੰਚ ਸੁਹਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਕਲਾ, ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਚਾਰ, ਨੀਤੀ ਤਰਕ, ਟਿਕਾਊ ਜੀਵਨ, ਭਾਰਤੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਡਿਜੀਟਲ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟੇਸ਼ਨਲ ਸੋਚ, ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ, ਵਰਤਮਾਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਾਮੂਹਿਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ।

ਅ. ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਿਕ ਸੋਚ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨਾ

- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ, ਬੋਲਣ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਹੋਰ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ, ਡੂੰਘੀ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣੇ।
- ਸਾਡੇ ਸਕੂਲੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਬੇਤਰਤੀਬ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬ. ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ

- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪੜਾਅ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ 5+3+3+4 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
 - ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ -- ਲਚਕਦਾਰ, ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ, ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ।
 - ਤਿਆਰੀ ਪੜਾਅ-- ਕੁਝ ਰਸਮੀ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਆਧਾਰਿਤ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੋਜ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਤਾਂਜੋ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਬੋਲਣਾ ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ, ਕਲਾ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਆਦਿ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਠੋਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਜਾ ਸਕੇ।
 - ਮੱਧ ਪੜਾਅ-- ਇੱਥੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸੈਲੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਮੂਰਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
 - ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ-- ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਧਿਐਨ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਿਕ ਸੋਚ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲਚਕਤਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ।

1.3.3 NCP 2020 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਟੀਚਾ

- ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (NCP 2020 ਆਰਟੀਕਲ 1.1)
- ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਰਬੋਤਮ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ
 - ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਵਿਕਾਸ
 - ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ
 - ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ

4. ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ/ਕਲਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ

5. ਅੰਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ (NCP 2020 ਆਰਟੀਕਲ 1.2)

- ੲ. ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਚਕਦਾਰ, ਬਹੁ-ਆਯਾਮੀ, ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ, ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ, ਗਤੀਵਿਧੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਗਿਣਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਹਾਰੀ ਖੇਡਾਂ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸੋਚ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਵਿੱਚ ਡਰਾਇੰਗ, ਪੇਟਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਆਰਟਸ ਦਸਤਕਾਰੀ, ਨਾਟਕ, ਕਠਪੁਤਲੀ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਸਭ ਸੰਸਥਾਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਚੰਗੀ ਵਿਹਾਰ ਸ਼ਿਸਟਾਚਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਫਾਈ, ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (NCP 2020 ਆਰਟੀਕਲ 1.2)

NEP 2020 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 3-8 ਸਾਲ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਦੂਸਰੀ ਤੱਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ 6 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

1.3.4 NEP 2020 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

- ੳ. ਹਰ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਜਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ।
- ਅ. ਹਰ ਬੱਚਾ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਵਧਦਾ, ਸਿੱਖਦਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੲ. ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਖੋਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਹੁਨਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਜਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਬੱਚੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਨਿਰੀਖਣ, ਨਕਲ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।
- ਹ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਕ. ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਖ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਗ. ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ, ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤਰੀਕੇ ਹਨ।
- ਘ. ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਙ. ਸਮੱਗਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਕਲਾ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਟ. ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ, ਜਾਤ, ਵਰਗ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜਤਾ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਠ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ।
- ਡ. ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੋਵੇਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ।
- ਢ. ਦੇਖ-ਭਾਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ-ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ)।

ਬਾਕਸ 1.3B

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਇੱਕ ਇਕਹਿਰਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਾਅ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਚਕਦਾਰ, ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ, ਖੇਡ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਸਾਲ ਹਨ। NEP 2020 ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾਤਮਿਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਧਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਰਿਪੱਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.3.5. NEP ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਵੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ

ੳ. ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ:

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 2021 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਮਝ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ (FLN) ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਨਿਪੁੰਨ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ ਕਿ 2026-27 ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤੀਸਰੀ ਜਮਾਤ ਤੱਕ FLN ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ।

ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ (FLN) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਣਨੀਤਿਕ ਅਮਲ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਅਧਿਆਇ-2 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਢਾਂਚੇ, ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤੱਤ ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ NCF ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ)।

ਅ. ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼:

ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਇਸ ਡੂੰਘੇ ਅਧਿਐਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ FLN ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ECCE ਵਿੱਚ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਨੁਪਾਤ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ 1 ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ NCERT ਦੁਆਰਾ ਕਲਾਸ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਜਰਬੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਏਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ੲ. ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ:

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਕਲਾਸ ਜਾਂ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ (ਜੋਕਿ ਕਲਾਸ 1 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ECCE ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ)।

ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ

ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ। NCERT ਨੇ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿੱਟਾ: ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ECCE ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਖੋਜ, ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਅਮੀਰ ECCE ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਾਂਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ 1.4

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ?

ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਰਗਰਮ ਹਨ, ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪੈਦਾਇਸ਼ੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੋਜਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਉਤਸੁਕਤਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ- ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਦੌੜਨਾ, ਛਾਲ ਮਾਰਨਾ, ਰਿੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਹੋਰ-ਫੇਰੀ, ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸਮੱਗਰੀ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਚੰਚਲਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ, ਲਚਕਦਾਰ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਕਲਪਨਾ, ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਸੰਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਖੇਡਣ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਚੰਚਲਤਾ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰ ਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ, ਕਲਪਨਾ, ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ, ਨਵੀਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸੰਬੰਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ, ਵਧੇਰੇ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ, ਉਤਸੁਕ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.4.1 ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ:

ਖੇਡਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਖੇਡ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਆਪਸੀ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਖੇਡ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਾਲਗਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ, ਰੁੱਝੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ:

ੳ. ਇੱਥੇ ਚੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ: ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਮੈਂ ਇਸ ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਟਾਵਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁੱਡੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ)। ਇਹ ਚੋਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਇੱਥੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ: ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਇਹ ਗੁਬਾਰਾ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਪਤੰਗ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਰੁਮਾਲ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਹੈ- ਕੀ ਇਹ ਜਾਦੂ ਹੈ?)

ੲ. ਇੱਥੇ ਮੌਜ-ਮਸਤੀ ਹੈ: ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਮਸਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖੇਡਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣਾ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣਾ। ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣਾ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਡ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੋਣ, ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ।

ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਸਰਗਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯੋਜਨਾ, ਕਲਪਨਾ, ਹੋਰ-ਫੇਰੀ, ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ:

- ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ: ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ; ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?
- ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣਾ, ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ: ਮੇਰਾ ਟਾਵਰ ਡਿੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਬਲਾਕ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਮਾਤਰਾ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਤੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਰੇਤ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਰੰਗ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਰੇਤ ਗਿੱਲੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ?
- ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣਾ: ਤਸਵੀਰ ਦੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦੇਣਾ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦਾਂ 'ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ; ਮੈਂ ਹੁਣ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?
- ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰੋ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦਾਂ 'ਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਕੇ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹੋ?
- ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ; ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਇਹ ਰੇਤ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਹੋਣਾ: ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਾਲ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਮਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮੈਂ ਹਰੇ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ; ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

1.4.2 ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ:

ਇਹ NCF ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਤਮਿਕ ਜਮਾਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨਾ। ਜੋ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਂ ਮੁੱਖ ਹਨ।

ECCE ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਇਹ ਸਰੀਰਿਕ ਖੇਡ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਸੈਸ਼ਨ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਖੇਡਾਂ, ਖਿਡੌਣੇ, ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਡ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਉਤੇਜਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ੳ. ਖੇਡਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ:

1. ਬੱਚੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ੈ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨਾ।
2. ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਖੇਡਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।
3. ਖੇਡਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ੈ-ਨਿਯਮ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ, ਅਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ।
4. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੱਚੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ। ਦਰਅਸਲ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਅ. ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ:

1. ਬੱਚੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਲਗ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਖੇਡ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ, ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਰੋਲ ਕਰਨ, ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ।
2. ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਉਭਰਦੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਬਣਾਉਣਾ।
3. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂਜੇ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ੲ. ਖੇਡ ਦੀ ਰਚਨਾ

(ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਖੇਡ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

1. ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਚੰਚਲਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇੱਕ ਵਾਕ

ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਕਹਾਣੀ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

2. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਢਾਂਚਾਗਤ ਖੇਡ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਵਾਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਖੇਡ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਆਦਿ।
ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇਹ ਸਹਿਜ ਕ੍ਰਮ ਬਾਲ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਅਤੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਹਿਜ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਦੋਵੇਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 1 ਅਤੇ 2 ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰਨੀ 1.4A

	ਖੇਡਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ	ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ	ਖੇਡ ਦੀ ਰਚਨਾ
ਭੂਮਿਕਾ	ਬਾਲ ਆਗੂ, ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ	ਬਾਲ ਆਗੂ, ਸਹਾਇਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ	ਅਧਿਆਪਕ ਆਗੂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ
ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?	ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਬੱਚੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ- ਕੀ ਖੇਡਣਾ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਖੇਡਣਾ ਹੈ? ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਖੇਡਣਾ ਹੈ? ਕਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਹੈ?	ਬੱਚੇ ਖੁਦ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਉਹ ਮੁਫਤ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।	ਬੱਚੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਅਧਿਆਪਕ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?	ਅਧਿਆਪਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਮਦਦ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੱਲ, ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਸੁਚੱਜੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਸ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

ਸਾਰਨੀ 1.4B

#	ਖੇਡ ਦੀ ਕਿਸਮ	ਉਦਾਹਰਨ
1	ਨਾਟਕੀ ਖੇਡ/ਕਲਪਨਾ ਖੇਡ	ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਸੇਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਛੋਟਾ ਭੀਮ, ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, ਰਾਣੀ ਚੇਨੱਮਾ ਵਰਗੇ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਨਾ
2	ਖੋਜ ਦੀ ਖੇਡ (ਖੋਜ ਨਾਟਕ)	ਜੋੜੋ, ਤੋੜੋ, ਫਿਰ ਜੋੜੋ, ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋੜਨਾ (ਉਦਾਹਰਨ: ਘੜੀ, ਪਖਾਨਾ, ਚਾਕ, ਸਾਈਕਲ) ਯੰਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਉਦਾਹਰਨ: ਚੁੰਬਕ, ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ, ਵੱਡਦਰਸ਼ੀ ਸ਼ੀਸ਼ੇ) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਛਾਂਟਣਾ, ਰੇਤ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ
3	ਵਾਤਾਵਰਨ/ਛੋਟੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ	ਛੋਟੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ, ਫਰਨੀਚਰ, ਰਸੋਈ ਦਾ ਸੈੱਟ, ਡਾਕਟਰ ਸੈੱਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੁੱਖਾਂ, ਪੌਦੇ, ਕੀੜੇ, ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਣਾ
4	ਸਰੀਰਿਕ ਖੇਡਾਂ	ਸੰਗੀਤ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਨਾਟਕ, ਬਾਹਰੀ ਖੇਡ, ਸੰਤੁਲਨ, ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ
5	ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ	ਅੱਡੀ-ਟੱਪਾ (ਸ਼ਟਾਪੂ, ਲੰਗਡੀ); ਨਾਲ ਹੀ, ਸੱਪ ਤੇ ਪੌੜੀ, ਚੌਪੜ, ਲਾਟੂ, ਬੰਟੇ, ਕੋਟਲਾ-ਛਪਾਕੀ, ਪਿੱਠੂ ਗਰਮ।

1.4.3 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ:

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੇਡ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ- ਮੁਫਤ ਖੇਡ, ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹੀਅਤ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਸਾਜ਼-ਸਮਾਨ, ਕਲਾਤਮਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ) ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ:

ੳ. ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ: ਕਲਾ, ਸਿਲਪਕਾਰੀ, ਸੰਗੀਤ, ਹਿਲ-ਜੁਲ

ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ, ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਣ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਸਹਿਯੋਗ, ਅਨੰਦਮਈ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਅਨੁਭਵ, ਤਰਕ, ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਵਰਗੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ, ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰਨ, ਕੋਲਾਜ਼ ਬਣਾਉਣ, ਬਲਾਕਾਂ ਨਾਲ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣ ਵਰਗੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਘੁੰਮਣਾ, ਨੱਚਣਾ, ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਾ, ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਸ਼ਾਜ ਵਜਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ: ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ

ਬੱਚੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ, ਡੂੰਘੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰਨ, ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ, ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਦੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪੱਧਰ ਲਈ ਚੁਨੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ੲ. ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ: ਸਮੱਗਰੀ, ਖਿਡੌਣੇ

ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬੱਚੇ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਖਿਡੌਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਠੋਸ ਵਸਤੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਖੇਡ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਜਾਂ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਹਨ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਹਿੰਗੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮੋਟਰ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ-ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ, ਸਥਾਨਿਕ ਤਰਕ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਲਚਕਤਾ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ, ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ, ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ: ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਸੁਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਖੋਜਣ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ, ਜੋੜ-ਤੋੜ ਕਰਨ, ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਹਨ, ਫੜਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ/ਅਸਧਾਰਨ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ, ਸੰਦਰਭਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ, ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੋਜਣ, ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ, ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ, ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਬਾਹਰੀ ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣਾ:

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰ ਖੇਡਣਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ, ਸਰੀਰਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਹਰ ਥਾਂ, ਦੌੜਨ, ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰ ਖੇਡਣਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ: ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਤੇਜਿਕ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿਣ।

ਖੇਡ ਦੇ ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਸੋਚਣਾ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸਿੱਖਿਆ, ਕੁਝ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਭ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਪਾਲਣਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਲਈ ਅਧਿਆਇ-4 ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਹ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਵੇਗਾ।

ਭਾਗ 1.5

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਕੂਲੀ ਸੰਦਰਭ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ, ਹਾਣੀ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ, ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਪੇਖਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰਿਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਚਪਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ECCE 2020 ਦਾ 5+3+3+4 ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਢਾਂਚਾ 3 ਤੋਂ 18 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪੰਜ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ NCF 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਲਈ ਉਚਿਤ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

1.5.1 ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ:

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਲ-ਪਾਲਣ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਗੁਆਂਢੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਜੋ ਲੜੀਂਦੇ ਪੋਸਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੇਲੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਓ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

1.5.2 ਸਥਾਨਿਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਕੇਂਦਰਿਤਾ:

ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਖਾਸ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਹਿਰਾਵੇ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਥਾਨਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ।

ਜਦੋਂਕਿ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਚਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਮਿਲੇ। ਸਥਾਨਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗੀਤ, ਭੋਜਨ, ਕੱਪੜੇ, ਕਲਾ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਚ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਤੇ ਮੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਭਾਵ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ

ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਵਿਰਾਸਤ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਭਾਸ਼ਾ, ਦਰਸ਼ਨ, ਭੂਗੋਲ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਲੋੜਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਵੇਦਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਢੁਕਵੀਂ, ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇ। ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਲਾਵਾਂ, ਖੇਡਾਂ, ਉਦਾਹਰਨ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਮੂਰਤ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਵਿਚਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੁੱਲਣਗੇ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ (ਘਰੇਲੂ ਜਾਂ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ) ਮੌਖਿਕ ਸਮੀਕਰਨ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਤੁਕਾਂਤ, ਗੀਤ, ਇੱਕ ਖੇਡਾਂ, ਨਾਟਕ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਸਥਾਨਿਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਦਿਲਚਸਪ, ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ, ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤਰਕ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਲਈ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਇ-3 ਅਤੇ ਅਧਿਆਇ-4, ਭਾਗ 4, 5 ਦੇਖੋ।

1.5.3 ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਭਿੰਨਤਾ- ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ:

ਸੰਸਥਾਗਤ ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਮਾਪਿਆਂ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਾਝੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਬੁੱਧੀ, ਖੋਜ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਿਆਨ, ਵਿਹਾਰਿਕ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

1. 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਂਗਣਵਾੜੀ, ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ, ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
2. 6 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ (ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2) ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਜਮਾਤ 1 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਾਤਾਵਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂਕਿ ਪੂਰੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ 3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ NCF ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਇ-2

ਉਦੇਸ਼, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

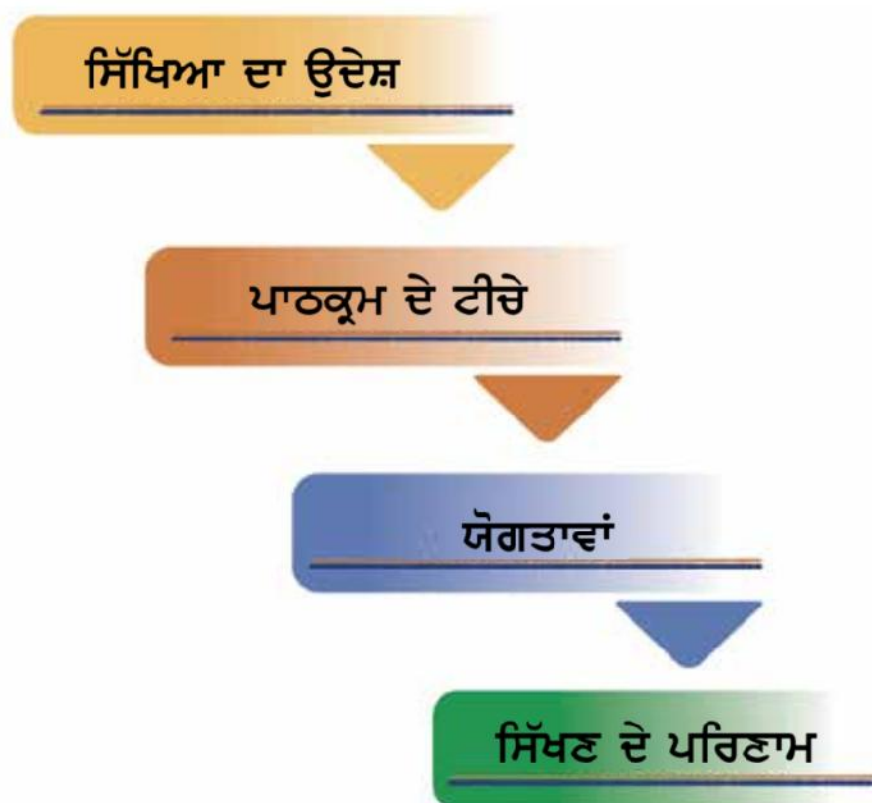
ਇਹ ਅਧਿਆਇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਿਆਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

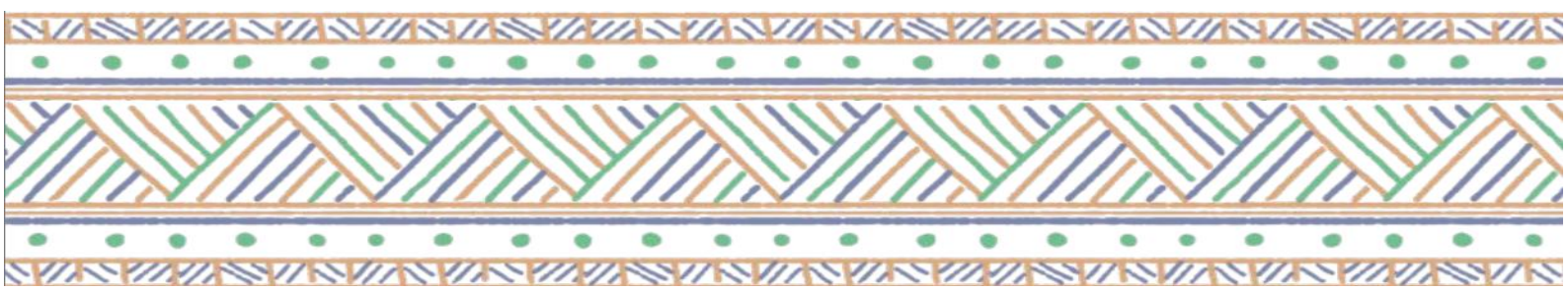
ਭਾਗ 2.1 ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟੀਚਿਆਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਗ ਉਸ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 2.2 ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 2.3 ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 2.4 ਹਰੇਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ 2.4 ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਕੁਝ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮੂਹ ਅਨੁਲਗ-1 ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 2.1

ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

- ੳ. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼:** ਉਦੇਸ਼ ਉਹ ਵਿੱਦਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਫੰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਤਨਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਅਨੁਸਾਰ “ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਇਆ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ, ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲਾਪਣ, ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ, ਚੰਗੀਆਂ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹੋਣ” ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰਾਬਰ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਹੁਵਚਨੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਰੁੱਝੇ, ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ਅ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ:** ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਟੀਚੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ)। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇਸ NCF ਅਨੁਸਾਰ “ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਗੁਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਟੀਚਾ ਹੈ।
- ੲ. ਯੋਗਤਾਵਾਂ:** ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ: ਬੱਚਾ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਔਖੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੳ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ:** ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਬਿੰਦੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਅੰਤਿਮ ਬਿੰਦੂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੀ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੀ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੜਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਾਰਨੀ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ‘ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ’ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ:

ਸਾਰਨੀ 2.1A

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	ਯੋਗਤਾ: ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ				
	ਉਮਰ 3 - 8				
1	ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।	ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਘਟਨਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਕਈ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਧਾਗੇ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
2	ਛੋਟੇ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਵਾਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ/ ਕਦੋਂ/ ਕਿਵੇਂ/ ਕਿਸ, ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਧਾਰਨ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਵੀ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	ਗੈਰ-ਕਾਲਪਨਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 2.2

ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੱਕ:

ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਮਹੱਤਵ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਉੱਚ-ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਉੱਚ-ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾਤਨ ਅਮੂਰਤ ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ 'ਤੇੜਨ ਅਤੇ ਬਦਲਣ' ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਤਾਂਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਹ-ਹੇਠਾਂ (ਫਲੋਅ-ਡਾਊਨ) ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੱਕ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਜਿਹੀ ਇਕਸਾਰਤਾ, ਕਵਰੇਜ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਲੇਬਸ, ਸਮੱਗਰੀ, ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹਰ-ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖਾਸ, ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਵਾਹ-ਹੇਠਾਂ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਦਿਅਕ ਜਤਨਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ NCF ਨੇ ਹੋਰ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ 2.4 ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗ 2.5 ਅਤੇ ਅਨੁਲੋਕ-1 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਆਖਿਆਯੋਗ ਹਨ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ NCF ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁੜੀਂਦੇ ਬਦਲਾਅ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਦਰਭਾਂ (ਅਤੇ ਸਮੇਂ) ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, NCF ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਘੱਟ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਸੀਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਲਈ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। NCF ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜੋਕਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਲਈ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਿਆਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਣ।

2.2.1 ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਤੱਕ:

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ 2020 ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੋਤ ਹਨ:

ੳ. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਉਦੇਸ਼ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅ. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ੲ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕਤਾ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ NCF ਦੇ ਅਧਿਆਇ-1 ਦੇ ਭਾਗ 1.3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਪਰੰਪਰਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਲੁੜੀਂਦੀ ਦੋਵੇਂ ਹਨ।

ਤੈਤਰੀਆ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਪੰਚਕੋਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਣਨ ਵਧੇਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਕਾਸਾਤਮਿਕ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ ਦੁਆਰਾ ਉੱਭਰੇ ਹਨ।

ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ *ਅਨੰਮਯਾ ਕੋਸ਼* ਅਤੇ *ਪ੍ਰਣਾਯਮ ਕੋਸ਼* ਇਕੱਠੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ *ਮਨੋਮਯਾ ਕੋਸ਼* ਵਿੱਚ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। **ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ** ਦਾ ਖੇਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ *ਵਿਜਨਨਾਮਯਾ ਕੋਸ਼*, ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਅਰਥਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। **ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ** ਦਾ ਖੇਤਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨੰਦ ਮਯਾ ਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ **ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਕਾਸ** ਖੇਤਰ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ 2020 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਜੋਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਰਾਹੀਂ **ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ** ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਰਾਹੀਂ ਮੁਢਲੀ ਸਾਖਰਤਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਖ਼ੀਰ, ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। **ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ** ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਰਸਮੀ ਸਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਨ।

2.2.2 ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਤੋਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੱਕ

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਸਰੋਤ ਹਨ:

ੳ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ

ਅ. ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਖੋਜ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ੲ. ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿੱਦਿਅਕ ਜਤਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ

ਸ. ਸਾਡਾ ਸੰਦਰਭ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਉਹ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸਕੂਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ।

2.2.3 ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੱਕ

ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਜੋ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਪਲਬਧ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਬਿੰਦੂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ- ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ NCF ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਲਈ ਯੋਗ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਮੁੜ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੈ।

ਭਾਗ 2.3

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। NCF ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ CG1, CG2 ਅਤੇ CG3 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਖੇਤਰ	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ
ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ	CG-1 ਬੱਚੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। CG-2 ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। CG-3 ਬੱਚੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ	CG-4 ਬੱਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। CG-5 ਬੱਚੇ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। CG-6 ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੋਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ	CG-7 ਬੱਚੇ ਖੁਦ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਕੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸੋਚ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। CG-8 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ	CG-9 ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। CG10 ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। CG11 ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ 2 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ	CG-12 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਇਹਨਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਟੀਚਾ ਹੈ।	
	ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਉਹ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕਣ।

ਨੈਤਿਕਤਾ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ

ਸਕੂਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ, ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ, ਉਤਪਾਦਕ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜੀਵਨ ਜਿਊਂਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੇ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੋ ਸਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ “ਕੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ? ਕੀ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ?” ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋਕਿ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਅਹਿੰਸਾ, ਸੱਚਾਈ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਆਚਰਨ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਢਲੇ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਭਾਰਤੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਅਹਿੰਸਾ, ਸਵੱਛਤਾ, ਸੱਤਿਆ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ-ਕਰਮ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ, ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਭਾਰਤੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਗੁਣ ਸਮਾਜ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਟੀਚਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਤਿ ਵਚਨਬੱਧਤਾ, ਸਮਾਨਤਾ, ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਬਹੁਲਤਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ, ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸੁਝਾਅ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਜੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮਾਣ।

ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਅਤੇ ਲੰਬਕਾਰੀ ਅਧਿਐਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਾਜ਼ਾ ਖੋਜ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ (ਐੱਸ.ਈ.ਐੱਲ.) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾਲ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀਮਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ ਅਤੇ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਹੱਲ, ਦਿਆਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਿਤ ਲਿਖਣ, ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਕਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿਖਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦੇ ਉੱਚ-ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਨਿਯਮ ਜੋ ਸਿਰਫ ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਤਣਾਅ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਸਬਕ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਖ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਚਤੰਤਰ, ਜਾਤਕ, ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਹਾਨ ਭਾਰਤੀ ਨਾਇਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਵੇਂਕਿ ‘ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ ਸਮੇਤ) ਜਦੋਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ’ ਇੱਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜੋ ਦਇਆ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਜਿਸ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 2.4

ਯੋਗਤਾਵਾਂ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਲਈ ਜੋ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਾਸਕਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ C-1.1, C-1.2 ਅਤੇ C-1.3 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2.4.1 ਖੇਤਰ: ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ

CG-1 ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ	C-1.1 ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਲਈ ਪਸੰਦ ਤੇ ਸਮਝ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। C-1.2 ਖੁਦ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.3 ਕਲਾਸ-ਰੂਮ/ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। C-1.4 ਸੌਖੇ ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.5 ਤੁਰਨ ਸਮੇਂ, ਭੱਜਣ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.6 ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
CG-2 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਆਪਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।	C-2.1 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੇਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। C-2.2 ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਯਾਦਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-2.3 ਪਿੱਚ, ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਟੈਂਪੋ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-2.4 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-2.5 ਛੂਹਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-2.6 ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
CG-3 ਬੱਚੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।	C-3.1 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਿਲ-ਜੁਲ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। C-3.2 ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ, ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। C-3.3 ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-3.4 ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ, ਚੱਲਣ ਅਤੇ ਭੱਜਣ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

2.4.2 ਖੇਤਰ: ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ

CG-4 ਬੱਚੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।	C-4.1 ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। । C-4.2 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-4.3 ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-4.4 ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। C-4.5 ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਆਪਣੀ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। C-4.6 ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ (ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ ਸਮੇਤ) ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਮਦਦ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। C-4.7 ਉਹ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
CG-5 ਬੱਚੇ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਵਤੀਰਾ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ	C-5.1 ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰੀਰਿਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
CG-6 ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।	C-6.1 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮਝ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

2.4.3 ਖੇਤਰ: ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ

CG-7 ਬੱਚੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸੋਚ ਨਾਲ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।	C-7.1 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। C-7.2 ਅਸਾਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-7.3 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
CG-8 ਬੱਚੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।	C-8.1 ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। C-8.2 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.3 99 ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਅਤੇ 20 ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.4 99 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧਦੇ ਅਤੇ ਘੱਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.5 ਦਸ਼ਮਲਵ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਲ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.6 ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। C-8.7 ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜ ਅਤੇ ਵੰਡ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। C-8.8 ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। C-8.9 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਨੇੜਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਆਇਤਨ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.10 ਮਿੰਟਾਂ, ਘੰਟਿਆਂ, ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.11 INR 100 ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। C-8.12 ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। C-8.13 ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2.4.4. ਖੇਤਰ: ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ

CG-9 ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧੀਆ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।	C-9.1 ਸਧਾਰਨ ਗੀਤਾਂ, ਤੁਕਾਂਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.2 ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.3 ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਹਾਓ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.4 ਅੱਖੇ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। C-9.5 ਸੁਣਾਈ, ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਤਰ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। C-9.6 ਸਪਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.7 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
CG-10 ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ 1 (L1)² ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।	C-10.1 ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀ/ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀ/ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। CG-10.2 ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਮੂਲ ਬਣਤਰ/ਫਾਰਮੈਟ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। CG-10.3 ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। CG-10.4 ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। CG-10.5 ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। CG-10.6 ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। CG-10.7 ਛੋਟੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ, ਹਿਦਾਇਤਾਂ, ਪਕਵਾਨਾਂ ਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। CG-10.8 ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੈਰਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। CG-10.9 ਬਾਲ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।
CG-11 ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ 2 (L2) ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।	C-11.1 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੁਨੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। C-11.2 ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1. ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਲਈ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਬੱਚੇ L2 ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ (C-9.1 ਤੋਂ C-9.7 ਤੱਕ) ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਾਅ ਤੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।
2. L1 ਪਹਿਲੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ/ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ/ਜਾਣੂ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਘੱਟ ਜਾਣੀ-ਪੜ੍ਹਾਈ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ-3 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2.4.5 ਖੇਤਰ: ਸੁਹਜਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ

CG-12

ਬੱਚੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- C-12.1 ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖੇਡ ਕੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- C-12.2 ਸੰਗੀਤ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਡਾਂਸ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼, ਸਰੀਰ, ਥਾਂਵਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।
- C-12.3 ਕਲਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਪਨਾਤਮਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- C-12.4 ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- C-12.5 ਕਲਾ, ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। .

2.4.5.1 ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ

CG-13

ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਰਗੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

- C-13.1 ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ, ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- C-13.2 ਯਾਦਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਲਚਕਤਾ: ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਮਾਨਸਿਕ ਲਚਕਤਾ (ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਲਈ) ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੈ-ਕਾਬੂ (ਉਕਸਾਉ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ) ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ।
- C-13.3 ਨਿਰੀਖਣ, ਅਦਭੁੱਤਾ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਤੇ ਖੋਜ: ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।
- C-13.4 ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ: ਸਮਝ ਅਤੇ ਸੂਝ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ 2.5

ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ੳ. ਖੇਤਰ: ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ

I. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਾ (CG-2): ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।

1) ਯੋਗਤਾ (C-2.1): ਆਕਾਰਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ।

ਸਾਰਨੀ 2.5A

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-2.1: ਆਕਾਰਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ				
	ਉਮਰ 3 - 8				
1	ਮੁੱਖ ਰੰਗਾਂ (ਨੀਲਾ, ਲਾਲ, ਪੀਲਾ) ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਮ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ (ਕਾਲਾ, ਚਿੱਟਾ, ਭੂਰਾ)	ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਡਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ (ਹਲਕਾ ਨੀਲਾ, ਗੂੜ੍ਹਾ ਨੀਲਾ, ਹਲਕਾ ਹਰਾ, ਗੂੜ੍ਹਾ ਹਰਾ)	ਜਦੋਂ 2 ਰੰਗ ਮਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਨੀਲਾ ਅਤੇ ਪੀਲਾ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਾ ਰੰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਲਾਲ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਲਾਬੀ)	ਦੋ ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ; ਜਿਵੇਂ ਡਰਾਈਂਗ, ਸਜਾਵਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਕਰਨਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੋ)	ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ, ਉਚਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੋ)	ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣਾ, ਉਦਾਹਰਨ: ਸਾਰੇ ਲਾਲ ਤਿਕੋਣ ਇਕੱਠੇ, ਸਾਰੇ ਹਰੇ ਵੱਡੇ ਪੱਤੇ ਇਕੱਠੇ।	ਨਮੂਨੇ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦਾ, ਖੇਡ ਖੇਡਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ੇਡਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

ਅ. ਖੇਤਰ: ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ

- i. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਾ (CG-5): ਬੱਚੇ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
1) ਯੋਗਤਾ (C-5.1): ਸਕੂਲ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ।

ਸਾਰਨੀ 2.5B

ਸ. ਖੇਤਰ: ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ

- i. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਉਦੇਸ਼ (CG-10): ਬੱਚੇ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- 1) ਯੋਗਤਾਵਾਂ (C-10.5): ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ- ਪਾਤਰ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। (L1)

ਸਾਰਨੀ 2.5D

	ਓ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.5: ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ- ਪਾਤਰ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਕੇ - ਆਪਣੇ-ਆਪ (L1) ਉਮਰ 3 - 8				
1	ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ, ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨ' ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ 'ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਪੜ੍ਹਨ' ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਦੇਖਣਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦੇਖਣਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲਿਖਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ 'ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ' ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
2	ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਛੋਟੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਦੇਖਣਯੋਗ ਸੰਕੇਤਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਣਜਾਣ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਲੇਖਕ ਦੁਆਰਾ ਰਚੇ ਪਾਤਰਾਂ, ਕਹਾਣੀ, ਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਖੇਤਰ: ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਕਾਸ

- ਫ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਾ (CG): ਬੱਚੇ ਦੇਖਣਯੋਗ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- 1) ਯੋਗਤਾਵਾਂ(C-12.1): ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 2.5E

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	(C-12): ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ← ਉਮਰ 3 - 8 →				
	ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਲਾ ਸਮੱਗਰੀਆਂ, ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਯੰਤਰਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਂਨਸਿਲ ਬੁਰਸ਼, ਕ੍ਰੇਆਨ, ਪਾਊਡਰ, ਕੈਂਚੀ, ਸਟਿਕਸ, ਬੀਜ ਕੰਕਰ, ਪੱਥਰ, ਚਾਕ ਧਾਗਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਕੜਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।			ਗੂੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ/ਨਿਸ਼ਾਨ/ਲਾਈਨਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ।
1	ਵਿਜੂਅਲ ਆਰਟਵਰਕ ਵਿੱਚ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਲਾਈਨਾਂ, ਲਿਖਤ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰ 2D ਅਤੇ 3D ਬੁੱਤ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਾਥੀਆਂ, ਫੈਸਿਲੀਟੇਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਰੰਗੋਲੀਆਂ, ਕੰਧ-ਚਿੱਤਰ, ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ) ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।		ਉਪਲਬਧ ਥਾਂ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੇਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਗੁੱਡੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਬਣਾਉਣਾ)	
	ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਛਾਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਕੜ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਰੇਤ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਆਟਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਪਾਣੀ)।	ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਆਟੇ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੇਲਿੰਗ ਅਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਰੂਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਇਕਸਾਰਤਾਵਾਂ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕੇ ਕੋਲਾਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ/ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	
2	ਬਲਾਕਾਂ, ਸਟੈਂਸਿਲਾਂ, ਲੱਭੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਛਾਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਬਲਾਕ, ਸਟੈਂਸਿਲ, ਲੱਭੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ, ਰੂਪਾਂ, ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਕੇ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਹੋਰ-ਫੇਰੀ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਿੱਟੀ, ਕੱਪੜਾ, ਕਾਗਜ਼, ਰਬੜ, ਲੱਕੜ) ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	

- h. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਾ (CG-13): ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਰਗੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- 1) ਯੋਗਤਾ (C-13.4): ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ: ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰਨੀ 2.5F

ਓ ਅ ੲ ਸ ਹ				
C-13.4: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ: ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।				
ਉਮਰ 3 - 8				
1	ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਬਾਲਗ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨਾਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਕਰੋ (DIY) ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਜੱਬ ਚਾਰਟ/ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। DIY ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਜੱਬ ਚਾਰਟ/ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
				ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। DIY ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਜੱਬ ਚਾਰਟ/ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਮੂਹ ਅਨੁਬੰਧ 1 ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਭਾਗ 2.2 ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੈਪਟਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ SCERTs, NCERT ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

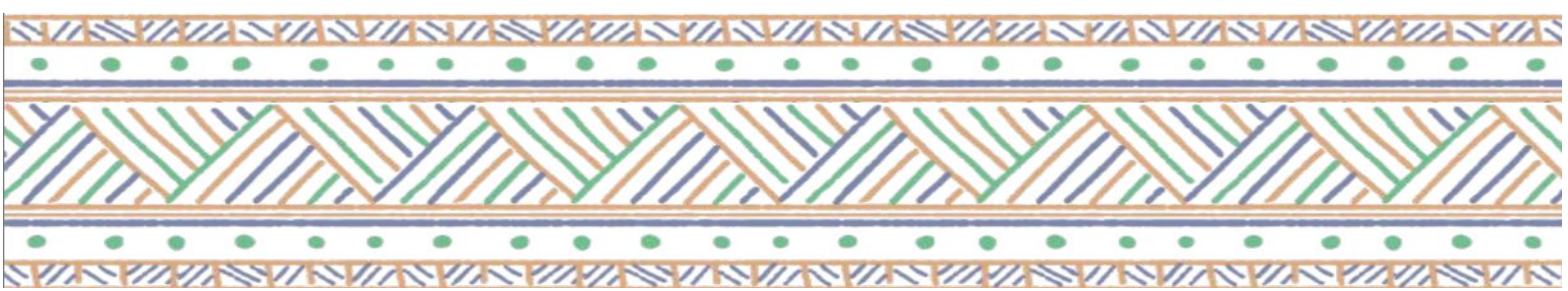

ਅਧਿਆਇ 3

ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਪਹੁੰਚ

ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) 'ਤੇ NEP 2020 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ (ਨਿਰਭਰ) ਸਨ। NEP 2020 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ NCF ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਤਾਂਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਭਾਗ 3.1

ਸਿਧਾਂਤ

NEP 2020 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ NCF ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ੳ. ਬੱਚੇ ਜ਼ੀਰੋ ਅਤੇ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਰ ਔਖਾ ਹੈ)।

ਅ. ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ ਦੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ/ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਲਾਭ ਹਨ।

ਖੋਜ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਉਤੇਜਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੱਚੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਨ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਬਣਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ NCF ਦੇ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਮ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇ।

ੲ. ਜਦੋਂਕਿ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਿੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ NCF ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ- ਧੁਨੀਆਂ/ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫੀਮ (ਇੱਕ ਲਿਖਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕੋ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਲਿਪੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਿਪੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਜੂਹਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਭਾਵ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗ੍ਰਾਫੀਮ (ਵਿਅੰਜਨ ਸਵਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ) ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ, ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ, ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ-ਮਾਮੂਲੀ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਖੋਜ ਸਬੂਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੁਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ:

1. ਬੱਚੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਤਾ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਫਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁਨਰਾਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਚਨਾਤਮਿਕ-ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।
2. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੁਢਲੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਹੁਨਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨਾ ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਘਰ ਜਾਂ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
3. ਖੋਜ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ।
4. ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪਹਿਚਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇੱਕ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਮੀਰ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੱਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
5. ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
6. ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਸੁਣਨ-ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੋਲਦੇ ਵੀ ਹਨ) ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਚਾਰੀ ਮਾਹੌਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ/ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ/ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
7. ਐਨ.ਈ.ਪੀ. 2020 ਨੇ ਰੱਟਾ ਯਾਦ ਦੇ ਉਲਟ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀਲ ਸਿਖਲਾਈ, ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਖੋਜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਮਿਸਾਲ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਇਸ ਲਈ NCF ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਹੁੰਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਲ ਕੋਡ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹ. ਭਾਸ਼ਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ/ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪਛਾਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਮਾਣ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਕਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਮਾਣ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਗ 3.2

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ

NCF ਦੀ ਪਹੁੰਚ

NEP 2020 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ NCF ਪਹੁੰਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

ੳ. ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਮਾਧਿਅਮ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ/ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ/ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਹੇਠਾਂ L1 ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਪਣੇ L1 ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਸਗੋਂ ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ L1 ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਮੂਹ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖਣਾ ਖੇਡਣ-ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ L1 ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਜ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ L1 ਨੂੰ ਇੰਟਰੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਧੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੋਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਮੇਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਜਦੋਂਕਿ L1 ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਪੁੰਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ L1 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ/ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੂਰਕ ਵਿਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਜੋਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਣਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ

ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰੋਟੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਕਲਪ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸਮਾਜ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਹਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕੋਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਮੁਹਾਰਤ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ L1 ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ L1 ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੌਖਿਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਕ ਝੁਕਾਅ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ L1 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਤਰਕ ਕਰਨ, ਉੱਚ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਾਥੀਆਂ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਨਾਉਣ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ)।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ L1 ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ L1 ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ L1 ਦੁਆਰਾ ਔਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ L1 ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਢਾਂਚੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ (ਹੇਠਾਂ L2 ਅਤੇ L3 ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਜਾਂ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਸੰਚਾਰ ਵਜੋਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ L1 ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ-ਭਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਲ ਕੋਡ ਬਦਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਉਤੇਜਨਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਜਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ, ਸਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾ, ਖੇਡਾਂ, ਨਾਟਕ, ਕੁੱਲ ਸਰੀਰਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ (ਟੀ.ਪੀ.ਆਰ.) ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਿਵੇਂਕਿ ਅਨੁਭਵਾਂ, ਸਥਾਨਾਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨਪਸੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ/ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ (ਅਤੇ ਚਰਚਾ) ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-

ਨਾਲ ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਢੰਗ ਜੋ ਮੁਢਲੇ ਪੜ੍ਹਾਅ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ L1 ਅਤੇ L2, L3 ਦੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਜਨੀਤੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਮੁਹਾਰਤ L2/L3 ਲਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸੈਟਿੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। L1 ਅਤੇ L2/L3 ਦੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਗਿਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ L1 ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ L1 ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 1.2 ਅਤੇ 1.3 (ਜੋਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ, ਸੰਚਾਰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ L1 ਦੀ ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੁਝ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਕਸ਼ਨ ਗੀਤਾਂ, ਤੁਕਾਂਤ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ (ਅਸਲੀ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ L1 ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ/ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਈ ਵਾਰ ਅਤੇ ਫਿਰ 1.2 ਜਾਂ 1.3 ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਬਣਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਜ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ (ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਝ ਢੁਕਵੀਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਮੀਕਰਨ ਸਮੇਤ) ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ (ਅਤੇ ਲਿਪੀ) ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

ੲ. ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ R1 ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ L1 ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ R1 ਨੂੰ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ R2 ਦੂਜੀ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ R3 ਦੀ ਤੀਜੀ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਆਦਿ।

ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ (ਅਰਥਾਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਖਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸਮੀਕਰਨ) ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ (ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਹਾਵ-ਭਾਵ, ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ, ਕਲਾ, ਸੰਗੀਤ, ਡਾਂਸ, ਡਰਾਮਾ, ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ।

ਇਸ ਲਾਈਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪੜ੍ਹਾਅ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੁਹਾਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਛੋਟੀ ਸੰਪਰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ R1 (ਜੋਕਿ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ L1 ਹੈ ਪਰ L2 ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਉੱਪਰ ਬਿੰਦੂ a ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਇਹ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਤਸਵੀਰ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ R1 ਜਾਂ R2 ਦੇ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ R1 ਅਤੇ R2 ਦੇ ਇੱਕੋ ਅੱਖਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣਗੇ।

ਕਿਉਂਕਿ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੰਦਰਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਲੇਬਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ (ਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ) ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਧੁਨੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫੀਮ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤੋਂ ਇੱਕ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ੇਅਰਡ ਰੀਡਿੰਗ, ਗਾਈਡਿੰਗ ਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਪੱਧਰ ਕੀਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੁਆਰਾ) ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ

ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ/ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਸਿਖਾਉਣ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ‘h’ ਧੁਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ‘b’ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ)

ਲਿਖਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਕਿ ਕੋਈ ਕੰਮ। ਜਿਵੇਂਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਡਰਾਈਂਗ ਕਰਨਾ ਹੈ ਫਿਰ ਡਰਾਈਂਗ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਦਾ ਸਪੈਲਿੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋਕਿ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ)। ਫਿਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਵਾਕਾਂਸ਼) ਦੁਆਰਾ ਵਧੇਰੇ ਭਾਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਵਾਕ ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਅਭਿਆਸ ਵਿਸ਼ਵ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਲਿਖਤ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੇਂਦਰਿਤ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੁਨਰਾਂ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ, ਰਵਾਨਗੀ ਸਪੈਲਿੰਗ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਆਦਿ) ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਾਰਥਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸੰਤੁਲਨ ’ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਧਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਸ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ R1 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਾਧੂ ਸਕ੍ਰਿਪਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਮਰ ਅੱਠ ਪੱਧਰ ਤਿੰਨ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਆਰਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਨਾ ਹੈ**

ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ R2 ਅਤੇ R3 ਲਈ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੀ ਹੈ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਧੁਨੀ-ਗ੍ਰਾਫੀਮ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਿਖਣ ਅਭਿਆਸਾਂ ਲਈ ਗਾਈਡਿਡ ਰੀਡਿੰਗ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਤ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਸਾਹਿਤ, ਨਾਟਕ ਖੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਉਂਕਿ R1 ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ R2 ਅਤੇ R3 ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਸਨ ਸੰਕਲਪਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ ’ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਾਨ ਹਨ।

R1, R2, R3 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਜੇਕਰ R1 ਤੋਂ R3 ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਉਦੇਸ਼ ਉੱਚ ਕ੍ਰਮ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ’ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ-ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 3.2A

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ (L1) ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿੱਥੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ L1 ਦੀ ਰਸਮੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਤੇ L1 ਤੋਂ ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪੁਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਢੰਗ ਵਰਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋਕਿ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਏ.ਪੀ.ਆਰ., ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ (ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੱਧਰ ਤਿੰਨ ਤੱਕ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇ)।

ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ R1 ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋਕਿ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ L1 ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੰਪਰਕ ਦੁਆਰਾ ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫੀਮਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲ-ਮੇਲ (ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ) ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

- ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ R1 ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਗਾਈਡਿੰਗ ਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਪੱਧਰ ਕੀਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਸਾਹਿਤ, ਨਾਟਕ, ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ R1 L1 ਨਹੀਂ ਹੈ ਨੂੰ L1 ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ R1 ਵਿੱਚ ਡਰਾਈਂਗ, ਲੇਬਲਿੰਗ, ਖੋਜੀ ਸਪੈਲਿੰਗ, ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਰਕਬੁੱਕ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਲਿਖਤ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ R2 ਅਤੇ R3 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੱਧਰ 3 ਦੁਆਰਾ R1 ਵਿੱਚ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨੋਟ- ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸੰਕਲਪਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖੇਗਾ (R1 ਅਤੇ R2) ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। (L1, L2)

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ L1 ਅਤੇ L2 ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬਾਕੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ L1 ਅਤੇ L2 ਨੂੰ R1 ਅਤੇ R2 ਦੇ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

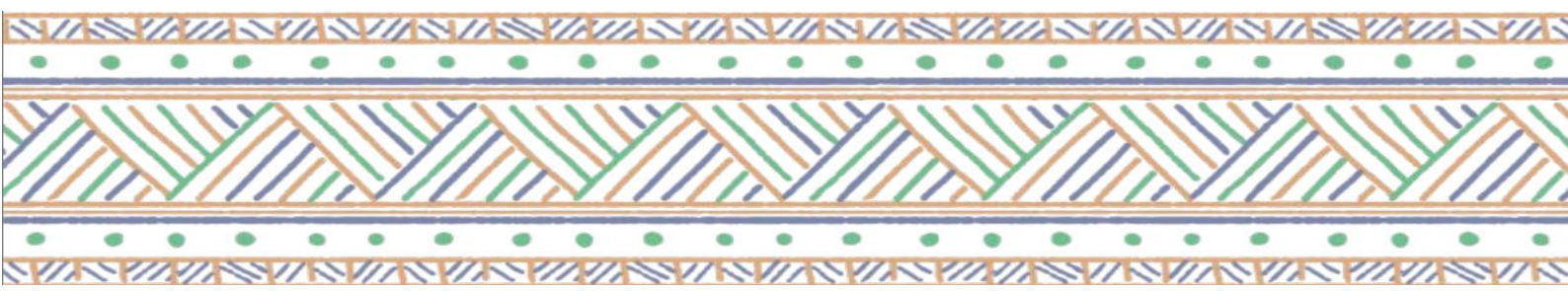
ਅਧਿਆਇ-4

ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ

ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 4.1 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਅਧਿਆਇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਭਾਗ 4.2 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਉਦੋਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 4.3 ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ 4.4 ਖੇਡ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 4.5 ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਗ 4.6 ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਗ 4.7 ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 4.1

ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ੳ. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਉਤੇਜਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ।

1. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਨੰਦਮਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
2. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
3. ਵਿੱਦਿਅਕ ਚੋਣਾਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ।
4. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸਾਫ਼, ਹੱਸਮੁੱਖ, ਚੰਗੀ ਹਵਾਦਾਰ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹਨ।

ਅ. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਖੇਡ ਕੇਂਦਰੀ ਹੈ।

1. ਖੇਡ ਮੁਫਤ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਜਾਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
2. ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਸੰਗੀਤ, ਅੰਦੋਲਨ, ਕਲਾ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ- ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
3. ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

1. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਸ. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

1. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।
2. ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਹਰ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੱਚੇ ਇੱਕੋ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
2. ਇੱਕੋ ਬੱਚਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ, ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।
3. ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਾਮਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

1. ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ/ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ/ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ।
2. ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
3. ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਦੋਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
4. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਉਸ ਲਈ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਰਨਾ ਜਾਂ ਤਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

ਖ. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

1. ਸਥਾਨਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਖੇਡਾਂ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

2. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

1. ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਲ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
2. ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਘ. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

1. ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 4.2

ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ, ਪਾਲਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੂਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਲਈ, ਮਿਆਦ ਲਈ, ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ, ਦਿਨ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਲਾਨਾ ਅਤੇ ਮਿਆਦੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ/ਸਕੂਲ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ, ਦਿਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

4.2.1 ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਭਾਗ

ਚੰਗੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹਨ:

- ੳ. ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਉਦੇਸ਼।
- ਅ. ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ, ਅਧਿਆਪਕ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ।
- ੲ. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮ।
- ਸ. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨ।
- ਹ. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਬੰਧ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬੈਠਣ, ਡਿਸਪਲੇਅ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ।
- ਕ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਮਦਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਣਨੀਤੀਆਂ।
- ਖ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਢੰਗ।

ਬਾਕਸ 4.2A

ਪੰਜ-ਪੜਾਵੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ- ‘ਪੰਚਤੀ’- ਉਸ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਗਾਈਡ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਚਿੱਤਰ 4.2 ਅ: ਪੰਚਤੀ, ਇੱਕ ਪੰਜ-ਪੜਾਵੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

- **ਅਦਿਤੀ (ਜਾਣ-ਪਛਾਣ):** ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਵਜੋਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸੰਕਲਪ/ਵਿਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛ ਕੇ, ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਢੁਕਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- **ਬੋਧ (ਸੰਕਲਪੀ ਸਮਝ):** ਬੱਚੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਖੇਡ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ, ਚਰਚਾ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- **ਅਭਿਆਸ (ਅਭਿਆਸ):** ਤੀਜਾ ਕਦਮ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੂਹ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- **ਪ੍ਰਯੋਗ (ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ):** ਚੌਥਾ ਕਦਮ ਬੱਚੇ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **ਪ੍ਰਸਾਰ (ਵਿਸਤਾਰ):** ਪੰਜਵਾਂ ਕਦਮ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ, ਨਵੇਂ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ, ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਿੱਖੇ ਗਏ ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਊਰਲ ਮਾਰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਿਊਰਲ ਮਾਰਗ ਅਧੂਰਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

4.2.2 ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ

ੳ. ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇ?

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਵੱਖਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ: ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਆਪਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੰਗ, ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਅਕਸਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰੇ। (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ)

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਕੁਝ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ:

1. ਜੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਲਾਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਬੁਰਜ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੁਰਜ ਕਿਉਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਬਲਾਕ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਰੰਗ ਵਰਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂ? ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਜਾਂ ਇੱਕੋ ਆਕਾਰ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਬਿਸਤਰਾ, ਘਰ, ਜਾਂ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਮੋਬਾਈਲ ਫ਼ੋਨ ਜਾਂ ਕਾਰ।
2. ਜੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਪੌਦੇ ਜਾਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗਮਲੇ ਦੇ ਪੌਦੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ, ਬਣਤਰ, ਗੰਧ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੌਦਾ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਲੇਬਲ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
3. ਤਿਤਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਲਈ ਤਿਤਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ, ਦੂਜੇ ਲਈ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਆਡੀਓ-ਵਿਡੀਓ ਕਲਿੱਪ, ਤੀਜੇ ਸਮੂਹ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਤਿਤਲੀ ਬੁਝਾਰਤ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਲਈ ਇੱਕ ਤਿਤਲੀ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।
4. ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੱਖਰਾਂ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
5. ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਧਾਰਨ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

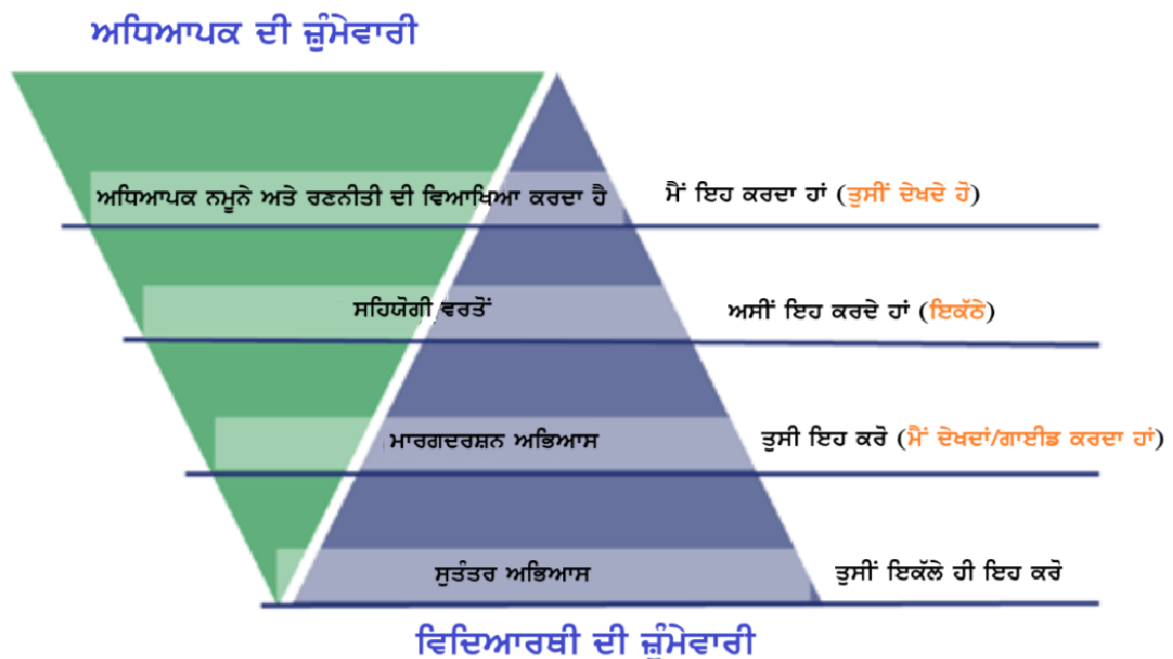
ਅ. ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ

ਬੱਚੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਸਿੱਖਣਾ ਇੱਕ ਚੁਨੌਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚੁਨੌਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ

ਅੰਦਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ- ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਢਾਂਚਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਹਾਇਤਾ, ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਢਾਂਚਾ ‘ਦਰਜਾਵਾਰ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇਣੀ’ (ਜੀ.ਆਰ. ਆਰ.) ਰਾਹੀਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਕੌਸ਼ਲ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ’ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ’ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। [10]

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 4.2 B: ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਿਹਾਈ

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ:

- ਕਦਮ 1: ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ- ਅਧਿਆਪਕ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ/ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਕਦਮ 2: ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ- ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ’ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਕਦਮ 3: ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ- ਬੱਚੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ’ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ’ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਵਿਧੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਹਰ ਹੁਨਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ੲ. ਹੋਮਵਰਕ

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ‘ਹੋਮਵਰਕ’ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਜੋ ਤਸਵੀਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਫੇ ਲਿਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ’ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਬਿਲਕੁਲ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹੋਮਵਰਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪ ਚੁਨੌਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ- ਇਹ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਘਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

1. ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁੱਛੋ- ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ।
2. ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਰੰਗੋਲੀ ਦੇਖੋ- ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।
3. ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਜਾਂ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਚਾਚੇ ਜਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ- ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ।
4. ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗ ਦੇਖੋ- ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ।
5. ਕਲਾਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਉਧਾਰ ਲਓ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਓ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਰੁਟੀਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ।

ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਨੁਲਗ 2 ਦੇਖੋ:

ਭਾਗ 4.3

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ:

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ? ਇਹ ਚੌੜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਕੌਣ ਹਨ?

ਉਹ ਚਮਕਦਾਰ, ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੁਝ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੀ ਉਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਚੀਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਦਿਲਾਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਨਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਤੇ ਵਾਪਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਤਸੁਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਾਹਸੀ, ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਘੰਟੇ ਦੂਰ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਮਲਤਾ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਜੋ ਉਹ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘੇ ਅਤੇ ਸੱਚੇ, ਸਬਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ, ਸਮਝ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ- ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਹਲੀ ਦੇ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.3.1 ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਹਨ:

ੳ. ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਨਾ: ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ, ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਲੋਕ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ: ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ। ਇਹ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ: ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੇਤੰਨਤਾ ਨਾਲ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਸ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ: ਸ਼ਬਦਾਂ, ਕਾਰਜਾਂ, ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ, ਜੋ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ, ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ: ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਸੰਗੀਤ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ, ਕਲਾ, ਇਕੱਠੇ ਖੇਡਣ ਦੁਆਰਾ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੈਟਲ ਹੋਣ, ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀਆਂ

ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕ. ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ: ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਬੰਧਨ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

4.3.2 ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ:

ੳ. ਸੁਣਨਾ: ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਇੱਕ ਮੱਕੜੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਅੱਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ', ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, 'ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਹੋ, ਇੱਕ ਮੱਕੜੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਅੱਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ?' ਇਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਵੱਲ ਸੋਧ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਤੱਥ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਮਾਡਲਿੰਗ: ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੈ, ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਨਕਲ ਕਰਨਾ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੂਰਵ-ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ-ਤੋਂ-ਇੱਕ ਸੰਵਾਦ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਪੰਜ ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੱਥਰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਿੱਕਾ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੰਖਿਆ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੱਥਰ-ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ, ਦੋ ਪੱਥਰ-ਦੋ ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਗੇ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਡਲਿੰਗ ਸਾਰੇ ਰੁਟੀਨ ਵਿਵਹਾਰ- ਗੀਤਾਂ, ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕੰਮ, ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤਿ ਸੂਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ੲ. ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ: ਬੱਚੇ ਉਤਸੁਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਬਲਾਕ, ਗੱਤੇ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੇਤ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਰੇਤ ਦਾ ਸਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਉਣਾ ਹੈ? ਗੱਤੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਰਵ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉੱਤਰੇ ਨਾ? ਬਲਾਕ ਜਾਂ ਡੋਮੇਨੋ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਟਾਵਰ ਜਾਂ ਡੋਮੇਨੋ ਕ੍ਰਮ ਨਾ ਟੁੱਟੇ? ਅਧਿਆਪਕ ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਜਾਂ ਸਰੀਰਿਕ ਸਹਾਇਤਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਗੱਤੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਗੁੰਦ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲ ਟੁਕੜਾ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੱਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ: ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ? ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੇਡ-ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇ।

ਹ. ਉਕਸਾਉਣਾ: ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣਨ, ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਨੌਤੀ ਦੇਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜੋ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ

ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਉਕਸਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਚੁਣਨਾ ਜੋ ਅਪੰਗਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਬੱਸ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਜਾਂ ਪਾਇਲਟਾਂ ਵਜੋਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹ. ਖੋਜ: ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਕਿੱਥੇ ਵੇਖਣਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਝ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕੀ ਵਰਤਣਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸੰਫਾਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਦ ਖੋਜ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਕ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣਾ: ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਹੁਨਰ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

4.3.3 ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਬੰਧ

ਪਰਿਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ।

ਪਰਿਵਾਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਚਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਇਹ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ੰਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚੇ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੰਗੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਲੋੜ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।

ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ, ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਮਨਾਉਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਕਦਮ, ਖਾਸ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਜਿਵੇਂਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਸਰੋਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਅਧਿਆਇ-10, ਭਾਗ 10.4 ਵੇਖੋ।

ਭਾਗ 4.4

ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ: ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਖਿਡੌਣੇ, ਸੰਗੀਤ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ

ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਉਤੇਜਣਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਕਰਨਾ, ਸੁਣਨਾ, ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ, ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਪੇਂਟਿੰਗ ਅਤੇ ਡਰਾਈਂਗ, ਗਾਉਣਾ, ਨੱਚਣਾ, ਦੌੜਨਾ ਅਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨਾ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

4.4.1 ਗੱਲ-ਬਾਤ

ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਕੜ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ੳ. ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ: ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੋ ਉਹ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਕੰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ।

ਅ. ਢਾਂਚਾਗਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ: ਢਾਂਚਾਗਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਅਕਸਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ-ਸਮਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੱਕਰ-ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਵਧੀਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਫੋਕਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇ (ਉਦਾਹਰਨ: ਸਬਜ਼ੀਆਂ) ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਸਲ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸਲੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ, ਰੰਗ, ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਵੀ ਲੈ ਸਕਣ। ਅਧਿਆਪਕ ਅੱਗੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਚਿੱਤਰ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਚੱਕਰ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਟੋਰਾ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਤੈਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਤਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਨਾ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.4A

ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ

ਮੈਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ-ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਲਗਭਗ 9 ਬੱਚੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 3-6 ਸਾਲ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਨਵਰ। ਕਿਉਂਕਿ, ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਤਿਆਂ, ਚੂਹਿਆਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ, ਸੂਰਾਂ, ਡੱਡੂਆਂ, ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਤਖਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਅਸਧਾਰਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਥੀ, ਰਿੱਛ ਜਾਂ ਬਾਗ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਲੁੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟਲਿਸਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸੇ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੀਏ।

ਚੀਤਾ

ਹਾਥੀ

ਬੱਕਰੀ

ਫੋਟੋ 4.4A: ਐਨੀਮਲ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ

ਫਿਰ, ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਾ ਹਾਂ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਜੋ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਟਾਈਗਰ ਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਜਾਨਵਰ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ? ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਕੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਇਤਆਦਿ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਨੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ, ਮੈਂ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਰਡ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰੋਲ ਪਲੇਅ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਦੂਜਾ ਇੱਕ ਬੱਕਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਲ-ਰੱਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ! ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ! ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ? ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲਦੇ ਹਨ? ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ?

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਠ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਖਾਓ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਬਾਰੇ ਸੈਸ਼ਨ

‘ਸ਼ੋਅ ਐਂਡ ਟੈੱਲ’ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਇੱਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ‘ਸ਼ੋਅ ਐਂਡ ਟੈੱਲ’ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਖਿਡੌਣੇ, ਖੇਡਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਫੋਟੋਆਂ, ਫੁੱਲ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਮੂਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਕਿੱਸੇ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ, ਤਿਉਹਾਰਾਂ, ਤਜਰਬਿਆਂ, ਛੁੱਟੀਆਂ, ਉਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਮਨਪਸੰਦ ਪਾਠ, ਮਨਪਸੰਦ ਵਿਸ਼ੇ) ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਬੋਲਣਗੇ। ਇਹ ‘ਸ਼ੋਅ ਐਂਡ ਟੈੱਲ’ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣਗੇ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇਣਗੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਬੰਧਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੰਧਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.4.2 ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ

ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਇੱਕ ਝਰੋਖਾ ਹਨ। ਉਹ ਦਿਲਚਸਪ, ਸੁੰਦਰ, ਮਨਮੋਹਕ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨਾ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਐਨੀਮੇਟਡ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਦੂਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ, ਨੈਤਿਕ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਮਾਧਿਅਮ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਦੇ ਸਮੇਂ, ਬੱਚੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਦਲੇਰ ਕਨਕਲਤਾ ਬਰੂਆ

ਕਨਕਲਤਾ ਬਰੂਆ ਦਾ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਦੇ ਬਾਰਾਂਗਾਬਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਂਗ, ਖੇਡਦਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵੱਡੀ ਹੋਈ।

ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖਾਸ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੈ।

ਉਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮੁਸੀਬਤ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਹ ਇੱਕ ਉਦਾਸ ਦਿਨ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਨਾਇਕ ਬਣ ਗਈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਲਈ ਲੜੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।

ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੋਹਰ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ।

ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਉਹੀ ਕਹਾਣੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਅਰਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ, ਪੰਨੇ ਬਦਲਣ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਖਣ, ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ 'ਪੜ੍ਹਨਾ' ਜਾਣਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਤੱਥ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਸਮੀ ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਕਠਪੁਤਲੀ, ਦੋਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਟਿੱਕ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ, ਦਸਤਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ, ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ, ਡੱਬੇ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ, ਪੇਪਰ ਬੈਗ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਜਾਂ ਸੌਕ (SOCK) ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਰੀਓਨੇਟਸ ਜਾਂ ਤਾਰ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਖਿੱਚੇ ਜਾਂ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਸਹੀ

ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਮ ਕਾਰਡਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਹਾਣੀ ਚਾਰਟ, ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਜਾਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਰੂਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਲੈਪਟਾਪ ਉੱਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਡੀਓ ਟੇਪਾਂ ਵੀ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਹੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਜਾਣੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ: ਗਿਣਤੀ ਜਾਂ ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਰੰਗ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸਥਾਨਿਕ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਦਰਅਸਲ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁੱਖ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਚਤੰਤਰ, ਜਾਤਕ, ਹਿਤਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਨੋਰੰਜਕ ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ, ਕੌਣ, ਕਿਉਂ, ਕਿੱਥੇ, ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਬੱਚੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਚਰਿੱਤਰ ਨੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ, ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਫਾਲੋਅਪ ਗਤੀਵਿਧੀ ਡਰਾਇੰਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਜਾਂ ਪਾਤਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਾਟਕੀਕਰਨ ਹੋਰ ਅਗਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

4.4.3 ਖਿਡੌਣਿਆਂ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ

ਇਹ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਪ-ਸਮੂਹ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜ-ਤੋੜ (manipulatives) ਨਾਲ ਖੇਡ ਕੇ ਖੋਜ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਈ ਸਥਾਨਿਕ ਖਿਡੌਣੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤਾਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਖਿਡੌਣਾ ਸਧਾਰਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਬਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚੀ ਇੱਕ ਖਿਡੌਣਾ ਫੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥ-ਅੱਖ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਖਿਡੌਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧੱਕਣ, ਖਿੱਚਣ, ਫੜਣ, ਪਿੰਚ ਕਰਨ, ਮੋੜਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚੀ ਬਲਾਕਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੁਰਜ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗਦੇ ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਿੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੁਝਾਰਤ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਬਲਾਕ, ਗੁੱਡੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ, ਗੇਂਦਾਂ, ਮਿੰਨੀ ਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ

ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਿਊਂਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੋਰਡ ਗੇਮਜ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਰਣਨੀਤਿਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ, ਮਣਕੇ, ਕੋਲਾਜ਼ ਸਮੱਗਰੀ, ਪੇਂਟ, ਧੋਣਯੋਗ ਸਿਆਹੀ ਪੈਂਡ ਅਤੇ ਸਟੈਂਪ, ਧੋਣਯੋਗ ਮਾਰਕਰ ਅਤੇ ਕੈਂਚੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕਰਾਫਟ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨਿਰਮਾਣ ਸੈੱਟ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਉਪਕਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸਮਾਨ ਜਿਵੇਂਕਿ ਗੇਂਦਾਂ, ਬੀਨਬੈਗ ਅਤੇ ਜੰਪ ਰੱਸੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ, ਕਸਰਤ ਕਰਨ, ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਸਤੀ ਕਰਨ, ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਖਿਡੌਣੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਕੱਪੜੇ, ਬੋਤਲਾਂ, ਗੱਤੇ ਦੇ ਬਕਸੇ, ਧਾਗੇ, ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਪੈਨ, ਚੂੜੀਆਂ, ਪਾਈਪ ਕਲੀਨਰ ਅਤੇ ਚੀੜ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ ਵੀ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ:

ਉ. ਰਿੰਗ ਸੈੱਟ ਪਜ਼ਲ: ਇਹ ਲੜੀਬੱਧ ਰਿੰਗਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਹੈ, ਜੋ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਚੰਨਾਪਟਨਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੜੀਬੱਧ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਢੀਂਗਲੀ (ਸੂਤੀ ਗੁੱਡੀਆਂ): ਗੁਜਰਾਤ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਖਿਡੌਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਕਪਾਹ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਲ, ਨੀਲੇ, ਹਰੇ, ਪੀਲੇ ਵਰਗੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਰਸ਼ਕ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਢਾਈ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁੱਡੀਆਂ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਟਕੀ ਖੇਡ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸੌਣ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਰਸੋਈ (ਰਸੋਈ ਸੈੱਟ): ਰਸੋਈ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੱਕੜ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਪੇਂਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖਿਡੌਣਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬਾਰੇ NCERT ਦੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗਾਈਡ ਹੈ।

4.4.4 ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਉੱਤੇ ਨੱਚਣਾ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਗੀਤ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਧਨ ਹਨ।

ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਉਹ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਣ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਗੀਤ 'ਪੰਜ ਛੋਟੇ ਬਾਂਦਰ, ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ, ਮੰਮੀ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਬਾਂਦਰ ਨਹੀਂ, ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰੋ।'।

ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ, ਸੱਟ ਲੱਗਣ, ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਕੁੱਲ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੀਤ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਥਾਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਲਿਆਲਮ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਰਕੁੰਜੂ, ਬੰਗਲਾ ਵਿੱਚ ਘੁਮ ਪਰਾਨੀ ਮਸ਼ੀ ਪਿਸ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਛਲੀ ਜਲ ਕੀ ਰਾਣੀ ਹੈ, ਕੰਨੜ ਵਿੱਚ ਆਨੇ ਬੰਤਾ) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ, ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਮ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਹਿਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਜਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ। ਗੀਤ ਹਾਸੇਰੀਏ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ- ਬੱਚੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 4.4C

ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਪੈਮਾਨਾ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ‘ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਨੀ ਸਾ’, ਫਿਰ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਨੋਟਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਸਾ ਨੀ ਧਾ ਪਾ ਮਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ।” ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਮੂਹ ਗਾਉਣ (ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗਾਇਨ) ਦੇ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ‘ਸਾ ਰੇ ਗਾ, ਰੇ ਗਾ ਮਾ, ਗਾ ਮਾ ਪਾ, ਮਾ ਪਾ ਧਾ, ਪਾ ਧਾ ਨੀ, ਧਾ ਨੀ ਸਾ’, ‘ਸਾ ਨੀ ਧਾ, ਨੀ ਧਾ ਪਾ, ਧਾ ਪਾ ਮਾ, ਪਾ ਮਾ ਗੇ, ਮਾ ਗਾ ਰੇ, ਗਾ ਰੇ ਸਾ’ (ਤੀਹਰਾ)। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੌਗੁਣਾਂ ‘ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ, ਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ, ...।’ ਫਿਰ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਸਰੇ ਗਾ ਗਾ ਗਾ ਗਾ ਗਾ ਗਾ ਗਾ ਗਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ’ ਗਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਧੁਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਤੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਧੁਨੀ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 4.4D

ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਣ

ਤੁਕਬੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਵੇ। ਤੁਕਬੰਦੀ ਨੂੰ ਚਾਰਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਿੱਚ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੇਖਣ ਦਿਓ।

ਨੋਟ: ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 3-4 ਵਾਰ ਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੁਕਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਲ, ਸਮੀਕਰਨ ਅਤੇ ਧੁਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰੇਕ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਲਾਈਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ।

ਉਹ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਿਖਾਓ ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।

ਬੱਚੇ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।

4.4.5 ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਲਹਿਰ

ਸੰਗੀਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਲੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਨੀਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਧੁਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ, ਕੋਇਲ ਦੀ ਗੂੰਜ ਜਾਂ ਖਿੜਕੀ ਉੱਤੇ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪੈਣਾ।

ਸੰਗੀਤ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਕੋਸ਼ਕ ਦੇ ਸੰਪਰਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਤਾਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰ ਵਜਾਉਣ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਇੱਕ ਟੀਨ ਦੇ ਬਕਸੇ ਜਾਂ ਇੱਕ ਡਫਲੀ ਜਾਂ ਝਾਂਜਰਾਂ ਉੱਤੇ ਤਾੜੀਆਂ ਜਾਂ ਤਾਲ ਵਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਗੀਤ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਸਮੂਹਾਂ, ਜੋੜਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੀਤ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਮਜ਼ਹੂਰ ਗੀਤ ਦੀ ਧੁਨ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ-ਜਿਹੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਉਹ ਗੀਤ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਗੀਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਚੁੱਪਚਾਪ ਸਾਜ਼ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਤਾਲ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੱਚ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਤਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਬੱਚੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਸਧਾਰਨ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰ ਵੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਰੱਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਂਡੇ, ਇੱਕ ਰਿਬਨ ਉੱਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਘੰਟੀਆਂ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੰਗਰੂ ਬਣਾਉਣਾ। ਉਹ ਇੱਕ ਆਰਕੈਸਟਰਾ ਬਣਾ ਕੇ, ਡਫਲੀ, ਝਾਂਜਰਾਂ, ਲੀਜ਼ੀਅਮ ਵਜਾ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਬੱਚੇ ਰਿਬਨਾਂ, ਪੱਤਿਆਂ ਜਾਂ ਦੁਪੱਟੇ ਵਾਲੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨੱਚ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਢੋਲ, ਘੰਟੀਆਂ, ਰਿਦਮ ਤੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਡਫਲੀ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਕੇ ਸੰਗੀਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਹੱਥ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੰਤਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਥਾਨਿਕ, ਘਰੇਲੂ ਜਾਂ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਹੋਣ।

ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਨੋਦਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ, ਧੁਨੀ ਸਰੋਤ, ਤੁਕਬੰਦੀ, ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਗੀਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨੱਚਣਾ, ਗਾਉਣਾ, ਤੁਕਬੰਦੀ, ਲੋਕ ਗੀਤ, ਐਕਸ਼ਨ ਗੀਤ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.4B

ਐਕਸ਼ਨ ਗੀਤ: ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ!

ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਣ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ, “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?” ਕਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਫੜ ਲਈਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ

ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਆਦਿ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ, “ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ?” ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਚੀਕਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, “ਆਓ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੀਤ ਬਣਾਈਏ।” ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਓ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਓ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ,
ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਓ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾਓ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾਓ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ,
ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਗਾਓ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਹੋ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਹੋ!

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ,
ਬੋਲੋ ਕਹੋ!

ਅਜਿਹੇ ਐਕਸ਼ਨ ਗੀਤ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਚਿੱਤਰ ਸਰੋਤ: ਸਿੱਕਮ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਪੱਧਰ 1)

4.4.6 ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ

ਬੱਚੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇ। ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਲਵਲਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਧਿਅਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ੳ. ਡਰਾਈਂਗ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਕ੍ਰੇਆਨ (Crayons), ਸਕੈੱਚ ਪੈਨ, ਰੰਗੀਨ ਜਾਂ ਕਾਲੀ ਪੈਨਸਿਲ ਜਾਂ ਚਾਰਕੋਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਸਲੇਟ, ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡਾਂ ਜਾਂ ਫਰਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡਾਂ ਅਤੇ ਫਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਡਰਾਈਂਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ, ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰੇਆਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਕ੍ਰੇਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਚਿੱਤਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕ੍ਰੇਆਨ ਫੜਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੇਤਰਤੀਬੇ ਆਕਾਰ ਖਿੱਚਣ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖਾਸ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਖਿੱਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਰਾਈਂਗ ਸਮੀਕਰਨ ਮੋਟਰ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਕੀਮਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ 4.4B ਡਰਾਈਂਗ

ਅ. ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਾਗਜ਼, ਫਰਸ਼ ਜਾਂ ਕੱਪੜੇ ਉੱਤੇ ਗਿੱਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਬੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਤੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਫੈਬਰਿਕ ਜਾਂ ਕਪਾਹ ਨਾਲ ਬੁਰਸ਼ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗਿੱਲੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਪਾਈ, ਪਾਮ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨਾਲ ਛਪਾਈ, ਬੋਤਲ ਕੈਪਸ, ਬਲਾਕ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਛਪਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਲੂ ਅਤੇ ਭਿੰਡੀ)। ਬੱਚੇ ਥਰੈੱਡ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ, ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫਿੰਗਰ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦਾ ਵੀ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਤਸਵੀਰ 4.4C: ਪੇਂਟਿੰਗ

ੲ. ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਗੂੰਦ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਕੱਪੜੇ ਉੱਤੇ ਚਿਪਕਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੱਚੇ ਮਾਚਸ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਜਾਂ ਰੰਗੀਨ ਕਾਗਜ਼ ਚਿਪਕਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪੇਸਟ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੇਤ, ਪੈਨਸਿਲ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਆਰੀ ਦੀ ਧੂੜ, ਸੁੱਕੀ ਚਿੱਕੜ, ਰੰਗੀਨ ਜਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਪੇਪਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਚਿਪਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕੋਲਾਜ਼ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ 4.4D: ਜੋੜਨ

ਸ. ਘੜੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਗਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਗੂੰਦ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ **ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਗੁੰਨਣ** ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਖੀਰ, ਭੋਜਨ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਆਟਾ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ 4.4 E: ਕਲੇਅ ਮੋਲਡਿੰਗ

ਹ. ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਮੋਟਾਈ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ **ਪਾੜ** ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ **ਕੱਟਣ** ਵੱਲ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਵਾਲੀ ਕੈਂਚੀ 4 + ਅਤੇ 5 + ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਕੱਟਣ ਲਈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੱਟੇ ਅਤੇ ਫਟੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ **ਫੋਲਡਿੰਗ** ਪੇਪਰ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਪੇਪਰ ਫੋਲਡ ਦੇ ਵਧੀਆ ਮਾਡਲ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਵਿੱਚ ਫੋਲਡ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਲਡ ਸਿਖਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਖ. ਬੱਚੇ ਖਾਲੀ ਗੱਤੇ ਦੇ ਬਕਸੇ, ਰੇਤ, ਚਿੱਕੜ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ **ਬਣਾਉਣ** ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਨ, ਜਾਨਵਰ, ਇਮਾਰਤਾਂ।

4.4.6.1 ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੌਰਾਨ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਿਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਰੁੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਰੁੱਖ ਨਾ ਬਣਾਵੇ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਕਹੇ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ: ਰੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਲੰਮਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ, ਇਸ ਦੇ ਤਣੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੀ ਹੈ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗ ਕੀ ਹੈ, ਪੱਤੇ) ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਸੁਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਕੱਟਣਾ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਫੋਲਡਿੰਗ) ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਤਪਾਦ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ੳ. ਨਿਰਵਿਘਨ ਕਲਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ: ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਧੁਨਾਂ, ਗੀਤਾਂ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਟਕ, ਨਾਟਕੀ ਨਾਟਕ, ਨਾਚ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ। **ਕਲਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ‘ਸਹੀ’ ਅਤੇ ‘ਗਲਤ’, ‘ਚੰਗੇ’ ਅਤੇ ‘ਬੁਰੇ’ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।** ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ, ਅਨੁਭਵਾਂ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਸਮੱਗਰੀ, ਮਾਧਿਅਮ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ: ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ। ਇੱਕ ਬੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਆਰਟਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰ ਜਾਂ ਇੱਕ ਥੀਏਟਰ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। **ਹਰੇਕ ਕਲਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਯੰਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।**

ੲ. ਨਿਰੀਖਣ: ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਨਿਰੀਖਕ ਬਣਨ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਸੰਵੇਦੀ ਉਤੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਹਜ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਢਾਂਚੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਵਾਜ਼, ਰੰਗ ਜਾਂ ਗਤੀ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਧਾਰਨ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸ. ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ: ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ ਦੇ ਜਮਾਤ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਸੰਮਲਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੋਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੰਚਾਰ ਵੱਲ ਡੂੰਘਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਲਾ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ।

ਹ. ਸੁਹਜਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਸਾ: ਕਲਾ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੀ ਪਸੰਦ ਹੈ, ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਹਜਾਤਮਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੀ ਲੁੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਹਾਰਿਕ ਕੰਮ ਸੁਹਜ ਅਨੁਭਵਾਂ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਜਿਵੇਂ: ਰੰਗ, ਕੱਪੜੇ, ਭੋਜਨ, ਨਾਚ, ਤਿਉਹਾਰਾਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਹਿਭਾਗੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਨਿਰਨਾਇਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਲਾ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੌਰਾਨ ਚਰਚਾ 8 ਤੋਂ 10 ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਜਮਾਤ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਸੰਗਠਨ, ਵੰਡ ਅਤੇ ਸਫਾਈ, ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਬਲਾਕ ਜੋ ਕਲਾ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਬਦਲਵੇਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਬਲਾਕ 2) ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਲਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ 20 ਮਿੰਟ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਬਲਾਕ 1)

ਸਾਰਨੀ 4.4A: ਪੱਧਰ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਲਾਕ

ਬਲਾਕ	ਸੋਮਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਵੀਰਵਾਰ	ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
1	ਸੰਗੀਤ ਅਭਿਆਸ	ਥੀਏਟਰ ਅਭਿਆਸ	ਨੱਚਣਾ/ ਕਸਰਤ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ	ਸੰਗੀਤ ਅਭਿਆਸ	ਥੀਏਟਰ ਅਭਿਆਸ	ਨੱਚਣਾ/ ਕਸਰਤ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ
2	ਕਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨਾ		ਕਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨਾ		ਕਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨਾ	

4.4.7 ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੇਡਾਂ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਸਰਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦੀ ਕਸਰਤ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਰਣਨੀਤੀ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਭਰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਜਿਗਿਆਸੂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਬਲਾਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਥਾਨਿਕ ਤਰਕ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਰਣਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ (ਜਿਵੇਂ: ਟਿਕ-ਟੈਕ-ਪੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਵਰਗੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਰਣਨੀਤਿਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣਾ (ਜਿਵੇਂ: ਚੌਪੜ, ਸੱਪ ਅਤੇ ਪੌੜੀਆਂ, ਲੂਡੋ) ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ, ਰਣਨੀਤੀ, ਸਹਿਯੋਗ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਧਨ ਵੀ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕਸ 4.4E

ਛੋਟੇ ਕੰਕਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤ ਦੀ ਖੇਡ

ਕੁਝ ਖੇਡਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਕਸਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ, ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ '10 ਕੰਕਰ ਖੇਡ' ਦੀ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਡੂੰਘੇ ਗਣਿਤਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

10 ਕੰਕਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ (10 ਸਿੱਕੇ, ਕੰਕਰ ਜਾਂ ਮਣਕੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ)। ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੇਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕੰਕਰ ਚੁੱਕਦੇ ਹੋਏ। ਢੇਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਰੀ ਕੰਕਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਖੇਡ ਕਈ ਵਾਰ ਖੇਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੌਣ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਕੁਝ ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ, “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਬਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਦੂਜਾ ਖਿਡਾਰੀ? ਕਿਉਂ?” ਇਹ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਖੇਡ ਗਣਿਤ ਤਰਕ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਾ ਰਣਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਜਾਂ 21 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਵਾਰੀ ਵਿੱਚ 1, 2 ਜਾਂ 3 ਵਸਤੂਆਂ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਗਿਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਨੰਬਰ 1 ਜਾਂ 2 ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਖਿਡਾਰੀ ਪਹਿਲੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਨੰਬਰ ਵਿੱਚ 1 ਜਾਂ 2 ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੰਬਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਪਹਿਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਕਹੇ ਗਏ ਆਖਰੀ ਨੰਬਰ ਵਿੱਚ 1 ਜਾਂ 2 ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੰਬਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਇਹ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਕਲਪਿਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਖਿਡਾਰੀ ਜੋ ‘10’ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ, “ਇਹ ਖੇਡ 10 ਕੰਕਰਾਂ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਵਰਗੀ ਕਿਉਂ ਹੈ?” ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ।

ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਚੁਟਕਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਬਿਆਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂਜੋ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲੀਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੋਚ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ। ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਚੁਟਕਲੇ ਗਿਆਨ ਪੱਖੋਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 4.4F

ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਗੀਤਕ ਬੁਝਾਰਤ

ਤਿੱਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਅੱਗੇ ਤਿੱਤਰ

ਤਿੱਤਰ ਦੇ ਦੋ ਪਿੱਛੇ ਤਿੱਤਰ

ਅੱਗੇ ਤਿੱਤਰ ਪਿੱਛੇ ਤਿੱਤਰ

ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਤਿੱਤਰ ਹਨ

ਬੁਝਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਿੱਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਅੱਗੇ, ਤਿੱਤਰ ਦੇ ਦੋ ਪਿੱਛੇ ਤਿੱਤਰ, ਅੱਗੇ ਤਿੱਤਰ ਪਿੱਛੇ ਤਿੱਤਰ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਤਿੱਤਰ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤਰਕ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਤਰਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਚੁਨੌਤੀਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤਰਕ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੋਰੰਜਕ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਅਨੰਦਮਈ ਬਣਾਉਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਿਕ ਤਰਕ, ਸ਼ਬਦ-ਖੇਡ, ਰਣਨੀਤੀ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਜੋ ਸੋਚ, ਤਰਕਪੂਰਨ ਕਟੌਤੀ, ਗਣਿਤਿਕ ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ ਲਈ ਪਿਆਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਦਾਹਰਨਾਂ

ਅਤੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਅਤੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਮੀਰ ਸਥਾਨਿਕ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.4.8 ਬਾਹਰੀ ਖੇਡਾਂ

ਤੁਰਨਾ, ਦੌੜਨਾ, ਛਾਲ ਮਾਰਨਾ, ਪਿੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਲੱਤ ਮਾਰਨਾ ਅਤੇ ਗੇਂਦਾਂ ਸੁੱਟਣਾ, ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਰੇਤ ਜਾਂ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ, ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨਾ, ਸੁਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ, ਡਿੱਗੇ ਦਰਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਦਰਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੈਰ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ, ਪੰਛੀਆਂ ਜਾਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਜਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਡ ਉਪਕਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਵੱਡੀਆਂ ਗੇਂਦਾਂ, ਰਿੰਗ, ਚੱਕਰ ਘੁੰਮਾਉਣਾ ਅਤੇ ਰੱਸੀ-ਛਾਲ ਵਰਗੀਆਂ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਨਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਂਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਡ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਯੋਗ ਉਚਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਰੁੱਖ ਬਾਹਰੀ ਖੇਡ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਸਧਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਭੱਜੋ ਅਤੇ ਫੜੋ, ਸੁੱਟੋ ਅਤੇ ਫੜੋ, ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੋ)। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਧਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮੂਹ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਪਿੱਛੂ, ਗੀਟੇ, ਜ਼ੰਜੀਰ, ਅੰਨ੍ਹਾ ਝੋਟਾ, ਬੁੱਤ ਬਣ ਜਾਓ, ਉੱਪਰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖੋ)।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.4C

ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਅੱਗ! ਭੱਜੋ, ਭੱਜੋ!

ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੇਡ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜੋਗਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ "ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਅੱਗ, ਭੱਜੋ!" ਇਹ ਕੁਝ ਵਾਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਕਹਾਂਗਾ, "ਨੰਬਰ 3"। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 3 ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ 3 ਹਨ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਚਿੰਤਰ ਅੰਜਲੀ ਸ਼ੇਖਾਵਤ

ਇਸ ਲਈ ਸਥਿਤੀ (ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਗਿਣਤੀ) ਅਤੇ ਲਚਕਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਬਰ ਰੱਖਣਾ।

ਬਾਹਰ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਨਾ ਲੱਗਣ।

ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਾਹਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੀਰਿਕ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਉਪ-ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਧਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਕਸ 4.4G

ਜਪਾਨੀਆਂ ਕੋਲ ਸ਼ਿਨਰਿਨ-ਯੋਕੂ ਨਾਮਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਜਪਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਨਰਿਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਜੰਗਲ’ ਅਤੇ ਯੋਕੂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਇਸ਼ਨਾਨ’। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਿਨਰਿਨ-ਯੋਕੂ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਜੰਗਲ ਇਸ਼ਨਾਨ’। ਇਹ ਵੇਖਣ, ਸੁਣਨ, ਸੁਆਦ, ਗੰਧ ਅਤੇ ਛੋਹ ਦੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਤਾਲਾਬਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ; ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਜਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਪਾਰਕ ਜਾਂ ਝੀਲਾਂ, ਢੁਕਵੇਂ ਬਦਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

4.4.9 ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਅਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.4D

ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਾਗ਼ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੌਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੌਦੇ ਕਿਵੇਂ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ।

ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਘਰੋਂ ਬੀਜ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬੀਜਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ‘ਫਸਲਾਂ’ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕੀਤੀ, ਜੋਕਿ ਟਮਾਟਰ ਅਤੇ ਪੇਠੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ।

ਅੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਧਨੀਆ ਅਤੇ ਪੁਦੀਨਾ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਘੜੇ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ ਲਿਆਏ। ਦੁਬਾਰਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਲਾਸ ‘ਬਾਗ਼!’ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕੀਤੀ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੀਨ ਜ਼ੋਨਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਸੈਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਰਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਬੂਟੀ, ਮੱਖੀ, ਮੱਖੀਆਂ, ਕੀੜੀਆਂ, ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਮੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਖੋਜ’ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ।

ਮੇਰਾ ਟੀਚਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ, ਖੋਜਣ, ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀ।

ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਥਾਨਿਕ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਪਾਰਕ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸਰੀਰ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ, ਉਹ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਜਾਂ ਪੰਚਭੂਤਾਂ- ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਪੁਲਾੜ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਅਸਟੰਗਾ ਆਯੁਰਵੇਦ ਦੇ ਅੱਠ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਬਾਲਾ ਚਿਕਿਤਸਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਭੂਤ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੜਾਅ ‘ਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਅਨੁਭਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਡੂੰਘੇ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਣ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.4E

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ‘ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਿਰੀਨ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਚੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਚੱਟਾਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਉਸ ਚੱਟਾਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੀ ਹੈ?”

ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਤਰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਸ਼ਮਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਉਹ ਪੰਛੀ ਕੀ ਹਨ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ?”

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੰਛੀਆਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪੰਛੀ ਇੰਨੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਿਉਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ?”

ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਡੋਮਾ ਇੱਕ ਕੰਧ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੀੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਸੀ ਜੋ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਰਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। “ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਉਹ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭਣਗੇ?” ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹਿਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਧੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ‘ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਆਓ ਅਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਪਤਾ ਕਰੀਏ’।

4.4.10 ਖੇਤਰੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ

ਸਥਾਨਿਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਦਿਲਚਸਪ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਕਲੀਨਿਕ, ਬੱਸ ਡਿੱਪੂ, ਡਾਕ-ਘਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਪਰ ਦਿਲਚਸਪ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। **ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਛੋਟੀਆਂ, ਸਥਾਨਿਕ ਖੇਤਰੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।**

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.4F

ਕੁਦਰਤੀ ਸੈਰ ਰਾਹੀਂ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣਾ!

ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ‘ਨੇਚਰ ਵਾਕ’ ਲਈ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੱਭਣ ਲਈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰੁੱਖ, ਝੁਲੇ, ਕਾਰ, ਗੇਟ, ਝਰਨੇ) ਅਤੇ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹਨ। (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੰਕਰ, ਪੱਤੇ, ਡੰਡੇ, ਕੀੜੇ, ਤਿਤਲੀ)। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂਜੋ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਭਰ ਸਕੀਏ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਆਕਾਰ ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ।

ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਹਨ:

ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ	ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ

ਭਾਗ 4.5

ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ

ਜਮਾਤਾਂ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕਤਾ ਲਈ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ 3-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਖਾਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਧਰ 1 ਤੋਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4.5.1 ਸਿੱਖਿਆ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਮੁਢਲੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ, ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਠ ਦੀ ਬੋਲ-ਲਿਖਤ ਦੁਹਰਾਓ ਅਤੇ ਨਕਲ ਜਾਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਅਭਿਆਸ ਸਿਖਾਉਣ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ। ਅਰਥਪੂਰਨ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਜੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ‘ਹੇਠਲੇ ਕ੍ਰਮ’ ਦੇ ਹੁਨਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ, ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ) ਅਤੇ ‘ਉੱਚ-ਕ੍ਰਮ’ ਦੇ ਹੁਨਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ, ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਮੂਲ ਲਿਖਤ) ਜੋ ਅਰਥ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.5.1.1 ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ

ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਸੰਗਠਿਤ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ’ਤੇ ਡੀ-ਕੋਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ)।

ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾਅ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰਦੇ ਹੋਏ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

- ੳ. ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ, ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। (ਲੋਗੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਪੜ੍ਹਨ)। ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ, ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
- ਅ. ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਨੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਅਨੁਭਵਾਂ, ਡਰਾਇੰਗ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਅੱਖਰ ਵਰਗੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਰਾਹੀਂ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਲੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ, ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਖਿੱਚਣਾ ਵੇਖਣਾ)। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦਾ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖਰਤਾ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

4.5.1.2 ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ

ਉੱਭਰਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

- ੳ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ‘ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ’ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ (ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਕਹੋ) ਸਚਿੱਤਰ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ।
- ਅ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਫਰਸ਼ ’ਤੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਲੇਟਾਂ ਜਾਂ ਨੋਟ-ਬੁੱਕਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ)।
- ੲ. ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਰੋਤਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਵੱਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪੋਸਟਰ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪੋਸਟਰ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰਿਸਾਲੇ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਸ. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ‘ਰੀਡਿੰਗ ਕਾਰਨਰ’ ਅਤੇ ‘ਰਾਈਟਿੰਗ ਕਾਰਨਰ’ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ।

4.5.1.3 ਮੁਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਭਾਗ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੁਨਰ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਨਰਮੰਦ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ, ਅੱਖਰ-ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ, ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਣ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ, ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਝ, ਅਵਾਜ਼, ਪ੍ਰਵਾਹ, ਸ਼ਬਦ-ਪਛਾਣ, ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੁਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

ੳ. ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਸਾਖਰਤਾ ਹੁਨਰ: ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਪੜ੍ਹਨ (ਤਸਵੀਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਲੌਗੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਡਰਾਈਂਗ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਣਾ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

1. ਪ੍ਰਿੰਟਿਡ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜ਼ਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਫੰਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੂਪ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ, ਨੋਟਿਸਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ।
3. ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਕਿ ਲਿਖਣ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਉਰਦੂ) ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਪੇਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿਡ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ, ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
4. ਪੁਸਤਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ।

ਅ. ਜ਼ਬਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ: ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਜਿਵੇਂ: ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ, ਮਾਪੇ)।

- ੲ. ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ:** ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਕ ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸੰਕਲਪ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਹਨ।
- ਸ. ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ:** ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। ਇਹ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਸੰਜੋਗਾਂ (ਅੱਖਰਾਂ) ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ (ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ) ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ (ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।
- ਹ. ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ:** ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਪਾਠ ਤੋਂ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚਣਾ।
- ਕ. ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ:** ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਹੀ, ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਮੀਕਰਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ।
- ਖ. ਲਿਖਣਾ:** ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ।
- ਗ. ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਂ ਆਦਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ:** ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।

4.5.1.4 ਸੰਤੁਲਿਤ ਸਾਖਰਤਾ ਪਹੁੰਚ

ਖੋਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸਾਖਰਤਾ ਪਹੁੰਚ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਵਾਕਾਂ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਨਾਲ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੋ ਵਿਆਪਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

- ੲ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧਤਾ (ਹੇਠਲੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹੁਨਰ):** ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ (ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੁਨਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ, ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
- ਅ. ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ (ਉੱਚ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹੁਨਰ):** ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ (ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਰਚਨਾ। ਇਹਨਾਂ ਹੇਠਲੇ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਮੌਖਿਕ ਖੇਡਾਂ, ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਪੱਤਰ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਕਾਰਜ, ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਾਂਝਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਮਾਡਲ ਲਿਖਤ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਤ।
- ੲ. ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ:** ਇਸ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਚਰਚਾ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਅ. ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹੱਲ:** ਇਹ ਅੱਖਰ-ਅਵਾਜ਼ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਸ਼ੁਰੂ, ਮੱਧ, ਅੰਤ ਅਵਾਜ਼ਾਂ)। ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ)।

ਭਾਰਤੀ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅੱਖਰ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚੁਣਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸ਼ਬਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਮਿਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸਪੈਲਿੰਗ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੀ ਲੜੀਵਾਰ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੱਖਰ ਸੰਜੋਗਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ੲ. ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ:

1. **ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੋ:** ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਹੀਂ)। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।
2. **ਇੱਕਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ:** ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਾਲੇ ਟੈਕਸਟ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੂਰ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਬੱਚੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
3. **ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ:** ਇਸ ਵਿੱਚ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਬੱਚੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੋਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
4. **ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ:** ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਚੁੱਪਚਾਪ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਚੁਣਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਲਿਖਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ

1. **ਮਾਡਲ ਰਾਈਟਿੰਗ:** ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰਥਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲਿਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ, ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਬਣਾ ਕੇ, ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਜੋਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. **ਸ਼ੇਅਰਡ ਰਾਈਟਿੰਗ:** ਸ਼ੇਅਰਡ ਰੀਡਿੰਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ੇਅਰਡ ਰਾਈਟਿੰਗ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਉਹ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਾਕ “ਮੈਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਖਾਧਾ” ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮਾਡਲਿੰਗ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
3. **ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ:** ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਫਤ ਲਿਖਣਾ ਫ਼ਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਹੀਂ ਉੱਭਰਦਾ, ਸਿਰਫ਼ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇਣ ਨਾਲ। ਸਾਂਝੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ, ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਅਕਸਰ ਫੀਡਬੈਕ, ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ

ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਕੰਮ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨਤਾ, ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਸ਼ੀਲ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇਗਾ। ਗਾਈਡਡ ਰਾਈਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਪੀਅਰ ਰਾਈਟਿੰਗ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਫੀਡਬੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕਈ ਡਰਾਫਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

4. **ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਣਾ:** ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੰਮ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਾਰ ਬਲਾਕਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

4.5.1.5 ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਚਾਰ-ਬਲਾਕ ਪਹੁੰਚ

ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹਨ- ਜ਼ਬਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚਾਰ ਬਲਾਕਾਂ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਬਲਾਕ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ।

ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਹਾਣੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਪੜ੍ਹਨਾ- ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਖਿੱਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮੂਹਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਸਾਰੇ ਵਰਨਾਂ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਣ। ਚਾਰ-ਬਲਾਕ ਮਾਡਲ ^[11] ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

- ਤਸਵੀਰ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ
- ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ
- ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ
- ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਰੋਲ ਪਲੇਅ

ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣ

- ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
- ਅੱਖਰ ਪਛਾਣ
- ਧੁਨੀ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਾਂਝ
- ਹੁਨਰ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਲਿਖਤ (ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ)

ਪੜ੍ਹਨਾ

- ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਮਿਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ
- ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ

ਲਿਖਣਾ

- ਮਾਡਲ ਲਿਖਣਾ
- ਸਾਂਝੀ ਲਿਖਤ
- ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ
- ਸੁਤੰਤਰ ਲਿਖਤ

ਚਿੱਤਰ 4.5 A: ਚਾਰ-ਬਲਾਕ ਮਾਡਲ ਭਾਸ਼ਾ

ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਇੱਕ

ਵੱਖਰੀ ਪਹੁੰਚ (ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਭਾਗ 4.2 ਵੇਖੋ) ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.5.1.6 ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਰਣਨੀਤੀਆਂ

ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਸਰੀਰਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ (TPR) ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਾਰਜ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਾਸ, ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂਸ਼, ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਕੁਝ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

- ੳ. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂਕਿ TPR (ਜਿਵੇਂਕਿ ਸਰੀਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ- ਸ਼ਬਦ ਜੰਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਛਾਲ ਮਾਰਨਾ) ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰਕ ਕੰਮ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਾਸ, ਸਧਾਰਨ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਵਾਕ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਦੇਖੋ) ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ।
- ਅ. ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਯੋਗ ਇਨਪੁਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਮਝਣਯੋਗ ਇਨਪੁਟ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਸਰਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਾਣੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।
- ੲ. ਇੱਕ ਸਾਰਥਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਣਾਓ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਸ. ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੰਪਰਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਸੁਣਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ, ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਹ. ਇੱਕ ਤਣਾਅ-ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਾਓ। ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਘੱਟ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

4.5.2 ਗਣਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ

ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋਕਿ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਗਣਿਤਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਿਲਾਨ, ਲੜੀਬੱਧ, ਪੇਅਰਿੰਗ, ਆਰਡਰ, ਪੈਟਰਨ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਇੱਕ-ਤੋਂ-ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ) ਅਤੇ ਅੰਕ, ਆਕਾਰ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੁਨਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਹੁਨਰਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਾਤਰਾ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਪੇਸ, ਮਾਪ) ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਗਣਿਤ ਸਿਖਾਉਣ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਜੋ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਹੱਲ ਕਰਨ, ਤਰਕ ਕਰਨ, ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਵਧੇਰੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਅਵਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਸਮੱਗਰੀ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉੱਚ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਟੀਚੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਿਲਾਨ, ਛਾਂਟੀ, ਜੋੜੀ, ਆਰਡਰਿੰਗ, ਪੈਟਰਨ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ) ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਆਕਾਰ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਣਿਤਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੁਨਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਉੱਚ ਹੁਨਰਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮਾਤਰਾ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਪੇਸ, ਮਾਪ) ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਗਣਿਤ ਸਿਖਾਉਣ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਜੋ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ, ਹੱਲ ਕਰਨ, ਤਰਕ ਕਰਨ, ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਣਿਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ-ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ, ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਅਤੇ 'ਸ਼ੁੱਧ' ਤਰਕ, ਭਾਵ, ਹੱਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਿਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਤਰਕ ਕਰਨਾ; ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ; ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਰਥਾਤ, ਗਣਿਤਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਠੋਸ, ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ; ਸੰਚਾਰ ਅਰਥਾਤ, ਗਣਿਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਰਥਾਤ, ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਗਣਿਤ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਿਕ ਸਮਝ, ਕਾਰਜ, ਅਨੁਕੂਲ ਤਰਕ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਗਣਿਤ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

4.5.2.1. ਗਣਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਗਣਿਤ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਤਜਰਬੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਓ. ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਗਣਿਤ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਸੰਕਲਪਾਂ) ਦਾ ਵਿਕਾਸ (ELPS)

ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਮੂਰਤ ਹਨ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸਿੱਖਣਾ, ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ 2D ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਅਮੂਰਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਠੋਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਵੱਲ ਅਮੂਰਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਵਧਣ।

ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਣਿਤ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਗਣਿਤ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ELPS ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ:

- **E - ਤਜਰਬਾ:** ਠੋਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਠੋਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ।
- **L - ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ:** ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ।
- **P - ਤਸਵੀਰਾਂ:** ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨਾ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇ 3 ਗੋਦਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਦ ਦੀਆਂ 3 ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **S - ਲਿਖਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ:** ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪ ਜੋ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਤਿੰਨ ਗੋਦਾਂ ਲਈ ਨੰਬਰ 3 ਲਿਖਣਾ।

ਅ. ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ

ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਯੋਗ ਅਤੇ ਕਰਨਯੋਗ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪਿਕ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਗਣਿਤ

ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉੱਚ-ਟੀਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਮੀਰ ਗਣਿਤ ਦੇ ਕੰਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਦਮ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝੋ- ਕੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਅਣਜਾਣ ਹੈ?
2. ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ/ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ- ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆ ਪਤਾ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?
3. ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ- ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਕੀ ਮੈਂ ਇਹ ਸਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਕੀ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕੀਤਾ?
4. ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਣਾ/ਹੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ- ਕੀ ਮੈਂ ਸਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ? ਕੀ ਮੈਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ?
5. ਲਚਕਦਾਰ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰੀਕੇ ਸਿੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, $8+7$ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਕੀ ਹੋਣਗੀਆਂ? ਬੱਚੇ 8 ਵਿੱਚੋਂ 7 ਹੋਰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਬੱਚੇ 7 ਨੂੰ $5+2$ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 8 ਵਿੱਚ 2 ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 10 ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ 10 ਅਤੇ 5 ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ 15 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਝ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ. ਗਣਿਤਿਕ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਗਣਿਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੋੜ, ਗੁਣਾ, $+$, $-$, $=$.

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਗਣਿਤ ਦੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਗਣਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਗਣਿਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਣਿਤਿਕ ਸੋਚ, ਤਰਕ, ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਣਿਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਚੁੱਪਚਾਪ ਲਿਖਤੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੌਖਿਕ ਗਣਿਤ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਤਿ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ

ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਨਾਪਸੰਦ ਅਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਏ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਪੱਧਰ 3 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਚਿੰਤਰ ਨੂੰ ਛਾਂਟਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.5.2.2 ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਭਾਗ/ਖੇਤਰ

- ਓ. ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ, ਗਿਣਤੀ, ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆ ਸੰਕਲਪਾਂ (ਧੁਨੀ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ) ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਅ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗਣਨਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ।
- ੲ. ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮਝ, ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

- ਸ. ਨਮੂਨੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਆਮ ਅਨੁਮਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਹ. ਮਾਪ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਕ. ਡਾਟਾ ਹੈਂਡਲਿੰਗ ਡਾਟਾ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

4.5.2.3 ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਬਲਾਕ

ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਬਣਨ ਲਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਮਝ, ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ/ਕਾਰਜ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਤਰਕ, ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਆ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਗਣਿਤ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਚਾਰ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਗਣਿਤਿਕ ਪਹੁੰਚ/ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

- ਓ. **ਬਲਾਕ 1: ਮੌਖਿਕ ਗਣਿਤ ਚਰਚਾ:** ਕਲਾਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, 5-10 ਮਿੰਟ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਚਰਚਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਗਣਨਾ, ਸੰਕਲਪ, ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਸਮੀ ਅਧਿਆਪਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 4.5ਅ: ਚਾਰ ਬਲਾਕ ਮਾਡਲ- ਗਣਿਤ

- ਅ. **ਬਲਾਕ 2: ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ (ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ):** ਇਹ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ, ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਿਹਾਈ (ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਪਟਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗ 4.2 ਵੇਖੋ) ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕੋ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਹਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਜਾਂ ਗਣਿਤ ਲਈ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹੋਣ। ਅਧਿਆਪਕ ਗਣਿਤ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ, ਸਮਝਾਉਣ ਅਤੇ ਫੀਡਬੈਕ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਬ. **ਬਲਾਕ 3: ਹੁਨਰ ਅਭਿਆਸ:** ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਗਣਿਤਿਕ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਪੁਸਤਕ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜ ਸਮੂਹ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਸ. **ਬਲਾਕ 4: ਸਿੱਖਣ/ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਖੇਡ:** ਬੱਚੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਰਕ 'ਤੇ

ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੂਹ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗਣਿਤ ਲਈ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸਮੇਂ 60 ਮਿੰਟ ਹਨ।

ਸਾਰਨੀ 4.5A

ਬਲਾਕ		ਉਦੇਸ਼	ਸੁਝਾਈਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ	ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ
ਬਲਾਕ 1 ਅਤੇ 2	ਗਣਿਤ ਮੌਖਿਕ ਗੱਲ-ਬਾਤ	ਜ਼ਬਾਨੀ ਗਣਿਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਜੋਂ	ਖੁੱਲ੍ਹੀ/ਵੱਡੀ ਸਮੂਹ ਚਰਚਾ, ਗਾਉਣਾ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਅਨੁਭਵ, ਸੰਕਲਪ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਗਣਨਾ, ਤਰਕ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ	5-10 ਮਿੰਟ
	ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ (ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ)	ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਿੱਖਿਆ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ	GRR/ ELPS/ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ	20-25 ਮਿੰਟ
ਬਲਾਕ 3 ਅਤੇ 4	ਹੁਨਰ ਅਭਿਆਸ	ਹੁਨਰ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ	ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਣਿਤ ਦੇ ਕੰਮ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਪੀਅਰ, ਗਰੁੱਪ ਅਭਿਆਸ	15 ਮਿੰਟ
	ਮੁੜ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਖੇਡ	ਖੇਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਾਏ ਗਏ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ	ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣਾ	15 ਮਿੰਟ

ਭਾਗ 4.6

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਸਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

4.6.1 ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਸ਼ਬਦ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ‘ਵਾਯੂਮੰਡਲ’ ਜਾਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭੌਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੋਜ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਹੌਲ ਜਾਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਹਾਇਤਾ, ਉਪਕਰਨ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ, ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਵਰਗੀਆਂ ਲੁੜੀਂਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। **ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਇੱਕ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ, ਸਮਰੱਥ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਖੁੱਲ੍ਹਾਪਣ, ਸ੍ਰੀਕਾਰਤਾ, ਅਰਥਪੂਰਨਤਾ, ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ।**

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ‘ਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਹੈ। ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਹੈ।

4.6.2 ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਪਰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਹਿਮਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ‘ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਸੰਖੇਪ, ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਾਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਿਯਮਾਂ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੋਸਟਰ ਉੱਤੇ ਹਰੇਕ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਲਟਕਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ੳ. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁਣੋ।

ਅ. ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਚੁੱਕੋ।

ੲ. ਆਪਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਆਦਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ।

ਸ. ਆਪਣੇ ਹੱਥ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੋ।

ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਿਯਮ ਤੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲੱਗੇ 'ਨਿਯਮਾਂ' ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ।

ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.6

ਹਾਜ਼ਰੀ ਬਾਲਟੀ!

ਮੇਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ 20 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ 5 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਮ ਹਾਜ਼ਰੀ ਮਾਰਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ; ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਤਖ਼ਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਾਲਟੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਤਖ਼ਤੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੀ ਸੈਲਫ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਤਖ਼ਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲਟੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

4.6.3 ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਬੱਚੇ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗ਼ਲਤ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਵਹਾਰ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਅਣਕਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ 'ਮਾੜੇ' ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ 'ਸਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ' ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਜਾਂ ਬੇਵੱਸ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਜਦੋਂ ਉਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਵਿਵਹਾਰ ਨੀਂਦ ਦੀ ਘਾਟ, ਖ਼ਰਾਬ ਪੋਸਣ, ਸਿਹਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਘਾਟ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਤਣਾਅ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ:

- ੳ. ਹਮਲਾਵਰ ਵਿਵਹਾਰ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ- ਕੁੱਟਣਾ, ਕੱਟਣਾ, ਮਾਸ ਪੁੱਟਣਾ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੱਟਣਾ)
- ਅ. ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਵਹਾਰ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਅਣਉਚਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਨਾਮ-ਬੁਲਾਉਣਾ, ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ)
- ੲ. ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਵਿਵਹਾਰ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਚੱਕਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣਾ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਦੌੜਨਾ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਚੀਕਣਾ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੱਟਣਾ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਾੜਨਾ, ਖਿਡੌਣੇ ਤੋੜਨਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ)
- ਸ. ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੋਣਾ, ਚੀਕਣਾ, ਰੋਣਾ)

4.6.3.1 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੇਧ ਦੇਣਾ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਬਾਲਗ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਵੱਲ ਸੇਧ ਦੇਣ, ਸਹੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਾਉਣ। ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੈ-ਨਿਯਮਿਤਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਚੋਣਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬਾਲਗ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪਹੁੰਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਹੈ। ਬਾਲਗ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚੇ ਵੱਲ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਦਲਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਵਹਾਰਾਂ/ਉਮੀਦਾਂ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ, ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਮਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇਗਾ।

ਅਪਮਾਨ ਜਾਂ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਬੇਰਹਿਮ ਹੋਣਾ ਸਿਖਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਹੌਲੀ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਹੋਣ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

4.6.3.2 ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੇਧ ਦੇ ਚਿੱਤਰ

- ੳ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਿਓ, ਨਾ ਕਿ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ‘ਘਾਹ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ’ਤੇ ਚੱਲੋ, ਸੁਬਾ, ਤਾਂਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਝੂਲੇ ਨਾਲ ਸੱਟ ਨਾ ਲੱਗੇ’ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ‘ਝੂਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਓ’।
- ਅ. ਬੱਚੇ ਜੋ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਆਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਚੰਗਾ ਕੰਮ, ਜੈਕਬ। ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ।
- ੲ. ਸਿੱਧੇ ਸੁਝਾਅ ਜਾਂ ਯਾਦਦਿਹਾਨੀ ਦਿਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਕੰਮ ’ਤੇ ਮੁੜ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ। ਨੇਮੀ, ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਪਹਿਣਨੀਆਂ ਲਗਭਗ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾ ਸਕੀਏ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ‘ਜਲਦੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬੱਕਲ ਕਰੋ ਤਾਂਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾ ਸਕੀਏ’।
- ਸ. ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਦੁਬਾਰਾ ਸੇਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਆਓ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਗੋਦਾਂ ਨੂੰ ਸੇਲਵਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਇੱਕ ਟੋਕਰੀ ਲਿਆਈਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨੇੜੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ।
- ਹ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ’ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਤੀਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੇਨਜ਼ਿੰਗ?
- ਕ. ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ, ਸਿੱਧੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ। ਬੱਚੇ ਉਦੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੱਲਵੀ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਹਿਲਾਓ, ਪੱਲਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਅਬਦੁਲ ਕੋਲ ਨੱਚਣ ਲਈ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੱਚ ਦੱਸੋ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਰਲ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੰਮ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਹੇਠਾਂ ਹਨ।

.....

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਅਸਤ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਖੁਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਫੋਨ ਆਇਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਟੀਚਰ, ਮੈਂ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਹਾਂ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?”

ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੇਰੇ ਜੁੱਤੇ ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮੰਮੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਵੇਂ ਜੁੱਤੇ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।”

ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਕਿੰਟਾਂ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਜੁੱਤੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਲੰਮੇ ਬਰੇਕ ਦੌਰਾਨ ਦੁਕਾਨ’ ਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਜੁੱਤੇ ਪਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਲਈ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਲਾਸ ਨਹੀਂ ਛੱਡੋਗੇ।

ਉਹ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਰੁਝੇਵੇਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ।

.....

ਹਰ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਵਰਕਬੁੱਕ 'ਤੇ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਦੀ ਵਰਕਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਗਲੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਰ ਮੈਂ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।”

ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਝਿੜਕਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਉਸ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਕੰਮ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ।

4.6.4 ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ

ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਉਹਨਾਂ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ, ਸ਼ੈ-ਨਿਯਮਿਤਰਨ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਬਾਲਗ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ, ਬਾਲਗ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਾਲ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ। ਵਾਧੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਸ਼ੈ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੈਰ 'ਤੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਟੋਕਰੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਦਿਓ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਕੰਬਲ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੇਡ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਲਫ/ਬਕਸਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ। ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।

ਸ਼ੈ-ਮਾਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਲਗ ਨਿਯਮਿਤਰਨ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨਾ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਅਤੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਓਨੀਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨੀ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 4.6C

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅੱਜ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆ, ਕੁਝ ਅਜ਼ੀਬ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਕਲਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਮੋਈਤੇ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਆਮਾ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਸਿਆਮਾ ਮੇਰੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੋਈਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੌਲਾ ਸੁਣਿਆ, “ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਸੰਗਤੇਈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜ਼ਖਮ ਲਈ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਗਈ ਹੈ।”

ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਮੋਈਤੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤੇਈ ਚੰਗੇ ਦੋਸਤ ਸਨ ਅਤੇ ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਮੋਈਤੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਜਲਦੀ ਹੀ, ਸੰਗਤੇਈ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ- ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਜ਼ਖਮ ਸੀ ਜੋ ਪਲਾਸਟਰ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ, “ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।”

ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਸਕਰਨ ਇਕਸਾਰ ਸਨ। ਇਹ ਇੰਨਾ ਵਾਪਰਿਆ ਕਿ ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਲੱਕੜ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਾਇਆ, ਸੰਗਤੇਈ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਮਾਰਿਆ। ਸੰਗਤੇਈ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੰਗਤੇਈ ਸਮੇਤ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤੇਈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਮੋਈਤੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤੇਈ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਮੋਈਤੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਖਤਰਨਾਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਮਣਕੇ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਨ। ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ।

ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸੋਚ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਿਆਮਾ ਨੇ ਮੋਈਤੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੋਈਤੇ ਨੇ ਸੰਗਤੇਈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ।

4.6.5 ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵਾਜ਼ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ। ਉਹ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਾਂ ਦਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸੇਗੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ੳ. ਅਵਾਜ਼: ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਸੁਣਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਆਮ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨੇੜੇ ਜਾਓ; ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਰੀਰਿਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਹੇਠਾਂ ਜਾਓ। ਅਕਸਰ, ਵਾਲੀਅਮ ਅਤੇ ਪਿੱਚ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਸ਼ਬਦ: ਸ਼ਬਦ ਜਿੰਨੇ ਘੱਟ ਹੋਣਗੇ, ਓਨੇ ਹੀ ਚੰਗੇ। ਸਧਾਰਨ, ਸਪਸ਼ਟ ਬਿਆਨ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੋਲਣ ਨਾਲ, ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਬੱਚਾ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ, ਕਿਹੜਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੱਲ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਝਾਅ ਸਭ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, “ਕਿੰਨਾਰੀ, ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਓ ਤਾਂਜੇ ਅਨੰਦ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਨਾ ਸਕੇ।” ਇਹ ਕਿੰਨਾਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ, ਠੋਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਲਾਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, “ਕਿੰਨਾਰੀ, ਦੇਖੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।” ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ੲ. ਸਰੀਰਿਕ ਭਾਸ਼ਾ: ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੀਕ ਕੇ ਨਿੱਘ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਪਾਏਗਾ ਜੇ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਹਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ, ਬਜਾਏ ਬਾਹਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੇ।

ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪੱਕੀ ਪਕੜ, ਜੋ ਬਾਹਰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੋਡੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਕੋਮਲ ਛੋਹ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਗ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸਾ, ਚਿੰਤਾ, ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰਿਕ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਰਵੱਈਆ: ਰਵੱਈਆ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੋਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਣਕਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਰਵੱਈਆ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵਾਜ਼ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ। ਉਹ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਾਂ ਦਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸੇਗੀ? ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਣਗੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

4.6.6 ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ

ੳ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਬਾਲਗ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਨਹੀਂ, ਨਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿਓ ਜਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ 'ਨਾ ਕਰਨ' ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

1. ਜਿਵੇਂਕਿ: 'ਵਿਜੈ, ਆਂਡੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁੱਟੋ' ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ 'ਆਪਣੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਜਾਓ, ਵਿਜੈ, ਤਾਂਜੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਜਾਂ ਨਾ ਡਿੱਗਣ'।
2. ਜਿਵੇਂਕਿ: 'ਚਿਤਰਾ, ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਨਾ ਖਿੱਚੋ' ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ 'ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹੋ ਤਾਂਜੋ ਇਹ ਗੰਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ'।

ਅ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਮਾਣ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੋ।

1. ਜਿਵੇਂਕਿ: ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਉਹ ਦੁੱਧ ਟੇਬਲ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ 'ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ' ਤਾਂ ਕਹੋ 'ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੰਝ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ'।

ੲ. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਗਲਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਅੰਗ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ।

ਸ. ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਹ. ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੁਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਲੋਚਨਾ ਨਾ ਕਰੋ।

ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਸਪਸ਼ਟ, ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਨਿਯਮ ਹਨ ਜੋ ਇਕਸਾਰ, ਮਨੁੱਖੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਆਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 4.6A

ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਲਪ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖਣਾ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਭ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ, ਉਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਉਹ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ।

ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਸਹੀ ਸੰਕੇਤ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ 4.7

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ

4.7.1 ਬੈਠਣਾ

ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਣਾ ਸਰਲ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਣਾ ਦੋਸਤੀ, ਬੰਧਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ' ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਣਾ ਜਿਵੇਂਕਿ, ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਠੇ ਸਿੱਖਣ, ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀ ਸੀਟ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਜੋੜਿਆਂ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਪੂਰੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਦਿਅਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਥਿਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੈਠਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4.7.2 ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦਿੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਜੋਕਿ 'ਮੁਕੰਮਲ' ਉਤਪਾਦ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਪੌਦੇ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਾ ਸਮੱਗਰੀ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਹਰ ਵਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ 'ਸਰਬੋਤਮ' ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਵਿੱਚ ਉਮਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਝਣਯੋਗ ਹੋਣ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਕੰਮਲ ਅਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਡਿਸਪਲੇਅ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਮੁਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਿੰਟ-ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵਰਡ ਵਾਲ, ਵਰਡ ਕਾਰਡ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਉੱਤੇ ਵਰਡ ਲੇਬਲ ਅਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ) ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

4.7.3 ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜੀਵਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੋਨੇ ਬਣਾਉਣਾ

ਲਰਨਿੰਗ ਕਾਰਨਰਜ਼ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਖੇਡ ਲਈ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤ ਖੇਡ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਖੇਡ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਤੰਤਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਟਕੀ ਖੇਡ ਬਲਾਕ/ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਗਣਿਤ, ਕਲਾ/ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਕੋਨੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਉ. ਅਧਿਆਪਕ ਲਰਨਿੰਗ ਕਾਰਨਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਰਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਜੀਵਿਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- ਏ. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਅਜਿਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਸਿੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਢੁਕਵਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ਏ. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੈਟਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੀਮਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਰੇਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੱਗਰੀ ਹਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਸੀ।
- ਹ. ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਜਾਣ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਖੇਡ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਸੀ।
- ਕ. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੋਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਦੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਾਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਖ. ਕਾਰਨਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਇ-5, ਭਾਗ 5.6 ਦੇਖੋ।

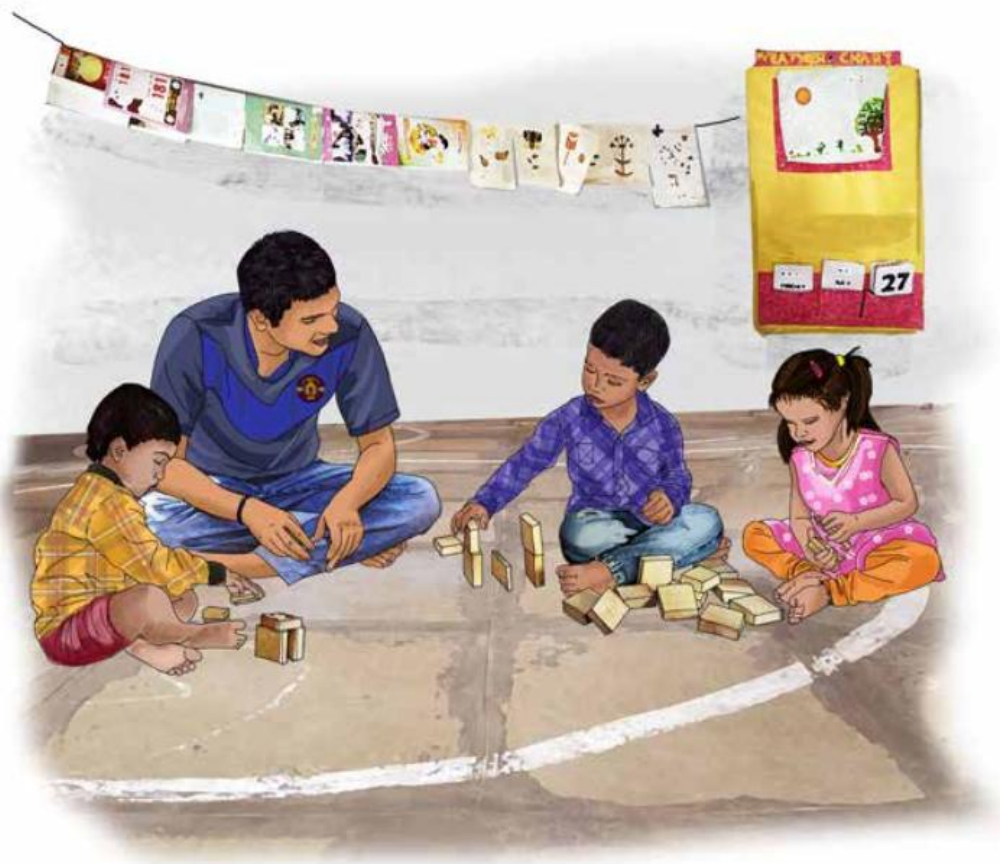

ਅਧਿਆਇ-5

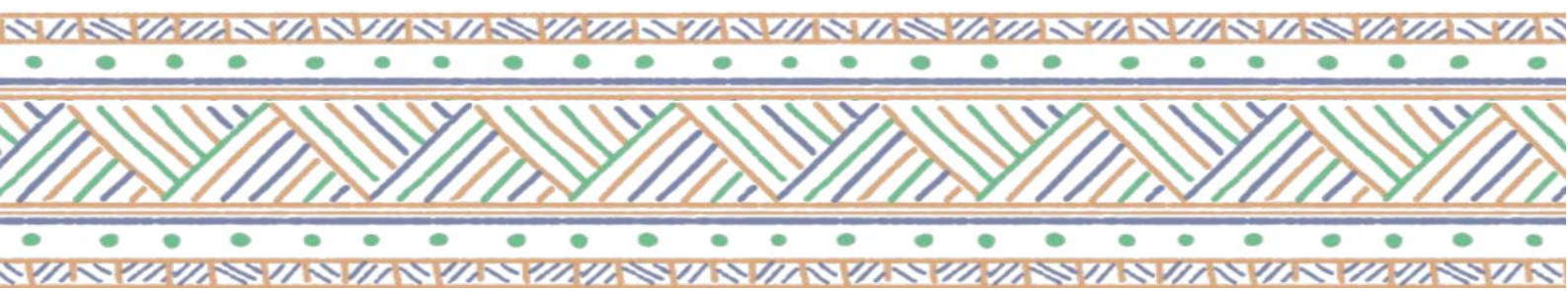
ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਸੰਗਠਿਤ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭੀਕਰਨ

ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ (TLMs), ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹੋਰਾ-ਫੇਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਮੀਰ ਸੰਵੇਦੀ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਗਏ TLM ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ 5.1 NCF ਭਾਗ 5.2 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ 5.3 ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 5.4 ਉਹਨਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ TLM ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਭਾਗ 5.5 ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 5.6 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ।

ਭਾਗ 5.1

ਇੱਕ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ

ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪੜਾਅ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਭਿਆਸਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚ; ਇਹ ਫਰੇਮਵਰਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਦੇਸ਼ਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਹਨ।

ਸਿਲੇਬਸ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਪੁਟਸ ਵਜੋਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ- ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵ-ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ।

ੳ. ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ NCF ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। NCF ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ, NCF ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਖਾਸ ਚੋਣਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚ। TLM ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ੲ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਲਈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੈਡਾਗੋਜੀ 'ਤੇ ਅਧਿਆਇ-4 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਿਲੇਬਸ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ।

ਸ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੈਂਡਬੁੱਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਗ 5.5 ਸਿਲੇਬਸ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ 'ਤੇ ਅਧਿਆਇ-6 ਦੇਖੋ)। ਇਹਨਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖਾਸ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਉਚਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈੱਸ ਕਾਰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਫਾਰਮੈਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 5.2

ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

ਜਦੋਂਕਿ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

- ੳ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਵੇਂਕਿ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲਾ ਰੰਗ) ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਟੀਨ ਦੇ ਢੱਕਣ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਚਮਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪੈਸੇ) ਪਰ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਨਹੀਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਵਜੋਂ ਰੰਗ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ, ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਮਸ਼ੀਨ ਵਜੋਂ ਲੀਵਰ ਜਾਂ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਪੈਸਾ)। ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। **ਇਸ ਲਈ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਸੁਹਜ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ) ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।**
- ਅ. ਸਮੱਗਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ, ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ, ਲੋਕ-ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਵੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ।
- ੲ. ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ, ਸਧਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ- ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਸਮੱਗਰੀ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
- ੳ. ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, **ਇਸ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਸੰਸਾਰ, ਲੋਕ, ਸਥਾਨ, ਜੀਵਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਚੀਜ਼ਾਂ।**
- ੲ. ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਹੁਨਰ ਲਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। **ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਸੰਮਲਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ** ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰ ਸਕੇ।
- ੳ. **ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ** ਜਿਵੇਂਕਿ ਉੱਲੂ ਅਤੇ ਸੱਪ ਬੁਰਾਈ ਜਾਂ ਗੂੜ੍ਹੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਡਰਾਉਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਸੋਈ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ।

5.2.1 ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ

- ੳ. ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਿਕ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਾਰੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪਾਠ-ਸਮੱਗਰੀ

- ੳ. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੰਕੇਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਾਠਕ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ।
- ਅ. ਫੋਂਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਸੁਹਜਾਤਮਿਕ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਜਟਿਲਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ੲ. ਫੋਂਟ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 14 ਪੁਆਇੰਟ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰੀ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਨਾਇਕ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।

ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਫਾਰਮ

- ੳ. **ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ/ਵਰਕ-ਪੁਸਤਕਾਂ:** ਜਦੋਂਕਿ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੱਧਰ 1 ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਲਈ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਅ. **ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ:** ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਾਖਰਤਾ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਲਈ, ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਭਰਪੂਰ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੰਗਲਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲੋਰੀ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਘੁਮ ਪਰਾਣੀ ਮਾਸੀ ਪਿਸ਼ੀ, ਮੋਦਰ ਬਾਰੀ ਏਸ਼ੋ ਖਾਤ ਨਾਇ ਪੋਲੋਂਗ ਨਾਇ ਚੋਖ ਪੀਤੇ ਬੋਸ਼ਾ ਬਟੋ ਭੋਰਾ ਭਾਤ ਦੇਬੋ ਗੋਲ ਭੋਰੇ ਖੇਵੋ ਖੋਖਰ ਚੋਖੇ ਘੁਮ ਨਾਇ	ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਮਾਸੀ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਓ ਕੋਈ ਬਿਸਤਰਾ ਨਹੀਂ, ਬਿਸਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਂਦ ਲਿਆਓ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੋਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਕਟੋਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਾਓ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ, ਘੁਮ ਦੀਏ ਜੀਆ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਦਿਓ
--	---

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਡਿਸਪਲੇਅ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

- ੲ. **ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ:** ਸਾਧਾਰਨ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਖਰਤਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- ਸ. **ਸਮੱਗਰੀ:** ਫਲੈਸ਼-ਕਾਰਡ, ਗੱਤੇ/ਸੈਂਡਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਅਕਸ਼ਰਾਂ ਰੂਪ, ਖੇਡਾਂ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਹ. **ਆਡੀਓ-ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮੱਗਰੀ:** ਸਮਾਰਟਫੋਨ ਵਰਗੇ ਡਿਜੀਟਲ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਆਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਪੱਧਰ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਨਪੁਟ ਦਾ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 5.2A

ਰੋਲ ਕਰੋ, ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ!

ਮੈਂ ਪੱਧਰ 1 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਬੈਠਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਲਈ, 3-ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਉੱਚ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਰੋਲ, ਰੀਡ ਅਤੇ ਰਾਈਟ ਦੀ ਇਸ ਗੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਰਕਸ਼ੀਟ, ਪਾਸਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੈਨਸਿਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਡਾਈਸ ਨੂੰ ਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖੇਡਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਕਾਲਮ ਨਹੀਂ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਭਰ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਡਾਈਸ 'ਤੇ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਕੜ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ, ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ।

‘the, is, at ਅਤੇ, he, she’ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Name: _____

Roll, Read, & Write!

Directions: Roll the dice. Read the word that matches the number, then write it in the box above.

Continue rolling the dice until a column is filled!

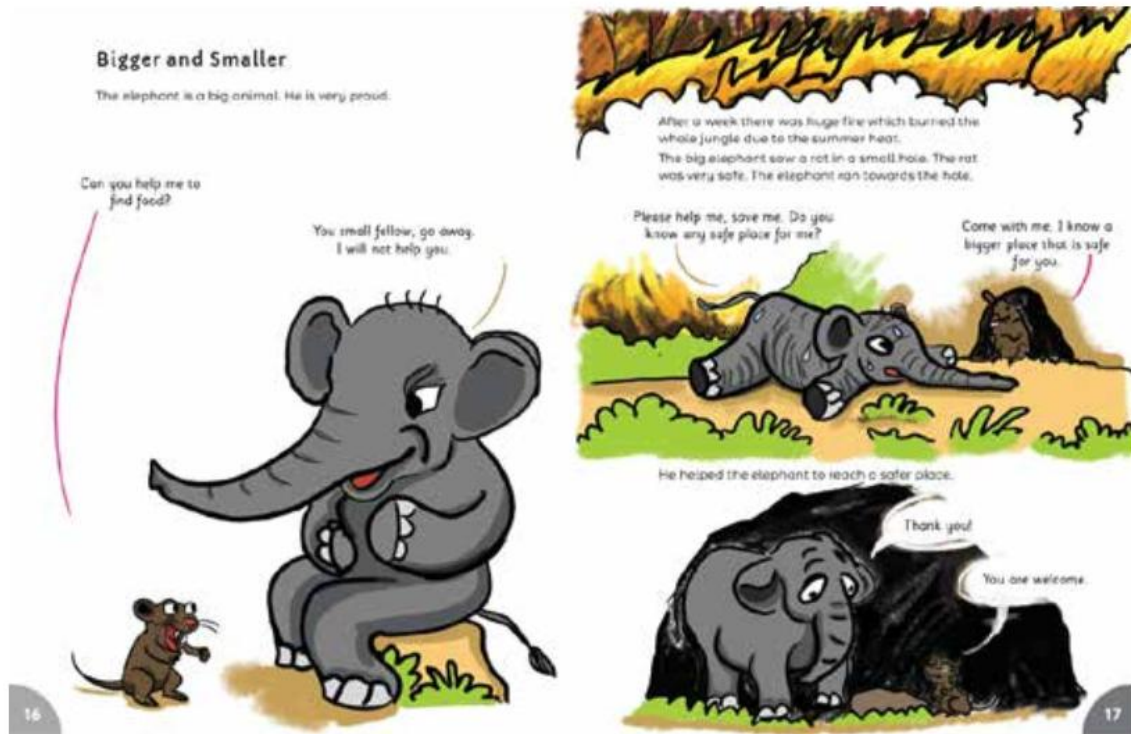
the 	is 	at 	and 	he 	she

5.2.2 ਗਣਿਤ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਗਣਿਤ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਸਥਾਨਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜਾਂ ਗਿਣਨਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉ. ਗ੍ਰੇਡ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਲਈ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮੱਗਰੀ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ 5.2A: ਸਿੱਕਮ ਗਣਿਤ ਦੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਟਾਂਤ

ਅ. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਬੁੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਨਾਲ ਪੂਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਿਣਤੀ, ਆਕਾਰ, ਕ੍ਰਮ- ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਦੇ ਠੋਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਲਮ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 5.2A

ਹਥਿਰਾ ਹਥੂ!

20 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆ ਜੋੜਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਭਾਵ 10 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ 1-10 ਦੇ ਨੰਬਰ ਵਾਲੇ ਤਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਡੇਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜੋੜੇ ਲਈ 10 ਕੰਕਰਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ, ਕੁਝ ਚਾਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਾਕਬੋਰਡ। ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਰੇਕ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਕਾਰਡਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਡੇਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਕੰਕਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰ ਬੱਚਾ 2 ਕਾਰਡ ਚੁਣੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਦੋ ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਨੰਬਰ ਜੋੜੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ 10 ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਹੀਰਾ, ਕਾਰਡ 8 ਅਤੇ 1 ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਮੁੱਲ 9 ਹੈ। ਰੇਕਨ 6 ਅਤੇ 7 ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਮੁੱਲ 13 ਹੈ। ਹੀਰਾ ਇਹ ਦੋਰ ਜਿੱਤੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ 9 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 10 ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕੰਕਰਾਂ ਦੇ ਸੈੱਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ: 30 ਨੰਬਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੌਣ ਹੈ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ 3 ਕਾਰਡ ਚੁਣਨਾ; ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ 0 ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਕੌਣ ਹੈ, 2 ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਓ।

ੲ. ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ: ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਅਭਿਆਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖਾਸ ਗਣਿਤਿਕ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੁੜੀਂਦੀ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਹੇਠਾਂ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਦਾ ਨਮੂਨਾ:

5.2.3 ਕਲਾ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ

ਕਲਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਆਰਟਸ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗਾਇਨ, ਧੁਨਾਂ, ਨਾਚ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ (ਲੋਕ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਦੋਵੇਂ) ਦੇ ਸਥਾਨਿਕ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ, ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਥੀਏਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਲਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ 5.2-B ਰੰਗੋਲੀ ਕਲਾ

ਤਸਵੀਰ 5.2-C ਕੋਲਾਜ਼ ਕਲਾ

ਭਾਗ 5.3

ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ 'ਖੇਡਣਾ' ਬੱਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

5.3.1 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਵਾਲ, ਸਮੱਸਿਆ ਜਾਂ ਚੁਨੌਤੀ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੁਆਰਾ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ, ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਜ਼ਕ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਹਨ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਗਾਂ ਵਜੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਵੀ।

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ, ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸਰਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਅਸਲ-ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਜ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਅਸਲ-ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚਾ, ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕਤਾ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਰਕ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾ ਕਲਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ, ਗਣਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ, ਕਲਾ, ਨਾਟਕ, ਡਾਂਸ, ਅਤੇ ਸਿਹਤ- ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

5.3.2 ਕਹਾਣੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ

ਹਰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਕਹਾਣੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬੱਚੇ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਵੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ- ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਸਰੋਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਚੁਣਨ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਉਹ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਇਨਪੁਟ ਦਾ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਹਾਵ-ਭਾਵ ਅਤੇ ਧੁਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣੂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ, ਕਥਾਵਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਤੁਕਾਂਤ, ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਹਾਸੇ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦਾਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਲੁੜੀਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਲਿੰਕਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- ਇਹ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਠ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ- ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ।

ਉ. ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ। ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- ਅ. ਪ੍ਰੀ-ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ: ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਵਰ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿਖਾਓ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤਸਵੀਰ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੋ, ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੋ, ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੋ।
- ੲ. ਪੜ੍ਹਨ ਦੌਰਾਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ ਅਤੇ ਮਾਈਮ ਕਰੋ, ਕਾਰਡ ਫੜੋ, ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰੋ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਭਾਗ, ਹਾਂ/ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੋ, ਅੰਤ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਓ।
- ਸ. ਪੋਸਟ-ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿਰਲੇਖ ਚੁਣੋ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਜਾਂ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਦਿਓ, ਇੱਕ ਮਿੰਨੀ-ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਓ, ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੋ, ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਗੀਤ ਗਾਓ, ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ/ਮਾਸਕ ਬਣਾਓ, ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਾਓ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 5.3A

ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ

ਮੈਂ 3-6 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ, ਬੱਚੇ ਕੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਹਾਣੀ ਚੁਣਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਸੰਦਰਭ ਸੈਟਿੰਗ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਕਹਾਣੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਖੁਦ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਇੱਕ ਐਨੀਮੇਟਡ ਵੀਡੀਓ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਰੋਲ ਪਲੇਅ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਿੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਫਲੈਸ਼-ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਕਹਾਣੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਮੈਂ ਹਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਚੂਹਿਆਂ 'ਤੇ ਪੰਚਤੰਤਰ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹੈ:

ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਝੁੰਡ ਉਸ ਰਸਤੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਸੇਧ ਦੇਵੇ। ਹਾਥੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਜਾਣ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚ ਗਈ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਟੋਲਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਜਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਹਾਥੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਚੂਹੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਝੁੰਡ ਦੇ ਹਾਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜੋ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਾਥੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ, ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਆਏ ਉਹੀ ਸੱਚਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।

(Source: YouTube channel - MagicBox English Stories)

ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸਨ 'ਸ਼ਾਂਤਮਈ', 'ਪਹੁੰਚ', 'ਸੇਧ', 'ਬਲਾਇਆ' ਅਤੇ ਦੋਸਤੀ' ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ।

ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ? ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਜਦੋਂ ਚੂਹੇ ਨੇ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ ਚੂਹੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ? ਚੂਹੇ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਜਦੋਂ ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਦੋਸਤ ਹਨ?” ਇਤਆਦਿ।

ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰੋ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਨੇ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।

ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ 'ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ' ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਡਰਾਇੰਗ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।

5.3.3 ਥੀਮ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਹੁੰਚ

ਥੀਮੈਟਿਕ ਪਹੁੰਚ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਇਕੱਠੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਥੀਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਥੀਮ ਰਾਹੀਂ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਥੀਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਥੀਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ/ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਧਾਗੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੁਣਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਾਕਿ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਤੇ ਠੋਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਥੀਮ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਥੀਮ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਘਟਨਾ, ਵਿਚਾਰ, ਵਸਤੂ, ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵ।

ਥੀਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਥੀਮ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ, ਖੋਜ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ, ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਥੀਮਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ: ਮੇਰਾ ਘਰ, ਮੇਰਾ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ, ਮੇਰਾ ਬਾਗ਼, ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ, ਬਜ਼ਾਰ, ਖੇਤ ਅਤੇ ਜੰਗਲ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜ, ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਵਾਹਨ। ਸਾਰੇ ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪ-ਥੀਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂਜੇ ਬੱਚੇ ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਸਕਣ।

ੳ. ਬੱਚੇ ਥੀਮ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਗੇ।

ਅ. ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ ਬਲਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣਗੇ।

ੲ. ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਟੁੱਟ ਹੈ।

ਸ. ਇਸ ਸਿੱਖਣ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਹ. ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਤਜਰਬੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਜਰਬੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਫੀ ਮੌਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਉਪ-ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ/ਸਟੈਂਡਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹੈ।

ਥੀਮ ਅਤੇ ਉਪ-ਥੀਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਹੋਰ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ/ਆਮ ਅਨੁਮਾਨ ਬਣਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅਮੂਰਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਸਕਣ। ਬੱਚੇ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਵੇਂ ਹੁਨਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੁਭਾਅ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਉਪ-ਥੀਮ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 5.3A

ਥੀਮ: ਘਰ

ਉਪ-ਥੀਮ: ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਦੀ ਮਹਿਕ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਂਡੇ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਰਸੋਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਰਸੋਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਂਝਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਸੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ।

ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ—ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਚਮਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਤੱਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਅਤੇ ਗਣਿਤਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਹ ਲਿੰਗਕ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜ ਰਹੇ ਹਨ।

5.3.4 ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਪਹੁੰਚ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ, ਖਾਸ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁਣਨ।

ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਕਸਰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੂਹ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਪਹੁੰਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਜੋਖਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੜੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਭਾਗ 5.4

ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ (TLM)

- ੳ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਜ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਈ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖੇਡਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਹੋਰ-ਫੇਰੀ ਤੱਕ, ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ TLM ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ, ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਰਕਬੁੱਕ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। TLM ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ:
- ਅ. ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਣ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ 3 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਰੰਗ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਪੇਂਟ ਨਾ ਹੋਣ ਜੋ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ੲ. ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ' ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਸ. ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਜਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ।
- ਹ. TLM ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪਰ ਵਧੀਆ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੋਣ ਨਾਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਜ ਲਈ ਟੀ.ਐੱਲ.ਐੱਮ. ਸੈੱਟ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5.4.1 ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ TLM ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਅਤੇ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਸਧਾਰਨ TLM ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੱਤੇ, ਤੂੜੀ, ਪੈਕਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ, ਬੋਤਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ, ਬੀਜ, ਕੰਕਰ (ਗਿਣਨ ਲਈ), ਮਾਚਿਸ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ (ਰਸਾਇਣਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ), ਪੁਰਾਣੇ ਟਾਇਰ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਡੱਬੇ (ਮਾਪਣ ਲਈ), ਨਾਰੀਅਲ ਦੇ ਛਿਲਕੇ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਾਗਜ਼, ਵਰਤੇ ਗਏ ਆਂਡੇ ਦੇ ਡੱਬੇ (ਛਾਂਟਣ ਲਈ) ਸਾਰੇ TLM ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਰੋਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

5.4.2 ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਧਾਰਨ TLM ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਨਰਮ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ, ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕੱਪੜੇ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਖਿਡੌਣੇ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬੋਰਡ-ਗੇਮਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡੋਮੇਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

5.4.3 ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਕੁਝ TLM ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੂਚੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਬਾਕਸ 5.4A

ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕ ਸੈੱਟ (ਮੂਲ ਆਕਾਰ ਜੋ ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਮੋਟਾਈ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)	
ਰੰਗੀਨ ਮਣਕੇ ਅਤੇ ਤਾਰਾਂ	ਮਾਡਲਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਆਟੇ, ਮਿੱਟੀ)
ਲੇਸਿੰਗ ਬੋਰਡ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ
ਸਧਾਰਨ ਲੇਸ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਿਗਸਾ ਪਹੇਲੀ, ਰੰਗ ਬੁਝਾਰਤ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਬੁਝਾਰਤ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਬੁਝਾਰਤ)	
ਵੱਡਦਰਸ਼ੀ ਕੱਚ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮੈਗਨੇਟ
ਬਿੰਦੀ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਡੋਮਿਨੋਜ਼	ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਕਾਰਡ
ਤਸਵੀਰ-ਕਾਰਡ ਜਾਂ ਫਲੈਸ਼-ਕਾਰਡ	ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਪਾਠ ਲਾਈਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ
ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ	ਡਫਲੀ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਡਰੱਮ
ਤਸਵੀਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਚਾਰਟ	ਨਰਮ ਖਿਡੌਣੇ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਡੋਲੀ)
ਰਸੋਈ ਸੈੱਟ	ਡਾਕਟਰ ਸੈੱਟ
ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮਾਡਲ	ਪਲਾਸਟਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਸਕੇਲ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕੱਪ ਮਾਪਣ	ਮੈਟ
ਪੇਸਟ, ਗੂੰਦ, ਟੇਪ	ਰੱਸੇ
ਧੁੰਦਲੀ ਕੈਂਚੀ	
ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੱਬੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਟੋਰੇ, ਬਾਲਟੀਆਂ, ਜੱਗ)	
ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਚੱਮਚ, ਫਨਲ, ਮਾਪਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪ, ਪੇਂਟ ਬਰਸ਼)	
ਕਾਗਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਨਿਊਜ਼ਪ੍ਰਿੰਟ, ਗਲੇਜ਼ਡ, ਰੀਸਾਈਕਲ ਕੀਤੇ ਕਾਗਜ਼)	
ਕ੍ਰੇਆਨ, ਮਾਰਕਰ, ਰੰਗਦਾਰ ਪੈਨਸਿਲ, ਰੰਗਦਾਰ ਚਾਕ	

5.4.4 ਪੱਧਰ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ ਗਣਿਤ TLM

ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ TLM ਹਨ ਜੋ ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਗਿਣਨਾ: ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਕੰਕਰ, ਬੀਜ, ਬਟਨ, ਫਲੀਦਾਰ, ਅਨਾਜ, ਦਾਲਾਂ, ਮਣਕੇ।

ਵਰਤੇ ਗਏ ਗੱਤੇ ਦੀ ਪੈਕਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਕਾਊਂਟਰ ਵੀ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਤੀਲੀਆਂ ਦਾ ਬੰਡਲ: ਬੰਡਲ ਅਤੇ ਤੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਤੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟਹਿਣੀਆਂ, ਤੂੜੀ, ਸੱਕਿਆ ਘਾਹ, ਨਾਰੀਅਲ ਦੇ ਝਾੜੂ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ (ਲਗਭਗ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੰਮੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ), ਦੰਦ ਕਰੋਲਨੀ (toothpicks), ਸੁੱਕੇ ਸਕੈਚ ਪੈਨ- ਇਹ ਸਭ ਰਬੜ ਬੈਂਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਡਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ 0-100 ਤੱਕ ਨੰਬਰ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 10 ਤੀਲੀਆਂ ਦੇ ਬੰਡਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 10 ਬੰਡਲਾਂ ਨੂੰ 100 ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬੰਡਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਮੁੱਲ (ਦਸ਼ਮਲਵ ਜਾਂ ਆਧਾਰ-10 ਸਿਸਟਮ) ਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਐਲਗੋਰਿਦਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਪਯੋਗੀ ਹਨ।

ਗਣਿਤ-ਮਾਲਾ: ਪੂਰੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ (ਅਤੇ ਹੋਰ) ਸਿੱਖਣ ਲਈ 2 ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ 100-ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅੰਕਾਂ ਲਈ 4 ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਡ (Arrowcards): ਅੰਕੀ ਕਾਰਡ ਜੋ ਸਥਾਨ-ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਲੈਟ-ਲੌਂਗਸ-ਯੂਨਿਟਸ (Flat-Longs_Units): ਪੂਰੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਈ 2D ਆਧਾਰ 10 ਸਮੱਗਰੀਆਂ

ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੱਟ-ਆਊਟ: ਗੱਤੇ ਤੋਂ ਕੱਟੇ ਗਏ ਜਿਓਮੈਟ੍ਰੀਕਲ ਆਕਾਰ, ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੂੜੀ ਮਾਡਲ: ਕੋਣਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਭੁਜਾ ਲਈ ਮਾਡਲ।

ਪੋਲੀਓਮਿਨੋਜ਼: ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ ਵਰਗ/ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

5.4.5 ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ

ਇੱਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਆਕਰਸ਼ਕ ਡਿਸਪਲੇਅ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਡਿਸਪਲੇਅ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਬਦਲਣਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵੇਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰੁਝੇਵੇਂ ਇੱਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਾਲਗ ਵੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਉਧਾਰ' ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਓ।

ਜੇਕਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਥਾਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਡਿਸਪਲੇਅ ਵਧੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਇਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਉਧਾਰ' ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਕੋਨੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕਸ 5.4A

ਪੰਚਤੰਤਰ

ਹਰ ਪੰਚਤੰਤਰ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਚਾਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬੁੱਧੀ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਚਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ।

ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਬੁਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜਾਦੂਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੰਚਤੰਤਰ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਢਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਚਤੰਤਰ ਨੇ ਮੌਖਿਕ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਯੋਗਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਉੱਚ-ਪੱਧਰੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤੇ ਪਾਠਕ, ਸਧਾਰਨ ਤਸਵੀਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰੇਕ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ (ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। L1 ਅਤੇ L2 ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜੋ L1 ਅਤੇ L2 ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪ-ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਆਡੀਓ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੂਹਣ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

5.4.6 ਵਰਤੋਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਨ ਜਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵੱਲ ਲੁੜੀਂਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਅਕਸਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਤਾਲਾਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਤੱਕ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਅਰਥਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਤਾਂ ਛੇਤੀ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਣ 'ਤੇ ਨਿਯਤ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਰਤੋਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ TLM ਦੀ ਅਸਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ।

5.4.7 ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਡਿਜੀਟਲ ਅਤੇ ਆਡੀਓ-ਵਿਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ

ੳ. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?

1. ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਜੋ ਬੱਚੇ, ਉਮਰ-ਮੁਤਾਬਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ।
2. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦਿਵਿਆਂਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
3. ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਇੱਕ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦਿਓ।
4. ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ।

ਅ. ਸਮੱਗਰੀ, ਫਾਰਮੈਟ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ

1. ਮਲਟੀਮਾਡਲ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਫਾਰਮੈਟ:
 - 1) ਆਡੀਓ-ਸੁਣਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਏਗਾ।

- 2) ਵੀਡੀਓ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਦਿਲਚਸਪ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਏਗੀ; ਸੈਨਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵੀਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ।
- 3) ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਡਿਜੀਟਲ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ।
- 4) ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਟੈਕਸਟ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਤਸਵੀਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ)
- 5) ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਸਮੱਗਰੀ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਗੇਮਾਂ, ਪਹੇਲੀਆਂ, ਕ੍ਰਿਸਪ)
- 6) ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਹਕੀਕਤ/ਵਰਚੁਅਲ ਅਸਲੀਅਤ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ, ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਰਚੁਅਲ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ 'ਤੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ।

ii. ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਪਹੁੰਚ

- 1) ਰੇਡੀਓ, ਲਾਊਡਸਪੀਕਰ
- 2) ਟੀ.ਵੀ., ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਰ
- 3) ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਵੋਇਸ ਰਿਸਪਾਂਸ (IVR) ਮੈਸੇਜਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ
- 4) ਸਮਾਰਟਫੋਨ (ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ, ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਸਮੱਗਰੀ)
- 5) ਟੈਬਲੇਟਸ (ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ, ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਸਮੱਗਰੀ)
- 6) ਕੰਪਿਊਟਰ/ਲੈਪਟਾਪ (ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ, ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਸਮੱਗਰੀ)
- 7) ਸਮਾਰਟ-ਬੋਰਡ (ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ, ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ ਸਮੱਗਰੀ)
- 8) ਸਹਾਇਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ

ੲ. ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਿਤ TLM ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?

i. ਸਮੱਗਰੀ ਭੰਡਾਰ- ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ

- 1) ਵੀਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਆਡੀਓ-ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ, ਆਗਵਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- 2) ਅਣਜਾਣ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਇਨਾਸੌਰ, ਗ੍ਰਹਿ, ਜਾਂ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ) ਇੱਕ ਮਨੋਰੰਜਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਫਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ।
- 3) ਥੀਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ, ਜਾਨਵਰ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ, ਭੋਜਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੱਤ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- 4) ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵੰਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।
- 5) ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਜੀਟਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 'ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ' ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਗੇ; ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- 6) ਡਿਜੀਟਲ ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗੇਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 'ਵਿਭਿੰਨ ਗੇਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖੇਡਣਾ ਹੈ?' ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਛਾਂਟੀ, ਗਿਣਤੀ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸਰੀਰਿਕ ਖੇਡਾਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹਨ।
- 7) ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਿਜੀਟਲ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋਕਿ ਸਕ੍ਰੀਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।

ii. ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ

- 1) ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਯੋਗਦਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸੋਰਸਿੰਗ: ਸਮੱਗਰੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵੰਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ NDEAR (ndear.gov.in) ਅਤੇ VidyaDaan (vidn.diksha.gov.in) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ,

ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਇਹਨਾਂ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕੋਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- 2) ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ-ਲਿੰਕਡ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ QR ਕੋਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਰਜਾਵਾਨ ਬਣਾਉਣਾ। QR ਕੋਡਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿੰਕ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅੱਪਡੇਟ/ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 3) ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਭਾਸ਼ਿਨੀ (<https://bhasihin.govi.n/en/and> ULCA (<https://bhasihin.govi.n/ulca>) ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਸਥਾਨਿਕ/ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ TLM ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਲਈ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

iii. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਜਾਣਕਾਰੀ

- 1) ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਹਰ ਉਮਰ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਰਚਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਵੀ ਹੈ। ਗੀਤ, ਤੁਕਾਂਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਫਿਲਮਾਂ, ਲਘੂ-ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਲੜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- 2) ਟੀ.ਵੀ. ਅਤੇ ਓ.ਟੀ.ਟੀ. ਸ਼ੋਅ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਚੈਨਲਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਿੰਗ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 3) ਰੇਡੀਓ- ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰੇਡੀਓ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- 4) ਇੰਟਰਨੈੱਟ- ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੋਰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ ਯੰਤਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। 90-ਸਕਿੰਟ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਦੰਦੀ-ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 5) ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਆਡੀਓਬੁੱਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨਾ ਓਨਾ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- 6) ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਐਪਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਟੂਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ, ਮੁਫਤ ਡਿਜੀਟਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗੇਮਾਂ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਣਗੇ।

ਸ. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚ (ਦਿਵਿਆਂਗ) ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ

- 1) **ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ:** ਸਾਰੀ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮੱਗਰੀ ਪਹੁੰਚਯੋਗ, ਸੰਮਲਿਤ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਕਨੀਕੀ ਹੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਖਾਸ ਫੋਕਸ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਿਜੀਟਲ ਸਾਧਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਦਿਵਿਆਂਗ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਿੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।
- 2) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟੂਲ ਜੋ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰ ਨੂੰ

ਸਮਰੱਥ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਟੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

- 3) **ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲੇਟਫਾਰਮ** ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦਿਵਿਆਂਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਾਲ ਡਿਜੀਟਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪੈਣ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।
- 4) ਦਿਵਿਆਂਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ **ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਈ-ਸਮੱਗਰੀ** ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ, ISL ਅਤੇ Epub, ਫਲਿੱਪ ਬੁੱਕਸ, ਇੰਟਰਐਕਟਿਵ, ਡਿਜੀਟਲੀ ਐਕਸੈਸੀਬਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ (DAISY) ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਡਿਜੀਟਲ ਫਾਰਮੈਟਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਹ. ECCE ਵਿੱਚ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਅਧਿਕਾਰ: ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੋਵੇ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਡਿਜੀਟਲ ਵਾਤਾਵਰਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਦੋਂਕਿ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਯੂ.ਐੱਨ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 2021 ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਜਨਰਲ ਟਿੱਪਣੀ 25 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸੇਧ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ।

- 1) **ਗ਼ੈਰ-ਭੇਦਭਾਵ:** ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਦਭਾਵ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਹਨ।
- 2) **ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ:** ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਉਹ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- 3) **ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮ ਦਿਲਚਸਪੀ:** ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ ਨਾਕਿ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਲਈ।
- 4) **ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰੋ:** ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕ. ਜਿਵੇਂਕਿ UNICEF¹ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ NDEAR ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ:

“ਇੱਕ ਡਿਜੀਟਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਗਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ।”

- 1) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਡਾਟਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।
- 2) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।
- 3) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।
- 4) ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- 5) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜਤਾ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਦ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਲਈ ਉਪਚਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

1 ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਾਟਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਡਿਜੀਟਲ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟਰੇਕਿੰਗ, ਟਰੇਸਿੰਗ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਲੇਬਲਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਖ. ਹੋਰ ਚਿੰਤਾਵਾਂ:

ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਕਈ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵੀ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਵਰਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਭਾਗ 5.5

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਸਟੋਰੀਬੁੱਕ, ਗ੍ਰੇਡਡ ਰੀਡਰ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ) ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਪੱਧਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੱਧਰ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ NCF ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਗ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

5.5.1 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ

ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੋਰ-ਫੇਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਕਰੀਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ 4.5 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਸਮ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਰੰਗੀਨ ਪੱਧਰ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ, ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰੋਮਾਂਚਕ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਅਨੁਭਵ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ ਜੋ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਦੋ-ਭਾਸ਼ੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੋ-ਭਾਸ਼ੀ ਪਾਠ ਕੁਝ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

5.5.2 6-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

NEP 2020 ਨੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। NEP 2020 (4.31) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਰੋਟ-ਲਰਨਿੰਗ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸਾਰੂ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਕੂਲੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੂਲ-ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਅਤੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਲੁੜੀਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕੋਲ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਲਪ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੁੜੀਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਖਾ ਸਕਣ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

ੳ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ, TLM ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਚਿਤ, ਸਧਾਰਨ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ। ਇਸ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। **ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਣਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।**

ਸਿਲੇਬਸ ਡਿਵੈਲਪਰ ਇਸ ਉਮਰ ਵਰਗ ਲਈ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 6 ਤੋਂ 8 ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ, ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। **ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਜੋਂ ਵੀ, ਵਰਕਬੁੱਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।**

ੲ. **ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਾ ਹੋਣ।** ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ, ਪਾਠ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਸਮ, ਚੰਗੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇ।

ਸ. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ QR ਕੋਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਡਿਜੀਟਲ ਅਤੇ ਆਡੀਓ-ਵਿਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਫੋਕਸ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਖੋਜ ਲਈ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ (ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ), ਉਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ, ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤਿਆਰ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂਜੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਕਸਰ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਜੁੜੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰਿਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਕਸਰ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਧਿਅਮ ਹਨ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਧਾਂਤ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ NCF ਦਾ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਇਕਸਾਰ ਮੈਪਿੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5.5.3 ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਹਨ।^[12]

- ੳ. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਿਧਾਂਤ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਟੈਕਸਟਬੁੱਕ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡੋਮੇਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਵਿੱਚ ਡੋਮੇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਸਹੱਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇਗਾ।
- ਅ. ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- ੲ. ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਸਿਧਾਂਤ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ, ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ)।
- ਸ. ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਿਧਾਂਤ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਆਡੀਓ-ਵਿਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਹ. ਸੰਦਰਭ ਸਿਧਾਂਤ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਣੂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹਾਂ ਲਈ ਉਤਸ਼ੁਕਤਾ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇ।
- ਕ. ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ, ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮੱਗਰੀ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰੰਗ-ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ-ਥੀਮ ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਫੋਂਟ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਦੋਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਡੀ-ਕੋਡ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਲਝਣ ਵਾਲਾ।

- ਖ. ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮੂਲੀਅਤ:** ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੇਤਰੀ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਹਨ

ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਤੁਲਿਤ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪਾਤਰਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ) ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤਸਵੀਰ 5.5A: ਸਰੋਤ- ਸਿੱਖਮ ਵਿਖੇ ਪੱਧਰ 2 ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ

5.5.4 ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ੳ. ਇੱਕ ਸਿਲੇਬਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ: ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਾਇੰਗ, ਦੱਸੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ; ਕੁਦਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ; ਸਿਲੇਬਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ (ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਥੀਮ) ਸਿਲੇਬਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਬਣਤਰ (ਸਵਾਲ, ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਜੋ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹੈ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ। ਸਿਲੇਬਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨਾਂ, ਨੀਤੀ-ਪੱਤਰਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਲੇਖਕਾਂ, ਸਮੀਖਿਅਕਾਂ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨਰਾਂ/ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੈਨਲ: ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਅਕ: ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਸਮੂਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ- ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਮਾਹਰ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਫੈਕਲਟੀ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
2. ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ/ਚਿੱਤਰਕਾਰ: ਉਹ ਲੋਕ/ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਸਮਝ ਦੋਵੇਂ ਹਨ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਮਾਹਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
3. ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰ: ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿਕਾਸ ਟੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਮੀਡੀਆ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

ੲ. ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਚੋਣ: ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ/ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ (ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵ, ਭਾਸ਼ਾ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਲਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕੁਮਾਉ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਘੁਘੁਟੀ ਬਸੂਤੀ	ਘੁੱਗੀ ਕੂਕ ਰਹੀ ਹੈ।
ਕੀ ਖੰਡੀ	ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਖਾਓਗੇ?
ਦੁੱਧ ਭੈਣ?	ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਚੌਲ੍ਹ?
ਉੱਥੇ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘੜਾ ਸੀ?	ਕਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ!
ਕੁ ਡੋਲੀ	ਕੌਣ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ?
ਹੇ ਮੇਰੇ!	ਮੇਰੀ ਮਾਂ!

ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਫੀਡਬੈਕ, ਸੁਝਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਦੁਹਰਾਓ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਚੋਣ: ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ/ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ (ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵ, ਭਾਸ਼ਾ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਲਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕੁਮਾਉ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਗਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

- ਹ. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ:** ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਇੱਕ ਹੈ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੁੜਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਾ; ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨੋਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੋਟ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੰਨਿਆਂ ਵੱਲ ਸੋਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਵਿਦਿਅਕ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਕ. ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਫੋਂਟ ਦੇ ਆਕਾਰ, ਚਿੱਤਰਾਂ, ਸਕੈਚਾਂ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਸਮੱਗਰੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫੋਂਟ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਚਿੱਤਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੱਧਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਖ. ਲਿਖਣਾ, ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਪਾਇਲਟ ਰਨ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਿਯਮਿਤ ਪੀਅਰ ਸਮੀਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਪੈਨਲ ਸਮੀਖਿਆਵਾਂ। ਜਿਸ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਿਤ ਬੈਠਕਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ, ਚਿੱਤਰਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸਮੀਖਿਆ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫੀਡਬੈਕ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੀਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਧਿਆਇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਲਈ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਪਰੂਫ-ਰੀਡਿੰਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਾਇਲਟ ਰਨ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਾਇਲਟ ਰਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਨਿਰੀਖਣ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਗ. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ:** ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ, ਇਸ ਦੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰੇ, ਵੈਬੀਨਾਰਾਂ, ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਿਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5.5.5 ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਠੋਸ ਤਰੀਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਸੰਭਾਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

- ੳ. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਧਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ/ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਅਸਾਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਅ. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ੲ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਇਹਨਾਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਮੁਲਾਂਕਣ-ਟੂਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਸ. ਸਮੇਂ ਸਿਰ, ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਪਟ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਹ. ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸ਼ੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

5.5.6 ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਸਹਾਇਤਾ

ਇੱਕ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂਜੋ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਦਰਸਾਏ ਜਾ ਸਕੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਪਾਠ ਲਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ, ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ, ਫੀਲਡ ਟ੍ਰਿਪਾਂ, ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਟੇਬਲ, ਚਿੱਤਰ, ਫਲੋ-ਚਾਰਟ, ਕਾਰਟੂਨ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਮਾਨ-ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਇਨਪੁਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਨੋਟਸ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਰਣਨੀਤਿਕ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਨੋਟਸ ਵਾਲੇ ਸਮਰਪਿਤ ਅਧਿਆਪਕ ਪੰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਹਾਰਿਕ ਸੁਝਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਨੇ ਜੋ ਕਿ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੋਵਾਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਯੰਤਰ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਵਿਹਾਰਿਕ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਮਾਡਿਊਲ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਜਦੋਂਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਮਾਡਿਊਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਮਾਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ-ਮਾਨਸਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਭਾਗ 5.6

ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਇੱਕ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ, ਸਵਾਗਤ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਮਾਹੌਲ ਜੋ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, NCF ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ੳ. ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਵਾਦਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਅ. ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਲਈ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੋਮੇਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੰਮ ਅਤੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਕੰਮ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਖ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਡਿਸਪਲੇਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

5.6.1 ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ECCE ਦੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਕੋਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਮਾਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਸਥਾਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੈ।

ਫਰਸ਼-ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਕੰਧ-ਸਪੇਸ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਇੰਗ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਪਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

ਤਸਵੀਰ 5.6A

ੳ. ਰਨਿੰਗ ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ: ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੰਧ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਧਾ ਫੁੱਟ ਜਗ੍ਹਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਉਸ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ। ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 3 ਫੁੱਟ ਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੱਲ ਰਹੇ ਬਲੈਕ-ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇਵਾਂ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਚੱਕਰ: ਚੱਕਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਚੱਕਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਖਿੱਚਣਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਫਰਸ਼ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ੲ. ਕੋਨਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਨਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੇਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਤੇ ਦੇ ਬਕਸੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਉਚਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਾਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ:

- 1. ਨਾਟਕੀ ਖੇਡ ਕਾਰਨਰ:** ਇਸ ਕੋਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਪਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਸਕ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੈੱਟ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਜਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਖੇਡਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।
- 2. ਬਲਾਕ/ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਕੋਨੇ:** ਇਸ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਬਲਾਕ ਪਹੇਲੀਆਂ, ਮਣਕੇ, pegboards, ਮੈਚਿੰਗ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵੇਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕਤਾ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਲਾਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਮਾਡਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- 3. ਆਰਟ/ਡਰਾਈਂਗ ਕੋਨੇ:** ਇਸ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼, ਕ੍ਰੇਆਨ, ਪੈਂਨਸਿਲ, ਰੰਗ, ਬੁਰਸ਼, ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਤੀਲੀਆਂ, ਇਹ ਕਾਰਨਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਡਰਾਈਂਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਕੱਪੜਾ, ਧਾਗਾ, ਓਰੀਗਾਮੀ ਕਾਗਜ਼, ਗੱਤੇ ਦੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ, ਕਰਾਫਟ ਵਰਕ ਦੁਆਰਾ 3D ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- 4. ਕਿਤਾਬਾਂ/ਭਾਸ਼ਾ ਕੋਨੇ:** ਇਸ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰ ਚਾਰਟ, ਤਸਵੀਰ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨਰ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਤਸਵੀਰ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਥਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਕੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਟਿੰਕਰਿੰਗ ਕੋਨਾ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਘਰੇਲੂ ਉਪਕਰਨਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਚੁਨੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸ. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਡਿਸਪਲੇਅ: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਨੂੰ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਡਿਸਪਲੇਅ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਤੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਚਿੱਟੀ ਸ਼ੀਟ ਚਿਪਕਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਡਿਸਪਲੇਅ ਨੂੰ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਟਕਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰੋਟੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਪੇਸ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ

ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਕੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਟਿੱਕਰਿੰਗ ਕੋਨਾ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਘਰੇਲੂ ਉਪਕਰਨਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਚੁਨੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

1. ਮੌਸਮ ਚਾਰਟ: ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਤੇ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਮੌਸਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ, ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਪੇਪਰ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗੱਤੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
2. ਸਮਾਂ-ਸਾਰਨੀ: ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਨੀ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਮਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
3. ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਚਾਰਟ: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਥਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚਾਰਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰਟਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
4. ਨਿਯਮ ਚਾਰਟ: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰਟ ਸਿਰਫ਼ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਬੈਗ: ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਟੋਰ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਬੈਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ/ਰੱਸੀ 'ਤੇ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਲੇਬਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਡਿਸਪਲੇਅ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਘੜੀ, ਫੁਟਵੀਅਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਡਸਟਬਿਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਲੇਬਲਿੰਗ, ਡਿਸਪਲੇਅ ਅਤੇ ਰੀਡਿੰਗ ਕਾਰਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਅਮੀਰ, ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5.6.2 ਬਾਹਰੀ ਉਪਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ

ਓ. ਰੇਤ ਦਾ ਟੋਆ: ਜੇਕਰ ਢੁਕਵੀਂ ਥਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤਾਂ ਰੇਤ ਦਾ ਟੋਆ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਖੇਡ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨਾਂ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਬੋਨਸ ਹੈ, ਇੱਕ ਰੇਤ ਦੇ ਬਕਸੇ ਨੂੰ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸੈੱਟਅੱਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੇਤ ਜਾਂ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੱਥਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਿੱਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਰੇਤ ਦੇ ਟੋਏ/ਬਾਕਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਫਤ ਖੇਡ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਬੱਚੇ ਰੇਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- ਅ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਡੱਬਾ:** ਇੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਕਸਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲੇਗੀ, ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ ਅਤੇ ਗੁੱਠੇ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਓ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਮੋਟਰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਅਭਿਆਸ ਹੈ।
- ਬ. ਪਾਣੀ:** ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ਾਂਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਛਿੱਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹਣਾ ਕਈ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਮਾਪ ਲਈ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ; ਬਾਲਟੀਆਂ, ਮੱਗ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਟੱਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰੇਤ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਸ. ਰਸੋਈ ਬਗੀਚਾ:** ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਰਸੋਈ ਬਗੀਚਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁੱਲਾਂ, ਕਲੀਆਂ, ਜੜ੍ਹਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦੀ ਅਨੁਭਵ, ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਸੋਈ ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਕੰਮ, ਸਰੀਰਿਕ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਕੰਮ ਪ੍ਰਤਿ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਏ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਹ. ਬਾਹਰੀ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ:** ਤਿਲਕਣਾ, ਪੀਲ-ਪਲਾਂਘਾ ਅਤੇ ਝੁਲੇ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਾਹਰੀ ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਾਜ਼-ਸਾਮਾਨ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਲਾਈਡਾਂ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਰੁੱਖਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਮੰਗ ਵਾਲੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਰੱਸੀ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਰਤੇ ਗਏ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਝੁਲੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਇ-6

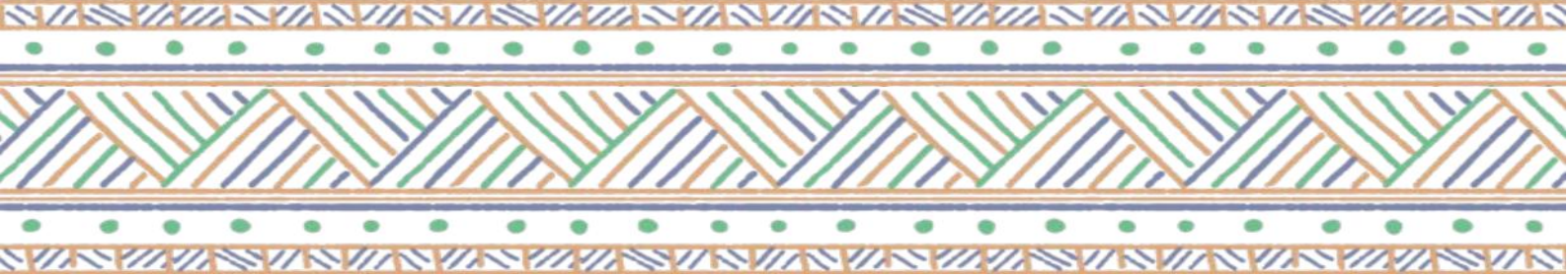
ਅਗਲੇਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਇੱਕਠਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹਨ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਿਤ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਜਿਹੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਗ 6.1 ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਭਾਗ 6.2 ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਭਾਗ 6.3 ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ 6.4 ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 6

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ

6.1.1 ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼

NCF ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਇੱਕ ਯੋਗਤਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:

- ੳ. ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ: ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ।
- ਅ. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੂਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ: ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹਨ ਜਿਸ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਵਾਬ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿੰਡੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਓਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।
- ੲ. ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਓ: ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ, ਜਦੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਓ: ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ਹ. ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਓ: ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਕ. ਇੱਕ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੁੱਚਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਿਓ, ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਪੱਧਰ 'ਤੇ: ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਲੀਡਰ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ।
- ਖ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇੱਕੋ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਛੇਤੀ ਉੱਭਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਧਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੱਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਚੱਲ ਰਿਹਾ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਵਾਧੂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਹਨ।
- ਗ. ਸੰਭਵ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿਓ: ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾੜੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਬਲ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵਿਆਂ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਇ-8 ਦੇਖੋ।

6.1.2 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੇਲੋੜਾ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਤਣਾਅ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

- ੳ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਬੱਚੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋਣ। ਸਪਸ਼ਟ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਇਸ ਪੜਾਅ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਉਚਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਧਨ ਹਨ।
- ਅ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰੋਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇੱਕ ਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ੲ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜਾਂ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਇੱਕੋ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਸ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਹ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਟੂਲ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 6.2

ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਸਾਧਨ

ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਦੋ ਵਿਆਪਕ ਤਰੀਕੇ ਜੋ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ **ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ** ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਭਾਗ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਣਾਏ ਗਏ ਹੋਰ ਟੂਲ ਅਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

6.2.1 ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ:

ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਅਤੇ ਦੱਸ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਰੀਖਣ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਕਈ ਸੰਭਾਵੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ, ਖਾਸ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਲੈਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਨਿਰੀਖਣ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

ੳ. ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ। ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣ ਚਾਹੋਗੇ। ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਟੂਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਅ. ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰੋ: ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਲੱਭੋ ਜਿੱਥੇ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੁੱਲ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਹਾਰੀ ਖੇਡ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਸੈਟਿੰਗ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਨਾਟਕੀ ਖੇਡ ਕਾਰਨਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੋੜ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚੈਕਲਿਸਟ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ੲ. ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ: ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਪੜ੍ਹੋ। ਹਰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਕੇਤ ਘੱਟ ਹਨ:

ੳ. ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣਾ:

1. ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?
2. ਕੀ ਬੱਚਾ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?
3. ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਹੈ?

4. ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ?
5. ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?
6. ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਪਸੰਦ ਜਾਂ ਨਾਪਸੰਦ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਅ. ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਗੱਲ-ਬਾਤ:

1. ਕੀ ਬੱਚਾ ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ?
2. ਕੀ ਬੱਚਾ ਬੋਲਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?
3. ਕੀ ਬੱਚਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?
4. ਕੀ ਬੱਚਾ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ?

ੲ. ਚਲਾਓ-ਮੁਫਤ, ਗਾਈਡਡ, ਜਾਂ ਸਟ੍ਰਕਚਰਡ:

1. ਕੀ ਬੱਚਾ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?
2. ਕੀ ਬੱਚਾ ਖੇਡ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ?
3. ਕੀ ਬੱਚਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ?
4. ਕੀ ਬੱਚਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ?

6.2.1.1 ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਟੂਲ

ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਟੂਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਚੈਕਲਿਸਟਸ, ਅਤੇ ਈਵੈਂਟ ਸੈਪਲਿੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ੳ. ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਰਿਕਾਰਡ

ਇੱਕ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਰਿਕਾਰਡ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਘਟਨਾ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਰਿਕਾਰਡ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 6.2A

ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਕਾਰਡ ਨਮੂਨਾ	
ਸੰਦਰਭ: ਮੈਂ 4-5 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰੀਖਣ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ 'ਕਹਾਣੀ ਸਮਾਂ' ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ।	
ਨਾਮ: ਦੇਵੀ	ਉਮਰ 4.5 ਸਾਲ
ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ:DDMMYY,HH:MM	ਸੈਟਿੰਗ/ਖੇਤਰ: ਕਲਾਸ-ਰੂਮ
ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼: ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਨਿਯਮ	
ਨਿਰੀਖਣ : ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾਈ' ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚਲੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕਾਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਛੇੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਭੋਜਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।'	
ਵਿਆਖਿਆ: ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ।	
ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ: ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ-ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਖੇਡਣਾ, ਕੁਝ ਕੰਮ ਇਕੱਠੇ ਖਾਣਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ; ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੋ।	

ਅ. ਚੈਕਲਿਸਟ

ਇੱਕ ਚੈਕਲਿਸਟ ਇਹ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਇੱਕ ਸੂਚੀਬੱਧ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਾਂ/ਨਹੀਂ ਦਾ ਫਾਰਮੈਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੈਕਲਿਸਟਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਉਸੇ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਗੇ। ਚੈਕਲਿਸਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕਲਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਵਜੋਂ। ਚੈਕਲਿਸਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇੱਕ ਮਿਕਸ ਐਂਡ ਮੈਚ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚੈਕ-ਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ, ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਚੈਕਲਿਸਟ)।

ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਲਈ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਚੈਕਲਿਸਟ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 6.2A: ਨਿਰੀਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਚੈਕਲਿਸਟ

	ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ	ਤਿਮਾਹੀ 1	ਤਿਮਾਹੀ 2	ਤਿਮਾਹੀ 3
1	ਬੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ			
2	ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਐਕਸ਼ਨ ਗੀਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।			
3	2 ਜਾਂ 3-ਕਦਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ			
4	ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ			
5	ਉਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ/ਵਸਤੂ/ਤਸਵੀਰ /ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਪੂਰੇ ਵਾਕ ਬੋਲਦਾ ਹੈ			
	ਹੰਗਾਮੀ ਪੜ੍ਹਨਾ			
6	ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ- ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ			
7	ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ-ਨਾਲ-ਇੱਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ			
8	ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਬੰਧਨ- ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਤਾਬਾਂ(ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਤਸਵੀਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ) ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ			
9	ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰੋ- ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ			
10	ਤਸਵੀਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ			

ੲ. ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ

ਜਦੋਂਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਗੁਣਾਤਮਿਕ ਨਿਰੀਖਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੈਕਲਿਸਟ ਤੰਗ ਫ਼ਾਰਮੈਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਨਿਰੀਖਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਈਵੈਂਟ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਈਵੈਂਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੇਰਵੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਸ਼ੀਕਾਰਨਯੋਗ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੀ-ਡਾਇਰੈਕਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਸਾਰਨੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕਦੀ

ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਸੂਰਕਾਰਨਯੋਗ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਹਾਰ, ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਨਿਯਮਿਤ ਅੰਤਰਾਲਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ, ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਦੋ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਮਲਾਵਰ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਹਰ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਵਨਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 6.2B

ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ-ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਕਾਰਡ	
ਪ੍ਰਸੰਗ: ਇਹ 4-5 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪ-ਵਰਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸੂਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ।	
ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ: ਮੁਥੂ, ਚੰਦਰੀ, ਸੂਰਯਨ, ਕਾਰਤਿਕ	ਉਮਰ: 4-5 ਸਾਲ
ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ: DDMMYY, HH:MM	ਸੈਟਿੰਗ/ਖੇਤਰ: ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਬਾਹਰ
ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼: ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਕੰਮ	
ਘਟਨਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ	ਵਿਆਖਿਆ
- ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 3 ਜਾਂ 4 ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਾਹਰੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। - ਮੁਥੂ, ਚੰਦਰੀ, ਸੂਰਯਨ ਅਤੇ ਕਾਰਤਿਕ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਕਾਰਤਿਕ ਨੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਪਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਭੱਜਿਆ। - ਚੰਦਰੀ ਅਤੇ ਮੁਥੂ ਨੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦਾ ਮਾਡਲ ਬਣਾਇਆ। - ਸੂਰਯਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।	- ਇਹ ਬੱਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਹਨ: - ਕਾਰਤਿਕ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੰਮ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। - ਸੂਰਯਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਉਚਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। - ਮੁਥੂ ਅਤੇ ਚੰਦਰੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੂਹ ਸੰਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਕਾਰਤਿਕ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਕਾਰਤਿਕ ਦਾ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ-ਨਮੂਨਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂਕਿ, ਹਰ ਵਿਕਲਪਿਕ ਦਿਨ 30 ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ ਹਰ 5 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੰਮ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਫੋਕਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਚੈਕਲਿਸਟ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਹੈ।	
ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਲ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।	

6.2.2 ਕਲਾਤਮਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ

ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲਾਤਮਿਕ ਚੀਜ਼ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਲਾਤਮਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ। ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

6.2.2.1.1 ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ

ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਫੋਲਡਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫੋਲਡਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਫੋਲਡਰ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਕਲਾ-ਕੰਮ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸ਼ੀਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕਲਨ, ਖੇਤਰੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੱਗਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਵੀਡੀਓ ਜਾਂ ਧੁਨੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ (ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ), ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨੋਟਸ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਲ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਗਠਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਖਾਸ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਰਪਿਤ ਫੋਲਡਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਓ. ਕੰਮ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਜਿਵੇਂਕਿ ਕਲਾਕਾਰੀ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 6.2C

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ

3-4 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਲਾਕਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਲਾਕਾਰੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੱਥ-ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮਿਆਦ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵੱਲ

ਅ. ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ

ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਧਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਖਾਸ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ, ਪੱਧਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਨੁਬੰਧ 2 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਗ 6.3

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ

ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਸਾਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰੀ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਓ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 6.3A : ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਹ

6.3.1 ਸਬੂਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੂਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ?

6.3.1.1 ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ ਲੋੜਾਂ

ੳ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਾਤ, ਲਿੰਗ ਧਰਮ, ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਅ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ।
- ਬ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੁਆਰਾ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ, ਜਵਾਬ, ਮੂਡ, ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਨਾਪਸੰਦ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਸ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਤੋਂ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ, ਆਰਟਵਰਕ।

6.3.1.2. ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ

- ੳ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਬਣੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਅ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।
- ਬ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਅੰਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ।
- ਸ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ, ਲਿਖਤੀ ਕੰਮ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਹ. ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹੀ ਹਿਦਾਇਤ ਨਿਸ਼ਾਨਾਬੱਧ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਯੋਗਤਾ ਸਮੂਹੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਮਵਰਕ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6.3.2 ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਇਸ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਨਿਰੀਖਣ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ।

ਕੁਝ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਜੋ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

- ੳ. ਬਹੁਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਅ. ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ (ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ)।
- ਬ. ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਾਧੂ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਗ 6.4

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਲਾਂਕਣ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਸੰਖੇਪ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਫੋਲਡਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੋਲਡਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਮਿਆਦ/ਸਾਲ ਲਈ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੰਖੇਪ।

ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈੱਸ ਕਾਰਡ (HPC) ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6.4.1 ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ, ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਢਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਨਮ ਮਿਤੀ, ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਨਾਪਸੰਦ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਵੇਂਕਿ ਕੱਦ, ਭਾਰ, ਵਿਕਾਸ, ਟੀਕਾਕਰਨ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

6.4.2 ਅਧਿਆਪਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਾਰ

ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ, ਚੈਕਲਿਸਟ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ, ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਗੁਣਾਤਮਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ।

ਇਹ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ੳ. ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀਆਂ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ

ਅ. ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿੱਤ

ੲ. ਉਹ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਨਾ ਬਹੁਤ ਬੋਝਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਸਮ-ਮੈਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਾਧੂ ਇਨਪੁਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ HPC, ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਲਈ ਮੈਨਟੇਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ HPC, ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

6.4.3 ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰੈੱਸ ਕਾਰਡ (HPC)

NEP 2020 ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ HPC, ਇੱਕ ਬਹੁ-ਆਯਾਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ-ਰੇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੋਧਾਤਮਿਕ, ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਸਾਈਕੋਮੋਟਰ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। (4.35)

HPC, ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਧਾਰਨ ਸੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

SELF-ASSESSMENT FORM

NAME: _____

Circle the picture that shows how you worked today.

I liked doing this work. yes so-so no			I found this work easy. yes so-so no		
To do this work, I needed... peers teacher books/ computer					

<https://www.ldatschool.ca/executive-function/self-assessment/>

ਚਿੱਤਰ 6.4A ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਸੈ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਫਾਰਮ

HPC, ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਹੈ। HPC, ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਲਈ HPC, ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। HPC, ਮਾਧਿਅਮ ਹਨ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਮਾਪੇ-ਅਧਿਆਪਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

HPC, ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਗਠਿਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹਨ। HPCs ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਝ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6.4.3.1 HPC, ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ

HPC, ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਭਾਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਭਾਗ ਹਰੇਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਖਾਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਪੰਜ ਪੜਾਵਾਂ (A, B, C, D, E) ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੜਾਅ, ਜਦੋਂਕਿ ਉਹ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਨਕਸ਼ੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਉਸ ਗਤੀ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਜ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰੁਬਰਿਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਚਾਲ-ਚੱਲਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪੜਾਅ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਹਰੇਕ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ (I, II, III, IV) ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਸਾਰਨੀ 6.4A

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰੇਡਿੰਗ	ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3	ਪੱਧਰ 4
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ	ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਤੀਜੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ	ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨਤੀਜੇ	ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖਣਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੇ ਨਤੀਜੇ	ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹੋਰ ਚੁਨੌਤੀਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ
ਵਰਣਨ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ	ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ	ਨਿਪੁੰਨ	ਉੱਨਤ

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ AI ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ E-IV ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਪੱਧਰ ਹੈ ਜੋਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਪੱਧਰ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ‘ਸਧਾਰਨ ਗੀਤਾਂ, ਤੁਕਾਂਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ’ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਲਈ, ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

ਸਾਰਨੀ 6.4B

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	ਯੋਗਤਾ: ਸਧਾਰਨ ਗੀਤਾਂ, ਤੁਕਾਂਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ				
	ਉਮਰ 3 - 8				
1	ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੋ।	ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਲੰਮੇ ਗੀਤ/ ਕਵਿਤਾਵਾਂ (ਜਾਣੂ) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰੋ।	ਲੰਮੇ ਗਾਣੇ ਸੁਣੋ/ ਕਵਿਤਾਵਾਂ (ਅਣਜਾਣ) ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰੋ।	ਕੁਝ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
2	ਅਸਾਨ ਗੀਤ/ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗੁਣਗੁਣਉਂਦਾ ਜਾਂ ਰੀਪੀਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਗੀਤ ਜਾਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ।	ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਛੋਟੇ (4-5 ਵਾਕ) ਗੀਤ/ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦਾ/ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਲੰਮੀ (10 ਵਾਕ) ਗਾਣੇ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦਾ/ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਕਈ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੀਤ/ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ/ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਬੱਚੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਕਈ ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਲਈ HPC ਨੂੰ E-IV ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਮਾਰਕਿੰਗ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਪੜਾਵਾਂ (A ਤੋਂ D) ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ।

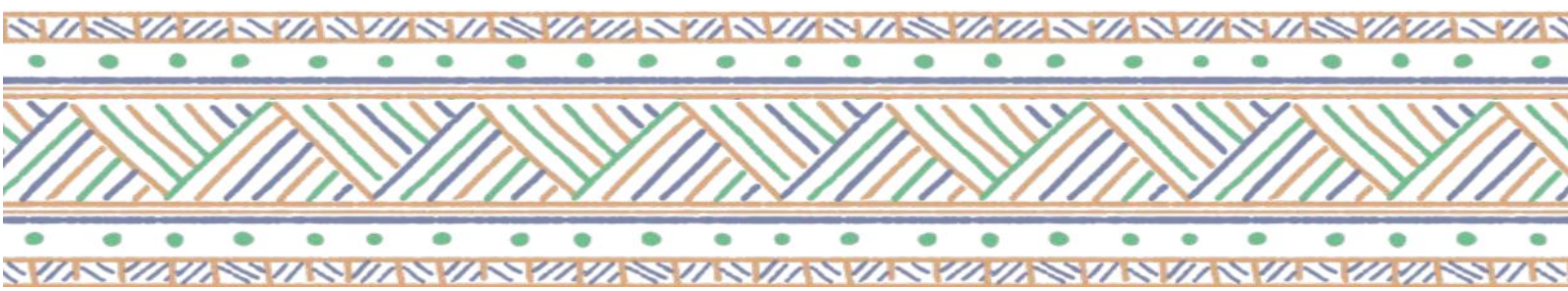
ਅਧਿਆਇ 7

ਸਮੇਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣ ਸਕੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਮੌਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਣ।

ਭਾਗ 7.1

ਦਿਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ (structured) ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਲਈ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਪਰ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਵੈਸੇ ਹਰ ਵਿਕਾਸ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿਕਾਸ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਕਹਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਹੀ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ)। ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ।

ੳ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰੁਟੀਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮੇਂ (attention span) ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਸਮੂਹਿਕ (ਵੱਡਾ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਸਮੂਹ) ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਜੋੜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। (ਦਰਅਸਲ, ਖੇਡ-ਕੁੱਦ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਂਤ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਬਾਹਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕੋਈ ਗਤੀਵਿਧੀ)।

ਕਲਾ ਅਤੇ ਦਸਤਕਾਰੀ, ਬਾਹਰ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ ਆਦਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅ. 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਚਿੱਤਰ

3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਉਦਾਹਰਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਉਦਾਹਰਨ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਚੱਕਰ ਸਮੇਂ, ਕਹਾਣੀ ਸਮੇਂ, ਅਵਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਮਾਂ/ਸੰਖਿਆ-ਪੂਰਵ ਗਿਆਨ ਜਿਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਲਈ ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ ਅਤੇ ਕਾਰਨਰ ਟਾਈਮ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 7.1A

ਕਦੇ ਤੋਂ	ਕਦੇ ਤੱਕ	ਸਮਾਂ	ਗਤੀਵਿਧੀ
ਸਵੇਰ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ/ ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ/ਕਾਰਨਰ ਟਾਈਮ			
09:30	10:15	45 ਮਿੰਟ	ਚੱਕਮ ਸਮਾਂ/ਗੱਲ-ਬਾਤ
10:15	10:30	15 ਮਿੰਟ	ਨਾਸ਼ਤਾ
10:30	10:45	15 ਮਿੰਟ	ਕਵਿਤਾ/ਗੀਤ/ਸੰਗੀਤ/ਉੱਛਲ-ਕੁੱਦ (ਮੂਵਮੈਂਟ)
10:45	11:45	1 ਘੰਟਾ	ਅਵਧਾਰਨਾ ਉੱਪਰ ਕੰਮ/ਸੰਖਿਆ-ਪੂਰਵ ਅਵਧਾਰਨਾਵਾਂ
11:45	12:15	30 ਮਿੰਟ	ਕਲਾ/ਸ਼ਿਲਪ/ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ
12:15	13:00	45 ਮਿੰਟ	ਕਾਰਨਰ ਟਾਈਮ
13:00	13:45	45 ਮਿੰਟ	ਖਾਣੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (3-4 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ)
13:45	14:30	45 ਮਿੰਟ	ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਲਿਖਣਾ/ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਾਂ
14:30	15:30	1 ਘੰਟਾ	ਖੇਡ-ਕੁੱਦ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਦੂਸਰਾ ਉਦਾਹਰਨ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਘੱਟ ਬੱਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕਾਫ਼ੀ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਯੁਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਖੁਦ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਖੁਦ ਹੀ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਕੰਮ ਦਾ ਸਮਾਂ’ (Work Time) ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਜੋ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਖੁਦ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਰੀਰਿਕ, ਬੋਧਿਕ, ਭਾਸ਼ਾ, ਕਲਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪੂਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 7.1B

ਕਦੇ ਤੋਂ	ਕਦੇ ਤੱਕ	ਸਮਾਂ	ਗਤੀਵਿਧੀ
ਸਵੇਰ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ + ਚੁੱਪਚਾਪ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ			
09:30	10:15	45 ਮਿੰਟ	ਚੱਕਰ ਸਮਾਂ (ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ)
10:15	10:30	15 ਮਿੰਟ	ਨਾਸ਼ਤਾ
10:30	12:15	1 ਘੰਟਾ 45 ਮਿੰਟ	ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ
12:15	13:00	45 ਮਿੰਟ	ਕਲਾ/ਦਸਤਕਾਰੀ/ਖੇਡ/ਫ੍ਰੀ-ਪਲੇਅ
13:00	13:45	45 ਮਿੰਟ	ਖਾਣੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (3-4 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ)
13:45	15:00	1 ਘੰਟਾ 15 ਮਿੰਟ	ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਲਿਖਣਾ (ਉਮਰ 4-6)

ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੁੱਲ ਸਮਾਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 4 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਗਾਈਡਡ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਏ. 6 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ/ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਰੁਟੀਨ ਦਾ ਉਦਾਹਰਨ:

6 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਰੁਟੀਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੋਰ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਿੱਥੇ 3-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਉਮਰ ਲਈ ਹਰੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮਾਂ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਕਲਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਗ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ (L1) ਲਈ 90 ਮਿੰਟ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ (L2) ਲਈ 60 ਮਿੰਟ ਲੁੜੀਂਦੇ ਹਨ। ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਅੰਕੀ ਗਿਆਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 60 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ-4 ਦੇ ਭਾਗ 4.5 ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਂ ਮਿਆਦਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੀਰੀਅਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 7.1C

ਕਦੇ ਤੋਂ	ਕਦੇ ਤੱਕ	ਮਿਆਦ	ਕਾਰਵਾਈ
9:00	9:30	30 ਮਿੰਟ	ਚੱਕਰ ਸਮਾਂ, ਗੀਤ/ਜੰਪ
9:30	10:00	30 ਮਿੰਟ	L1- ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ
10:00	10:30	30 ਮਿੰਟ	L1- ਸ਼ਬਦ ਪਛਾਣ
10:20	10:35	15 ਮਿੰਟ	ਨਾਸ਼ਤਾ
10:35	11:35	1 ਘੰਟਾ	ਗਣਿਤ
11:35	12:05	30 ਮਿੰਟ	ਕਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ
12:05	12:45	30 ਮਿੰਟ	L1- ਪੜ੍ਹੇ/ਲਿਖੇ
12:45	13:30	45 ਮਿੰਟ	ਦੁਪਿਹਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਬ੍ਰੇਕ
13:30	14:30	1 ਘੰਟਾ	L2- ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਛਾਣ
14:30	15:00	30 ਮਿੰਟ	ਖੇਡ

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਾ, ਖੇਡਾਂ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਆਦਿ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਨੀ ਦੇਖੋ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ (1.1) ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਆਇ-4 ਦੇ ਭਾਗ 4.5 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 7.1D

ਕਦੇ ਤੋਂ	ਕਦੇ ਤੱਕ	ਸੋਮਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਵੀਰਵਾਰ	ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ
9:00	10:00	ਗਣਿਤ	ਗਣਿਤ	L2	ਗਣਿਤ	L2
10:00	10:45	L1	L1	L1	L1	L1
10:45	11:00	ਨਾਸ਼ਤਾ				
11:00	12:00	L1	L1	L1	L1	L1
12:00	13:00	L2	L2	ਗਣਿਤ	L2	ਕਲਾ
13:00	13:45	ਦੁਪਿਹਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਛੁੱਟੀ				
13:45	14:45	ਕਲਾ	ਗਣਿਤ	ਕਲਾ	ਕਲਾ	ਗਣਿਤ
14:45	15:30	ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	ਬਾਗਬਾਨੀ	ਖੇਡ	ਬਾਗਬਾਨੀ	ਖੇਡ

ਸ. ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਕੈਲੰਡਰ

ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਕੈਲੰਡਰ ਇੱਕ ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ/ਈਵੈਂਟ ਹੋਣਗੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਲਈ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਕੂਲ ਕੈਲੰਡਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਮੂਲੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸਾਲ ਭਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਕੂਲੀ ਸਮਾਗਮਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਛੁੱਟੀਆਂ, ਸਾਲਾਨਾ ਫੰਕਸ਼ਨ, ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਦਿਨ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮਾਗਮ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ/ਫੀਲਡ ਟ੍ਰਿਪ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਧਿਆਪਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤਿਆਰੀ ਸਮਾਗਮ, ਸਕੂਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ) ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਚਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਅਧਿਆਇ 8

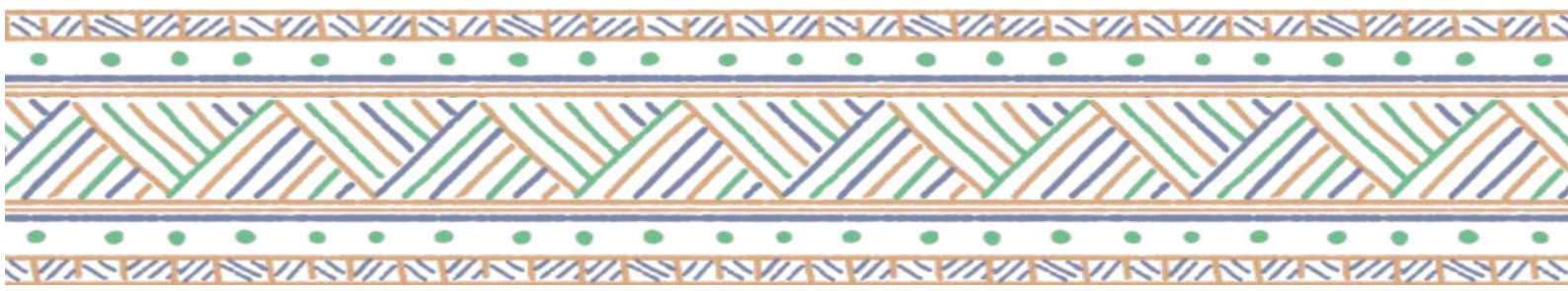
ਵਧੀਕ ਨਾਜ਼ਕ ਖੇਤਰ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ/ਸ਼ਾਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ।

ਭਾਗ 8.1 ਜੋਖਮ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ- ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਜੋਖਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤਾਂਜੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵੇਲੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੰਕਟਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 8.2 ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਗ 8.1

ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਪੰਗਤਾ (disability) ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ

ਦੀਪਤੀ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਐਕਟਿਵ ਕੁੜੀ ਹੈ ਜੋ ਬੋਰਡ-ਗੇਮਾਂ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੀਪਤੀ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਲਈ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਕੂਲ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਟੈੱਪ ਵਾਲੀ ਪੌੜੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰੈਂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਉਹ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੀਪਤੀ ਆਪਣੀ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ 'ਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੀਪਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੀਪਤੀ ਦੇ ਦੋਸਤ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੀਪਤੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੌਲੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੀਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸਮਾਈਲ ਇੱਕ ਹੱਸਮੁੱਖ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਸਤੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਊਰਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਦਰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਭੁੱਖਾ ਅਤੇ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸਮਾਈਲ ਆਪਣੇ ਹੱਸਮੁੱਖ, ਖੁਸ਼ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੇਲਵੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਕੁੜੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਰੇਤ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੇਲਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਤੋਂ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੇਲਵੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਲਵੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਨਿਕ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੇਲਵੀ ਨੇ ਹੁਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ (hearing aid) ਪਹਿਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।

ਹਰ ਬੱਚਾ ਵਿਲੱਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਬੱਚੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ। ਦੀਪਤੀ, ਇਸਮਾਈਲ ਅਤੇ ਸੇਲਵੀ ਵਾਂਗ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਅਸਥਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਇਸਮਾਈਲ) ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਦੀਪਤੀ ਅਤੇ ਸੇਲਵੀ)।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇਕਸਾਰ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰੇਕ ਮੁੱਖ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੋਮੇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅੰਤਰ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੀਲ-ਪੱਥਰ (developmental milestones) ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅੰਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਲ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੁਨੌਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਨਿਪਟਾਰਾ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ

ਮੌਕੇ ਓਨੇ ਹੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਰਬੋਤਮ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਤੇਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਬਚਪਨ ਦੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾ ਕਿ ਪਾੜਿਆਂ।

8.1.1 ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਪੰਗਤਾ (Disability) ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ

ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ (developmental milestones) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਮੀਆਂ (ਪਛੜਿਆ) ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦੇਰੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਦੇਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ- ਸਰੀਰਿਕ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਜਾਂ ਡੋਮੇਨਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ-ਸਬਦਾਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾ: ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਨੋ-ਦਸ਼ਾ (autism), ਰੇਸ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ (spectrum disorder), ਅਧਰੰਗ, ਬੋਧਿਕ ਅਸਮਰੱਥਤਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ- ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਚਾਰ, ਬੋਧਿਕ, ਵਿਹਾਰ, ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਜਾਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜਤਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਨਿਰੰਤਰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਉਤੇਜਨਾ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸਮਰੱਥਤਾਵਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੱਚੇ ਸਮਾਨ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (ਕੰਟਰੋਲ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਸਮਰੱਥਤਾਵਾਂ ਲਈ 'ਜੋਖਮ' ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਛਾਣ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ (intervention) ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਸਮਰੱਥਤਾਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

8.1.2 ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਕਾਸ-ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਦਾਨ (diagnosis) ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਮੈਡੀਕਲ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਪਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜਤਾ ਦੇ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਤਾਂਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ੳ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਚਿੰਤਾ (noticeable concern) ਜਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੱਖ (persistent issue) ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ **ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ** ਹੈ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਡੋਮੇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ।

ੲ. **ਦੂਜਾ ਕਦਮ** ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਾਂ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। WHO ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਦਸ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗਾਈਡ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕਸ 8.1A

ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ

- ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੈਠਣ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਤੁਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ?
- ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ਕੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ?
- ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ?
- ਕੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤੁਰਨ ਜਾਂ ਬਾਂਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਜਾਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਕਠੋਰਤਾ ਹੈ?
- ਕੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਦੌਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਸੁੰਨ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਸ਼ ਖੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?
- ਕੀ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ?
- ਕੀ ਬੱਚਾ ਬਿਲਕੁਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ (ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਕੀ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਪਛਾਣਨਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ)?
- 3 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਪੁੱਛੋ: ਕੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)? 2 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੁੱਛੋ: ਕੀ ਉਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਨਵਰ, ਇੱਕ ਖਿਡੌਣਾ, ਇੱਕ ਕੱਪ, ਇੱਕ ਚਮਚ)?
- ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਕੀ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਸਤ ਜਾਂ ਹੌਲੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪੱਧਰ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਜਿਵੇਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਧਿਆਨ ਜਾਂ ਐਂਡਜਸਟਮੈਂਟ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ।

ੳ. ਜੇਕਰ ਚਿੰਤਾ ਲਗਾਤਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੀਜਾ ਕਦਮ ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਰਨਾ ਜਾਂ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟਾ ਨਾ ਕੱਢੋ, ਗੱਲ-ਬਾਤ ਜਿੰਨੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਕੌਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ- ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅ. ਜੇਕਰ ਪਰਿਵਾਰ ਸਹਿਮਤ ਹੈ, ਤਾਂ **ਚੌਥਾ ਕਦਮ** ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉਚਿਤ ਡਾਕਟਰੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਅਪਾਹਜਤਾ ਦਾ

ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਲ ਰੋਗ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਥਾ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਲਈ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕੇ।

ੲ. ਜੇਕਰ ਡਾਕਟਰੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਜੋਖਮ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪੰਗਤਾ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪੇਸ਼ੇਵਰ (ਜਿਵੇਂ: ਫਿਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ, ਸਪੀਚ ਥੈਰੇਪਿਸਟ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕ), ਦਵਾਈਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ, ਸਹਾਇਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ (ਜਿਵੇਂ: ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਬੈਸਾਖੀਆਂ), ਸਧਾਰਨ ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਥੈਰੇਪੀ, ਸਧਾਰਨ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਥੈਰੇਪੀ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਬੱਚੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸ. ਪੰਜਵਾਂ ਕਦਮ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

1. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ (documented profile) ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
2. ਨਿਯਮਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਚੈਕਲਿਸਟ ਜਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਜਾਂ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਟੂਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
3. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਮੂਨਾ ਦੇਖੋ।
4. ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਅਪਾਹਜਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਕੂਲ ਕੋਲ ਲੁੜੀਂਦੇ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ/ਮੁੜ-ਵਸੇਬਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂਕਿ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪਿਕ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਬਾਕਸ 8.1B

NCERT's PRASHAST ਇੱਕ ਚੈਕਲਿਸਟ ਹੈ ਜੋ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪੱਧਰ ਹਨ- ਪਹਿਲੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਲਈ ਨਿਯਮਿਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਅਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੋਂ ਲਈ। ਇਹ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੇਲੋੜੇ ਲੇਬਲਿੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਐਕਟ (RPWD) ਐਕਟ 2016 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

8.1.3 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸੁਣ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਧਿਆਪਕ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ੲ. ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖੋ।

1. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬੱਚਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਸੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।
2. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ; ਬੱਚੇ ਦੇ ਘਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਕਿਸ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਅ. ਬੱਚੇ ਲਈ ਟੀਚੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਕੇ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੋ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਯੋਗ ਹਨ।

1. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, 'ਅਮਿਤ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ 3-4-ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ' ਇਹ ਅਵਿਵਸਥਿਤ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਅਮਿਤ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 30 ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਟੀਚਾ ਹੋਵੇਗਾ 'ਅਮਿਤ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 50 ਅਰਥਪੂਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ'।

ੲ. ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਬਿਠਾਓ।

ਸ. ਸਰਲ, ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੋਲੋ।

- ਹ. ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਕ. ਇੱਕ ਬਹੁ-ਸੰਵੇਦਨਾਤਮਿਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
 1. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਐਕਸ਼ਨ, ਤੁਕਾਂਤ, ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
 2. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਿਖਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਾਫਟ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਸਿਖਾਓ।
- ਖ. ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਠੋਸ ਬਣਾਓ।
 1. ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੈਟਰਨ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ, ਤੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰ, ਖਿਡੌਣੇ, ਬਲਾਕ ਵਰਗੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਗਜ਼-ਪੈਂਨਸਿਲ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਵਧੋ।
- ਗ. ਇੱਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- ਘ. ਜਦੋਂ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰੇਕ ਦਿਓ।
- ਛ. ਦਿਖਾਓ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣਾ- ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਓ।
- ਚ. ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਛ. ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਓ।
 1. ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਸੈਸ਼ਨ ਰੱਖੋ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੇਸ਼ ਵੱਖਰਾ ਦਿਖਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਵਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਹਿਮਦ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ?
 2. ਸਮਝਾਓ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਬੇਸਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਰਿੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ?
- ਜ. ਕਹਾਣੀਆਂ, ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਅਨੁਬੰਧ 2, ਭਾਗ 2.10 ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ
- ਝ. ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਸਿਖਾਓ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- ਵ. ਬਾਕੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਲਾਹਕਾਰ/ਬੱਡੀ ਚੁਣੋ (ਇਸ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਣਾਓ)
- ਟ. ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਤਿ ਦੁਖਦਾਈ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਰੋਕੋ।
- ਠ. ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੀ ਨਾ ਕਰਨ (do's and don'ts) ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
- ਡ. ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ, ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰੋ।
 1. ਅਜਿਹੇ ਲੇਬਲ/ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ ਜੋ ਦੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹਨ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਲੰਗੜਾ ਮੁੰਡਾ, ਅੰਨ੍ਹੀ ਕੁੜੀ, ਗੂੰਗੇ ਸਾਥੀ, ਮੂਰਖ ਕੁੜੀ) ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵੀ ਨਾ ਦਿਓ।
 2. ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾ ਕਰੋ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦਿਓ।

ਨਮੂਨਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ (IEP)		
ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੀਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਲਫਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਸਲਾਈਵਾ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ 3 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ (IEP) ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।		
ਟੀਚੇ	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ	ਖਾਸ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ	ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਖੜ੍ਹਨਾ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਦਸ ਕਦਮ ਤੁਰਨਾ	ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਖਿੱਚੋ, ਅੰਤ ਦੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਲਾਲ ਗੇਂਦ ਰੱਖੋ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਗੇਂਦ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਇੱਕ ਤੋਂ 10 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣੋ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦਸ ਕਦਮ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹੋ।
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ	50 ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੋ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਓ ਮੂੰਹ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਲਾਰ ਨੂੰ ਘਟਾਓ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਗੇਂਦ, ਕੱਪ, ਪਲੇਟ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੰਗੀਨ ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਉਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਾਣੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ। ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂਕਿ ਇੱਕ ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਣਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਹਾਉਣਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਆਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅਵਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਣੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਜੀਭ ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ। ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਾਰ ਖਾਸ ਮੂੰਹ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰੋ।

ਖੁਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ	ਉਸ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰੋ। ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਲਈ ਕਰੋ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਓ।	ਹਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਇੱਕ ਕੰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਬਣਾਓ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ 'ਸੁ', ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ 'ਈਈਈ', ਖਾਣ ਲਈ 'ਅਮ'
ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ	ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਛਾਂਟੋ। ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ। 1 ਤੋਂ 10 ਤੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ।	ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਫਲ। ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੋ ਕਟੋਰੇ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕਟੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛਾਂਟਣ/ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰੱਖੋ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੇਂਦ, ਕੱਪ, ਗੁੱਡੀ)। ਉਸ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦਿਓ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਸਤੂ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿਓ। ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਲਾਕਸ ਜਾਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਕਲਿੱਪਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫਿੱਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿੱਟ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਿਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹੋ। ਨੰਬਰ ਬਦਲੋ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੋ।
ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ	ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਬੈਠੋ, ਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰੋ, ਹੌਲੇ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ।	ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੱਕੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਦਿਓ- ਉਸ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਧੰਨਵਾਦ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 8.2

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਤਮਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵੀ ਹੋਵੇ।

8.2.1 ਸਰੀਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ

- ੳ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਦਿੱਖ' (ਹਾਜ਼ਰ) ਹੋਣ। ਇੱਕ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਬਾਲਗ ਨੂੰ ਬ੍ਰੇਕ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਅ. ਸਾਰੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਖਿੜਕੀਆਂ 'ਤੇ ਗਰਿੱਲਾਂ, ਬਾਲਕੋਨੀਆਂ 'ਤੇ ਰੇਲਿੰਗ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਿਜਲਈ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ, ਅਰਥਿੰਗ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬਿਜਲੀ ਉਪਕਰਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੂਹ ਜੋ ਕਿ ਢੱਕੇ ਹੋਣ।
- ੲ. ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਤੁਰੰਤ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਖਿੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਕਸਰ ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ)।
- ਹ. ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਜੋ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਟੋਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਾ-ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ; ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਲਗ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਾਕੂ, ਕੈਂਚੀ, ਬਲੇਡ, ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰਲ)।
- ਕ. ਇੱਕ ਮੁਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿੱਟ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਖ. ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਮਿਡ-ਡੇ-ਮੀਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਵੱਛ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਗ. ਦੁਰਘਟਨਾ ਜਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਲਗ (ਜਿਵੇਂ: ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਘ. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਮੈਡੀਕਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਲਈ ਕੋਈ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਕਲਪਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਅਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8.2.2 ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ

- ੳ. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਿਕ ਹਿੰਸਾ ਜਾਂ ਸਰੀਰਿਕ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ਅ. ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ, ਤੰਗ-ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਜਾਂ ਡਰਾਉਣਾ-ਧਮਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਲਝ ਕੇ ਜਾਂ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ। ਉਹ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਜਾਂ ਭੱਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ।
- ੲ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸਮੂਲੀਅਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਸ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- ਹ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਣਉਚਿਤ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਅੰਤਰੀਵ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ।
- ਕ. ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਦੇ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ) ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕਸ 8.2A

ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸਰੋਤ ਹਨ।

8.2.3 ਬਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ

- ੳ. ਜਿਨਸੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ (POCSO) ਐਕਟ, 2012 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਪ੍ਰਤਿ ਜ਼ੀਰੋ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਅ. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ, ਅਤੇ POCSO ਐਕਟ ਬਾਰੇ ਸੂਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ: ਚਿਹਰੇ, ਲੱਤਾਂ, ਹੇਠਾਂ, ਜਾਂ ਧੜ 'ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਸੱਟਾਂ, ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਵਾਲਾ, ਹਮਲਾਵਰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ; ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਰਵੱਈਆ)।
- ੲ. ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਟਕ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ) ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਛੋਹ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਛੋਹ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਸ. ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੈਟਰਨ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੁਰੰਤ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ/ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ/ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਹ. ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ।
- ਕ. ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁਪਤਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਿਤ ਬਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੇਵਲ ਲੋੜ-ਜਾਣਨ (need to know) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

8.2.4 ਹੋਰ ਸਮੁੱਚੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ

- ੳ. ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਤੇ ਅਤੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਰੱਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ/ਬਾਲਗਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਅ. ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਡਾਕਟਰੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਉਪਾਅ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਖਮ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।
- ੲ. ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਮਾ, ਮਿਰਗੀ ਜਾਂ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਅਲਰਜੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਿਰਗੀ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਐਂਟੀ-ਅਲਰਜੀ ਦਵਾਈਆਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਕੋਲ ਮਾਪਿਆਂ/ਸੰਭਾਲ-ਦਾਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਸ. ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਜਾਂ ਸਦਮੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬੱਚਾ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

- ਹ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸੈਂਟਰ/ਹਸਪਤਾਲ/ਡਾਕਟਰ, ਐਂਬੂਲੈਂਸ, ਫਾਇਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

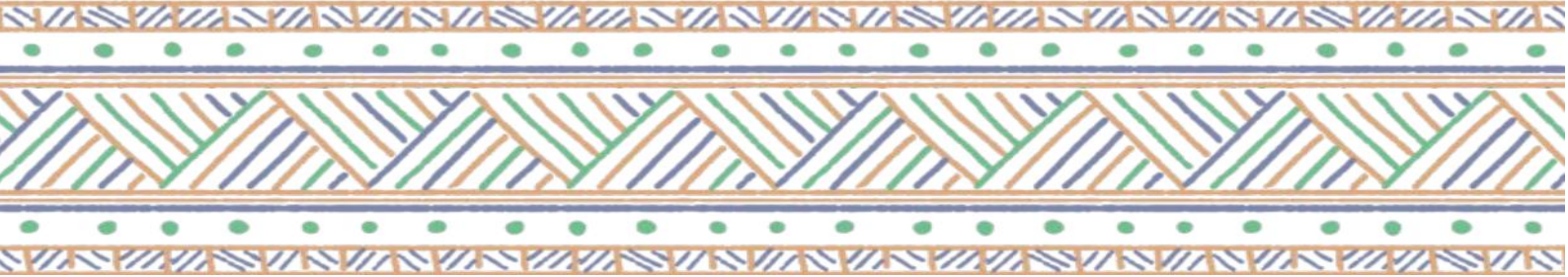
ਅਧਿਆਇ-9

ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਪੜਾਅ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ

ਸਕੂਲ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ 5+3+3+4 ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਨ- ਸਾਖਰਤਾ, ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ, ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ, ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਝੇਵੇਂ ਤਿਆਰੀ ਪੜਾਅ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੱਧਰ 3 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਜੋਕਿ ਤਿਆਰੀ ਪੜਾਅ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 9.1

ਵਿਕਾਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੇਤਰ ਤੱਕ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ- ਸਰੀਰਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਨੈਤਿਕ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ, ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਆਦਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ- ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਗਣਿਤ, ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ, ਕਲਾ, ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ, ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

- ੳ. ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ:** L1 ਅਤੇ L2 ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਦੋਂਕਿ ਬੱਚੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ L1 ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ L2 ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਟੀਚਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ L1 ਅਤੇ L2 ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਅ. ਗਣਿਤ:** ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਗਣਿਤ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।
- ੲ. ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ:** ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੇਤਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਹ ਅਨੁਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣ, ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਸਮਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।
- ਸ. ਕਲਾ:** ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਬੱਚੇ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਗੇ।
- ਹ. ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ:** ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਖੇਡ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਰਸਮੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਕ. ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ:** ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, 'ਸੇਵਾ' ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂਜੋ ਬੱਚੇ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਣ। NEP 2020 ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਮਝ ਬਲਕਿ ਸਮਝ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਉਗਾਉਣ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਵਰਗੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਲਾਈ ਵਰਗੇ ਵਧੇਰੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕੰਮ ਤੱਕ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਖ. ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ:** ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ- ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹੁੰਚਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

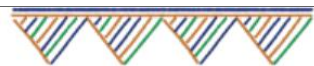
ਭਾਗ 9.2

ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ

ਦੂਜੀ ਸ਼ਿਫਟ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਿਰਫ਼ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਅਮੂਰਤ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੱਗਰੀ ਸਮਝ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਟਾਈਮ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਸ਼ਿਫਟ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਰਸਮੀ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਸੈੱਟਅਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮੂਹ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮੂਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਬਣਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੰਮ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਦੁਹਰਾਓ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂਕਿ ਸੈਟਿੰਗ ਵਧੇਰੇ ਰਸਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਪਹੁੰਚਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਧਿਆਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂਜੋ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਮੱਧ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਰਸਮੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਆਵੇਗੀ, ਜਦੋਂਕਿ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ 'ਨਿਰੀਖਣਾਂ' 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੁਬਾਰਾ, ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨੂੰ 'ਘੱਟ ਦਾਅ' ਰੱਖਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵੇਂਕਿ ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਹੋਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

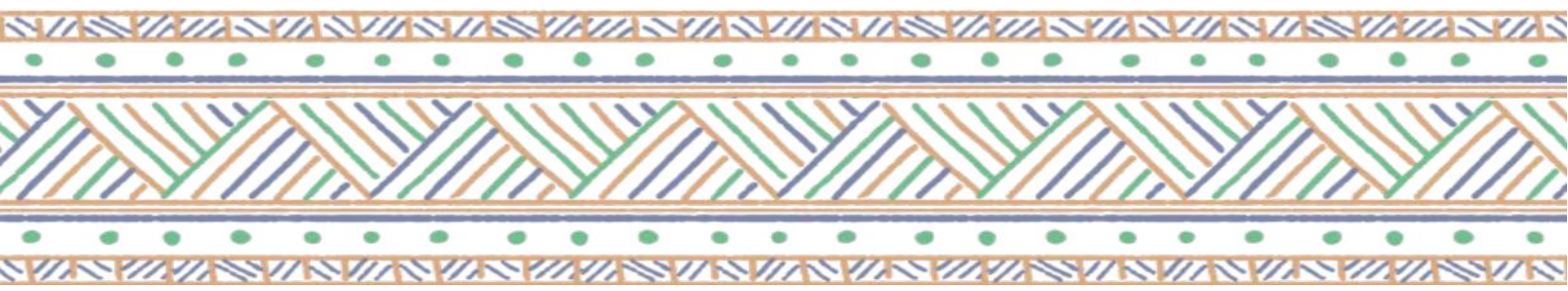
ਅਧਿਆਇ-10

ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਬਣਾਉਣਾ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ; ਜਿਵੇਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਭ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਕਾਰੀ, ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ 2020 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 10.1 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਫਰੇਮਵਰਕ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ੈਲੀ 10.2 ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਗ 10.3 ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗ 10.4 ਮੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਰਥਕ ਹੈ। 10.5 ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਭਾਗ 10.1

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਬੋਧਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਗ ਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਾਸ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਉਰਜਾ, ਮਿਹਨਤ, ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

10.1.1 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਗ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ

ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹਾ 'ਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਸਹਿਯੋਗ, ਜਾਂਚ, ਜੁੜਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। Adequate and safe physical infrastructure, facilities, and learning resources must be made available with safe drinking water, functioning toilets with running water, and basic hand washing facilities.

The infrastructure and teaching materials necessary to teach students effectively, including functional classroom boards, material for arts/crafts, material to set up learning corners, and a range of children's literature must be made available.

10.1.2 ਸਹਾਇਤਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਹੌਲ

ਢੁਕਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਭੌਤਿਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ, ਚਾਲੂ ਪਖਾਨੇ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਾਲੂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਬੋਰਡ, ਕਲਾ/ਕਰਾਫਟ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੋਨੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਅਤੇ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

10.1.3 ਪੂਰਵ-ਸੇਵਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ

ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਪੱਧਰ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਲਬਧ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਊਂਸਲ ਆਫ ਟੀਚਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਸਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ।

ITEP ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ-ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂਕਿ ਆਗਣਵਾੜੀ, ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ, ਸਟੈਂਡ ਅਲੌਨ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ, ਵੱਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਕਲਾਸਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ ਕਲਾਸ 2 ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ।

ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਯੋਗਤਾ ਪਰੀਖਿਆ (ਈ.ਟੀ.ਟੀ.) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਸਮੇਤ ਅਧਿਆਪਕ ਯੋਗਤਾ ਪਰੀਖਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਇਹ ਸਬੂਤ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰੇਗਾ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਖਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖਤੀ ਪਰੀਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

10.1.4 ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਇੱਕ ਯਾਤਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋੜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਉਸ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀਆਂ ਅਧਿਆਪਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਬਲ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣ ਸਕਣ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਵਿਆਪਕ, ਸੰਪੂਰਨ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਲਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। Mentoring and coaching support ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ (peer learning) ਦੇ ਮੰਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਟੇਜ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਉਤੇਜਕ ਅਤੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਭਰੇ ਮਾਹੌਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ 'ਤੇ ਹੋਵੇ। ਸਹਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ, ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨਾ, ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ NCERT, SCERT, DIETs, BITEs, BRCs, CRCs, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ। ਇਹ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਰੋਤ ਸੰਸਥਾਨ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋਣ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ-ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾ

ਸਾਰਨੀ 10.1A

ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ	
ਵੈਸ਼ਵਿਕ ਸੋਧ	ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ, ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਅ (milestones) ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਖੇਡਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਤਲਬ
ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਮਝ	ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਮੁਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਣਿਤ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ- ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਸਮਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ	ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਅਰਾਮਦਾਇਕ, ਆਦਰਯੋਗ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਖਿਡੌਣੇ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਲਾ, ਖੇਡਾਂ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਗਣਿਤ
ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ	ਅਨੁਕੂਲ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ- ਚੋਣ ਦੇ ਲਈ ਤਰਕ ਅਨੁਕੂਲ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਥਾਨਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਕੂਲ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ
ਮੁਲਾਂਕਣ	ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਟੂਲ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਆਂਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ
ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ (Children at risk)	ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜਤਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ ਅਨੁਕੂਲ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ
ਯੋਜਨਾ	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ
ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ	ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਭਾਗੇਦਾਰੀ
ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਣ ਕਮਿਊਨਿਟੀ (Teacher Learning Community) ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ	ਅਧਿਆਪਕ ਸਮੂਹੀਅਤ ਦੇ ਲਈ ਮੰਚ (forums) ਆਹਮੋ-ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਖੋਜ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼	ਖੋਜ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੇਸ ਸਟੱਡੀ ਕਰਨਾ

ਸਾਰਨੀ 10.1B

ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ	
ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਢਾਂਚਾ (scaffolding) ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ	ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ, ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਅਵਲੋਕਨ ਅਤੇ ਫੀਡਬੈਕ CRC, BRC, DIET ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੌਰੇ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਨ-ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਰਸਮੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ	ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਫੇਸ-ਟੂ-ਫੇਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੈਸ਼ਨ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਲਈ 3 ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਤੱਕ, ਇਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਅਲੱਗ ਸਮਿਆਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮੈਟਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਲੱਸਟਰ ਜਾਂ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਣ ਤਾਂਜੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।
ਅਧਿਆਪਕ ਮੰਚ (forums) ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਸਮੂਹ	ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜ੍ਹਾਅ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ) ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਮੰਚ 'ਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਲਈ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਬੈਠਕਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਸੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਭਾਰ ਘਟੇਗਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮੰਚਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਾਧਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰ ਸਕਣ।
ਹੈਂਡਬੁੱਕਸ DIKSHA app ਦੀ ਵਰਤੋਂ	ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੈਂਡਬੁੱਕਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਅਜਿਹੀ ਵਾਧੂ ਸਮੱਗਰੀ ਇਹਨਾਂ ਹੈਂਡਬੁੱਕਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। DIKSHA app 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਧਿਆਪਕ	ਹਰੇਕ ਕਲੱਸਟਰ ਲਈ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਸਲਾਨਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸੈਮੀਨਾਰ	ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ/ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ/ਸਮੱਗਰੀ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਹਰ-ਵਕਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਅਲੱਗ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅੰਗ 2 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇਖੋ।

10.1.5 ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ

ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰਮੰਦ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020 ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਸ਼ਿਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਕ ਸੇਵਾ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਵੇਤਨ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇੱਕੋ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ, ਪ੍ਰੈਪਰੇਟਰੀ, ਮਿਡਲ ਜਾਂ ਸੈਕੰਡਰੀ) ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ (ਵੇਤਨ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ) ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਰੀਅਰ ਤਰੱਕੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰੋਰਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇ ਅਧਿਆਪਕ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਢੁਕਵੀਂ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰੀਅਰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ)।

10.1.6 ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੈ- ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਪਰਸਥਿਤੀ ਤੰਤਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਲੱਗ (unique) ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਚਾਨਕ ਮਕਸਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ

ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਜਿਹੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ, ਕ੍ਰਮ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਪਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ-ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 10.2

ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ

10.2.1 ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ (Design Imagination)

ਇੱਕ ਭੌਤਿਕ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਆਕਰਸ਼ਕ ਅਤੇ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਜੋਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ NEP 2020 ਦੇ ECCE 'ਤੇ ਲੁੜੀਂਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਹਿਣਯੋਗ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ECCE ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਲਾਗਤ, ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪੜਾਅ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਇਮਾਰਤਾਂ (ਜਾਂ ਕਮਰੇ) ਜੋ ਨਵੇਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਇਸ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਫੁੱਲਣ ਅਤੇ ਠੋਸ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਹੁੰਚਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ- ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ/ ਕਰਾਸ ਫੀਲਡ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਲੂਪ੍ਰਿੰਟਸ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ/ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ECCE, ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ, ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣ ਲਈ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਟੀਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ DWCD, SCERT ਆਦਿ।

ਇਸ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ECCE ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ।

10.2.2 ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ (Infrastructure) ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਸਾਧਨ

ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਮੱਚਾ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੱਚੇ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਮਾਹੌਲ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਆਮ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿਗਿਆਸਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੰਘਾਲਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ, ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮਾਹੌਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਿਰਫ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸੰਵੇਦੀ ਅਨੁਭਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਰੁਕਾਵਟ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਭੌਤਿਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲੁੜੀਂਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਬਜਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

- ਸਾਫ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪਖਾਨੇ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ।
- ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ (ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ।
- ਕੁਦਰਤੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਫ਼, ਹਵਾਦਾਰ, ਚੰਗੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ।
- ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਖੇਤਰ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ) ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
- ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਕਮਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਬਗੀਚੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਬੱਚੇ ਇਸ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ)।
- ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਾਧਨ/ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੋਣ।
- ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੋਨੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੋਨੇ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਸਫ਼ਾਈ/ਸਵੱਛਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਥਾਂਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਵੇਰਵਿਆਂ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਇ-5, ਭਾਗ 5.4, 5.5, 5.6 ਵੇਖੋ।

10.2.3 ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ

ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਧਿਆਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਪਾਤ (PTR) ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮਾਪ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਅਨੁਕੂਲ PTR ਮਾਹੌਲ ਹੋਵੇ। ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ PTR ਦਾ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ PTR ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚਿੰਤਾਵਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ PTR ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਅਤੇ ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ। PTR ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਰਾਹੀਂ ਭਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। PTR ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਘੱਟ PTR ਦਾ ਪੂਰਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਢਾਂਚਾਗਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

10.2.4 ਦਾਖ਼ਲੇ ਦੀ ਉਮਰ

2009 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ 2013 ਅਤੇ 2020 ਵਰਗੇ ਨੀਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 3 ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਗਵਾਨਤਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-1 ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2020 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਪੜਾਅ 3 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਪ੍ਰੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਕਲਾਸ 2 ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਮਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸ 1 ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ 6 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਲਾਸ 1 ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲੇ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 6 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖੀ ਸਿਖਲਾਈ (ਸੰਚਤ ਸਿਖਲਾਈ) ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 10.3

ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

10.3.1 ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ/ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਆਰਥਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ/ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ/ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ, ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਫੀਡਬੈਕ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖ ਸਕਣ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸਕੂਲ ਲਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਕਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਵਧੇਗਾ।

ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਮਾਪੇ/ਪਰਿਵਾਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝਣ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਾਪਿਆਂ/ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

10.3.2 ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ

ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰੇ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਫੀਡਬੈਕ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ। ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਲਰਨਿੰਗ ਕਾਰਨਰ ਬਣਾਉਣਾ, ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਾਇਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ, ਆਕਰਸ਼ਕ, ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮੁੱਚੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਹਾਇਤਾ ਯੋਜਨਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਡਾਇਟ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਹਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

SCERT ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਫੋਕਸ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ, ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਸ 1 ਅਤੇ 2 ਲਈ ਵਰਕਬੁੱਕ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਾਧੂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾਇਟ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂਚ ਸੂਚੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ। SCERT ਨੂੰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ, ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

10.3.3 ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਰੋਤਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਡ-ਸਮੱਗਰੀ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਸਰਤ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ) ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਬਜਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਸਮੂਹਾਂ, (SEDGs) ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਸਹੀ ਅਨੁਮਾਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ, ਉਚਿਤ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੋਸ਼ਲ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹੀ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਇਹ ਡਾਟਾ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਸਕੇ।

ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ 3 ਵਿੱਚ FLN ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ NAS ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। NAS ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਰਨਿੰਗ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਸਰਵੇ (SLAS) ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਪਰਕ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵੀ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਓ।

ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਸਧਾਰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 10.4

ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

10.4. 1 ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ

ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪੇ ਇਹ ਸਮਝਣ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੀ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਤਾਂਜੋ ਉਹ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕੇ।

ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਬੁਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਬਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਥਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਾਪੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰੇਲੂ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਲਈ, ਵੰਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸਮਝ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੰਕਸ਼ਨ, ਸਕੂਲ ਫੰਕਸ਼ਨ, ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ, ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਫੀਲਡ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੁੱਖ ਉਗਾਉਣਾ, ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਸੱਟਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਇਲਾਜ ਦੇਣਾ, ਸਧਾਰਨ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੱਕੜੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ) ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਦਰਭ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਥਾਨਿਕ ਤਿਉਹਾਰ, ਸਥਾਨਿਕ ਭੋਜਨ, ਸਥਾਨਿਕ ਕਲਾ ਫਾਰਮ) ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਕ ਜਾਂ ਸਹਿ-ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ। ਮਾਪੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਸਕੂਲ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਦੂਜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਧੂ ਸਰੋਤ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਦਿਨਾਂ ਜਾਂ ਖੇਡ ਦਿਵਸ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

10.4.2 ਸਮੁਦਾਇ

ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ, ਪਰਿਵਾਰ, ਗੁਆਂਢੀ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਮੂਹ, ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਾਧੂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਰੋਤ, ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਵਧੀਆ ਪੋਸਟ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਹੋਰ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ), ਸਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ, ਇਹ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ 10.4A

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਾਲ ਮੇਲੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਬਾਲ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਗਮ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਹਤਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਬਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੇਰਵੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

- ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਪਕ ਉਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
 - ਨਾਮ, ਉਮਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਡਰਾਈਂਗ
 - ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ
 - ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ
 - ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਦੋਸਤਾਨਾ ਮਾਹੌਲ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂਜੋ ਹਰ ਕੋਈ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕੇ।
- ਬੱਚੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਲਾ ਅਤੇ ਡਰਾਈਂਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਰ ਭਾਗੀਦਾਰ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ।
- ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ (ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ- ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ।
- ਹਰੇਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਬੱਚੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਜਾਂ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਅਸੀਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਲ ਮੇਲਾ ਸੱਚਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ 10.5

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ (ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਆਇ-5, ਭਾਗ 5.4 ਦੇਖੋ) ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਇੱਕ ਸਹਿਯੋਗੀ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਜੀਟਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ (NDEAR) ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਾਲਸੀ (NEP) 2020 ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਾਲਸੀ (NEP) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਹਾਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਡਿਜੀਟਲ ਫਰੇਮਵਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹਨ। ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਚੁਕਵੇਂ ਹੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਵਰਗੇ ਉਪਯੋਗੀ ਤਕਨੀਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਮਾਡਿਊਲਰ ਹੱਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ।

10.5.1 ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ

ਛੋਟੇ 'ਕਿਵੇ ਕਰੀਏ' ਗਾਈਡਾਂ, ਨਵੀਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਡਿਜੀਟਲ ਕੋਰਸ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦਾ ਮੁੱਲ, ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮੀਲ ਪੱਥਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ) ਚੰਗਾ ਅਭਿਆਸ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ) ਸਥਿਰ ਪਾਠ-ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੰਟਰੈਕਟਿਵ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਚੋਣ ਅਤੇ ਲਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ, ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ, ਮਦਦ ਮੰਗਣ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਠਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਨਲਾਈਨ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਡਿਜੀਟਲ ਸਮਰਪਿਤ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ DIKSHA ਵਰਗੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਅਪਲੋਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ NDEAR ਅਨੁਕੂਲ ਓਪਨ-ਸੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ ਟੂਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

10.5.2 ਡਿਜੀਟਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ, ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ, ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ

NDEAR (ndear.gov.in), ਅਤੇ iVdyaDaan (vdm.idksha.gov.in) ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵੰਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ QR ਕੋਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ‘ਉਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ’ ਸਮੱਗਰੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। QR ਕੋਡ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅੱਪਡੇਟ/ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਟੂਲ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਟੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਜਿਵੇਂਕਿ, PRASHAST, ਇੱਕ ਅਪੰਗਤਾ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਚੈਕਲਿਸਟ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਹਾਰਿਕ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਟੂਲ ਸਮਾਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ-ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਵਾਲੇ ਮਾਪੇ-ਅਧਿਆਪਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ’ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ’ਤੇ ਮਾਹਰ ਅਤੇ ਮਾਹਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਧਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ।

ਆਰਟੀਫੀਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ (AI) ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨ ਲਰਨਿੰਗ (ML) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਝ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, Bhashini <https://bhashini.gov.in/en/> and ULCA <https://bhashini.gov.in/ulca>) ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਖੋਜ ਹੱਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਲੋੜ ਪੈਣ ’ਤੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, Chatbots)। AI ਅਤੇ ML ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ।

10.5.3 ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ

ਜਵਾਬਦੇਹ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਬਰਾਡਕਾਸਟ ਮੀਡੀਆ ਰੇਡੀਓ, ਟੀ.ਵੀ., ਓ.ਟੀ.ਟੀ. ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਈ.ਵੀ.ਆਰ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਈ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

‘ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ’ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ, ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਪੇ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਸੇਜਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਨੁਬੰਧ-1

ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ

{Illustrative Learning outcomes}

ਹਰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਲਈ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਇੱਥੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਮਾਰਗ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

- ਜਿਵੇਂਕਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਵਿਕਾਸਯੋਗ ਹਨ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ।
- ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਦਾ ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਕਾਸੀ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਮਰ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਮਾਰਗਾਂ ਵੱਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਜਿਵੇਂਕਿ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਕਾਸਾਤਮਿਕ ਹੈ, ਇਹ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ ਗਤੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।
- ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।
- ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਨੂੰ ਸੰਚਿਤ (cumulative) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਗੁੱਟ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਉਮਰ ਗੁੱਟ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ: ਜੇ 4-5 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜਾ 'ਬਿਨਾਂ ਛਿੱਲੇ ਖਾਣਾ' ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 5-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, **ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨਤੀਜੇ (Curricular Goals)** CG-1,CG-2,CG-3 ਅਤੇ **ਯੋਗਤਾਵਾਂ (Competencies)** ਨੂੰ C-11,C-2.1,C-3.1 ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ..... **ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ (Learning Outcomes)** ਨੂੰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਜੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੀਡਿੰਗ ਗ੍ਰਿਡਜ਼ ਵਿੱਚ- 1,2,3.... ਲੰਬਕਾਰੀ ਧੁਰੇ ਅਤੇ A,B,C.... ਲੇਟਵੇਂ ਧੁਰੇ ਵਿੱਚ... ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਨ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪਾਠਕ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆਤਮਿਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ D.1 ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ C-2.1 ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

1.1.1 ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ

ਸਿਹਤਮੰਦ ਦਿਮਾਗ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸਰੀਰਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਖਾਣਾ, ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਆਦਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ, ਸੰਵੇਦੀ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਤਰਾਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਲੱਗ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

CG-1: ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਪੋਸਣ ਦੀ ਸਮਝ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੋਜਨ ਲੜੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਕਮੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫ਼ਾਇਦੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਫ਼ਾਈ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ (immunity) ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਮੁਢਲੇ ਸਫ਼ਾਈ ਅਭਿਆਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂਕਿ ਸਕੂਲ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ ਹਨ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੱਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਿਮ {interim} ਮਾਰਕਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਤਰਿਮ ਮਾਰਕਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪਰਿਣਾਮ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਟੇਬਲ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਕਾਲਮ (ਓ-ਹ) ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮੀਲ-ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

C-1.1: ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 1

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-1.1: ਪੋਸ਼ਕ ਖਾਣੇ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਵਿਅਰਥ ਕਰਨ/ਨਾ-ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਖਾਣਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ-ਖਾਣਯੋਗ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ-ਗੁੱਟਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।	ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਭੋਜਨ-ਗੁੱਟਾਂ ਤੋਂ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਪੋਸ਼ਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	ਵੱਡਿਆ ਦੇ ਉਕਸਾਉਣ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।	ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ-ਗੁੱਟਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।	ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਭੋਜਨ-ਗੁੱਟਾਂ ਤੋਂ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਪੋਸ਼ਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਕੁਝ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗ਼ੈਰ-ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।	ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੋਜਨ-ਗੁੱਟਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣੂ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸਾਂਬਰ ਵਿੱਚ ਦਾਲ ਅਤੇ ਚਟਣੀ ਵਿੱਚ ਮੂੰਗਫਲੀ।	ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਹਤ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।
		ਕਾਰਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣਾ ਕਿਉਂ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੈ।	ਸਿਹਤਮੰਦ ਖਾਣੇ ਦੇ ਕੁਝ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਆਂਡੇ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਲਕ ਖੂਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਦੁੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦੰਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ (ਚਿੱਕੀ ਵਿੱਚ ਗੁੜ ਸਿਹਤ ਲਈ ਵਧੀਆ ਹੈ)	ਬੰਦ ਪੈਕਟ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਬਿਸਕੁਟ, ਚਿਪਸ ਅਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਲਈ ਚੰਗੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।
3	ਆਮ ਸਨੈਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੋਟੋਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਪੋਸ਼ਕ ਸਨੈਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ (ਭੁੰਨੇ ਚਨੇ, ਪੁੰਗਰੇ ਸਲਾਦ, ਬੇਲਪੂਰੀ)	ਪੋਸ਼ਕ ਸਨੈਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ (ਭੁੰਨੇ ਚਨੇ, ਪੁੰਗਰੇ ਸਲਾਦ, ਬੇਲਪੂਰੀ)	ਰੈਸਪੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਨੈਕ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	
4	ਬਿਨਾਂ ਛਿੱਲੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।	ਜਦੋਂ ਖਾਣੇ ਦੀ ਉਚਿਤ ਮਾਤਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਬਿਨਾਂ ਖਾਣਾ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।	ਖਾਣੇ ਦੀ ਉਚਿਤ ਮਾਤਰਾ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਬਿਨਾਂ ਸੁੱਟੇ ਉਚਿਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਪਰੋਸਦਾ ਹੈ।	

C- 1.2 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 2

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-1.2: ਸਵੱਛਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਟਾਇਲਟ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਧੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲੈਣਾ।	ਟਾਇਲਟ ਜਾਣ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਟਾਇਲਟ ਜਾਣ, ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਸੁਕਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਟਾਇਲਟ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਮੁਢਲੀ ਸ਼ੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਵੱਛਤਾ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
2	ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਬਿਨਾਂ ਬਟਨ ਲਗਾਏ) ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੁੱਤੇ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਜੁੱਤੇ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਸੂਈ-ਧਾਗੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਮਦਦ ਨਾਲ ਟੁੱਟੇ ਬਟਨ ਅਤੇ ਫਟੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸੂਈ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦੇ ਬਟਨ ਠੀਕ ਕਰਨ ਜਾਂ ਫਟੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸੂਈ-ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।
3		ਸ਼ੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਚੀਜ਼ਾਂ (ਕੰਘਾ, ਬੁਰਸ਼) ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।		ਨਿੱਜੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

C- 1.3 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 3

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-1.2: ਸਵੱਛਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਬੈਗ, ਬੋਤਲ ਤੇ ਰੁਮਾਲ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਵਸਤੂਆਂ ਸਹੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਐਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਕੂਲ ਸੰਪਤੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਫਰਨੀਚਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
2	ਜੂਠੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਸਾਫ਼ ਗਲਾਸ ਤੇ ਪਲੇਟਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੰਦੇ ਬਰਤਨ ਅਤੇ ਪਲੇਟਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ ਬਰਤਨ ਅਤੇ ਪਲੇਟਾਂ ਧੋਂਦਾ ਹੈ।	ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
3	ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੂੜੇਦਾਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕੂੜੇ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੂੜੇਦਾਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਕੂੜੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੂੜੇਦਾਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕੂੜੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਸੁੱਕਾ ਕੂੜਾ, ਗਿੱਲਾ ਕੂੜਾ)	ਕੂੜੇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।

C- 1.4 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 4

	ਓ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 1.4: ਸਮਗੱਰੀ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸੰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਅੱਗ, ਗਰਮ ਸਟੋਵ, ਚਾਕੂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਉਪਕਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਖਤਰਨਾਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਗਾ ਕੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ।	ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਕੈਂਚੀ, ਚਾਕੂ ਅਤੇ ਮਾਚਸ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਕੈਂਚੀ ਅਤੇ ਚਾਕੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਨੂੰਹ-ਕੱਟਣੀ ਛੋਟੇ ਚਾਕੂ ਦਾ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ।	ਨੂੰਹ-ਕੱਟਣੀ ਛੋਟੇ ਚਾਕੂ, ਕੈਂਚੀ ਦਾ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ।

C- 1.5 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 5

	ਓ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 1.5: ਚਾਲ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਚੱਲਣਾ ਦੌੜਨਾ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ)।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਦਾ ਅਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ	ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਦਾ।	ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਦਾ।	ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਆਮ ਅਵਾਜ਼ਾਂਈ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਸਮੇਂ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
		ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਸਿਗਨਲ ਲਾਈਟ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਜੈਬਰਾ ਕਰਾਸਿੰਗ, ਯੂ-ਟਰਨ, ਪੁਲ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲ ਆਦਿ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।			ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਬਿਜਲੀ, ਅੱਗ, ਖੁਦਾਈ ਆਦਿ)

C- 1.6 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 6

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-1.6: ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਜਾਣਕਾਰ ਅਤੇ ਅਜਨਬੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਬੇਅਰਾਮੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ। ਅਜਨਬੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਿਡੌਣੇ ਚਾਕਲੇਟ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।	ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਛੋਹ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਅਜਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਬੇਅਰਾਮੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਬਾਲਗਾਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।	ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਛੋਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
2			ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੋਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ (ਖੁਰਚਿਆ ਗੋਡਾ, ਸੜਨਾ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਡਾਕਟਰ, ਫਾਇਰ ਫਾਈਟਰ) ਆਦਿ।	ਮੁਢਲੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ (ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਣਾ)।	

CG-2- ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਧਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਸੰਵੇਦੀ ਵਿਕਾਸ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵੇਦੀ ਸੰਵੇਦਕਾਂ, ਸਾਡੀ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਧਰਨਾਵਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਡੂੰਘੇ ਤੰਤੂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਵੇਦੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੂਰਵਕਗਾਮੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮਰੱਥਾ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵੇਦੀ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਛੇਤੀ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

C- 2.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 7

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-2.1: ਆਕਾਰਾਂ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੇਡ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੇ ਰੰਗਾਂ ਲਾਲ, ਨੀਲਾ, ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਆਮ ਰੰਗਾਂ ਕਾਲਾ, ਚਿੱਟਾ, ਭੂਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫ਼ਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਡ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਿੱਕਾ ਨੀਲਾ, ਗੂੜ੍ਹਾ ਨੀਲਾ, ਫਿੱਕਾ ਹਰਾ, ਗੂੜ੍ਹਾ ਹਰਾ)	ਜਦੋਂ ਦੋ ਰੰਗ ਮਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਨੀਲਾ ਅਤੇ ਪੀਲਾ, ਹਰਾ ਰੰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।	ਜਦੋਂ ਦੋ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਡਰਾਈਂਗ, ਸਜਾਵਟ ਡਿਸਪਲੇਅ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੂਹ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਯਾਮ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ, ਉਚਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਲ ਤ੍ਰਿਭੁਜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਛੱਡਦਾ ਹੈ)।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ੇਡਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।	

C- 2.2 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 8

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 2.2: ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਲਈ ਦਰਸ਼ਨੀ ਯਾਦਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਦੋ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਇੱਕੋ ਪੈਟਰਨ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕੋ ਪੈਟਰਨ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਦਾ।	ਆਪਣੀ ਯਾਦਸ਼ਕਤ ਤੋਂ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਡ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਯਾਦ ਖੇਡਾਂ)।		

C 2.3 – ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 9

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-2.3: ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਚ, ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਚ, ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਟੈਂਪੋ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਵਾਹਨਾਂ, ਤਾੜੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼, ਪੈਰ ਦੀ ਖੜਾਕ, ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਪਿੱਚ ਵਿੱਚ ਮੱਧ-ਰੇਂਜ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ (ਮੱਧਜ ਸ੍ਵਰ)	ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ, ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ (ਉੱਚਾ ਸ੍ਵਰ) ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਪਿੱਚ (ਨੀਚਾ ਸ੍ਵਰ) ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਪਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਦੋ ਧੁਨੀਆਂ/ਨੋਟ (ਸ੍ਵਰ) ਪਿੱਚ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।	ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਪੈਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤਕ ਨੋਟਸ ਦੀ ਇੱਕ ਰੇਖਿਕ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਰੇਖਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਉੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਲੈਅਤਾਮਿਕ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਟੈਂਪੋ (ਧੀਮੀ, ਤੀਵਰ ਗਤੀ) ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਟੈਂਪੋ ਵਿੱਚ ਮੱਧ-ਰੇਂਜ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਗੀਤਕ ਟੁਕੜੇ ਵਿੱਚ ਟੈਂਪੋ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

C 2.34– ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 10

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-2.4: ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਧ ਅਤੇ ਸਵਾਦ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਚੰਗੀ ਅਤੇ ਮਾੜੀ ਗੰਧ (ਅਤਰ, ਫੁੱਲ, ਕੂੜਾ ਆਦਿ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਫੁੱਲਾਂ, ਪ੍ਰਫਿਊਮ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਧੂੰਆਂ, ਸੜੇ ਹੋਏ ਆਂਡੇ)।		
2	ਮਿੱਠੇ, ਨਮਕੀਨ, ਕੌੜੇ, ਖੱਟੇ ਅਤੇ ਗਰਮ (ਮਸਾਲੇਦਾਰ) ਸਵਾਦ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।			

C 2.5 – ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 11

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-2.5: ਛੂਹਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਨਰਮ, ਗਰਮ ਅਤੇ ਠੰਢੀਆਂ, ਖੁਰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਤਲ ਸਤ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਨਰਮ, ਗਰਮ ਅਤੇ ਠੰਢੀਆਂ, ਖੁਰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਤਲ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਨਰਮ, ਗਰਮ ਅਤੇ ਠੰਢੀਆਂ, ਖੁਰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਤਲ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਤਲ, ਸਮਤਲ, ਸਖ਼ਤ, ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ, ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 3-5 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਲੜੀ।	ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨੂੰ ਬਰੀਕ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੇਲਾ, ਜੱਤ, ਬੁਨਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੰਡੇਦਾਰ, ਉੱਭਰੀ ਹੋਈ ਆਦਿ ਨਾਲ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।	

C 2.6 – ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 12

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-2.6: ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਹਲਕੀ ਵਸਤੂਆਂ ਵੱਲ ਝੁਕਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕਾਗਜ਼)।	ਤਾਲ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਸਾਹ ਲੈਣ ਨਾਲੋਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	‘ਅਨੁਲੋਮਵਿਲੋਮ’ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
2		ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬੈਠਣਾ ਜਾਂ ਲੇਟਣਾ।	ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

CG-3: ਬੱਚੇ ਫਿੱਟ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਖ਼ਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਇਸ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਨਾੜੀ ਚਾਲਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਧੀਆ ਚਾਲਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

C 3.1 – ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 13

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-3.1: ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਬਹੁਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯੰਤਰਨ ਨਾਲ ਗੇਂਦਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨਾ, ਸੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਲੱਤ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਗੇਂਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟਦਾ ਅਤੇ ਲੱਤ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਦੂਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੇਂਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਫੜਨ, ਸੁੱਟਣ ਅਤੇ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਖੇਡ/ਖੇਡ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੇਂਦਾਂ ਨੂੰ ਕੈਚ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਤੇ ਕਿੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

C 3.2 – ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 14

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-3.2: ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ, ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਲਚਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸਹਾਇਤਾ/ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪੈਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।	ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪੈਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 4-5 ਕਦਮ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ।	10-15 ਕਦਮ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ	ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।	ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਰੱਸੀ ਟੱਪਦਾ ਅਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
2	ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇੱਕ ਲੱਤ 'ਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਤ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਟਾਂ, ਪੌੜੀਆਂ)।	ਸਿਰ/ਹੱਥ 'ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨਾ)। ਸਰੀਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸੰਤੁਲਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬਿਨਾਂ ਸਪੋਰਟ ਦੇ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ)।	ਵਧੀਆ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ/ਟੇਬਲ/ਬੈਂਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸੰਤੁਲਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਪੀਡ ਨਾਲ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ)।	ਚੁਸਤੀ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਜੰਗਲ ਜਿਮ)। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਦੂਜੀ ਲੱਤ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਇੱਕ ਲੱਤ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਧਰੁਵ ਆਸਨ)।

C- 3.3 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 15

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-3.3: ਸਵੱਛਤਾ ਅਤੇ ਸੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਆਮ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਟਰ ਨਿਪੁੰਨਤਾਵਾਂ ਹੱਥ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਣਾ, ਕਾਗਜ਼ ਫੜ੍ਹਨਾ/ਚਿਪਕਾਉਣਾ ਫ੍ਰੀ-ਹੈਂਡ ਰੰਗ ਭਰਨਾ ਅਤੇ ਕਲੇਅ ਦਾ ਕੰਮ।	ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਮੋਟਰ ਨਿਯਮਿਤਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਰਮਿਆਨੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ, ਵੱਡੇ ਮੋਤੀ ਧਾਗੇ 'ਚ ਪਾਉਣਾ, ਬਟਨ ਲਗਾਉਣਾ, ਬੋਤਲ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਜਾਂ ਕੱਸਣਾ।	ਉਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਨਸਿਲ, ਡਰਾਇੰਗ, ਸਿੱਧੀ ਜਾਂ ਟੇਬਲੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ, ਛੋਟੇ ਮੋਤੀ ਧਾਗੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ, ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਣਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰਨਾ।	ਕਰਾਫਟ ਅਤੇ ਆਰਟ ਵਰਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਛੋਟੀ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵਾਲੇ, ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਛਾਪਣਾ, ਸਾਫ਼ ਲਿਖਾਈ, ਡਰਾਇੰਗ, ਗੇਂਦ ਫੜ੍ਹਨਾ, ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨਾ।	ਉਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੋਟਰ ਨਿਯਮਿਤਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਚ ਧਾਗਾ ਪਾਉਣਾ, ਸੂਈ ਦਾ ਕੰਮ, ਪੇਂਟਿੰਗ ਅਤੇ ਸਕੈਚਿੰਗ।

ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ		
ਉਮਰ 3-4 ਸਾਲ	ਉਮਰ 4-6 ਸਾਲ	ਉਮਰ 6-8 ਸਾਲ
- ਇੱਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਗਲਾਸ ਫੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। - ਕ੍ਰੇਆਨ ਨੂੰ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਫੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। - ਸੈ-ਚਲਿਤ ਡਰਾਇੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਦਾ ਅਤੇ ਗੁੱਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਪੇਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। - ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਗੇਂਦ ਜਾਂ ਟੇਡੇ-ਮੇਡੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। - ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਗਿਰਾਏ ਚਮਚ ਵਿੱਚ ਫੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। - ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੋੜਦਾ ਹੈ। - ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਬਟਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ।	- ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਮਦਦ ਦੇ ਖਾਣਾ ਪਰੋਸਦਾ ਹੈ। - ਖਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਮਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। - ਵਿਭਿੰਨ ਕਲਾ ਤੇ ਡਰਾਇੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕ੍ਰੇਆਨ, ਬੁਰਸ਼, ਉਂਗਲਾਂ ਪੇਂਟ)। - ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਟੇਡੀ ਕਟਿੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। - ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੱਟਣਾ, ਬਟਨ ਲਗਾਉਣਾ, ਵੱਡੇ ਜਿੱਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। - ਛੋਟੇ ਬਲਾਕ ਵਰਤ ਕੇ ਵੱਡੇ ਟਾਵਰ ਬਣਾਉਣਾ, 8 ਤੋਂ 10 ਬਲਾਕ। - ਸਟਰਿੰਗ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਤਰ ਕਰਨਾ, ਕੋਈ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਕੇ।	- ਜੋ ਗੇਂਦ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਉਛਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। - ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੜੀਦੇ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਪਰੋਂਦਾ ਹੈ। - ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ, ਬਟਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਧਾਗਾ ਫੜਦੇ ਸਮੇਂ ਪੈਨਸਿਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਂਗਲਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। - ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਰੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। - ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮੇਂ ਸਹੀ ਕਾਬੂ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। - ਬਲਾਕ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਛਾਪਦਾ ਹੈ। (2 × 2 ਬਲਾਕ)

- ਤੇਜ਼ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕੱਟਦਾ ਹੈ, ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਚਿਪਕਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਛੋਟੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਢਾਂਚੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਸਧਾਰਨ ਰੇਖਾ, ਗਣਿਤ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਪਹਿਚਾਣੇ ਜਾ ਸਕਣ।
- ਡਰਾਈਂਗ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕੋ ਹੱਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

C- 3.4 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 16

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-3.4: ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚੱਲਣ ਦੌਰਾਨ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸਿੱਧਾ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਛੇ ਕਦਮ। ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਗਤੀ ਬਦਲ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।	ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਟੇਢੀ-ਮੋਢੀ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਇੱਚ ਚੌੜੇ ਥੰਮ੍ਹ 'ਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾ ਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਪੈਰ ਬਦਲ ਕੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਉਤਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੇਂਗਦਾ ਹੈ।	ਸਰੀਰਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਅਤੇ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਹੱਥ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕਰਕੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਤਾੜ ਆਸਣ, 10 ਮੀਟਰ ਤੱਕ)।	ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ ਹੱਥ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕਰਕੇ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਤਾੜ ਆਸਣ, ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਲਈ।	ਧਰਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ 'ਤੇ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।
2	ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾ ਹੈ। (ਉਚਾਈ 2.5 ਤੋਂ 3 ਫੁੱਟ)	ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮਦਦ ਦੇ ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਛਾਲ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਦਮ, ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਉਚਾਈ।	ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਛੋਟੇ ਦਰਖ਼ਤ।	ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਛਾਲ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

3

ਸਧਾਰਨ ਭਾਰ	ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਜਿਸ ਲਈ	ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ	ਕੰਮ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਅਤੇ
ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ	ਵੱਡੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਗੁੱਟ ਦੀ	ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਰਾਮ	ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਗ
ਚੱਲਦਾ ਹੈ,	ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲਈ	ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ	ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਗਮਲੇ ਚੁੱਕਣਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ
ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ,	ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ	ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ	ਬਾਲਟੀ ਚੁੱਕਣਾ, 15 ਮਿੰਟ ਲਈ ਦੌੜਨਾ।
ਰੇਤ ਦਾ ਮਗ ਇੱਕ	ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ	ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ	
ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ	ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਤਾਕਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ	
ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ	(ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ	ਹੈ, ਰੱਸਾ-ਕੱਸੀ	
ਜਾਣਾ।	ਫਰਨੀਚਰ ਹਿਲਾਉਣ	ਖੇਡਣਾ।	
	ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ)।		

1.1.2 ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ

ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਜੋ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ ਸਾਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

C-G- ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

- **ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ 'ਸੈ-ਸੰਕਲਪ':** ਇੱਕ 'ਸੈ' ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- **ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮ:** ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਿਯਮ ਸੈ-ਇੱਛਤ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਹੈ ਨਾਕਿ ਕਿਸੇ ਖਤਰੇ ਦੇ ਡਰਾਉਣੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਸਿਰਫ਼ ਬੇਰੁਖੀ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ:** ਨੈਤਿਕ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁੱਧੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧੀ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

C-4.1 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 17

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.1: ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ 'ਸੈ' ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸੈ-ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਆਂਢ ਸਕੂਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ।		ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ, ਡਾਕਟਰ, ਪਾਇਲਟ, ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ)।	
2	ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਨਾਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ।	ਨਿੱਜੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਵੇਰਵਾ ਸਕੂਲ ਆਦਿ।	ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕਿੱਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਘਰ ਦੇ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਹੈ।

C-4.2 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 18

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.2: ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਆਪਣੀਆਂ ਚਾਹਤਾਂ ਅਤੇ ਚਾਹਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।	ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁੱਸਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਬਲਾਕ ਟਾਵਰ ਤੋੜਿਆ। ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਹਮ-ਉਮਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?	
	ਸਧਾਰਨ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਡਰ, ਖੁਸ਼ੀ, ਉਦਾਸੀ।				

2	ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।	ਉਚਿਤ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗੁੱਟ ਵਿੱਚ ਚੁਟਕਲੇ 'ਤੇ ਹੱਸਣਾ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਬੈਠਣਾ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰਕੀਬਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਬਦਲਣਾ।
---	--	---

C-4.3 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 19

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.3: ਦੂਸਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਨੇੜਲੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਖਾਸ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਘੱਟ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਘੱਟ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਨਮਸਤੇ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ, ਧੰਨਵਾਦ, ਮੁਆਫੀ)।		
2	ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।	ਦੂਸਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਸਾਂਝੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ, ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਨਾ)।	ਦੂਸਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਖਾਸ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
3			ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਲਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।	ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਨਬੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ।
4			ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਗੁੜ੍ਹੀ ਦੇਸਤੀ ਰੱਖਦਾ ਤੇ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਬਾਲਗਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।	ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਰੁੱਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮੇਂ ਘੱਟ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ 'ਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

C-4.4 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 20

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.4: ਦੂਸਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਕਿਵੇਂ, ਕਦੋਂ ਖੇਡਣਾ।	ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਮੰਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

C-4.5 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 21

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.5: ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਹਰ-ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਬੇਅਰਾਮੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ, ਵੱਖਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਬਿਨਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਕਰਵਾਏ ਸਕੂਲ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਹਿਦਾਇਤਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।	

C-4.6 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 22

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.6: ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮੇਂ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਸਮੇਤ)।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਨੇਹੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਹੋਰ ਜੀਵਿਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਕੋਮਲਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

C-4.7 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 23

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-4.7: ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਤੇ ਅੰਤਰ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਕੱਦ, ਲਿੰਗ, ਰੰਗ-ਰੂਪ, ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ, ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ।	ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।	“ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ” ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।	

CG - 5: ਬੱਚੇ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

C-5.1 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 24

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-5.1: ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਮਰ ਉਚਿਤ ਸਰੀਰਿਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਪਲੇਟ ਜਾਂ ਟਿਫਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਜਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਿਡੌਣੇ ਰੱਖਣਾ, ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ)।	ਸਥਾਨਿਕ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	TLM ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

CG-6 ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

CG-6.1 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸਾਰਨੀ 25

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-6.1: ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ-ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ।	ਸਥਾਨਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪੌਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਅਰਾਮੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ: ਬਾਗ਼, ਪਾਰਕ।	ਖਾਸ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੂਟੇ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਬਿੱਲੀ, ਕਤੂਰੇ ਅਤੇ ਚੂਚੇ ਵਰਗੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

1.1.3 ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ

ਇਸ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇੱਥੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵਸਤੂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਮ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਗਣਿਤਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੋਚ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

CG-7 ਬੱਚੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਤਰਕ ਪੂਰਨ ਸੋਚ ਰਾਹੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾਇਸ਼ੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਲੁੜੀਂਦਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਇਹਨਾਂ ਕਾਬਲੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਗੇ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸੁਕ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

CG-7.1- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 26

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-7.1: ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਮ ਵਸਤੂਆਂ, ਲੋਕਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਆਮ ਵਸਤੂਆਂ, ਲੋਕਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਾਧਾਰਨ ਵਸਤੂਆਂ, ਲੋਕਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਫੋਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ/ਮਾਡਲਾਂ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਘਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ) ਦੇ ਆਮ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਸਤੂਆਂ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ, ਸਥਾਨਾਂ, ਤਤਕਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ/ਮਾਡਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਬਰੀਕ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਛੋਟੇ ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਭੂਰਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ)।	
2	ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ 3-5 ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ 4-6 ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਚਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	
3	ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੜੀਵਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ)।				
	ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਵਸਤੂ ਦੇ ਬਦਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੇਡਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੇਲੇ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ)।				

ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਚਮਚਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਬਾਲਟੀ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਹੈ, ਮਕੈਨਿਕ ਇੱਕ ਗੈਰੇਜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ)।

CG-7.2- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 27

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-7.2: ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਘੁਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਬਰਫ਼ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਘਲ ਜਾਵੇਗੀ)। ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੈਂ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੱਤ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਓਨੀ ਹੀ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। ਕਾਰਨ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਅਬਦੁਲ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਸੀ, ਪੌਦਾ ਮਰ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪਿਆ)। ਕਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਟੇ ਬੱਦਲ ਹਨ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ)।				
2	ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰਮ ਭੋਜਨ 'ਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨਾ)।	ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਗਏ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ)।	ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨੀਕਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਜੋ ਰੋਲ-ਟਾਇਰ, ਚੂੜੀਆਂ, 'ਗੋਲ' ਆਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ)।	ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਟੈਸਟਾਂ ਦੀ ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਕਲਪਨਾ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪਲੇਟਾਂ ਸੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਪਿੰਨ ਸੁੱਟਣਾ, ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸੁੱਟੇ ਅਤੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੌਣ ਪਹੁੰਚੇਗਾ)। ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰੇਤ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੋਟੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁੰਨੋ)।	
3	ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ।	ਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ (ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਤਾਰੇ, ਬੱਦਲ)।	ਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	ਗਰਮੀਆਂ, ਸਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਨਸੂਨ ਦੇ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਕਿੱਥੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ।	ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ (ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ)

4	ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਤਰਜੀਹ, ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ, ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ, ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਦੇ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
5		ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਭੌਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਸਧਾਰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਲਈ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਤਰਦਾ ਅਤੇ ਡੁੱਬਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਚੁੰਬਕ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ)।	ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਫੁੱਲ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣਾ)।	ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ 'ਕਿਉਂ' ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਆਮ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਰਾਹੀਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੀਂਹ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?, ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਧੁੱਪ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ?)।
6	ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ/ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੇਸਹਾਰਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਟੂਟੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ)।	ਪੌਦਿਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਾਂਝੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪਾਣੀ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਛੀ, ਪੌਦੇ)।	ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ)।	ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੂੜੇ ਦਾ ਸਹੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ)।

CG-7.3- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 28

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-7.3: ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਹੀ ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਸਧਾਰਨ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਰੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਸਧਾਰਨ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਲ ਝੁਕਾਓ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਿਜੀਟਲ ਆਡੀਓ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਲਾ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਉਹ ਸਹੀ ਕੰਮ ਲਈ ਸਹੀ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਅਤੇ ਟੈਬਲਟ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।	ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਸਰਲ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦਿੱਖ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਰੋਕਣਾ।	ਸਧਾਰਨ ਸੰਦ ਬਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ। ਸਿੱਖਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਜੀਟਲ ਆਡੀਓ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮਾਨ ਦੀ ਅਗਮ ਤੇ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

CG-8: ਬੱਚੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮਾਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਗਣਿਤਿਕ ਸੰਕਲਪ, ਜਿਵੇਂ ਗਿਣਤੀ, ਅੰਕੜਾ ਵਿਧੀ, ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜੀ ਅਤੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਿਕ ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

CG-8.1- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 29

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.1: ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ (ਵੰਡਣਾ)।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰਾਂ, ਲੰਬਾਈ, ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਭਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ-ਛੋਟਾ, ਉੱਚਾ-ਨੀਵਾਂ।	ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ, ਲੰਬਾਈ, ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਭਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਛੋਟਾ ਆਕਾਰ, ਵੱਡਾ ਆਕਾਰ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਕਾਰ।	ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਹਨ।	ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੜੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤਾ, ਬਿੱਲੀ, ਗਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘਾਹ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਕੇ ਛਾਂਟਣਾ।	ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਫਲ ਦਾ ਰੁੱਖ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਫਲ ਦਾ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਂਟਣਾ, ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਵੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਂਟਣਾ, ਬਲਾਕਸ ਨੂੰ ਰੰਗ ਤੇ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਛਾਂਟਣਾ।

CG-8.2- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 30

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.2: ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਤਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ (ਪੱਤੀ ਫੁੱਲ, ABABABABABA ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਪੱਤੀ ਫੁੱਲ) ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ (ਦਾ-ਮਾ-ਗਾ, ਦਾ-ਮਾ-ਗਾ) ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ (ਉੱਛਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੇ, ਉੱਛਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੇ)	ਦੁਹਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ 3 ਤੋਂ 4 ਵਸਤੂਆਂ/ਤਸਵੀਰਾਂ/ਆਕਾਰ ਦੇ ਦੁਹਰਾਓ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ABC (ਪੈਂਨ-ਬੁੱਕ -ਪੈਂਨਸਿਲ; ਪੈਂਨ-ਬੁੱਕ-ਪੈਂਨਸਿਲ ABC।ABC।ABC। ਪੈਟਰਨ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ, ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਤੇ ਵਧਾਉਣਾ। ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰੰਗ ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨਮੂਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨਮੂਨੇ ਬਣਾਉਣਾ (ਟਹਿਣੀਆਂ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਲਦਸਤੇ ਬਣਾਉਣਾ)।	ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ ਨੀਲਾ, ਲਾਲ ਹਰਾ।	ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ (ਜਿਵੇਂ ਪੇਂਟਿੰਗ ਜਾਂ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਸੰਕੇਤਾਂ ਜਾਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ) ਅਨੁਰੂਪ

CG-8.3- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 31

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.3: ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਠੀ, 10 ਅਤੇ 20 ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸਹੀ ਲੜੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। 3 ਤੱਕ ਗਿਣਨ ਸਮੇਂ ਸੰਖਿਆ ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। 3 ਤੱਕ ਵਸਤਾਂ ਗਿਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਹੋਰ-ਫੇਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤੱਕ ਸੰਖਿਆ ਗਿਣਦਾ ਹੈ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ 10 ਤੱਕ ਸਹੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜ ਤੱਕ ਸੰਖਿਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤਾਂ ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੰਜ ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂਕਿ 5 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ, ਵੱਖਰੇ ਪੰਜ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ 5 ਲੋਕ, 5 ਚੀਜ਼ਾਂ, 5 ਕਿਤਾਬਾਂ, 5 ਪੈਨਸਿਲਾਂ। ਕੰਕਰੀਟ ਅਤੇ ਨਾ-ਛੂਹਣਯੋਗ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਕ ਗਿਣਨ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਬੋਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਪੰਜ ਕਦਮ, ਪੰਜ ਤਾੜੀਆਂ। ਆਪਣੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦਸ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਗਿਣਦਾ ਹੈ। 20 ਤੱਕ ਗਿਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	20 ਤੱਕ ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਤੱਕ ਸਹੀ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਗਿਣਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਲ 10 ਤੱਕ ਸਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਿਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 0 ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਤਿੰਨ ਮਣਕੇ ਗਿਣਨ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਅੰਕਿਤ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤਰਤੀਬੀ ਸਥਿਤੀ। ਉਦਾਹਰਨ: ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਤਰਤੀਬ	99 ਤੱਕ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ 20 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਤੋਂ 99 ਤੱਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ ਵਧਦੇ ਅਤੇ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (0 ਅਤੇ 99 ਵਿਚਕਾਰ)। 10ਵੇਂ, 20ਵੇਂ, 30ਵੇਂ ਨੂੰ 99 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਸੰਖਿਆ 'ਤੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸੈਕਿੰਡ ਚੋਣਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਹਾਈ ਅਤੇ ਇਕਾਈ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ, ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ 99 ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਖਿਆ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ। 10ਵੇਂ, 20ਵੇਂ, 30ਵੇਂ ਨੂੰ 99 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	4 ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਛਾਣਨਾ (ਜਿਵੇਂ 4 ਬਿਸਕੁਟ, 4 ਚਾਕਲੇਟ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗਿਣੇ ਬਲਾਕ)।	6 ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਛਾਣਨਾ (ਜਿਵੇਂ 6 ਬਿਸਕੁਟ, 6 ਚਾਕਲੇਟ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਣੇ ਬਲਾਕ)।	ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ (ਜਿਵੇਂ 10 ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹ ਮਿਲ ਕੇ 20 ਬਣਦੇ ਹਨ)।
---	--	--	---

CG-8.4- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 32

	ਓ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.4 99 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਅਤੇ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ, ਕਰਨਾ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਸਮਾਗਮਾਂ, ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ/ ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਦਾ (ਜਿਵੇਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਰੁਟੀਨ, ਕਹਾਣੀ, ਆਕਾਰ, ਸ਼ਕਲ 2-3	ਆਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣਾ (ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ, ਛੋਟਾ, ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ)।	5 ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ/ਲੰਬਾਈ/ਭਾਰ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਜਾਂ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀਬੱਧ/ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ।	ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀਬੱਧ/ਲੜੀਬੱਧ ਕਰਨਾ (ਜਿਵੇਂ ਆਕਾਰ/ਲੰਬਾਈ/ ਭਾਰ/ਰੰਗ)।	ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਜਾਂ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਲੜੀਬੱਧ/ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨਾ।

CG-8.5- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 33

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.5: ਦਸ਼ਮਲਵ ਸਥਾਨ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ 99 ਤੱਕ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	(ਜ਼ਬਾਨੀ) 3 ਤੱਕ ਦੇ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਧ ਅਤੇ ਘੱਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	5 ਤੱਕ ਦੇ ਅੰਕ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। 5 ਤੱਕ ਦੇ 2 ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਗੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	9 ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ। 9 ਤੱਕ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। 9 ਤੱਕ ਦੇ 2 ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਗੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਸਤੂ, ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜ਼ੀਰੋ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। 20 ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਤੱਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। 20 ਤੱਕ 2 ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਵਰਗੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ 99 ਤੱਕ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਦੇ ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਦੁਹਰਾਓ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ)।

CG-8.6- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 34

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.6: ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਵਿਘਟਨ ਦੀਆਂ ਲਚਕਦਾਰ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 2 ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਸਮੱਗਰੀ (ਕੁੱਲ 3 ਤੱਕ) ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਅਣਗੌਂਧ ਕਰਕੇ ਲੈ	5 ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ 2 ਚਾਕਲੇਟ ਹਨ ਅਤੇ 3 ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਕੋਲ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ	ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ 9 ਵਸਤੂਆਂ ਤੱਕ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗਿਣਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ 5 ਚਾਕਲੇਟ ਹਨ ਅਤੇ 3 ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਕੋਲ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਗਿਣੋ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ	ਜੋੜ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 18 ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਜੋੜ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨੋਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਟਾਓ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 9 ਤੱਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਘਟਾਓ	ਲਚਕਦਾਰ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਪੇਜ਼ਿੰਗ (ਇਕੱਠੇ ਜੋੜੋ) ਅਤੇ ਵਿਘਟਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ (ਸੈਂਟ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ) ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 57+33 ਲਈ ਬੱਚਾ 33 ਵਿੱਚੋਂ 3 ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 60 ਬਣਾਉਣ ਲਈ 57 ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਵਿੱਚ 30 ਜੋੜ ਕੇ 90 ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

	ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।	ਦੱਸੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਕਿੰਨੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚੋਂ 9 ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।	ਕਰਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੈੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਕਲੇਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ) ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਠੋਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋੜ, ਘਟਾਓ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ +/− ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਸੰਕਲਪ (ਜੋੜ 99 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਅੰਕ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ 99 ਤੱਕ ਦੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਸਥਿਤੀ, ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ (ਜੋੜ ਜਾਂ ਘਟਾਓ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
--	---	---	--	--	---

CG-8.7- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 35

	ਓ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.7: ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜ ਕੇ ਅਤੇ ਵੰਡ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1			ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।	ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ ਗੁਣਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਣਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	99 ਤੱਕ ਸਧਾਰਨ ਗੁਣਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ।
2	ਕਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿੱਤਾ ਸੈੱਟ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।	ਵਸਤੂਆਂ (6 ਤੱਕ) ਨੂੰ 2 ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਸਤੂਆਂ (20 ਤੱਕ) ਨੂੰ 4-5 ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵੰਡ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤੀ (Trail and Error) ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘਟਾਓ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੰਡ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਸਮੂਹ ਹਨ।

ਵੰਡ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

CG-8.8- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 36

ਓ	ਅ	ਟ	ਸ	ਹ
C-8.8 ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਪੇਸ਼ਿਕ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
ਇੱਕ ਗੁਣ ਦੁਆਰਾ ਆਕ੍ਰਿਤੀ, ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਰੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਕ ਜਿਵੇਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀ, ਰੰਗ, ਆਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਕਾਰ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਲਾਲ ਗੁਬਾਰਾ ਇੱਥੇ ਲਿਆਓ, ਗੋਲ ਗੇਂਦ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਕਾਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਰੰਗ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਕਾਰ, ਸਾਈਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਠੋਸ/ਆਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗੇਂਦ ਰਿੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੋਨੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)। ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਥਿਤੀਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਕਦਮਾਂ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਓਰੀਅਨਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅਲੱਗ ਓਰੀਨਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਅਤੇ ਆਕਾਰ)। ਤਿੰਨ ਕਾਰਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਿਤੀਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਨਾਲ, ਅੰਦਰ, ਹੇਠਾਂ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗੇਂਦ ਰਿੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁੱਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਮਤਲ ਸਤ੍ਹਾ 'ਤੇ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਛਾਪ ਟ੍ਰੇਸ ਕਰਕੇ ਦੇ-	ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਬੰਧ ਜਿਵੇਂ ਉੱਪਰ ਵਾਲਾ, ਹੇਠਾਂ ਵਾਲਾ, ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ, ਨੇੜੇ, ਦੂਰ, ਪਹਿਲਾਂ, ਬਾਅਦ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੋੜੇ, ਡੱਬੇ, ਗੇਂਦ, ਸ਼ੰਕੂ, ਪਾਈਪ। ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਛਾਂਟਦਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਠੋਸ/ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਗੇਂਦ ਰਿੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਡੱਬਾ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ)।	ਤਿੰਨ ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ (ਜਿਵੇਂ ਘਣਾਵ, ਵੇਲਣਾ, ਸ਼ੰਕੂ ਅਤੇ ਗੋਲਾ ਤੋਂ) ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਘਣ ਦੇ ਛੇ ਫਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵਰਗ, ਆਇਤ, ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਅਤੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨੇ ਆਇਤਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕੋਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਘੁਮਾਵਦਾਰ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ (ਜਿਵੇਂ ਲੰਬਕਾਰੀ, ਖਤਿਜੀ, ਤਿਰਛੀਆਂ) ਸਿੱਧੀਆਂ

ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖੋ।	ਸਥਿਤੀਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਉੱਪਰ, ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਮੰਡਾਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਲਾਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੋਤ੍ਰੀ ਸਟੀਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤਤਾ ਨਾਲ 2D ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਕੇਲ ਦੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਖ਼ਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਲੰਬਾਈ, ਖੇਤਰਫਲ ਆਦਿਤਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਰੇਖਾਵਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਅਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਆਉਟਲਾਈਨ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
----------------	--	--	---	---

CG-8.9- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 37

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.9: ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਆਇਤਨ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਟੂਲ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
	ਲੰਬਾਈ	ਲੰਬਾਈ	ਲੰਬਾਈ	ਲੰਬਾਈ	ਲੰਬਾਈ
1	ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲੰਬਾਈ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ, ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਦੂਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦੋ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਟਾ ਹੈ?	ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਮਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਕੌਣ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ?	ਨੇੜੇ-ਦੂਰ, ਪਤਲਾ-ਮੋਟਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਲੰਮਾ-ਉੱਚਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ, ਉੱਚਾ-ਨੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਮਾਪਦਾ ਹੈ (ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਗੁੱਲੀ-ਡੰਡਾ ਬੰਟਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ)। ਘੱਟ ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਅਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ, ਬਾਹਾਂ, ਉਂਗਲ)	ਸਮਾਨ (ਅਮਿਆਰੀ) ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਦੂਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਰਾਡ/ਪੈਨਸਿਲ /ਕੱਪ/ਚਮਚ/ਬਾਲਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅਮਿਆਰੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾਈ/ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਮਰੱਥਾ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮਾਪਦਾ ਹੈ।
	ਭਾਰ	ਭਾਰ	ਭਾਰ	ਭਾਰ	ਭਾਰ
2	ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ	ਦੋ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਜ਼ਿਆਦਾ	ਤਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਸਭ ਤੋਂ	ਭਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹਲਕੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੇ ਤੋਂ ਹਲਕੇ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਭਾਰੇ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਸਧਾਰਨ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ

CG-8.11- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 39

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.11: 100 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਰਲ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।	ਭਾਰਤੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਭਾਰਤੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਭਾਰਤੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	100 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨੋਟ ਅਤੇ ਸਿੱਕੇ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

CG-8.12: ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਤੇ ਉਪਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 40

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-8.12: ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਤੇ ਉਪਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਗੁਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।	ਸੰਖਿਆ ਨਾਮ ਅਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਧਾਰਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸੰਖਿਆ ਨਾਮਾਂ ਅਤੇ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ।	ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ।	Text ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ Text ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ (riddles & puzzles) ਅਤੇ ਪਜ਼ਲਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

CG-8.13: ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 41

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 8.13 ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਇਨਸੈੱਟ ਪਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਤੰਗ੍ਰਾਮ (tangram) ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਖਾਸ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਸਧਾਰਨ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੰਖਿਆ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਾਸਤਵਿਕ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਸੰਖਿਆਤਮਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦੀ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਨ। ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਪਹੇਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

1.1.4 ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ

ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਵਿਕਾਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਈ, ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਬੋਧ ਵਿੱਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੜੀ ਹੈ। ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਲਈ ਸਮਝ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਲਈ ਜਾਂ ਸਹਜ ਤਜਰਬੇ ਲਈ, ਭਾਸ਼ਾ ਮਨੁੱਖੀ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਸਿਰਫ ਪਾਠ ਨੂੰ ਡੀ-ਕੋਡ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਪਾਠ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-9: ਆਪਣੇ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਜਤਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਇੱਕ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਿਪੀ ਦੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗੀ।

CG-9.1- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 42

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 9.1: ਸਧਾਰਨ ਗੀਤ ਤੁਕਾਂਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਵਧੇਰੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।	ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉਹ ਘਰ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।	ਲੰਮੇ 4-8 ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਲੰਮੇ 4-8 ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ।
2	ਸਧਾਰਨ ਗੀਤ ਜਾਂ ਤੁਕਾਂਤ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਗੀਤ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਛੋਟੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਾਕਾਂ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਲੰਮੇ 10 ਵਾਕਾਂ ਵਾਲੇ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ, ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪੌੜੀ ਵਾਲੇ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਤੇ ਜਾਪ ਕਰਦਾ।

CG-9.2- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 43

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 9.2: ਆਪਣੇ-ਆਪ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਜਾਣੂ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਕਬੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣੂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਕਬੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਤੁਕਬੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਕਵਿਤਾ ਤੁਕਾਂਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ/ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਛੋਟੀ ਕਵਿਤਾ ਤੁਕਾਂਤ ਤੋਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

CG-9.3- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 44

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 9.3: ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜਾਣੂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਮਾਗਮ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਲੋੜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੌਰਾਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
2	ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ, ਕਿੱਥੇ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸ ਨੇ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।	ਗ਼ੈਰ-ਕਾਲਪਨਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

CG-9.4- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 45

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 9.4: ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਛੋਟੀ ਹਿਦਾਇਤ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬਲਾਕ ਇੱਧਰ ਲਿਆਓ, ਹੱਥ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਵੋ ਆਦਿ)।	ਸਧਾਰਨ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਇਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਹਿਦਾਇਤਾਂ)।	ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਇੱਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ 4-5 ਹਿਦਾਇਤਾਂ)।	ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਇੱਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ 8-9 ਹਿਦਾਇਤਾਂ)।	ਕੰਡੀਸ਼ਨਲ ਬ੍ਰਾਂਚਿੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਜੇ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦਿਓ)।

2	ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਸਪਸ਼ਟ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਇੱਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ 8-9 ਹਿਦਾਇਤਾਂ)।	ਸਪਸ਼ਟ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਸਹੀ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਮਾਪ)।
---	---	---	--

CG-9.5- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 46

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 9.5: ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ, ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ 5-7 ਮਿੰਟ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ।	ਦੱਸੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।	ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਲੇਖਕ ਹੈ।

CG-9.6- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 47

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 9.6: ਸਪਸ਼ਟ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1			ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਧਾਰਨ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਛੋਟੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅੱਖੇ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

CG-9.7- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 48

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-9.7: ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ-ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਕੁਝ ਆਮ ਅਤੇ ਜਾਣੂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਆਮ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਮਿੱਠਾ, ਖੱਟਾ, ਗੋਲਾ, ਵੱਡਾ।	ਖਾਸ ਥੀਮ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕਾਲ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

CG-10: ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਭਾਸ਼ਾ-1

ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕਕਰਨ ਅਤੇ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਕਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਜ਼ਬਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸ ਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਧੁਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਲਿਪੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਾਠ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਸਿੱਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

CG-10.1- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 49

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.1: ਧੁਨ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ-1 ਵਿੱਚ ਧੁਨ/ਉਚਾਰਥੰਡ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖੰਡਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨ/ਉਚਾਰਥੰਡ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਛੋਟੀ ਕਵਿਤਾ ਤੁਕਾਂਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਤੁਕਬੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅਲਟਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	ਤੁਕਬੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅਲਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।		

2	ਸਿਲੇਬਸ ਧੁਨਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਉਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	ਉਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅੰਜਨ ਅਤੇ ਸੁਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ।
3		2-3 ਉਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣੂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧੁਨਾਂ ਨੂੰ (ਸੁਰ ਅਤੇ ਵਿਅੰਜਨ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ)

CG-10.2- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 50

	ਓ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.2: ਬੁਨਿਆਦੀ ਬਣਤਰ/ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਫਾਰਮੈਟ, ਛਪੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਛਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਆਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ, ਲੋਗੋ ਅਤੇ ਲੇਬਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਰੰਗ ਆਧਾਰਿਤ ਬਿਸਕੁਟ ਜਾਂ ਦਾ ਬਰੈੱਡ, ਸਾਬਣ ਦਾ ਕਵਰ)।	ਕਿਤਾਬ ਫੜਦਾ ਹੈ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਨੇ ਉਲਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਛਪੀ ਹੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।		
2	ਛਪੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਛਪੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।		ਸਧਾਰਨ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ (ਪੂਰਨ ਵਿਸਰਾਮ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਚਿੰਨ੍ਹ)।	ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਪੂਰਨ ਵਿਸਰਾਮ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਚਿੰਨ੍ਹ)।
3	ਜਾਣਕਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ।	ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਠ ਸਮਝਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਚਿਤ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਾਜ਼ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।	ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਤੇ ਕਵਰ ਪੰਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਵਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਵ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।		

CG-10.3- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 51

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.3: ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਭਾਸ਼ਾ-1 ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ/ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ।	ਅੱਖਰਾਂ (Moolaksharas/Bhara kadi/Kaguniita)ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਸੁਰਾਂ ਸਮੇਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ (ਸੰਯੁਕਤ ਸੁਰਾਂ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	
2		ਸਧਾਰਨ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਣੂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਬਣੇ ਹਨ।	ਸਧਾਰਨ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਦੋਹਰੇ ਵਿਅੰਜਨਾਂ ਸਮੇਤ ਜੋਕਿ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਣੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ)।	ਬਹੁ-ਅੱਖਰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (ਵਿਅੰਜਨ ਕਲੱਸਟਰ ਸਮੇਤ)।	ਬਹੁ-ਅੱਖਰ ਸ਼ਬਦ (ਵਿਅੰਜਨ ਕਲੱਸਟਰ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
3		ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਜੋਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਲੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	ਆਮ ਵਰਤੇ ਗਏ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨਾਂਵ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	ਆਮ ਵਰਤੇ ਗਏ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨਾਂਵ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।	

CG-10.4- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 52

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C- 10.4 ਸਹੀ ਵਿਸਰਾਮ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	ਜਾਣੂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	ਉਚਿਤ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਅਤੇ ਵਿਸਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	ਢੁਕਵੀਂ ਧੁਨੀ, ਵਿਰਾਮ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	

CG-10.5 - ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 53

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.5: ਪਾਤਰਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (L1)।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਬਰਾਬਰ ਪਾਠ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮੱਗਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਪਾਠ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਲਾਟ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਕ੍ਰਮ, ਛੋਟੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀਡੀਓ ਸੀਲ ਸੰਕੇਤ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਣਜਾਣ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪਲਾਟ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਲੇਖਕ ਦੇ ਪਾਤਰ ਪਲਾਟ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।

CG-10.6 - ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 54

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.6: ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ (L1)। ← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1				ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।	ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

CG-10.7- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 55

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.7: ਛੋਟੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ, ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅੰਜਨ ਦੇ ਨੁਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ (L1)। ← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1		ਸਧਾਰਨ ਲਿਖਤੀ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਸੈੱਟ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।		ਛੋਟੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪੈਮਫਲੇਟ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

CG-10.8- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 56

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.8: ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੈਰਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ (L1)।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਕ ਪੀਸ, ਪੈਂਨਸਿਲ, ਰੰਗਦਾਰ ਪੈਂਨਸਿਲ ਪੇਂਟਿੰਗ ਬੁਰਸ਼, ਕ੍ਰੇਆਨ।	ਲਿਖਣ/ਡਰਾਈਂਗ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸਾਨੀ ਅਤੇ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।			
2		ਉਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।	ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।	ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਛੋਟੇ ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
3	ਡਰਾਈਂਗ ਅਤੇ ਰੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਰਾਈਂਗ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵੱਧ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਡਰਾਈਂਗ ਅਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਡਰਾਈਂਗ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਡਰਾਈਂਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਡਰਾਈਂਗ/ਪੇਂਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ, ਵਾਕ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਪੈਲਿੰਗ ਸਮੇਤ।	ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਵਾਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
4				ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਕਾਰਡ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
5				ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਲਈ ਛੋਟੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।	ਛੋਟੇ ਰਿਸਾਲੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

CG-10.9- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 57

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-10.9: ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (L1)।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਕਿਉਂ ਚੁਣੀ ਹੈ।	ਆਪਣੇ-ਆਪ ਛੋਟੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਿਯਮਿਤ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।	ਰੁਚੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਲਪਨਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
2	ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ।	ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।			ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

C-11: ਬੱਚੇ L-2 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-11.1- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 58

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-11.1: ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀਆਂ/ਉਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀ/ਉਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1		ਤੁਕਾਂਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	
2		ਧੁਨਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਉਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅੰਜਨ ਅਤੇ ਸਵਰ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।	

3	2-3 ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੂਰ ਅਤੇ ਵਿਅੰਜਨ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
---	--	--

CG-11.2- ਸਿੱਖਣ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 59

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-11.2: ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ (ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ) ਦੇ ਅਕਸਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪਛਾਣਨਾ ਅਤੇ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।		ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।		
2	ਸਧਾਰਨ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।		ਸਧਾਰਨ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖ, ਪੜਨਾਂਵ ਅਤੇ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।		
3	ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਲੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ।				
4	ਡਿਕਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।				

1.1.5 ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ

ਇਸ ਉਮਰ ਗੁੱਟ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਿਰਫ਼ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਬਲਕਿ ਉਹ ਕਲਾ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਵੇਦੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਵੀ ਹੈ। ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ, ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਕਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਨਾਲ ਆਹਰ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਆਰਟਸ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗੀਤ ਹਰਕਤ ਅਤੇ ਡਰਾਮਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵੱਲ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

C-12: ਬੱਚੇ ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

12.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 60

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-12.1: ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਅਯਾਮੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਅਯਾਮੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਲਾ ਸਮੱਗਰੀ, ਟੂਲਜ਼ ਅਤੇ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾ ਸਮੱਗਰੀ, ਟੂਲਜ਼, ਅਤੇ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਕੜਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਬੀਜ-ਕੰਕਰ, ਪੱਥਰ, ਚਾਕ, ਧਾਗਾ, ਪੈਂਨਸਿਲ, ਬੁਰਸ਼, ਕ੍ਰੇਆਨ, ਪਾਊਡਰ, ਕੈਂਚੀ)।	ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰੇਖਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।		
2	ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਕਲਾਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰੇਖਾਵਾਂ ਰੀਵਿਊ ਅਤੇ ਹੋਰ 2D ਅਤੇ 3D ਰੂਪਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ: ਫਰਸ਼ ਰੰਗੋਲੀ ਕੰਧ-ਚਿੱਤਰ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ।	ਉਪਲਬਧ ਥਾਂ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਕੇਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ: ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਬਣਾਉਣਾ।		
3	ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਛਾਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ: ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਬੱਜਰੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਆਟਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਪਾਣੀ।	ਰੋਲਿੰਗ ਅਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਆਟੇ ਵਾਂਗ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਅਯਾਮੀ ਰੂਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇੱਕਸਾਰਤਾਵਾਂ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕੋਲਾਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਅਯਾਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕੱਠ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।		
4	ਬਲਾਕਾਂ ਸਟੈਂਸਿਲਾਂ, ਲੱਭੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਛਾਪ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਬਲਾਕਾਂ ਸਟੈਂਸਿਲਾਂ, ਲੱਭੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ, ਰੂਪਾਂ, ਗਠਿਤ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਕੇ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਹੱਥ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਠਿਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ: ਮਿੱਟੀ, ਕੱਪੜਾ, ਕਾਗਜ਼, ਰਬੜ, ਲੱਕੜੀ।	

12.2 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 61

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-12.2: ਸੰਗੀਤ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਡਾਂਸ ਅਤੇ ਹਰਕਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖੇਡਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਤਾਲ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਤਾੜੀ, ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਖੜਾਕ, ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਣਾ, ਛਾਲ ਮਾਰਣਾ, ਉਛਲਣਾ, ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਸੁਣਾਉਣਾ)	ਅਵਾਜ਼ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਯੰਤਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਟੈਂਪੋ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਵਾਜ਼ ਸਰੀਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਯੰਤਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਤੇਜ਼ ਮਾਧਿਅਮ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਟੈਂਪੋ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਟੈਂਪੋ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਤਾਲਬੱਧ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।	ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਲੈਅ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫਰਕ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਅਵਾਜ਼ ਸਰੀਰ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਯੰਤਰ ਵਜਾ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੁਨਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਵਾਜ਼ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਯੰਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਕਲ ਆਦਿ)	ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਖੇਡ-ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਲ ਅਤੇ ਵੋਕਲ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਅਵਾਜ਼ ਸਰੀਰ ਯੰਤਰ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਗੀਤਾਂ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਧੁਨੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ: ਕਿਸੇ ਗੀਤ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗ/ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤਾਲ ਵਜਾਉਣਾ, ਧੁਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਟਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ।	
3	ਅਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਯੰਤਰ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਸਮੇਂ ਅਵਾਜ਼ (ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਨਰਮ), ਸੂਰ (ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।		ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਤਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਿੱਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸੰਗੀਤਕ ਰਚਨਾ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਿੱਚ ਨੂੰ ਮੱਧਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਯੰਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸੂਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
4	ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਠਹਿਰਾਅ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਹਰਕਤਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਚੁੱਪੀ ਅਤੇ ਠਹਿਰਾਅ ਦੇ ਪਲਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।		ਅਸਥਾਨ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁੱਪੀ ਅਤੇ ਠਹਿਰਾਅ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਿਆਦ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ।	

12.3 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 62

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-12.3: ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣੀਆਂ-ਪਛਾਣੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਖਾਸ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਪਹੁੰਚਾਂ ਜਾਂ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਰੀਰ, ਮੱਥੇ, ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਜਾਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ।) ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	
2	ਵਸਤੂਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਰੂਪਕ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ, ਵਸਤੂਆਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪਛਾਣੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਪਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੂਪਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਅੱਖਰਾਂ, ਧੁਨਾਂ, ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵੇਲੇ ਥੀਮੈਟਿਕ ਵੇਰਵਿਆਂ, ਪਦਾਰਥਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ (ਬਣਤਰ, ਰੰਗ, ਮਾਪ, ਰੂਪ) ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	

12.4 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 63

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-12.4: ਕਲਾ ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਰਕਤ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੋਲੀਆਂ, ਹਰਕਤਾਂ, ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਕਲਾਕਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜੋੜਿਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬੋਲੀ, ਹਰਕਤ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਾਂ ਕਲਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਫੈਸਿਲੀਟੇਟਰ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਿਸੇ ਸਹਿਭਾਗੀ ਸਮੂਹ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼, ਪਿੱਚ ਅਤੇ ਟੈਂਪੋ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਦਾ।	ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ ਅਤੇ ਮੂਵਮੈਂਟ ਸਟੈੱਪ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਮ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

12.5 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 64

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-12.5: ਕਲਾ, ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ				
1	ਪਸੰਦ, ਨਾ-ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਗੈਰ-ਮੌਖਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਆਰਟ ਵਰਕ ਜਾਂ ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲਾਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।		
2	ਕਲਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਕਲਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤਰਜੀਹਾਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।	ਕਲਾਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

1.1.6 ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ

ਮੌਜੂਦਾ ਖੋਜ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਮ ਡੋਮੇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਸੈ-ਨਿਯਮ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਤੇ ਉੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

CG-13: ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਰਗੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

13.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 65

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-13.1: ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਬੁੱਝ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈ: ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਬੇੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਇੱਕ ਬੁਝਾਰਤ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ)। ਰੁੱਝੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਟੇਬਲ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੋਂ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।	ਬਾਲਗ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜਾਂ ਭਟਕਣਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੇੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਨਾ। ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਨਾਟਕੀ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਖੇਡਦਾ ਹੈ)।	ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਵੱਧ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਪੇਂਟਿੰਗ ਜਾਂ ਬਲਾਕ ਬਣਾਉਣਾ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ 20 ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ)। ਬਾਲਗ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਬਾਲਗ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਉਦਾਹਰਨ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।	ਬਾਲਗ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਦਾਹਰਨ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (30 ਮਿੰਟ)

13.2 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 66

	ਉ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-13.2: ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਲਚਕਤਾ ਉਚਿਤ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਨਸਿਕ ਲਚਕਤਾ (ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਲਈ) ਅਤੇ ਸੈ-ਨਿਯੰਤਰਨ ਆਵੇਗਸ਼ੀਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਜਾਂਚ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਜੋ ਹੁਣ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਸੈਲਫ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਕੱਪੜੇ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਸੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਜਾਂ ਖੇਡਣ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਮੈਮਰੀ ਅਤੇ ਮੈਚਿੰਗ ਗੇਮਾਂ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਕਦਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਧੋਵੇ ਫਿਰ ਸਨੈਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਬਹੁ-ਕਦਮ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਇੱਕ ਬੁਝਾਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਲਫ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨੈਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲਈ ਸਾਬਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। 5 ਵਾਕਾਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਚਾਰ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।)	ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਆਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਦੋ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਵਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
2	ਨੇਮ (ਰੂਟੀਨ) ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।	ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਬਾਲਗ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਬੇਧਆਤਮਿਕ ਲਚਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਖੇਡ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਢਲਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਛਾਂਟਦਾ ਹੈ। ਹੱਲ ਜਾਂ ਰਣਨੀਤੀ ਲੱਭਣ ਲਈ ਬਾਲਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਬਾਲਗ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਖਿਡਾਉਣੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ, ਨਵੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਮਾਉਣ ਲਈ ਬਾਲਗ	ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਜਮਾਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਢਾਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਝਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫੀਡਬੈਕ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3	ਵਾਰੀ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬਾਲਗ ਦੀ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਕ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਜਾਂ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵੱਢਣ ਜਾਂ ਧੱਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ। ਬਾਲਕ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਵੇਗਸ਼ੀਲ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਸਿੱਖ ਕੇ, ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਢਲੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ।	ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਧ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਅਵੇਗ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਦੌੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਾਰ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰੀਰਿਕ ਦੂਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਖਿਡਾਉਣਾ ਜਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲੱਭਣਾ। ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਤਾਗਿਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

C-13.3 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 67

	ਉ	ਅ	ਦ	ਸ	ਹ
1	C-13.2: ਨਿਰੀਖਣ, ਅਚੰਭਾ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਬਰੀਕ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਚੰਭਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
	ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚ/ ਬਾਹਰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਚੰਭੇ ਨੂੰ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਇੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੇਂਟ ਕਰਦਾ, ਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਨੱਚਦਾ ਹੈ।	ਖੇਡ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਚ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2	ਬਾਲਗ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ।	ਬਾਲਗ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨੇੜਲੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ।	ਕੁਦਰਤ/ਨੇੜਲੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।	ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬਾਲਗ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ)।	ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਡਰਤਾ ਅਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

C-13.4 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ

ਸਾਰਨੀ 68

	ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
	C-13.4: ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।				
	← ਉਮਰ 3 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ →				
1	ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਬਾਲਗ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕਰੋ, ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਚਾਰਟ, ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਜਾਬ ਚਾਰਟ/ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਜਾਬ ਚਾਰਟ/ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਨੁਬੰਧ 2: ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਅਭਿਆਸ

ਇਸ ਅਨੁਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ NCF ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਜ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਅਭਿਆਸ ਹਨ। ਇਹ ਨਮੂਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਧੂ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦੇਣ ਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ- ਭਾਰਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਲਪ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਈਵੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ NCF ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।

1. ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ- ਭਾਗ 1.1 ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ; ਭਾਗ 1.2 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ- ਇੱਕ ਉੜੀਆ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ।

1.1 ਲੀਲਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ

ਲੀਲਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਟੋਂਕ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੱਧਰ 1 ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਡੋਟੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਸਮੂਹ ਹੈ, ਯਾਨੀਕਿ, ਕੁਝ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 3 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਂਗਣਵਾੜੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਹੇਠਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ, ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ, ਇੱਕ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਯੋਜਨਾ, ਛੋਟੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਨਿਰੀਖਣ ਹਨ।

1.1.1 ਪੱਧਰ 1 ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ

ਸਾਰਨੀ 1

ਸਬ-ਡੋਮੇਨ	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ
ਸੁਨਕਰ ਸਮਝਨਾ ਓਰ ਬੋਲਨਾ	1. ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਵਿਧ ਵਿਧਾਓਂ ਜੈਸੇ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਨੀ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਸੰਵਾਦ, ਚਿੱਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰ ਚਰਚਾ ਆਦਿ। 2. ਧਿਆਨ ਸੇ ਏਵੰ ਧੈਰਯਪੂਰਕ ਸਮਝਨਾ। 3. ਪਰਿਵੇਸ਼ ਏਵੰ ਸੰਦਰਭ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਮਗਰੀ ਕੋ ਸਮਝਨਾ। 4. ਗਤਿ ਏਵੰ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲਨਾ। 5. ਪਰਿਚਿਤ ਏਵੰ ਨਵੀਨ ਪਰਿਸਥਿਤਿਓਂ ਮੈਂ ਸਹਜਤਾ ਸੇ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ। 6. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਨਾਨਾ ਵ ਪ੍ਰਭਾਨਾ। 7. ਘਰ, ਪਰਿਵੇਸ਼ ਏਵੰ ਵਿਦਿਆਲਯ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮੈਂ ਤਾਲਮੇਲ ਬੈਠਾਕਰ ਅਪਨੇ ਅਨੁਭਵ ਵਯਕਤ ਕਰਨਾ। 8. ਸੁਨੀ ਹੁਏਂ ਬਾਤ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਮੈਂ ਕਹਨਾ। 9. ਪੜੀ ਗਈ ਸਾਮਗਰੀ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਮੈਂ ਕਹਨਾ। 10. ਗੀਤ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਨੀ ਕੋ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰੋਂ ਕੋ ਅਕੇਲੇ ਤਥਾ ਸਮੂਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ। 11. ਸੁਨੇ ਹੁਏਂ ਗੀਤ, ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਨੀ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਆਦਿ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੋ ਜੋੜਕਰ ਅਪਨੀ ਬਾਤ ਕਹਨਾ। 12. ਅਪਨੇ ਅਨੁਭਵ ਏਵੰ ਕਲਪਨਾਲੋਕ ਦੀ ਬਾਤੋਂ ਕੋ ਸਹਜ ਢੰਗ ਸੇ ਕਹਨਾ। 13. ਸੁਨੀ, ਪੜੀ ਸਾਮਗਰੀ ਮੈਂ ਕਥਾ ਕੌਨ, ਕਥ, ਕੈਸੇ ਕਹਾਓਂ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭ ਪਾਨਾ ਏਵੰ ਪ੍ਰਭੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਕੇ ਉਤਰ ਦੇਨਾ। 14. ਕਵਿਤਾ ਕਹਾਨੀ ਕੋ ਅਪਨੀ ਕਲਪਨਾ ਸੇ ਆਗੇ ਬਫਾਤੇ ਹੁਏਂ ਬੋਲਨਾ। 15. ਧਵਨਿਆਤਮਕ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਖੇਲਨੇ ਵ ਗੜਨੇ ਕੇ ਅਵਸਰ ਕਾ ਲਾਭ ਉਠਾਨਾ ,ਜੈਸੇ ਅਕਕੜ ਬਕਕੜ
ਪੜਕਰ ਸਮਝਨਾ	1. ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਕਰ ਪੜਨਾ ਏਵੰ ਅਰਥ ਖੋਜਨਾ। 2. ਸ਼ਬਦੋਂ ਓਰ ਵਾਕਯੋਂ ਕੋ ਵਰਣ ਜੋੜਕਰ ਪੜਨੇ ਦੀ ਬਜਾਯ ਇਕਾਈ ਰੂਪ ਸਮਝਕਰ ਪੜਨਾ। 3. ਅਪਨੇ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਮੈਂ ਉਪਲਬਧ ਸਾਮਗਰੀ ਕਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਕਰ ਸਮਝਤੇ ਹੁਏਂ ਪੜਨਾ। 4. ਪਰਿਵੇਸ਼ ਮੈਂ ਉਪਲਬਧ ਸੰਦਰਭੋਂ, ਚਿੱਤ੍ਰੋਂ ਵ ਚਪੀ ਹੁਏਂ ਸਾਮਗਰੀ ਕੋ ਪੜਕਰ ਸਮਝਨਾ।
ਲੇਖਨ ਅਭਿਵਯਕਤਿ	1. ਸ਼ਬਦ ਓਰ ਵਾਕਯ ਕੋ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਸੇ ਲਿਖ ਸਕਨਾ। 2. ਸੁਨੀ ਹੁਏਂ ਵਿਸ਼ਯਵਸਤੁ ਅਨੁਭਵੋਂ ਕੋ ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਮੈਂ ਲਿਖਨਾ। 3. ਕਿਸੀ ਕਵਿਤਾ ਯਾ ਕਹਾਨੀ ਕੋ ਆਗੇ ਬਫਾਤੇ ਹੁਏਂ ਲਿਖਨਾ। 4. ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਕੇ ਉਤਰ ਅਪਨੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਮੈਂ ਲਿਖਨਾ। 5. ਸੁਨੀ ਹੁਏਂ ਵਿਸ਼ਯਵਸਤੁ ਕੋ ਯਥਾਰੂਪ ਲਿਖਨਾ।(ਸ਼੍ਰੁਤਲੇਖ) 6. ਤਾਰਕਿਕ ਚਿੰਤਨ ਕੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਸਰਲ ਰਚਨਾਏਂ ਕਰਨਾ ਏਵੰ ਅਪਨੀ ਬਾਤ ਲਿਖਨਾ।
ਵਯਵਹਾਰਿਕ ਵਯਾਕਰਣ	(ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੰਦਰਭ ਮੈਂ ਸਮਝਨਾ ਏਵੰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੈਂ ਲਾਨਾ।) ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਦੁ, ਅਨੁਸਵਾਰ, ਵਿਸਰਗ, ਸੰਯੁਕਤਾਕਸ਼ਰ , 'ਰ' ਕੇ ਰੂਪ, ਪੂਰਨ ਵਿਰਾਮ , ਅਲਪ ਵਿਰਾਮ, ਪ੍ਰਸ਼ਵਾਚਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਲਿੰਗ, ਵਚਨ ਆਦਿ ਕੋ ਪਹਚਾਨਨਾ ਤਥਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੈਂ ਲਾਨਾ।

1.1.2 ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਲਈ ਯੋਜਨਾ

ਸਾਰਨੀ 2

#	ਮਹੀਨਾ	ਵਿਸ਼ਾ	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼
1	Jul	- ਆਰੰਭਿਕ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ - ਮੇਰਾ ਗਾਂਥ, ਹਮਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ, ਜਾਨਵਰ, ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀ, ਹਮਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਚਿੱਤਰ ਪਠਾਨ - ਪੁਸਤਕਾਲਯਾਯਾ ਅਨੁਯ ਸੰਦਰਭ ਪੁਸਤਕਾਂ (ਕਹਾਣੀ)	ਸੁਨਕਰ ਸਮਝਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝਕਰ ਬੋਲਨਾ - ਸੁਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸਰਲ ਛੋਟੀ ਕਵਿਤਾ / ਬਾਲਗੀਤ / ਕਹਾਣੀ ਕੋ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੇਂ ਦੋਹਰਾ ਸਕੇਂ। - ਕਵਿਤਾ ਬਾਲ ਗੀਤ ਕੋ ਲਯ, ਗਤਿ ਅਤੇ ਹਾਵਭਾਵ ਕਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸੁਨਾ ਸਕੇਂ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਕਰ ਸਮਝਨਾ - ਚਿੱਤਰਾਂ ਕੀ ਸਹਾਯਤਾ ਸੇ ਚਿੱਤਰ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਆਕ੍ਰਿਤਿ (ਸ਼ਬਦ) ਕਾ ਪਠਨ ਕਰ ਸਕੇਂ। - ਚਿੱਤਰ ਕੀ ਮਦਦ ਸੇ ਪਰਿਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕੋ ਪੜ੍ਹਕਰ ਮਿਲਾਨ ਕਰ ਸਕੇਂ ਅਤੇ ਪਰਿਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕੋ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਸੇ (ਬਿਨਾ ਚਿੱਤਰ ਕੀ ਸਹਾਯਤਾ ਸੇ) ਪਹਚਾਨ ਕਰ ਸਕੇਂ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇਂ। - ਸ਼ਬਦਾਂ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਰਣਾਂ ਕੋ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇਂ। - ਆ ਅਤੇ ਈ ਕੀ ਮਾਤਰਾ ਕੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਕੇ ਸਾਥ ਚਿੱਤਰ ਵ ਬਿਨਾ ਚਿੱਤਰਾਂ ਕੀ ਸਹਾਯਤਾ ਸੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕੋ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇਂ। - ਸੰਬੰਧਿਤ ਟੁਕਬੰਦੀਆਂ ਕੋ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਕਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇਂ। ਲਿਖਨਾ - ਦਿੱਤਾ ਗਏ ਅਕਸਰ ਆਨੇਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਰ ਪੈਨਸਿਲ ਫੈਰ ਸਕੇਂ। - ਅੱਖਰ / ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕੋ ਦੇਖਕਰ ਲਿਖ ਸਕੇਂ। - ਚਿੱਤਰ ਕੀ ਮਦਦ ਸੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕੋ ਲਿਖ ਸਕੇਂ। - ਸੀਖੇ ਗਏ ਵਰਣਾਂ ਸੇ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾ ਕਰ ਲਿਖ ਸਕੇਂ। ਸ੍ਰਜਨਾਤਮਕ ਅਭਿਵਿਯਕਤਿ - ਚਿੱਤਰਾਂ ਮੇਂ ਰੰਗ ਸੰਯੋਜਨ ਕਰ ਸਕੇਂ। - ਅਪਨੇ ਮਨ ਸੇ ਪਰਿਚਿਤ ਵਸਤੂ ਕਾ ਚਿੱਤਰ ਬਨਾ ਸਕੇਂ।
2	Aug	- ਕਵਿਤਾ “ਸੂਰਜ ਦਾਦਾ” - ਵਰਣ ਪਹਚਾਨ ਘ ਰ ਚ ਲ - ਵਰਣ ਪਹਚਾਨ ਅ ਬ ਸ ਨ - ਪੁਸਤਕਾਲਯਾਯਾ ਅਨੁਯ ਸੰਦਰਭ ਪੁਸਤਕਾਂ	
3	Sep	- ਕਵਿਤਾ “ਆਸਮਾਨ ਪਰ ਬਾਦਲ” - ਵਰਣ ਪਹਚਾਨ ਜ ਖ ਆ ਅਤੇ ਆ ਕੀ ਮਾਤਰਾ - ਕਵਿਤਾ “ਤਿਤਲੀ ਅਤੇ ਕਲੀ” - ਵਰਣ ਪਹਚਾਨ ਦ ਤ ਈ ਅਤੇ ਈ ਕੀ ਮਾਤਰਾ - ਪੁਸਤਕਾਲਯਾਯਾ ਅਨੁਯ ਸੰਦਰਭ ਪੁਸਤਕਾਂ	

1.1.3 2 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਯੋਜਨਾ

ਪਹਿਲੇ 2 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸਹਿਜ ਬਣਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਲੀਲਾ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੂਚਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਉਹ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਪਨ ਸ਼ੈਲੀ/ਪਿਆਨ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰ ਸਕੇ।

ਓ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ:

ਸਾਰਨੀ 3

#	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ	ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸੂਚਕ (ਪੱਧਰ 1 < ਪੱਧਰ 2 < ਪੱਧਰ 3)		
1	ਸੁਨਕਰ ਸਮਝਨਾ ਅਤੇ ਸੋਚਕਰ ਬੋਲਨਾ ਵਿਵਿਧ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ/ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਤਚੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ- ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨਾ, ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੇ ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ।	ਅਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।		
		ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3
		ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ	ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ	ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਸਹਜਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
		ਅਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।		
		ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3
		ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ	ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ	ਆਪਣੀ ਬਾਤਚੀਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
		ਅਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ		
		ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3
		ਅਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਕਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ	ਅਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨੇ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ	ਅਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ
		ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ		
		ਪੱਧਰ 1	ਪੱਧਰ 2	ਪੱਧਰ 3
		ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ	ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਘੱਟ ਬਹੁਤ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ	ਸਕੂਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ/ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ

ਲੀਲਾ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਾਠ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ।

ਅ. ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ:

ਸਾਰਨੀ 4

ਗਤੀਵਿਧੀ	ਉਦੇਸ਼	ਅਵਧੀ
ਪਰਿਚਯ	ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਚਯ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਵਯੰ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਦੇਣਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਦ ਪਰਿਵਾਰਜਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਲੈਣਾ। ਅਨੌਪਚਾਰਿਕ ਬਾਤਚੀਤ	ਸਿੱਖਿਅਕ ਅਭਿਆਸ ਹੇਤੁ ਕਾਲਾਂਸ਼ (Class- es)-10 +1 ਕਾਲਾਂਸ਼
ਬਾਲਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗਾਨਾ	ਛੋਟੇ ਪਰਿਵੇਸ਼ੀਯ ਗੀਤ, ਬਾਲਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਾਵ ਭਾਵ ਦੇ ਸਾਥ ਗਾਨਾ।	(ਸ਼ਨਿਵਾਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਫੋਟੋ ਅਤੇ ਵਿਡੀਓ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ)
ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨਾ – ਸੁਣਾਨਾ	ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਨਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ ਚਿੱਤਰ ਆਧਾਰਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ।	ਦਿਨਾਂ 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 (2 weeks)
ਹਾਥ ਸੰਤੁਲਨ	ਖੜੀ ਆੜੀ, ਧੁਮਾਕਦਾਰ ਡਾਟੇਡ ਲਾਈਨ / ਚਿੱਤਰ 'ਤੇ ਪੈਂਸਿਲ ਜਾਂ ਰੰਗ ਫੇਰਨਾ / ਮਿਲਾਨ ਕਰਨਾ। ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੰਗ ਭਰਨਾ।	60 Min/Day 20 Min ਸੁਣਕੇ ਸਮਝਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਕੇ ਬੋਲਨਾ
ਧੁਨੀ ਪਛਾਣ	ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠਕ 'ਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੋ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਬੋਲਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਿਮ ਧੁਨੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਧੁਨੀ ਦੇ ਬਣਨ ਵਾਲੇ 2-2 ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਖ਼ਰਾਂ ਦੇ ਟੋੜ-ਟੋੜ ਕੇ ਬੋਲਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੀ ਧੁਨੀਆਂ ਹਨ? ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਟੋੜੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।	20 Min ਪਠਾਨਾ 20 Min ਲੇਖਨ
ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਨਾ	ਇੱਕ ਕਪੜੇ ਦੇ ਨੀਚੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਥੈਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਕੁਝ ਖਾਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਬੋਲਨਾ। ਜੇਕਰ ਛੋਟੇ ਬਾਲਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਗਾਏ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ੀਟ 'ਤੇ ਲਿਖਨਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਅੰਗੂਲੀ ਰੱਖ-ਰੱਖ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਫਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ।	

ਹੁਣ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਦਿਨ-ਭਰ ਚੱਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਗਤੀਵਿਧੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਮੇਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ:

ਸਾਰਨੀ 5

ਦਿਨ/ਅਵਧੀ	ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ	ਵਰਤੀ ਸਮੱਗਰੀ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ
Day 10 60 Mins	• ਖੇਲ ਸੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ "ਚੂਹਾ ਫੌੜ ਬਿਲਲੀ ਆਈ ਨੇਤਾ ਨੇਤਾ ਚਾਲ ਬਦਲ" • ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਸੰਵਾਦ • ਕਹਾਣੀ ਵਾਚਨ ਹਾਵ ਮਾਵ ਏਵਂ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹਾਣੀ ਸੁਨਾਨਾ • ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਬੋਰਡ ਪਰ ਲਿਖਨਾ • ਕਹਾਣੀ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭਾਨਾ ਕਹਾਣੀ ਮੇਂ ਕੌਨ-ਕੌਨ ਹੈਂ? ਬੰਦਰ ਕਹਾਨੂੰ ਬੈਠਾ ਹੈਂ? ਬੰਦਰ ਕੀ ਪੁੱਛ ਕੈਸੀ ਹੈਂ? ਪੁੱਛ ਕੋ ਝੂਲਾ ਕਿਸਨੇ ਸਮਝਾ? ਕਥਾ ਆਪਨੇ ਬੰਦਰ ਆਰ ਗਿਲਹਰੀ ਕਹੀਂ ਦੇਖੇ ਹੈਂ ਕਹਾਨੂੰ? • ਕਹਾਣੀ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੋ-ਤੀਨ ਲਾਭਨ ਬੋਰਡ ਪਰ ਲਿਖਨਾ ਫਿਰ ਹਮਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਅੰਗੁਲੀ ਫੇਰਤੇ ਹੁਏ ਪੜ੍ਹਨਾ। • ਬੱਚੀਂ ਕੋ ਅੰਗੁਲੀ ਫੇਰਤੇ ਹੁਏ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕੇ ਅਵਸਰ ਦੇਨਾ। • Followed by a worksheet given below:		Kavita, Ram ਨੇ ਅੰਗੁਲੀ ਫੇਰਤੇ ਹੁਏ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਾ ਅੱਛਾ ਅਭਿਆਸ ਕਿਯਾ ਆਰ ਸਾਥ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕੋ ਲੇਕਰ ਬੇਹਦ ਉਤਸੁਕ ਲਗੇ। ਆਰ ਝੁੱਛਾ ਜਾਹੀਰ ਕੀ। Kavita ਨੇ 1 ਕਹਾਣੀ ਪੂਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਆਰ ਸਾਥ ਹੀ ਆਰ ਕਿਤਾਬ ਲਾਨੇ ਕੋ ਕਹਾ। ਆਗਾਮੀ ਯੋਜਨਾ ਕੇ ਸਾਥ-ਸਾਥ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਸੇ ਚਿਤ੍ਰ ਕਥਾ ਏਵਂ ਸ਼ੁਰੂ ਏਕ ਕੀ ਕਿਤਾਬੀਂ ਕਾ ਚਯਨ ਕਰ ਕੱਖਾ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਸੇ ਪਰਿਚਯ ਕਰਾਤੇ ਹੁਏ ਪੁਨ: ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਗੀ।

ਫੈਲੀ ਫੀਲਡੀਂ! ਅਸਨੇ ਘਰੇ ਮੇਂ ਕੁਝ ਕਰਾਓ, ਕੁਝ ਲਿਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਬਨਾਓ।

↑

*ਮੇਰਾ ਨਾਮ (ਸ਼ਾਬਕ) ਹੈ।

*ਮੇਰੇ ਗੱਥ ਕਾ ਨਾਮ ਸੋਧਕਾ ਹੈ।

*ਮੈਂ ਦੂਜਰੀ ਕੱਖਾ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੂੰ।

*ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਹੈ।

*ਮੇਰੀ ਸਮੱਸੀ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰੀ
ਸ਼ਾਕਲਾ ਹੈ।

↑

*ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ।

*ਮੇਰੇ ਗੱਥ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ।

*ਮੈਂ ਕੱਖਾ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੂੰ।

*ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਹੈ।

*ਮੇਰੀ ਸਮੱਸੀ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰੀ
..... ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ /ਅਪਸੰਦ ਕੇ ਘਰੇ ਮੇਂ ਚਿਤ੍ਰ ਭੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੈਂ, ਆਰ ਲਿਖ ਭੀ ਸਕਦੇ ਹੈਂ।

ਸ. ਸਮੱਗਰੀ: ਫਲੈਸ਼ਕਾਰਡ, ਗੱਤੇ/ਸੈਂਡਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਅਕਸ਼ਰਾ ਫਾਰਮ, ਖੇਡਾਂ, ਪਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਰੋਚਕ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹ. ਆਡੀਓ-ਵਿਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ: ਸਮਾਰਟਫੋਨ ਵਰਗੇ ਡਿਜੀਟਲ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਆਡੀਓ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਕਾਂਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਨਪੁੱਟ ਦਾ ਵਧੀਆ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ:

ਸਾਰਨੀ 6

#	ਨਾਮ	ਸੂਰ/ਸ਼ਰਮੀਲਾ	ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ/ ਭਾਗੀਦਾਰੀ/ ਭਟਕਣਾ	ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ	ਹੱਥ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ/ ਲਿਖਣਾ
5	ਅਮਿਤ	ਸੂਰ	ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ	ਕੁਝ	ਹਾਂ ਸਹੀ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਵਿੱਥ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
13	ਨੀਤਾ	ਸੂਰ	ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।	ਕੁਝ	ਹਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਿਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਗਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
18	ਰਾਣੀ	ਸ਼ਰਮੀਲਾ (ਨਵਾਂ ਦਾਖਲਾ)	ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰ	ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।	ਆਪਣੀ ਹਿੰਦੀ ਕਾਪੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

1.2 ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ/ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯੋਜਨਾ

ਹੇਠਾਂ ਉੜੀਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ 15 ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

1.2.1 ਉੜੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਯੋਜਨਾ

ਓ. ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਯੋਜਨਾ

ਸਾਰਨੀ 1

ਭਾਗ	ਗਤੀਵਿਧੀ	ਦਿਨ	ਸ਼ੁੱਕਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਰਵੀਵਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਸ਼ੁੱਕਰ
ਮੌਢੀਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ (੪੦-੪੪ ਸਿੱਖਿਅਕ)	ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ਗੀਤ ਕਥਨ ਅਤੇ ਗੀਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਨ	✓			✓		
	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਭਾਗ(ਭਾਗ/ਗਤੀਵਿਧੀ)	✓			✓		
	ਮੌਢੀਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਭਾਗ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿਭਾਗ					✓	✓
	ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੜ੍ਹਨ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਨ (ਗਤੀਵਿਧੀ ਪੜ੍ਹਨ)					✓	✓
	ਚਿੱਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪਾਠਕ੍ਰਮ		✓	✓			
	ਮੌਢੀਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਭਾਗ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ਵਿਭਾਗ (੪੦-੪੪ ਸਿੱਖਿਅਕ)	ਪੁਸ਼ਟਿਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਪਾਠਕ੍ਰਮ ੧ ਤੋਂ ੧੨)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ	✓	✓	✓	✓		
	ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ	✓	✓	✓	✓		
	ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ					✓	✓
ਪਾਠਕ੍ਰਮ (੪੦-੪੪ ਸਿੱਖਿਅਕ)	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ					✓	✓
	ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ					✓	✓
	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ	✓	✓	✓	✓		
	ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ଅ. 7ଟି ହଢ଼ତେ ଦେ ପାରିଲେ ଦିନ ଦି ଯେନା

ସାବନୀ 2

ମୌଖିକ ଭାଷା ବିକାଶ	
ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ - ଗଳ୍ପ କଥନ-	ସମୟ - ୪୦-୪୫ ମିନିଟ
ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ସାମଗ୍ରୀ:	ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ସୂଚନା:
ଗଳ୍ପ ଓ କବିତା ମାଳା ବହି - "ଗୁଣ୍ଡୁଚି ଖେଳିଲା ଦୋଳି" ବହିରୁ ଗପ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇବା	- ଗପ କହିବାବେଳେ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାନ ପତନ କରି କହିବେ । - ଗପଟିକୁ ପିଲାଙ୍କ ମାତୃଭାଷାରେ କହି ଶୁଣାଇବେ । - ପିଲାଙ୍କୁ ଗପରେ ଥିବା କଠିନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବେ । - ଗଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ପିଲାଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରିବେ ।
ପ୍ରକ୍ରିୟା :	
- ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ରେ ଛିଡ଼ା କରାଇବା । - ଶିକ୍ଷକ ମଝିରେ ବସିବେ, ଯେପରି ସମସ୍ତ ପିଲା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିପାରୁଥିବେ । - ଶିକ୍ଷକ ଗପଟିକୁ ମନରୁ କହିବେ ,(ବହି ଧରି ପଢ଼ିବେ ନହିଁ) । - ଶିକ୍ଷକ କହିବାବେଳେ ଚରିତ୍ର ଯେପରି କହୁଛି, ସେହିପରି ଚରିତ୍ର ଭଳି କହିବେ । ଯଥା -ମାଙ୍କଡ଼ -"ଭଉଣୀ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା କି?" ଗୁଣ୍ଡୁଚି -ନା ନା... । - ପିଲାମାନେ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣିବେ (୨ ଥର) । - ତାପରେ ପିଲାମାନେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହ ଅଭିନୟ କରି ଗପଟିକୁ କହିବେ । - ଏହିପରି ୩ /୪ ରାଉଣ୍ଡ ଗଳ୍ପ କଥନ ଚାଲିବ । - ତାପରେ ଶିକ୍ଷକ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ କରିବେ । - ପ୍ରତି ପିଲା ତା'ର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ କହିବ । - ପ୍ରତି ଦଳରେ କହିବ ବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ତତ୍ତ୍ୱବାଦଧାନ କରିବେ । - ଗଳ୍ପରେ ଥିବା ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ରଙ୍ଗ ଦେବେ ।	
ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସମୀକ୍ଷା: -	
- ପ୍ରତି ପିଲା ଗପଟିକୁ ନିଜ ଭାଷାରେ କହି ପାରିଲେ କି ନାହିଁ ଜାଣିବେ । - ଯେଉଁ ପିଲା କହି ନାହାନ୍ତି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ରେଣୀରେ ସେହି ପିଲାଙ୍କୁ ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ଓ ଧ୍ୟାନ ଦେବେ ।	

ଡିକୋଡିଙ୍ଗ୍	
ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ : 'ଡ' ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନଟିକରଣ	୪୦-୪୫ ମିନିଟ୍
ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ସାମଗ୍ରୀ	ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ସୂଚନା
- କଳାପଟା, ଚକଖଡ଼ି, କାର୍ଯ୍ୟ ପୁସ୍ତିକା 'ଡ' ରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା କିଛି ସରଳ ଶବ୍ଦର ସୂଚୀ	- କାର୍ଯ୍ୟପୁସ୍ତିକାରେ ଡିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାହାର ସୃଷ୍ଟି ସୂଚନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହ ଦିଆଯିବ । - ପିଲାଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ ।
'ଡ' ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନଟିକରଣ - ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭରେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ କବିତାକୁ ଭାବରଙ୍ଗୀ ସହ ଶୁଣାନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ୫-୭ ମିନିଟ୍ ସମୟ ଦିଆଯିବ । 'ଡ' ରୁ ବନ୍ନଥିବା କିଛି ପରିଚିତ ଶବ୍ଦ ଯେପରି (ଡପଲ)ର ଧ୍ବନିକୁ ଭାଙ୍ଗି-ଯୋଡ଼ି କୁହନ୍ତୁ । ଉଦାହରଣ - (ଡପଲ - /ଡ/ /ପ/ /ଲ/) (/ଡ/ /ପ/ /ଲ/ - ଡପଲ) ଓ ପିଲାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ପ୍ରଥମ ଧ୍ବନି ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ କରନ୍ତୁ । ୨-୩ ଟି ଆଞ୍ଚଳିକ ଶବ୍ଦ ସହ ଏହାକୁ କରନ୍ତୁ । 'ଡପଲ' କୁ ବୋର୍ଡରେ/କଳାପଟାରେ ଲେଖି ତାହାର ପ୍ରଥମ ଧ୍ବନିର ପ୍ରତୀକ ଉପରେ ଗୋଲ ବୁଲ୍ଲନ୍ତୁ । - ତାପରେ 'ଡ' କୁ କଳାପଟାରେ ବଡ଼ ଆକାରରେ ଲେଖନ୍ତୁ ଓ ୩-୪ ଥର ଏହାର ଧ୍ବନିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତୁ । ପିଲାଙ୍କୁ 'ଡ' ଶବ୍ଦରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା କିଛି ଶବ୍ଦ ପଚାରନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯେହି ପିଲାଙ୍କୁ ହାତ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କହିପାରନ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ନାମ 'ଡ' ରୁ ଆରମ୍ଭ । ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ କଳାପଟାରେ ଲେଖନ୍ତୁ ଓ କିଛି ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ 'ଡ' ଅକ୍ଷରରେ ଗୋଲ ବୁଲ୍ଲନ୍ତୁ । - ପିଲାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀ ଗୁହରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଚାର୍ଟ ଓ ଛାପା ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ 'ଡ' ଖୋଜିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । - ତାପରେ ୫-୭ ପିଲାଙ୍କର ଛୋଟ ଦଳ ବନାନ୍ତୁ । ଏକ (କାହାଣୀ) ବା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୁ 'ଡ' ବର୍ଣ୍ଣ ଖୋଜି ଗୋଲ ବୁଲ୍ଲାଇବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ପିଲାମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷକ ବୁଲିବୁଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିବେ । - କାର୍ଯ୍ୟପୁସ୍ତିକାରୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ 'ଡ' ବର୍ଣ୍ଣ ଲେଖାଇବାର ଅଭ୍ୟାସ କରାନ୍ତୁ । ଯେପରି ନିଜ ଅଙ୍ଗୁଳି, ବାୟୁ, ବାଲି ଦ୍ବାରା ।	
ଲିଖନ	୧୦ - ୧୫ ମିନିଟ୍
ସମସ୍ତ ପିଲାଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟପୁସ୍ତିକାର କାର୍ଯ୍ୟଫର୍ଦ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା (___) କରିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।	ଶିକ୍ଷକ ପିଲାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ନିରୀକ୍ଷଣ ବୁଲିବୁଲି କରିବେ ।
ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସମୀକ୍ଷା :	
- କ'ଣ ସବୁପିଲାମାନେ କାର୍ଯ୍ୟପୁସ୍ତିକାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ କରିଛନ୍ତି । - ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ସମସ୍ୟା ହେଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିତ କରି, ସେମାନଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଆଯିବ ।	

1.2.2 ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ

ੳ. ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਯੋਜਨਾ

ਸਾਰਣੀ 4

ਸਮਾਹ			
ਦਿਨ	ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਏਵੰ ਸਮਬੰਧਿਤ ਲੇਖਨ (25-30 ਮਿਨਟ)	ਡਿਕੋਡਿੰਗ ਏਵਮ ਸਮਬੰਧਿਤ ਲੇਖਨ (40-45 ਮਿਨਟ)	ਦਿਨ
1	- ਕਵਿਤਾ/ਬਾਲਗੀਤ “ਤਰਿਆ ਕੇ ਦਰਪਨ” - ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਸੇ ਕਹਾਨੀ ਸੁਨਾਨਾ: ਕਧੁਆ ਆਧਰ ਸ਼ਰਗੋਸ਼ (ਤਰਿਆ ਕੇ ਦਰਪਨ) - ਚਿਤਰ ਬਨਾਨਾ	‘ਗ’ ਵਰਣ ਪਰ ਕਾਰਯ - ਡਿਕੋਡਿੰਗ ਕਾ ਸ਼ੇਲ - ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ ਪਰ ਕਾਰਯ: ਪਾਠ-37	ਬਿਗ ਬੁਕ ਸੇ ਕਹਾਨੀ ਪੜਕਰ ਸੁਨਾਨਾ ਵ ਸਾਮਾਨਯ ਚਰਚਾ: ਪਾਂਚ ਚਿਯਾ ਗਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰ
2	- ਕਵਿਤਾ/ਬਾਲਗੀਤ (ਪਾਠਯਪੁਸਤਕ ਪਾਠ - 3) - ਚਿਤਰ ਚਾਰਟ ਪਰ ਚਰਚਾ: ਪਾਰਕ - ਸ਼ਵਤੰਤਰ ਲੇਖਨ	‘ਗ’ ਵਰਣ ਪਰ ਕਾਰਯ - ਡਿਕੋਡਿੰਗ ਕਾ ਸ਼ੇਲ - ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ ਪਰ ਕਾਰਯ: ਪਾਠ-38	ਬਿਗ ਬੁਕ ਸੇ ਕਹਾਨੀ ਪੜਕਰ ਸੁਨਾਨਾ ਵ ਵਿਸ਼੍ਰੁਤ ਚਰਚਾ: ਪਾਂਚ ਚਿਯਾ ਗਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰ
3	- ਕਵਿਤਾ/ਬਾਲਗੀਤ (ਤਰਿਆ ਕੇ ਦਰਪਨ) - ਚਿਤਰ ਚਾਰਟ ਪਰ ਚਰਚਾ: ਪਾਰਕ - ਸ਼ਵਤੰਤਰ ਲੇਖਨ	‘ਮ’ ਵਰਣ ਪਰ ਕਾਰਯ - ਡਿਕੋਡਿੰਗ ਕਾ ਸ਼ੇਲ - ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ ਪਰ ਕਾਰਯ: ਪਾਠ-39	ਬਿਗ ਬੁਕ ਸੇ ਸਾਜ਼ਾ ਪਠਨ: ਪਾਂਚ ਚਿਯਾ ਗਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰ
4	- ਕਵਿਤਾ/ਗਾਨਾ: ਜੂੰ (ਕਵਿਤਾ ਪੋਸ਼ਟਰ) - ਕਹਾਨੀ ਪੜਕਰ ਸੁਨਾਨਾ (ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਕੀ ਕਿਤਾਬੇ) - ਸਾਜ਼ਾ ਲੇਖਨ	‘ਮ’ ਵਰਣ ਪਰ ਕਾਰਯ - ਡਿਕੋਡਿੰਗ ਕਾ ਸ਼ੇਲ - ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ ਪਰ ਕਾਰਯ: ਪਾਠ-40	ਲੋਗੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਪਠਨ: ਬਿਗ ਬੁਕ (ਪਾਂਚ ਚਿਯਾ ਗਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰ)
5	- ਕਵਿਤਾ/ਗਾਨਾ: ਜੂੰ (ਕਵਿਤਾ ਪੋਸ਼ਟਰ) - ਸਾਮਾਜਿਕ ਏਵਮ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਗਤਿਵਿਧਿ - 7 - ਕਵਿਤਾ ਮੈਂ ਆਏ ਮੁਖਯ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕੋ ਲਿਖਨਾ	- ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ ਪਰ ਕਾਰਯ: ਪਾਠ-41(ਸਾਸ਼ਾਹਿਕ ਪੁਨਰਾਵਰਤਿ) - ਡਿਕੋਡਿੰਗ ਕਾ ਸ਼ੇਲ	ਬਚ੍ਯੋਂ ਕੋ ਕਹਾਨੀ ਕੀ ਕਿਤਾਬੇਂ ਊਲਟਨੇ-ਪਲਟਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਦੇਨਾ ਊਰ ਊਨ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ
6	- ਕਵਿਤਾ/ਬਾਲਗੀਤ (ਤਰਿਆ ਕੇ ਦਰਪਨ) - ਮੌਖਿਕ ਸ਼ੇਲ ਗਤਿਵਿਧਿ - 5: ਅਜੀਬ ਕਹਾਨੀ ਹਮਨੇ ਬਨਾਇ - ਪਾਠਯਪੁਸਤਕ ਸੇ ਗਤਿਵਿਧਿ	- ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ - ‘ਮੈਂਨੇ ਸੀਖ ਲਿਯਾ-1’ (ਸਾਸ਼ਾਹਿਕ ਆਕਲਨ) - ਸੀਖਨੇ ਮੈਂ ਪੀਠੇ ਢੂਟੇ ਬਚ੍ਯੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਯੋਜਨਾਬਫ਼ਤਰੀ ਕੇ ਸੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂ ਕਾਰਯ)	ਬਚ੍ਯੋਂ ਕੋ ਕਹਾਨੀ ਕੀ ਕਿਤਾਬੇਂ ਊਲਟਨੇ-ਪਲਟਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਦੇਨਾ ਊਰ ਊਨ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ
ਅਭਯਾਸ ਪੁਸਤਿਕਾ ਮੈਂ ਸਮਾਹ ਕੇ ਅੰਤ ਮੈਂ ਢਿਏ ਗਏ ‘ਸ਼ਵਤੰਤਰ ਕਾਰਯ’ ਪਤਰਕ ਪਰ ਕਾਰਯ.			

अ. हड्डा 7, पगिले दल लडी जेजना

खंड - 1

कहानी सुनकर समझना और सरल प्रश्नों के उत्तर देना।

सारणी 5

मौखिक भाषा (25-30 मिनट)	
तैयारी और सामग्री	शिक्षक के लिए मुख्य बातें
- अटक - बटक (तरिया के दरपन) - कहानी - 'कछुआ और खरगोश' (तरिया के दरपन) - कहानी पर खुले और बंद छोर के प्रश्नों की सूची पहले से तैयार रखें	- सभी बच्चों को गतिविधि में शामिल करें - बच्चों को अपनी भाषा में अलग अलग श्रेणियों से जुड़े नामों को बताने के लिए प्रोत्साहित करें - कक्षा का माहौल रोचक बनाये रखें
कविता पर कार्य: अटक - बटक	
- शिक्षक पहले बच्चों को कविता लय के साथ गाकर सुनाएं। - शिक्षक कविता गाएं व बच्चों को साथ दोहराने के लिए कहें। - ऐसा 2-3 बार करें, ताकि बच्चे कविता की लय और शब्दों को अच्छे से पकड़ पाएं। - सुनाई गयी कविता के विषय से जुड़ी कोई और कविता को याद दिलाएं और उन्हें सुनाने को कहें। अगर कोई ऐसी कविता नहीं है तो पिछली सुनी हुई कविता उनसे सुने।	
मौखिक कहानी सुनाना	
- अब बच्चों को गोल घेरे में बैठाएं और शिक्षक स्वयं भी बच्चों के साथ बैठ जायें और कहें - आज मैं आप सभी को एक कहानी सुनाऊंगा/सुनाउंगी, जिसका नाम है - 'कछुआ और खरगोश'। अब बच्चों से कहानी के नाम से अनुमान लगाने के लिए कहें, जैसे - बच्चों के अनुसार कहानी में कौन-कौन होगा? क्या हुआ होगा? आदि। - अब शिक्षक 'कछुआ और खरगोश' कहानी को बच्चों को आवाज़ में उतार-चढ़ाव और हाव-भाव का उपयोग करते हुए कहानी मौखिक रूप से सुनाएं। - कहानी सुनाते समय अधिक चर्चा करने से बचें। बीच-बीच में 1-2 अनुमान लगाने वाले प्रश्नों को पूछकर यह सुनिश्चित करें कि बच्चों का पूरा ध्यान सुनने पर है या नहीं। जैसे - क्या खरगोश जीत जायेगा? खरगोश क्यों बीच में रुका होगा? अब कछुआ क्या करेगा? आदि। - कहानी सुनाने के दौरान यदि कोई कठिन या अनजान शब्द आता है तो बच्चों को उनका अर्थ सन्दर्भ के साथ समझाएं, जैसे - जीत, गति, रैस आदि। कहानी सुनाते समय या चर्चा के लिए छत्तीसगढ़ी का ही प्रयोग करें। - कहानी सुनाने के बाद बच्चों से कहानी से सम्बंधित बंद छोर (तथ्यात्मक) और खुले छोर (उच्च स्तरीय चिंतन) दोनों तरह के प्रश्न पूछें। जैसे - कहानी में कौन-कौन था? दौड़ लगाने की बात किसने की थी? दौड़ में जीत किसकी हुई? अगर खरगोश काम नहीं करता तो कौन दौड़ जीतता? कहानी में कछुआ की जगह अगर लोमड़ी होती तो कौन दौड़ जीतता? इस कहानी को आगे कैसे बढ़ाया जा सकता है? आदि।	
लेखन कार्य	
- सुनी गयी कहानी पर बच्चों को चित्र बनाने को कहें। - बच्चों द्वारा बनाए गए चित्र सभी को दिखाने और उसके बारे में बताने को कहें।	
शिक्षण प्रक्रिया की समीक्षा	
- क्या सभी बच्चों ने इस गतिविधि में प्रतिभाग किया? - यदि नहीं, तो उन बच्चों को पहचान कर, अगले खंड में उन्हें थोड़े और मौके दें और उन्हें प्रतिभाग करने के लिए प्रोत्साहित करें।	

ਖੰਡ - 3

ਬਿਗਬੁਕ ਦੀ कहानी सुनकर समझना

ਸਾਰਣੀ 7

ਪਠਨ (15-20 ਮਿਨਟ)	
ਤੈਧਾਰੀ ਔਰ ਸਾਮਗਰੀ	ਸ਼ਿਕਸ਼ਕ ਕੇ ਲਿਏ ਮੁਖ਼ਯ ਬਾਤੋਂ
- ਬਿਗ ਬੁਕ: ਪਾਂਚ ਚਿਯਾ ਗਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰ - ਸ਼ਿਕਸ਼ਕ ਬਿਗ ਬੁਕ ਦੀ कहानी ਕੋ ਪਹਲੇ ਸੇ ਪੜ ਲੋਂ	- ਸਭੀ ਬਚ੍ਹੋਂ ਕੋ ਗਤਿਵਿਧਿ ਮੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੋਂ - ਸਭੀ ਬਚ੍ਹੋਂ ਦੀ ਬਾਤੋਂ ਕੋ ਧ਼ਯਾਨ ਸੇ ਸੁਨੋਂ ਔਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇਂ
ਬਿਗਬੁਕ ਪਰ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਚਰਚਾ	
- ਕਾਲਾਂਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਓਟੀ ਕਵਿਤਾ ਸੇ ਕਰੋਂ. ਬਚ੍ਹੋਂ ਕੋ ਚਲਨੇ-ਫਿਰਨੇ/ਊਠਨੇ-ਬੈਠਨੇ ਕਾ ਮੌਕ ਦੇਂ - ਬਿਗਬੁਕ ਕਾ ਮੁਖ਼ਯ ਪ੍ਰਸ਼ਤ ਸਭੀ ਬਚ੍ਹੋਂ ਕੋ ਦਿਸ਼ਵਾਏਂ ਔਰ ਬਿਗਬੁਕ ਕੇ ਮੁਖ਼ਯ ਪ੍ਰਸ਼ਤ ਮੇਂ ਦਿਸ਼ਵ ਰਹੇ ਚਿਤ੍ਰ ਔਰ कहानी ਕੇ ਸ਼ੀਰਸ਼ਕ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਬਾਤਚੀਤ ਕਰਨੇ ਏਵਮ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਨੇ ਕੋ ਕਹੋਂ - ਬਿਗਬੁਕ ਕੇ ਸਭੀ ਪ੍ਰਸ਼ਤੋਂ ਕੋ ਏਕ-ਏਕ ਕਰਕੇ ਪਲਟਤੇ ਜਾਯੋਂ ਔਰ ਬਚ੍ਹੋਂ ਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਤੋਂ ਪਰ ਬਨੇ ਚਿਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਆਧਾਰ ਪਰ कहानी ਕਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਨੇ ਕੋ ਕਹੋਂ। ਬਿਗਬੁਕ ਕਾ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਸੇ ਪਠਨ ਕਮ ਸੇ ਕਮ 2-3 ਬਾਰ ਕਰੋਂ - ਬਚ੍ਹੋਂ ਕੋ ਧ਼ਯਾਨ ਸੇ ਸਮਝਨੇ ਕਾ ਮੌਕਾ ਦੇਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਕੇ ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਤ ਪਰ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਬਨੇ ਹੈਂ, ਵੇ कहानी ਮੇਂ ਕ੍ਯਾ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ, ਉਸਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ. ਅੰਤ ਮੇਂ, ਬਚ੍ਹੋਂ ਨੇ ਚਿਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਦੇਖਕਰ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਥੇ, ਉਨ ਪਰ ਬਾਤਚੀਤ ਕਰੋਂ	
ਸ਼ਿਕਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਸਮੀਕਸ਼ਾ	
- ਕ੍ਯਾ ਸਭੀ ਬਚ੍ਹੋਂ ਨੇ कहानी ਸਮਝੀ ਹੈ? - ਧਿਧਿ ਨਹੀਂ, ਤੋ ਏਸੇ ਬਚ੍ਹੋਂ ਦੀ ਪਹਚਾਨ ਕਰੋਂ, ਤਬ ਉਨ ਪਰ ਥੋੜਾ ਅਧਿਕ ਧ਼ਯਾਨ ਦੇਂ	

ਦਿਵਸ 2, 3, ਔਰ 4 ਪਰ ਦਿਵਸਵਾਰ ਯੋਜਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸੀ ਤਰਹ ਕਾਰ੍ਯ ਕਰੋਂ.

2. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ

ਇਹ ਭਾਗ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਲਾਗ ਬੁੱਕ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਕਿਵੇਂ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

2.1 ਅਧਿਆਪਕ-ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਿਸ਼ਤਾ: ਦੀਪਾ ਦੀ ਡਾਇਰੀ

ਇਹ ਨੋਟ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀਪਾ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ- ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਧਿਆਪਕ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤ।

29 ਜੁਲਾਈ 2014

ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 4 ਜੋੜੇ ਹੱਥ ਅਤੇ 3 ਅੱਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਮ ਵਾਂਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੱਕਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਅਰੁਣ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਡਿੱਗਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੂਹਣੀ 'ਤੇ ਰਗੜ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਵਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਲਮ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਫਸਟ-ਏਡ ਕਿੱਟ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਰੁਣ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਬਿਠਾਇਆ, ਫਸਟ-ਏਡ ਕਿੱਟ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ, ਪੱਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਆਖਰ ਉਸ ਨੇ ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਾਣੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਸੋਚਿਆ, ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਗਿਆ- ਕਲਾਸ ਵਿਚਲਿਤ ਰਹੇਗੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜੋ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਰੁਣ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਿੱਖੇ- ਲਾਲ, ਪੀਲਾ, ਨੀਲਾ, ਹਰਾ।

ਅਰੁਣ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਡੌਣੇ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਚੱਕਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ (ਜੋਕਿ ਇੱਕ ਸਦੀਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹਰਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਲਾਲ ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਕਿਸ ਢੇਰ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਕੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਬੋਲਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ?” ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹਰੇ ਬਲਾਕ ਦਿਖਾਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਮੈਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਡਾਇਰੀ ਐਂਟਰੀ ਤੋਂ ਸਮੀਖਿਆ:

- ੳ. ਦੀਪਾ ਨੂੰ ਅਰੁਣ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣਨਾ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ)।
- ਅ. ਜ਼ਖ਼ਮ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬਕ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਗੰਦਗੀ ਅਤੇ ਕੀਟਾਣੂ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੀਪਾ ਨੇ ਅਰੁਣ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾ ਕੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁਨਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ।
- ੲ. ਬੇਸ਼ੱਕ! ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨਵੇਂ ਮਾਪਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਿਛਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੋਈ। ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਇਹ ਧਿਆਨ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।
- ਸ. ਹਰਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੀਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਵਾਬ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਵੀ ਬਣਾਇਆ। ਦੀਪਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੋਲੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੇ ਹੋਏ: ਇੱਕ, ਉਸ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੀਪਾ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ।

2.2 ਖੇਡ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ: ਕਮਲ ਦਾ ਰਸੋਈ ਵਾਲਾ ਕੋਨਾ

ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਉਹੀ ਪਿਆਰ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਆਇਆ, ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸ ਦੇ 3-6 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਐਪੀਸੋਡ ਰੋਲ ਆਊਟ ਹੋਇਆ।

ਸੀਤਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮੀਲੀ ਕੁੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਉਹ ਉਦਾਸ ਚਿਹਰੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਆਈ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਜਾਣਨ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਸੀਤਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗ, ਤਿੱਖੇ ਚਾਕੂਆਂ ਅਤੇ ਗਰਮ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੋਣਾ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 'ਰਸੋਈ ਦੇ ਕੋਨੇ' ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਸਹੀ ਦਿਨ ਹੈ।

2.2.4 ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਗਿਣਤੀ 24 ਹੈ; 4 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਮਲਟੀਪਲ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਮੌਖਿਕ, ਲਾਜ਼ੀਕਲ, ਵਿਜ਼ੂਅਲ, ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ, ਅੰਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਿਕ। ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਛੇ ਰਸੋਈ

ਦੇ ਸੈਂਟ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਸਮੱਗਰੀ, ਜਿਵੇਂ: ਦਾਲ, ਰਾਜਮਾਂਹ, ਚਨਾ, ਮੂੰਗਫਲੀ (ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਅਨਾਜ), ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਪਾਣੀ, ਨਮਕ, ਖੰਡ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ੳ. ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀ 1: ਦਾਲ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ: ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਕੜਾਹੀ ਲਓ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖਿਡੋਣੇ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਰੱਖੋ। ਹੁਣ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੱਪ ਦਾਲ ਪਾਓ। ਦਾਲ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਹਿਲਾਉਣ ਲਈ ਕੜਾਹੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਇਹ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਨਾ।

ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗਾਓ:

ਭੁੰਨਣਾ, ਭੁੰਨਣਾ, ਦਾਲ ਭੁੰਨਣਾ,
ਭੁੰਨਣਾ, ਭੁੰਨਣਾ, ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੰਨਣਾ,
ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੰਨਣ ਤੱਕ ਫਰਾਈ ਕਰੋ

ਮੁਲਾਂਕਣ: ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਲ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਡੁੱਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਕੜਾਹੀ, ਫਰਾਈ ਅਤੇ ਕੜਾਹੀ ਵਰਗੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀ 2: ਰੋਟੀਆਂ ਵੇਲਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ: ਆਟੇ ਦੇ ਪੇੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹਥੇਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੋਲ-ਗੋਲ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਚਕਲੇ 'ਤੇ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਲਣ ਨਾਲ ਵੇਲੋ। ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦੀ ਚਪਾਤੀ ਬਣਾ ਲਓ।

‘ਵੇਲ ਰੋਟੀ ਵੇਲ ਵੇਲ,
ਮੰਮੀ ਕੀ ਬਿੰਦੀ ਗੋਲ-ਗੋਲ,
ਪਾਪਾ ਕਾ ਪੈਸਾ ਗੋਲ-ਗੋਲ,
ਦਾਦੂ ਕਾ ਚਸਮਾ ਗੋਲ-ਗੋਲ
.....ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਗੋਲ-ਗੋਲ”

(ਪਛਾਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ)

ਮੁਲਾਂਕਣ: ਰੋਟੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਫੈਲਾਅ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ। ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਵੇਲਣ, ਚਕਲਾ, ਵੇਲਣਾ ਅਤੇ ਗੋਲ ਵਰਗੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀ 3: ਦਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਡੋਲ੍ਹਣਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ: ਡੱਬੇ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖੋ। ਡੱਬੇ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੇਖੋ। ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋ। ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਦਾਲ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਡੱਬੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੱਕ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਓ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾਓ। ਹੁਣ ਦਾਲ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੱਕ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਓ।

ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਓ, ਅਨਾਜ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਓ
ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੱਕ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਓ...

ਮੁਲਾਂਕਣ: ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਦਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਡੱਬੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਕਿ ਕੀ ਦਾਲ ਦਿੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ)। ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਡੋਲ੍ਹਣਾ ਅਤੇ ਅਨਾਜ।

ਸ. ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀ 4: ਚਨਾ, ਰਾਜਮਾਂਹ ਅਤੇ ਮੂੰਗਫਲੀ ਵਾਲੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਛਾਂਟਣਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਗਲਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਕਟੋਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛਾਂਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਕਾਂਤ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਪਲਬਧ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਜਾਂ ਉੱਪਰ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਤੁਕਾਂਤ ਬਣਾਓ। ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਧੁਨ ਵਿੱਚ ਤੁਕਾਂਤ ਗਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ: ਬੱਚਿਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਨਾਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਨਾ, ਰਾਜਮਾਂਹ ਅਤੇ ਮੂੰਗਫਲੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਕਟੋਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਓ।

(ਬੱਚੇ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਿੱਖਣਗੇ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।)

ਮੁਲਾਂਕਣ: ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਸਮਾਨ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਅਨਾਜ, ਚਨਾ, ਰਾਜਮਾਂਹ, ਸੁੱਕੇ ਮਟਰ ਅਤੇ ਮੂੰਗਫਲੀ ਵਰਗੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀ 5: ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ।

ਬੱਚੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਲੈਣਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣਗੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਪੂੰਝਣਗੇ। ਫਲੀ ਤੋਂ ਮਟਰਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਲਣਾ, ਬੀਨਜ਼ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤੋੜਨਾ ਅਤੇ ਗਾਜਰ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਛਿੱਲਣਾ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ: ਬੱਚੇ ਨੂੰ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪਕਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ, ਪੂੰਝਣਾ ਅਤੇ ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾਓ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲੀਆਂ ਲਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਲ ਲਓ। ਮਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਕੱਢ ਲਓ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਟੋਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਵੋ। ਫਿਰ ਬੀਨਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਲਓ। ਆਪਣੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬੀਨਜ਼ ਨੂੰ ਤੋੜੋ। ਸਾਰੇ ਟੁਕੜੇ ਇੱਕੋ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗਾਜਰ ਲਓ, ਧੋਵੋ ਅਤੇ ਪੂੰਝੋ। ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਛਿੱਲੋ। ਚਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੋ।

ਬਜ਼ਾਰ ਜਾਓ, ਗਾਜਰ ਖਰੀਦੋ

ਇੱਕ ਗਾਜਰ ਧੋਵੋ, ਇੱਕ ਗਾਜਰ ਪੂੰਝੋ

ਇੱਕ ਗਾਜਰ ਛਿੱਲੋ, ਇੱਕ ਗਾਜਰ ਖਾਓ

ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?

ਗਾਜਰ ਮਿੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਾਜਰ ਕੁਰਕੁਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਾਜਰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਾਜਰ ਰੋਜ਼ ਖਾਣ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ: ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਫਲੀ ਨੂੰ ਛਿੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਗਾਜਰ ਨੂੰ ਛਿੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਕੀ ਬੱਚਾ ਫਲੀ, ਬੀਨਜ਼, ਗਾਜਰ, ਧੋਣ, ਪੂੰਝਣ ਅਤੇ ਛਿਲਕੇ ਵਰਗੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕ. ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀ 6: ਮਿੱਠਾ, ਨਮਕ ਅਤੇ ਖੱਟਾ

ਖੰਡ ਅਤੇ ਨਮਕ ਦੇ ਕਟੋਰੇ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੱਗ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੰਮੇ ਗਲਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

2.3.2 ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ (ਕੰਨੜ)

ਮੁਕੱਢਾਂ ਅੱਖਰਾਂਨੂੰ ਤੁੰਬਾ ਭੜ੍ਹਾਵਡੁਤੁਰੀ. ਨੰਮੂ 2 ਲੀਂ ਬਰੁਵ ਬਹੁਤੀਕ ਮੁਕੱਢਾਂ ਸਾਮਨ੍ਯਵਾਗੀ ਹੱਲੀਯਲੀਯੇ ਵਾਸਵਾਗੀਰੁਵੁਦਰਿੰਦ ਭਵਰ ਪਾਲਕਰੁ ਕੁੱਢੀ ਕੰਲਸਵਨ੍ਯੇ ਮਾਡੁਵਵਰੁ, ਹਾਗਾਗੀ ਅੰਗਨਵਾਡੀ ਕਾਰ੍ਯਕਰ੍ਤੇ / ਚਿਕੁੱਕੀਯਾਦ ਨਾਨੁ ਨੰਨ੍ਯ ਅੰਗਨਵਾਡੀ ਕੰਨ੍ਧੁਕੁੱਕੀ ਬਰੁਵ 3 - 6 ਵਰ੍਷ਵ ਮੁਕੱਢੀਂ ਕੁੱਢੀ ਮੁਤ੍ਤੁ ਕੁੱਢੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀਗਲ ਕੁਰਿਤੁ ਤੀਲੀਸਲੁ ਅਨੇਕ ਚੱਖੁਵੱਛੀਕੀਗਲਨ੍ਯੁ ਮਾਡੁਵੰਨੁ, ਅਦਰਲੀ ਮਾਰ੍ਗਦਰ੍ਭਿਤ ਅੱਖਰੁ ਂਦਾਗੀਦੀ . ਈ ਅੱਖਰਾਂਨੂੰ ਅਡਿਸੁਵੁਦਰ ਮੂਲਕ ਮੁਕੱਢਲੀ ਧੁੱਛੀਕ ਬੀਲਵਣੀਗੀ ਅਵਕਾਸ਼ ਧੂਰੀਯੁਵੁਦੁ ਹਾਗੂ ਅੱਖਰ ਨਿਯਮਗਲਨ੍ਯੁ ਅਵਰੁ ਅਰਿਯੁਵਰੁ, ਹਾਗਾਗੀ ਨਾਨੁ ਮੁੰਭਿਤਵਾਗੀਯੇ ਪੂਰ੍ਵ ਤਯਾਰਿਯੁ ਭਾਗਵਾਗੀ ਕੁੱਢੀਂ ਸੰਬੰਧਿਸਿਦ ਅੱਖੀਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀਗਲਨ੍ਯੁ ਸਿਧੁਵਡਿਸੀਕੋਲ੍ਲੁਵੰਨੁ, ਅੱਖਰ ਸਮਯਦਲੀ ਮੁਕੱਢਨ੍ਯੁ ਵੁੱਤ੍ਤਕਾਰਦਲੀ ਨਿਲ੍ਲਿਸੁਵੰਨੁ. ਂਦੁ ਚਿਕੁ ਚੱਖੁਵੱਛੀਕੀਯਨ੍ਯੁ ਮਾਡਿਸੁਵੁਦਰ ਮੂਲਕ ਮੁਕੱਢ ਗਮਨਵਨ੍ਯੁ ਨੰਨ੍ਯ ਕੱਡੀਂ ਸੀਲੀਯੁਵੰਨੁ. ਲੁਦਾ: ਚੱਪਾਝੀ ਤੱਖੁਵੁਦੁ, ਚੱਖੀਕੀ ਹੋਡੀਯੁਵੁਦੁ ਭਤ੍ਯਾਦਿ. ਨੰਤਰ ਅੱਖਰ ਸਾਮਾਨੁਗਲਨ੍ਯੁ ਤੀਂਦੁਕੋਂਡੁ ਅੱਖਰ ਅਡੁਵ ਵਿਧਾਨਵਨ੍ਯੁ ਮੁਕੱਢੀਂ ਤੀਲੀਸੁਤ੍ਤਾ ਂਦੁ ਬਾਰੀ ਪ੍ਰਾਯੋਗੀਕਵਾਗੀ ਅੱਖਰ ਅਡਿ ਤੋਰਿਸੁਵੰਨੁ, ਮੁਕੱਢੀਂ ਅੱਖਰ ਅਡਲੁ ਅਵਕਾਸ਼ ਂਦਗਿਸੁਵੰਨੁ, ਈ ਸਮਯਦਲੀ ਮੁਕੱਢੀਂ ਸੁੱਞ ਸੂਚਨੀਯਨ੍ਯੁ ਨੀਡੁਵੰਨੁ, ਲੁਦਾ: ਂਬੁਰੀਗੋਬੁਰੁ ਤੱਲੁਬਾਰਦੁ, ਭਗੁਬਾਰਦੁ, ਹਾਗੂ ਅੱਖਰ ਨਿਯਮਗਲਨ੍ਯੁ ਪਾਲੀਸਬੀਕੁ ਭਤ੍ਯਾਦਿ. ਨੰਤਰ ਕੰਭੀਰਾਵਨ੍ਯੁ ਤੀਂਦੁਕੋਂਡੁ, ਮੁਕੱਢੀਂ, “ਨਾਨੁ ਕੰਭੀਰਾਵਨ੍ਯੁ ਬਾਰਿਸੁਵੁਦਨ੍ਯੁ ਨਿਲ੍ਲਿਸੁਵਵਰੀਂ ਨੀਵੁ ਂਡੁਤ੍ਤਾ ਭਰਬੀਕੁ, ਬਾਰਿਸੁਵੁਦਨ੍ਯੁ ਨਿਲ੍ਲਿਸੁਵਾਗ ਨੀਡੁਵ ਸੂਚਨੀਯੰਤ ਨੀਵੁ ਅਯਾ ਕੁੱਢੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਲੀਸ ਅਭਿਨਯ ਮਾਡਬੀਕੁ” ਂਦੁ ਮੁਕੱਢੀਂ ਤੀਲੀਸੁਵੰਨੁ. ਕੰਭੀਰਾ ਬਾਰਿਸੁਵੁਦਨ੍ਯੁ ਨਿਲ੍ਲਿਸੁਵਾਗ ‘ਤੋਗਰੀ ਕੋਯੁਯੁਵੁਦੁ’, ‘ਬਿਤ੍ਤੁਵੁਦੁ’, ‘ਨੀਗਿਲੁ ਹੋਡੀਯੁਵੁਦੁ’ ਭਤ੍ਯਾਦਿ ਸੂਚਨੀ ਨੀਡੁਤ੍ਤੀ. ਅਗ ਸੰਬੰਧਿਸਿਦ ਕੁੱਢੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਲੀਸ ਮੁਕੱਢਾਂ ਅਭਿਨਯਿਸੁਵਰੁ. ਭਦੀ ਰੀਤੀਯਾਗੀ ਮੁਕੱਢੀਂ ਅਸੰਤ੍ਰਿਯਿਰੁਵਵਰੀਂ (10 ਰਿੰਦ 15 ਨਿਮਿਸ਼ਗਲੁ) ਅੱਖਰਨ੍ਯੁ ਅਡਿਸੁਵੰਨੁ, ਂਲ੍ਲਾ ਮੁਕੱਢਾਂ ਅੱਖਰਲੀ ਤੋਡੀਕੋਲ੍ਲੁਵੰਤ ਪ੍ਰੋਭਾਤ੍ਤਾਕਿਸੁਵੰਨੁ. ਈ ਰੀਤੀਯਾਗੀ ਅਯਾ ਧੀਰ੍ਵ ਗਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀਗਲਨ੍ਯੁ ਬਲੀਸਕੋਂਡੁ ਹਲਵਾਰੁ ਅੱਖਰਾਂਨੂੰ ਅਡਿਸੁਵੰਨੁ.

2.3.3 ਐਕਸ਼ਨ ਗੀਤ (ਕੰਨੜ)

ਨਾਨੁ 3-6 ਵਰ੍਷ਵ ਮੁਕੱਢੀਂ ਕਲੀਸੁਤ੍ਤੀ. ਨੰਨ੍ਯ ਅੰਗਨਵਾਡੀਂ ਬਰੁਵ ਮੁਕੱਢੀਂ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਬੀਰੀ ਵਿਸ਼ਯਕੁੱਕੀ ਸੰਬੰਧਿਸਿਦ ਹਾਡਨ੍ਯੁ ਹਾਡਿਸੁਤ੍ਤੀ, ਅ ਹਾਡਨ੍ਯੁ ਮੋਦਲੁ ਨਾਨੁ ਸੰਪੂਰ੍ਣਵਾਗੀ ਅਧੁੱਧੀਸੀਕੋਂਡੁ, ਅਭਿਨਯਧੂਰੀਂ, ਰਾਗਬਧੁਵਾਗੀ ਹਾਡਲੁ ਤਯਾਰਿਯਾਗੁਤ੍ਤੀ. ਅੰਦਰੀ ਮਿੰਭੁ ਪੱਛੀਗਲੁ, ਚਿਤ੍ਰਪੱਛੀਗਲੁ, ਮਾਦਰੀਗਲਨ੍ਯੁ ਤਯਾਰਿਸੀਕੋਂਡੁ ਸਿਧੁਵਾਗੀਰੁਤ੍ਤੀ. ਹਾਡਨ੍ਯੁ ਹਾਡਿਸੁਵ ਮੋਦਲੁ ਂਲ੍ਲਾ ਮੁਕੱਢਾਂ ਵੁੱਤ੍ਤਕਾਰਦਲੀ ਨਿਲ੍ਲੁ ਸੂਚਨੀ ਨੀਡੁਤ੍ਤੀ. ਅਰੰਭੀਕ ਚੱਖੁਵੱਛੀਕੀਗਲ ਦ’ ਚੱਪਾਝੀ ਤੱਖੁਵੁਦੁ, ‘ਹੋਡੀਯੁ ਹੋਡੀਯੁ’ ਹੀਲੀਸੁਵੁਦਨ੍ਯੁ ਮਾਡਿ ਅਵਰ ਗਮਨਵਨ੍ਯੁ ਕੰਨ੍ਧੁਕੁੱਕੀਕਰਿਸੁਤ੍ਤੀ. ਨੰਤਰ ਮੁਕੱਢੀਂ, “ਨਿਮਗੀ ਹਾਡੁਗਲੰਦਰੀ ਭੜ੍ਹਾਨਾ?” ਂਦੁ ਕੀਲੀ ਮੁਕੱਢੀਂ ਭੜ੍ਹਾਵਾਦ, ਅਵਰੀਂ ਬਰੁਵ ਹਾਡੁਗਲਨ੍ਯੁ ਹਾਡਲੁ ਪ੍ਰੋਰੀਸਿਸੁਵੰਨੁ. ਹਾਡੁ ਹਾਡਿਦ ਮੁਕੱਢਾਂਨੂੰ ਚੱਪਾਝੀ ਤੱਖੁਵ ਮੂਲਕ ਅਭਿਨੰਦਿਸੁਤ੍ਤੀ. ਨੰਤਰ ਮੁਕੱਢੀਂ, ‘ਭਵਰੀਗੂ ਨਿਵੇਲ੍ਲਾ ਚਿੰਨ੍ਯਾਗੀ ਹਾਡੁਗਲਨ੍ਯੁ ਹਾਡਿਧੂਰਲ੍ਲਵੀ ਈਗ ਨਾਨੁ ਨਿਮਗੀ ਂਦੁ ਹੋਡੁ ਹਾਡਨ੍ਯੁ ਹਾਡਿਸੁਵ. ਨੀਵੁ ਗਮਨਵਿੱਭੁ ਕੀਲੀਸੀਕੋਲ੍ਲੁਬੀਕੁ’ ਂਦੁ ਸੂਚਿਸੁਤ੍ਤੀ. ਨਾਨੁ ਹਾਡਨ੍ਯੁ ਰਾਗਬਧੁਵਾਗੀ ਹਾਡੁਤ੍ਤੀ. ਨੰਤਰ ਨੰਨ੍ਯੋਤ੍ਤੀ ਹਾਡੁਵੰਤ ਹੀਲੁਤ੍ਤੀ. ਹਾਗੀਯੇ ਮੁੰਦੁਵਰੀਂਦੁ ਅਭਿਨਯਦ ਮੂਲਕ ਮੁਕੱਢਾਂ ਹਾਡੁ ਹਾਡਲੁ ਪ੍ਰੋਭਾਤ੍ਤਾਕਿਸੁਵੰਨੁ. ਅ ਹਾਡਿਨਲੀਂ ਬਰੁਵ ਹੋਡੁ ਪਦਗਲਨ੍ਯੁ, ਪ੍ਰਾਸ ਪਦਗਲਨ੍ਯੁ ਮੁਕੱਢੀਂ ਪਰਿਚਯਿਸੁਤ੍ਤੀ. ਈ ਹਾਡਨ੍ਯੁ ਮਨੀਯਲੀਂ ਤਮ੍ਮ ਪਾਲਕਰ ਮੁੰਦੀ ਪ੍ਰਦਰ੍ਭਿਸੁਵੰਤ ਤੀਲੀਸੁਵੰਨੁ. ਈ ਰੀਤੀ ਹਾਡੁਗਲਨ੍ਯੁ ਹਾਡਿਸੁਵਦਰਿੰਦ ਮੁਕੱਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੀਲਵਣੀਯੁ ਭਾਗਵਾਗੀ ਅਲੀਸੁਵ, ਮਾਤਨਾਡੁਵ ਕੋਲ੍ਲੁਗਲੁ ਬੀਲੀਸਲੁ ਈ ਮੂਲਕ ਅਵਕਾਸ਼ਗਲਨ੍ਯੁ ਕਲੀਸੀਕੋਂਡੁਤ੍ਤੀ.

2.3.4 ਪੈਟਰਨ (ਅਸਾਮੀ)

ਸਿਸ਼ੁਕੇ ਸ਼ੇਗੀਕੋਠੀਲੈ ਮੇਖੇਲਾ ਬਾ ਗਾਮੋਚਾ ਦਰੇ ਬੋਰਾ ਕਾਪੋਰ ਆਨਿਬ ਪਾਰੇ। ਸਿਸ਼ੁਸਕਲਕ ਇਯਾਕ ਸਪਰ੍ਸ਼ ਕਰਿ, ਅਨੁਭਰ ਕਰਿਬਲੈ ਆਰ ਕਾਪੋਰਟੋ ਅਰੇਸ਼ਣ ਕਰਾਬ ਸੁਯੋਗ ਦਿਬ ਪਾਰਿ। ਸਿਸ਼ੁਕੇ ਇਯਾਕ ਪ੍ਰਦਰ੍ਸ਼ਨਤ ਬਾਥਿ ਂਨੇਥਰਣਗਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੂਥਿਬ ਪਾਰੇ: ਤੋਮਾਲੋਕੇ ਕਿ ਕਿ ਦੇਖਿਛਾ ? ਤੋਮਾਲੋਕੇ ਆਰ੍ਹਿਬੋਰ (patterns) ਦੇਖਿਛਾ ਨੇ? ਤੋਮਾਲੋਕੇ ਂਹੀ ਆਰ੍ਹਿਬੋਰ ਆਗਤੇ ਦੇਖਿਛਾ ਨੇਕਿ? ਅਮਿ ਅਮਾਬ ਚਾਭਿਓਫਾਲੇ ਂਕੇ ਥਰਣਗਲ ਆਰ੍ਹਿ ਦੇਖਿਬ ਪਾਰੋਨੇ? ਤੋਮਾਲੋਕੇ ਂਨੇ ਕਿਛੁਮਾਨ ਬਤ੍ਤੁਰ ਨਾਮ ਦਿਬ ਪਾਰਿਬਾਨੇ ਧ’ਤ ਅਮਿ ਂਨੇ ਥਰਣਗਲ ਆਰ੍ਹਿ ਦੇਖਿਛੋ?

ਸਿਸ਼ੁਕਭਨੇ ਵਰ੍ਣਨਾ ਕਰਿਛੇ ਧੇ ਸਕਲੋ ਸਿਸ਼ੁਰੇ ਕਿਛੁਮਾਨ ਂਨੇ ਥਰਣਗਲ ਆਰ੍ਹਿ ਪ੍ਰਤ੍ਰੁਤ ਕਰਿਬ। ਸਿਸ਼ੁਕੇ ਕਾਗਭਰ ਕਿਛੁਮਾਨ ਪਟਿ ਰਿਤਰਣ ਕਰੇ। ਸਿਸ਼ੁਰੇ ਤੇਤ੍ਰੀਲੋਕਰ ਕਾਪੋਰਤ ਰਿਚਰਾ ਡਿਭਾਇਨਰ ਬਾਬੇ ਪਾਤ ਬਾ ਕਾਟਿ ਲੋਰਾ ਪਾਚਲਿ (ਧੇਨੇ ਭੇਸ਼ਿ, ਆਲ੍ਲ, ਪਿਯਾਭ ਆਦਿ) ਰਧ੍ਰਹਾਰ ਕਰਿ ਕਾਗਭਰ ਪਟਿਤ ਰਿਭਿਸ਼ ਆਰ੍ਹਿ ਪ੍ਰਤ੍ਰੁਤ ਕਰਿਬ ਪਾਰੇ। ਸਿਸ਼ੁਕੇ ਤੇਤ੍ਰਿਯਾ ਂਥਨ ਡਾਭਰ ਰਾਤਰਿ ਕਾਕਤਤ ਪਟਿਰੋਰ ਆਠੀ ਲਗਾਬ ਪਾਰੇ ਆਰ ਇਯਾਕ ਪ੍ਰਤਿਟੋ ਸਿਸ਼ੁਰੇ ਮੇਖੇਲਾ ਬਾ ਗਾਮੋਚਾ ਰ ਦਰੇ ਬਾ ਆਨਕਿ ਕੋਟਰ ਦਰੇ ਮੇਰਿਯਾਇ ਲ’ਬ ਪਾਰੇ।

শিশুসকলক সুধিব পাৰি কোনে এনে কাপোৰ তৈয়াৰ কৰে। যদি শিশুৱে কয় যে এগৰাকী মহিলা শিপিনী, শিক্ষকে কেৱল মহিলাই কিয় বয়ন কৰে বা আমি পুৰুষসকলক কাপোৰ বোৱা ও দেখিবলৈ পাওঁ নে নাই সেই বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ এই শিক্ষণীয় সুযোগটো ল'ব পাৰে?

2.3.5 বচাটী সূচাটী (অসামী)

শিক্ষকে কাহিনী কোৱা ৰ বাবে কিছুমান ছবি বা ফ্লেছ কাৰ্ড ব্যৱহাৰ কৰিব।

জুপি এজনী 3 বছৰীয়া শিশু। তাই বিহু নাচি ভাল পাই আৰু বহাগ বিহুত নাচিবলৈ আগ্ৰহেৰে অপেক্ষা কৰি আছে। যেতিয়া দিনটো আহিল, বৰষুণ আৰম্ভ হ'ল। তাই বৰ হতাশ হৈছিল। তাই তাইৰ মাকক সুধিলে, “মা, আজি কিয় বৰষুণ দি আছে?। মই মোৰ বন্ধুৰ সৈতে কেনেকৈ গৈ নাচিম? তাইৰ মাকে ক'লে, “জুপি, তুমি একেবাৰে চিন্তা কৰিব নালাগে। আমি আমাৰ বাৰাণ্ডাত নাচিব পাৰোঁ নহয়। আহা আমি তোমাৰ বন্ধুবৰ্গৰ ঘৰলৈ যাওঁ। ছাতিটো ল'বলৈ নাপাহৰিবা।” জুপি আৰু তাইৰ মাকে তাইৰ তিনিজনী বন্ধুক তাইৰ ঘৰলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰে। তেওঁলোকে গোটেই দিনটো বিহু নাচে। গোটেই কেইজনী ভাগৰি পৰে। তাৰ পিছত জুপিৰ মাকে লুচি-ভাজিৰ প্লেট লৈ উপস্থিত হয়। জুপীয়ে ফুৰ্তিত জুপিয়াই পৰে।

শিক্ষকে প্ৰশ্ন সুধিব পাৰে যেনে:

- কোনে বিহু নাচি ভাল পায়?
- আমি কেনেকৈ বিহু নাচিম? কোনোবাই মোক দেখুৱাব পাৰিবনে কেনেকৈ বিহু নাচিব লাগে?
- আমি বিহুত কি কৰোঁ?
- বৰষুণ হোৱাৰ সময়ত তাই কিয় দুখত আছিল?
- বৰষুণৰ সময়ত আমি ছাতি কিয় ব্যৱহাৰ কৰোঁ? কোনোবাই বৰষুণত তিতিবলৈ ভাল পায় নেকি?
- যেতিয়া আমি বৰষুণত বাহিৰলৈ যাওঁ তেতিয়া কি হয়?

শিক্ষকে শিশুৱে দিয়া উত্তৰৰ ওপৰত আধাৰ কৰি কথোপকথন টো সম্প্ৰসাৰিত কৰিব পাৰে।

2.3.5 ગીત, ઢાંસ ગઝીવિપી (ગુજરાતી)

ગીતો અને નૃત્યો દ્વારા બાળકોનો સર્વાંગી વિકાસ પ્રોત્સાહિત થાય તે માટે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ નીચે ઉદાહરણ તરીકે આપેલ છે. આ પ્રવૃત્તિઓ વિવિધ ક્ષમતાઓ અને અભ્યાસક્રમના હેતુઓને પરિપૂર્ણ કરવામાં મદદરૂપ રહેશે.

પ્રવૃત્તિનું નામ: ગીત, સંગીત અને નૃત્ય

સમય: ૪૫ મીનીટ

સાધનસામગ્રી: ખંજરી અથવા ઢોલક

a. તાલની રમત (૫ મીનીટ);

પદ્ધતિ: રમનાર બાળકોને અર્ધગોળમાં બેસાડવા. એક રમનાર/બાળક ખંજરી કે ઢોલક દ્વારા તાલ આપશે જે તાલ પ્રમાણે બહેન રમનાર દૈનિક ક્રિયાઓ જેવી કે બ્રશ કરવું, નહાવું, સાબુ ધસવો, માથું ઓળવું, નખ કાપવા વગેરે જેવી ક્રિયાઓ નો અભિનય કરશે. રમનાર બાળકો પણ જોઇને તે પ્રમાણે કરશે. દરેક ક્રિયા પછી રમનાર બાળકોને તે પ્રમાણે કરવા કહેવું.

b. વરસાદ તાળી (૩ મીનીટ)

પદ્ધતિ: રમનાર બાળકોને અર્ધગોળમાં ઉભા રાખવા. એક વાર બહેન કરી બતાવશે. એક બોલે એટલે એક આગળીથી તાળી પાડવી, બે બોલે તો બે આગળીથી આમ પાંચેય આગળી સુધી તાળી પાડવી, પછી પાછા કરતા ૫,૪,૩, ૨, ૧ બોલી એમ એક આગળીની તાળી સુધી પહોંચવું. બધા સાથે કરે તો પાણીના ટીપા પડતા હોય તેવો અવાજ આવે

c. મુક્ત ડાન્સ (૭ મીનીટ)

પદ્ધતિ : શિક્ષક ખંજરી અથવા ઢોલક પર તાલ મધ્ય રીતે વગાડશે જેના તાલ ઉપર સૌ બાળકો તેમની મરજી મુજબ ડાન્સ કરશે. તાલ ને ઝડપી, ધીમું કરતું જવું. તે મુજબ ડાન્સ ની ગતિ પણ ઝડપી ધીમી થશે.

d. અભિનય ગીત (૧૦ મીનીટ)

પદ્ધતિ : દરેક બાળકો ને વર્તુળમાં ઉભા રાખી શિક્ષકે ગીતની અભિનય સાથે રજૂઆત કરવી. તે મુજબ બાળકો એ પણ ગીત ગાઇને અભિનય કરવાનો રહેશે.

ગીત: મુંબઈથી ગાડી આવી રે ઓ રસિયા રાજા

એક ગાડીને આગળ હાંકો રે ઓ રસિયા રાજા, મુંબઈથી...

એક ગાડીને ઉભી રાખો રે, મુંબઈથી....

એક ગાડીને પાછળ હાંકો રે ઓ રસિયા રાજા, મુંબઈથી...

એક ગાડીને બેસાડી દો રે ઓ રસિયા રાજા, મુંબઈથી....

એક ગાડીને ઉભી કરો રે ઓ રસિયા રાજા, મુંબઈથી...

એક ગાડીને ગોળ ફેરવો રે ઓ રસિયા રાજા, મુંબઈથી ...

(જુદી જુદી ક્રિયા ઉમેરવી)

2.4 6-7 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਨ ਦੁਆਰਾ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ

ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁਨਰ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹੇਠਾਂ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠ-ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਪਾਠ-ਯੋਜਨਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2.4.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੂਚਕ:

ਸਾਰਨੀ 1

ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ	ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੂਚਕ
1. ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।	1. ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ।
2. ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ	2. ਬਿਨਾਂ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਏ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ
3. ਆਡੀਓ-ਇਨਪੁਟਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੂਚਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਯੋਗ	3. ਸੁਣਨ ਦੇ ਯੋਗ, ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਉ. ਆਡੀਓ-ਇਨਪੁਟਸ (ਹਿਦਾਇਤਾਂ, ਕਹਾਣੀ, ਗੱਲ-ਬਾਤ) ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ।

ਅ. ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ।

ਦਿਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ/ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਚੱਕਰ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਹਿਦਾਇਤਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੰਮ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ੳ. ਸੰਖੇਪ

ਸਾਰਨੀ 2

#	ਗਤੀਵਿਧੀ	ਅਵਧੀ	ਉਦੇਸ਼	ਸਮੱਗਰੀ
1	ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਉਣਾ	15 ਮਿੰਟ	ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ	ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹਾਜ਼ਰੀ ਚਾਰਟ, ਮਾਰਕਰ
2	ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਮਾਂ	15 ਮਿੰਟ	ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਓ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਟਕਣਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ	ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕੋਨਾ (ਕਿਤਾਬਾਂ) ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੋਨਾ (ਕਾਗਜ਼, ਰੰਗਦਾਰ ਕ੍ਰੇਆਨ, ਪੈਨਸਿਲ, ਸਕੈਚ ਪੈਨ ਆਦਿ)

3	ਚੱਕਰ ਸਮਾਂ- ਮੂਲ ਅੱਖਰ 'ਮ' ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਦਮ	15 ਮਿੰਟ	ਸੁਣਨਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ੋਨ ਆਉਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ	ਗੇਂਦ
4	ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ: ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮ' ਧੁਨੀ ਲੱਭੋ	30 ਮਿੰਟ	ਆਡੀਓ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਸੁਣਨ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ	ਤਿੰਨ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਕੱਪ, ਤਿੰਨ ਕੰਕਰ
5	ਸਰੀਰਿਕ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤ	10 ਮਿੰਟ	ਆਡੀਓ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਸੁਣਨ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ	ਕੁਝ ਨਹੀਂ
6	ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨਾ: ਨੀਨਾ ਐਣੀ ਮੰਜਰ	20 ਮਿੰਟ	ਕਹਾਣੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਸੁਣਨਾ	ਕਿਤਾਬ- ਨੀਨਾ ਐਣੀ ਮੰਜਰ

ਅ. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

- ਅਧਿਆਪਕ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਬੱਚੇ ਆਮ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸ਼ੀਟ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਦਸਤਖਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲੱਭਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸ਼ੀਟ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬਿਨਾਂ ਭੁੱਲੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
 - ਬੱਚੇ ਦੂਜੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਜਦੋਂ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਸੈਟਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਦਤ (ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਲਿਖਣਾ) ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਲਾਸਵਰਕ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਭਟਕਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਕਸਰਤ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 - ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਘੱਟ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਗਈ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
 - ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ (ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਖਰਤਾ) ਚੱਕਰ ਸਮਾਂ।
- ਅਧਿਆਪਕ ਮੂਲ ਅੱਖਰ 'ਮ' ਦੀ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਇੱਕ ਖੇਡ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਮ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਗੇਂਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਨੀ 'ਮ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ, ਗੇਂਦ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਣ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੇਡ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੱਚੇ 'ਮ' ਦੀ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਡੀ-ਕੋਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਮ' ਧੁਨੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਗੇਂਦ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ।
 - ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
 - ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ (ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ) ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
4. ਬੱਚੇ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪੇਪਰ ਕੱਪ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕੰਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਕੱਪਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਕੱਪ ਦੇ ਇੱਕੋ ਪਾਸੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਮ' ਧੁਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਬੱਚਾ ਕੰਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ, ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਜਾਂ ਆਖਰੀ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ 'ਮ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੇ ਸੁਣੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਕਮਲ ਸ਼ਬਦ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਾ ਸ਼ਬਦ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਪਹਿਲੇ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਖਰੀ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਕਰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 - ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ (ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ) ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
5. ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 'ਤੱਵਯਾਤ ਮੱਵਯਾਤ' ਦੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੱਥ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ 'ਤੱਵਯਾਤ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਛਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ 'ਮੱਵਯਾਤ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਛਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਕਹੇ ਗਏ ਖ਼ਾਸ ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਖੇਡ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਗਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਿਤ ਅੰਤਰਾਲਾਂ 'ਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ: ਆਡੀਓ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

6. ਫਾਲੋ-ਅੱਪ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਢੁਕਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਕਹਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਕਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ਕਹਾਣੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2.5 ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਣਾ

ਤਾਰਕੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਇਸ ਪੇਂਡੂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਈ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਤੂ ਜਾਂ ਘਰੇਲੂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ

ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਕੇ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਆਪਕਾ ਵਰਜਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ 3-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਹੋਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਰਲਤਾ ਲਈ, ਜੋਕਿ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਊਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਓ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ:

“ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਤਾਰਕੇਸ਼ਵਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਊ ਰੱਖਿਅਕ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਂਵਾਂ ਸਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੱਚੇ, ਦੇਬਾਂਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੀਪਾਂਜਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਰ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੰਦਰ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੇ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨੇੜਲੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਂਵਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਏ।

ਇੱਕ ਦਿਨ, ਦੇਬਾਂਸ਼ੀ ਅਚਾਨਕ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਈ ... ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਗਾਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਚਿੰਤਿਤ ਸੀ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਬਾਲਮੀਕੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਸੁਝਾਇਆ। ਬਾਲਮੀਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੀ ਹਰੇਕ ਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਪਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਰਾਉਣ ਤੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਹਰੇਕ ਗਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੇਟ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਕੱਢੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਂਵਾਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਦੇਬਾਂਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੀਪਾਂਜਨ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਓ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਂਵਾਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

ਦੇਬਾਂਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੀਪਾਂਜਨ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਬਾਲਮੀਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹਰੇਕ ਗਾਂ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੋਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਰੇਕ ਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਕੱਢਿਆ। ਅਚਾਨਕ, ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੌਲਾਂ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬਣੀ ਖੀਰ ਭੇਟ ਕੀਤੀ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁੱਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ।

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ। ਕੰਕਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਲਓ- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨੇ ਕੰਕਰਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਖਾਲੀ ਡੱਬੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੂਜੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ: ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਕਹਾਣੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ। ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ:

“ਦੇਬਾਂਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੀਪਾਂਜਨ ਆਪਣੇ ਝੁੰਡ ਦਾ ਪਤਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕੰਕਰ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ

ਹਰ ਇੱਕ ਗਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਿਤ ਸਨ। ਦੋ ਕੰਕਰ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਗਊਆਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਬੱਚਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੇਬਾਂਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦੀਪਾਂਜਨ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਿਤ ਸਨ? ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ, ਬੋਰੀ ਖਾਲੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਕੰਕਰ ਕੱਢ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਗਾਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਬੱਚੇ? ਕੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ?”

ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਫਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਚੱਲਦੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਾਈਨਾਂ ਲਗਾਓ- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿੰਨੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਖਿੱਚੋ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਹੋ।

ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ, “ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਆਏ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?”

2.6 ਪੱਧਰ 2 ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿਖਲਾਈ

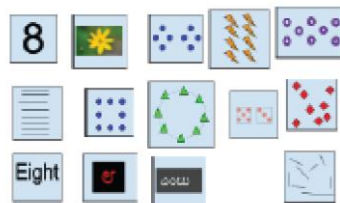
ਉਤਪਾਲ ਮੋਰੀਗਾਂਵ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ, ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ, ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ, ਸੰਦਰਭਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਉਹ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ।

2.6.1 ਸਮੂਹ ਓ

ਪ੍ਰਿਯੋਮ, ਆਸੀਨ ਅਤੇ ਤਾਸ਼ੀ ਅਜੇ ਵੀ ਨੰਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ 2-ਅੰਕ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 2-ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਆਸੀਨ ਨੂੰ ਘਟਾਓ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੀਪਸ਼ਿਕਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਹਿਜ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੂਹ ਲਈ, ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਹੈ:

ਓ. ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਕਾਰਡ ਗਤੀਵਿਧੀ: ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨੰਬਰ ਕਾਰਡਾਂ (ਨੰਬਰ 1-20 ਲਈ) ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਅਤੇ 2 ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡੋ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਢੇਰ ਵੀ ਹੈ (ਬਟਨ, ਬੀਜ ਆਦਿ)। ਇੱਕ ਕਾਰਡ ਨੂੰ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੰਖਿਆ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰੀ, ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਾਰਡ ਚੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਰਡ ਦੇ ਢੇਰ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ, ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਢੇਰ ਤੋਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹਰ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ/ਹਟਾਉਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਅੰਤਰ ਲੱਭੋ।

ਅ. 1, 2, 3, ...100 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ 10, 20, 30 ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੋਵੇਂ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਘਟਾਓ ਦੇ ਅਰਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋੜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ:

ਕੁਝ ਵਸਤੂਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (10 ਬਟਨ ਕਹੋ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਗਿਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ, ਕਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਆਸੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਸਤੂਆਂ (4 ਬਟਨ ਕਹੋ) ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਛੁਪਾ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਆਸੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਕੇਸ 1: ਉਤਪਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸੀਨ ਬਟਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ, ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਆਸੀਨ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਬਟਨ ਹਨ।

i. ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ? ਕੀ ਇਹ ਜਾਦੂ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ?

ਕੇਸ 2: ਇੱਕ ਦੋਰ ਜਿੱਥੇ ਆਸੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਟਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਾ ਅਤੇ ਲੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ, ਆਸੀਨ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਤਪਾਲ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਬਟਨ ਹਨ।

i. ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਸੀਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ?

ii. ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ 4 ਬਟਨ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ?

iii. ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ?

v. ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ 4 ਹਨ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ?

v. ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

iv. ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹਨ?

ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ/ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਤਪਾਲ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ, ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ 6 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 10 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਤੇ 4 ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ 10 ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ)।

2.6.2 ਗਰੁੱਪ ਅ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਸੇਵਾਂਗ, ਜਾਵੇਦ ਅਤੇ ਤੋਸ਼ਿਲੀ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ/ਅੰਦਰੂਨੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ 4 ਪੈਂਨਸਿਲਾਂ ਅਤੇ 3 ਹੋਰ ਪੈਂਨਸਿਲਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹੈ/ਉਹੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ/ਉਹ ਹੈ 7 ਪੈਂਨਸਿਲਾਂ $= 4+3 = 7$)।

ਇਸ ਸਮੂਹ ਲਈ, ਉਤਪਾਲ ਜੋੜ ਦੁਆਰਾ ਘਟਾਓ ਲਈ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ੳ. ਸਮੱਸਿਆ: ਰਿੰਟੂ ਅਤੇ ਪਿੰਕੀ ਦੇ ਇਕੱਠੇ 14 ਗੋਲੇ ਹਨ। ਰਿੰਟੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ 5 ਗੋਲੇ ਹਨ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਕੀ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਗੋਲੇ ਹਨ?

ਅ. ਸਮੱਸਿਆ: ਸਤਪੀਡਾ ਕੋਲ 3 ਨਿੰਬੂ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਲਈ ਨਿੰਬੂ ਪਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁੱਲ 10 ਨਿੰਬੂਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਨਿੰਬੂ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ?

ੲ. ਸਮੱਸਿਆ: $13 + \underline{\quad} = 29$

ਸ. ਸਮੱਸਿਆ: $\underline{\quad} + 45 = 59$

ਹ. ਸਧਾਰਨ ਗਰਿੱਡ ਜੋੜ ਪਹੇਲੀਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ:

ਕ. ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਧਾਰਨ ਘਟਾਓ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਚਿੰਨ੍ਹਾਤਮਿਕ ਸੰਕੇਤ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ/ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਖ. ਆਪਣੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਤਸੇਵਾਂਗ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗ਼ਲਤੀ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਤਪਾਲ ਨੇ 10 ਸਕਿੰਟ

ਤੱਕ ਗਿਣਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਨੰਬਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਅਠਤਾਲੀ ਅਤੇ ਅੱਠ: $40 + 8$ ।

- ਗ. 1-100 ਨੰਬਰ ਚਾਰਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ/ਖੇਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ: ਨੰਬਰ ਚਾਰਟ 'ਤੇ, ਕੁਝ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਆਬਜੈਕਟ) ਬੇਤਰਤੀਬੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਬਿਡਾਰੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਵੀ ਚਾਰਟ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਬੇਤਰਤੀਬੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਾਰੀ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਬਿਡਾਰੀ $+1$, -1 , $+10$ ਜਾਂ -10 ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਬੋਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। ਉਦੇਸ਼ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ਘ. ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਕਲਾਸ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਖੇਡ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਬਿਹਤਰ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਸਨ- ਟੂਥਪਿਕਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਫਿਰ ਫਲੈਟਸ-ਲੌਗ-ਯੂਨਿਟਸ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਿਸਫੋਟਕ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ; ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਚੇਗਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਏਗਾ।

2.6.3 ਗਰੁੱਪ ਏ

ਕਬੀਰ, ਪ੍ਰੋਨੋਈ ਅਤੇ ਰਿਧੀਮਾ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 10 ਦੁਆਰਾ ਗਿਣਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ 1 ਨਾਲ ਉੱਤੇ/ਵਾਪਸ ਗਿਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਨੋਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਤਪਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ 20 ਤੱਕ ਦੇ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਵੱਡੇ ਨੰਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗਲਤ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੂਹ ਲਈ, ਉਤਪਾਲ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ:

- ੳ. 2, 5 ਅਤੇ 3 ਦੁਆਰਾ ਗਿਣਤੀ (ਸਮੂਹ ਕਾਰਜ) ਨੂੰ ਛੱਡੋ। ('ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੰਬਰ 46, 2 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ/ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?' 3 ਅਤੇ 5 ਲਈ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ)।
- ਅ. ਸਮਝ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ, ਉਤਪਾਲ ਭਰਾ, ਪ੍ਰੋਨੋਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੲ. ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਲਚਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਸਟਮ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ।

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰੋ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀ ਸੀ/ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ।

$38 - 12 = \underline{\quad}$ $38 - 11 = \underline{\quad}$ $38 - 10 = \underline{\quad}$ $38 - 9 = \underline{\quad}$ $39 - 9 = \underline{\quad}$ $40 - 9 = \underline{\quad}$	$64 - 27 = \underline{\quad}$ $65 - 26 = \underline{\quad}$ $66 - 25 = \underline{\quad}$ $46 - 23 = \underline{\quad}$ $45 - 24 = \underline{\quad}$ $44 - 25 = \underline{\quad}$	$86 - 61 = \underline{\quad}$ $85 - 60 = \underline{\quad}$ $84 - 59 = \underline{\quad}$ $93 - 51 = \underline{\quad}$ $94 - 52 = \underline{\quad}$ $95 - 53 = \underline{\quad}$	
$88 - 23 = \underline{\quad}$ $88 - 33 = \underline{\quad}$ $88 - 43 = \underline{\quad}$	$73 - 25 = \underline{\quad}$ $73 - 30 = \underline{\quad}$ $73 - 35 = \underline{\quad}$ $73 - 40 = \underline{\quad}$	$89 - 5 = \underline{\quad}$ $39 - 25 = \underline{\quad}$ $99 - 55 = \underline{\quad}$ $69 - 15 = \underline{\quad}$	$31 - 9 = \underline{\quad}$ $71 - 29 = \underline{\quad}$ $21 - 19 = \underline{\quad}$ $71 - 49 = \underline{\quad}$

ਖੀਰੋਨ ਅਤੇ ਮੋਮਤਾਜ਼ ਨੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲਚਕਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਿਮ ਗਣਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਤਪਾਲ ਭਰਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:

1. ਪੈਟਰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਚਾਰਟ, ਸਵਾਲ ਜਿਵੇਂਕਿ

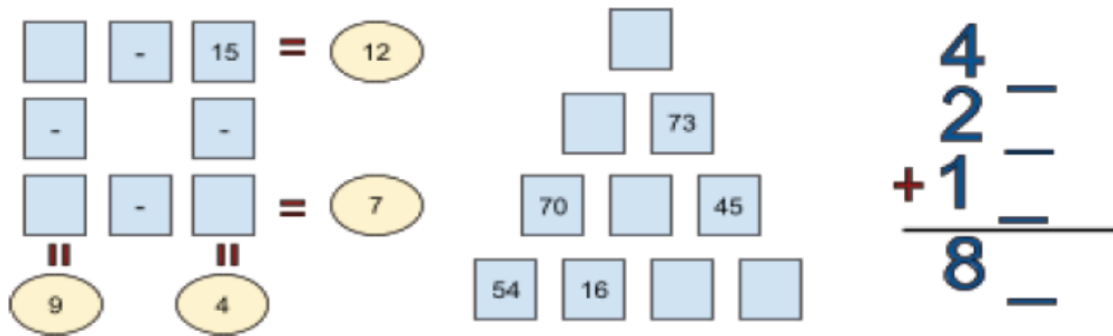
2.6.4 ਗਰੁੱਪ ਸ

ਖੀਰੇਨ ਅਤੇ ਮੋਮਤਾਜ਼ ਨੇ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਿਮ ਗਣਨਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਚਕਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ:

ੳ. ਪੈਟਰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ, ਸਵਾਲ ਜਿਵੇਂਕਿ $___ - ___ = 18$

ਅ. ਪਹੇਲੀਆਂ ਦੇ ਸਰਲ ਰੂਪ ਜਿਵੇਂਕਿ ਗਰਿੱਡ ਘਟਾਓ, ਨੰਬਰ ਟਾਵਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਟਾਰਿਥਮ।

ੲ. ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਘਟਾਓ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਵਿਧੀ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ, ਭਾਵ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਾਂਸਲ ਲੈਣਾ (ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਸੰਕਲਪ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਕਲਾਸ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ)

ਉਤਪਾਲ ਨੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਮਿਸ਼ਰਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ/ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ, ਗੱਲ-ਬਾਤ/ਸੰਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਲਚਕੀਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਠੋਸ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ, ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ, ਘਟਾਓ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਓ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਚਕਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਆਰੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੈਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਦਰਾ ਸਿੱਕਿਆਂ ਅਤੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬਜ਼ਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨੋਟ: ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੂਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕੰਮ/ਸਮੱਸਿਆ/ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰੁੱਪਿੰਗ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰ।

ੳ. ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਲਾਈਨ (ਗ੍ਰੈਜੂਏਟਿਡ) ਜਾਂ ਬਲਾਕ/ਤਸਵੀਰਾਂ 'ਤੇ 2 ਜਾਂ 3 ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਦਸਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨੰਬੇ ਤੱਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

ੲ. 10, 20, 30, 99 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਟਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਲਚਕਦਾਰ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਪੇਜ਼ਿੰਗ (ਇਕੱਠੇ ਜੋੜੇ) ਅਤੇ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ (ਸੈੱਟ ਲਈ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਓ) ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- ਕ. ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਧਾਰਨਾ (ਜੋੜ 99 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਨੰਬਰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਖ. ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ 99 ਤੱਕ ਦੋ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਘ. ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਙ. ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਸਥਿਤੀ/ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ (ਜੋੜ ਜਾਂ ਘਟਾਓ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਚ. 100 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨੋਟ ਅਤੇ ਸਿੱਕੇ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
- ਛ. ਕਈ ਕਦਮਾਂ (ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ 8 ਤੋਂ 9 ਹਿਦਾਇਤਾਂ) ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਜ. ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਝ. ਬਾਲਗ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ)।
- ਵ. ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ (30 ਮਿੰਟ) ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ਟ. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਲਈ ਬਾਲਗ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਠ. ਹੱਲ ਜਾਂ ਰਣਨੀਤੀ ਲੱਭਣ ਲਈ ਬਾਲਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2.7 ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ (ਤਾਮਿਲ)

ਨੋਟਾਕਾਂਕਾਂ:

ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਨਵਰੁਮ ਕਰਨਾ ਤੀਰਨਕਨਾ ਮੇਮਪਠੁਤੁਵਥੈ ਨੋਟਾਕਮਾਕਕ ਕੋਨਾਨੁੰਨਾਨ:

- ਰਾਕਤਤੁਦਨ ਈਯਿ ਪਾਟਲਕਨਾਕ ਕੇਟਟਲ, ਕੁਮੁਵਾਕ ਨਯਤੁਤੁਦਨ ਪਾਧਿ ਮਕਿਤੁਤਲ.
- ਪਾਟਲਕਨਾਕ ਕਵਨਤੁਤੁਦਨ ਕਰੁਤੁਤੁਨਾਨੀਕ ਕੇਟਟੁਪ ਪੁਰਿਨੁਤੁਕੋਨਾਨੁਤਲ.
- ਕੇਟਟ/ਪਧਿਤ ਪਾਟਲਕਨਾਕਲਿਨੁਨੁਤੁ ਕੇਟਕਪਪੁਮ ਈਯਿ ਵਿਨਾਕਕਨੁਕੁ ਮੁਮੁਮੇਯਾਨ ਸੋਨੁਰੇਨਾਟਰਿਲ ਵਿਨਾਈ ਸ਼ੁਨੁਤਲ
- ਕੇਟਟਵਨੁਨੁਤੁਨੁ ਤਨੁ ਅਨੁਪਵਨਕਨਾਕਤੁ ਤੋਨਾਟਰਪੁਪੁਤੁਤੀਪ ਪੇਸ਼ਤਲ
- ਈਯਿ ਸਨੁਤਪਪਾਟਲਕਨਾਕ ਇਸੇਯੁਦਨ ਪਧਿਤਲ

ਸ਼ਬਦਪਾਠ 1: ਮੁਨੁਨੁਰੀਵੋਨੁ ਤੋਨਾਟਰਪੁਪੁਤੁਤੁਤਲ

ਯੂਸੀਰੀਯਰ ਮਾਨਵਰਕਨਾਨੁ ਊਟਲ ਊਪੁਪੁਕਨਾ ਕੁਰਿਤੁਤ ਮੁਨੁਨੁਰੀਵੇਸ਼ ਸੋਤੀਕੁਮ ਵਕੇਯਿਲ ਈਯਿ ਕੇਲਵਿਕਨਾਕ ਕੇਟਟੁਪ ਪਤੀਲਕਨਾਕ ਪੇਨੁਤਲ.

கண்ணால் நானும் பார்க்கிறேன்	
காதால் நானும் கேட்கிறேன்	
மூக்கால் நானும் முகர்கிறேன்	
நாக்கால் நானும் சுவைக்கிறேன்	
பல்லால் நானும் கடிக்கிறேன்	
வாயால் நானும் உண்கிறேன்	
கையால் நானும் எழுதுகிறேன்	
காலால் நானும் நடக்கிறேன்	
வாயால் நானும் பேசுகிறேன்	

- நம் உடலில் உள்ள உறுப்புகள் யாவை? அவை எங்கெங்கே உள்ளன? (மாணவர்களை உடலுறுப்புகளின் பெயர்களைச் சொல்லவைப்பதோடு அவ்வுறுப்புகளைச் சுட்டிக்காட்டவும் செய்யவும்)
இந்த உடலுறுப்பின் பெயர் என்ன ? இது எதற்குப் பயன்படுகிறது?

செயல்பாடு 2:

ஆசிரியர் எளிய கேள்வி-பதில்கள் மூலம் 'என் உடல்' பாடலின் ஒவ்வொரு வரியையும் அறிமுகம் மாணவர்களிடையே அறிமுகம் செய்வார்.

- ஆசிரியர்: கண்ணால் நாம் என்ன செய்வோம்?
- மாணவர்: பார்ப்போம்.
- ஆசிரியர்: கண்ணால் நாமும் பார்க்கிறோம் (பாடல் வரி)
- ஆசிரியர்: காதால் நாம் என்ன செய்வோம்?
- மாணவர்: கேட்கிறோம்.
- ஆசிரியர்: காதால் நாமும் கேட்கிறோம் (பாடல் வரி)

இதே போன்று ஒவ்வொரு வரியையும் அறிமுகப்படுத்தியபின் ஆசிரியர் பாடிக்காட்ட ஆரம்பிப்பார்.

செயல்பாடு: 3 - ஆசிரியர் உடல்மொழியுடன் பாடிக்காட்டுதல்

பாடலின் ஒவ்வொரு வரியையும் தகுந்த ஏற்ற இறக்கங்களோடும் உரிய உடல் மொழியோடும் ஆசிரியர் ஓரூபி முறை பாடிக்காட்டி மாணவர்களைக் கவனிக்கச் செய்வார்.

நாம் எந்த உடல் உறுப்பால் பார்க்கிறோம்?

நாம் எந்த உடல் உறுப்பால் கேட்கிறோம் ?

மாணவர்கள் நன்கு கவனித்துப் பாடலை உள்வாங்கியபின் ஆசிரியர் மாணவர்களைப் பின்தொடர்ந்து பாடச் செய்வார். மாணவர்கள் ஆசிரியரைப் பின்தொடர்ந்து உரிய சந்தத்துடன் பாடுவார்கள்.

செயல்பாடு: 4 - ஆசிரியர் உடல்மொழியுடன் பாடிக்காட்டுதல்

ஆசிரியர் ஒவ்வொரு உடலுறுப்பையும் சுட்டிக்காட்டி அதற்குரிய பாடல்வரியை மாணவர்களைப் பாடிக்காட்டச் செய்தல்.

ஆசிரியர் கண், காது, மூக்கு முதலிய உறுப்புகளை தன் சுட்டுவிரலால் சுட்டிக்காட்டியபின் அதற்குரிய பாடல்வரியை மாணவர்களைப் பாடச்செய்தல்.

செயல்பாடு: 5 - மாணவர்களைக் குழுவாகப் பாடவைத்தல்

படங்களுடன் பாடல்வரிகள் அடங்கிய தாள்களை மாணவர்களிடையே அளித்து ஆண்/பெண்/ முதல் குழு/ இரண்டாம் குழு என மாறி மாறி பாடல் வரிகளை மாற்றி ஆசிரியர் மாணவர்களைப் பாடவைப்பார்.

கரும்பலகை: ஆசிரியர் உடல் உறுப்புகளின் பெயர்களை கரும்பலகையில் எழுதிக்காட்டி மாணவர்களை வாசிக்கச் செய்வார்.

செயல்பாடு: 6 - உடல் உறுப்புகளின் படங்களைக் காண்பித்துப் பாடவைத்தல் / பாடல்வரிகளை மாற்றிப்பாடுதல்.

ஆசிரியர் கண், காது, மூக்கு முதலிய உடல் உறுப்புகளின் படங்களை மாணவர்களிடையே காண்பித்து அதற்குரிய பாடல் வரிகளை மாணவர்களைப் பாடவைப்பார். மேலும் சிறு சிறு வினாக்களை எழுப்பி உரையாடுவார்.

கரும்பலகை: உடல் உறுப்புச் செயல்பாடுகளுக்குரிய வினைச் சொற்களைக் கரும்பலகையில் எழுதி மாணவர்களை ஆசிரியர் வாசிக்கச் செய்வார்.

பாடல்வரிகளை மாற்றிப்பாடுவதற்கான மாதிரி வரிகளை ஆசிரியர் வழங்கி மாணவர்களை பாடல்வரிகளை மாற்றிப்பாடவைப்பார்.

செயல்பாடு: 7 - மதிப்பிடுதல்

- பாடலின் அடிப்படையில் வாய்வழி கேள்விகள் கேட்பது எடுத்துக்காட்டு: உணவை சுவைக்க நீங்கள் எதைப் பயன்படுத்துகிறீர்கள்? உங்கள் கால்களைக் கொண்டு என்ன செய்வீர்கள்?

ਅ. ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2.8.3 ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਣਨੀਤੀ

ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੀਲਡ ਵਿਜ਼ਿਟ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਬਰਿਕ ਲੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

2.8.4 ਸਮੱਗਰੀ

ੳ. ਇਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਤਰਕ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਰਵੇ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਹਰ ਪਲ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਗਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਬੱਚੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੋਲਾਜ ਦੀ ਖੋਜ ਵੀ ਕਰਨਗੇ।

ੲ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ. ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ: ਕਾਗਜ਼, ਪੈਂਨਸਿਲ, ਰਬੜ, ਕ੍ਰੇਆਨ, ਫੁੱਲ, ਪੱਤੀਆਂ, ਕੰਕਰ, ਰੰਗਦਾਰ ਚਾਕ।

2.8.5 ਅਧਿਆਪਨ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਇਸ ਪਾਠ-ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ 60 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ੳ. ਦਿਨ 1: ਸਥਾਨਿਕ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀ ਫੀਲਡ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਕੋਲਾਜ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਦੇਖਣਗੇ, ਨੋਟ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜੋ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਅਸਤ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਡਰਾਇੰਗ ਬਣਾਉਣਗੇ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ/ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਰੰਗਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਡ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ
- ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ, ਤੁਲਨਾ, ਮੇਲ ਅਤੇ ਵਿਪਰੀਤਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਫੀਲਡ ਟ੍ਰਿਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲਾਜ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਡਰਾਇੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਬਣਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਦਾ ਕੋਲਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲਡ ਡਰਾਇੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਾਦ ਦਿਵਾਓ ਜੋ ਕੋਲਾਜ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼, ਫੈਬਰਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿਪਕਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹੋ, ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕੋਲਾਜ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕੋਲਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਡਰਾਇੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲਾਜ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਰੰਗ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼/ਗੱਤੇ 'ਤੇ ਚਿਪਕਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲਤਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਪਾੜਨੇ, ਰੰਗੀਨ ਭੋਜਨ ਦੇ ਰੈਪਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਦਰਜੀ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਕੂੜੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਮੰਗਵਾਉਣਾ, ਆਦਿ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲਓ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਘਰ ਦੇ ਰਸਤੇ, ਘਰ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਦਿਨ 2: ਕੋਲਾਜ ਗਤੀਵਿਧੀ

ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕੋਈ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੈਂਚੀ ਅਤੇ ਗੁੰਦ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਰਾਈਂਗਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸੰਦ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੇਖਣ, ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

- ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖ਼ੇਤਰ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆ?
- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੰਗੋਗੇ?
- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪੈਟਰਨ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ; ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੋਗੇ?

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਆਪਣੇ ਕੋਲਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਬਰਿਕ, ਕਾਗਜ਼, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਰੈਪਰ, ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।
- ਕੋਲਾਜ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਰੰਗਾਂ, ਖ਼ੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਟੈਕਸਟ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

- ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂਲ ਡਰਾਇੰਗ ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ।
- ਆਰਟਵਰਕ ਦੁਆਰਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਰਕਸਪੇਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਕੋਈ ਦੇਖ ਸਕੇ।

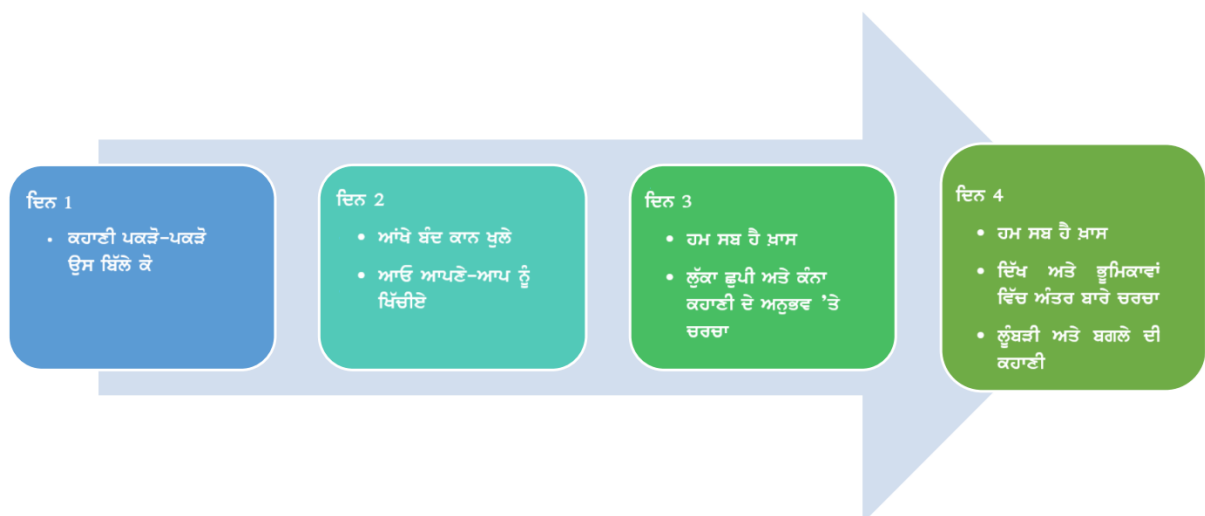
ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਸਮਾਪਤੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ:

- ਬੱਚੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਖੋਜੇ ਗਏ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮਿਲੀ ਮਦਦ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

2.9 3-5 ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸੈੱਟ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੀ ਹੈ।

2.9.1 ਦਿਨ 1

ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਇੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਕੁੜੀ ਡਿਪ ਡਿਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਪੰਗਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਓ ਗਤੀਵਿਧੀ- ਕਹਾਣੀ - ਉੱਡਣ ਲਈ ਖੰਭ/ਉਡ ਚਲੀ (20-25 ਮਿੰਟ)

ਅਧਿਆਪਕ: ਠੀਕ ਹੈ ਬੱਚਿਓ, ਆਓ ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀਏ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ 'ਤੇ ਸਾਹਸ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ।

ਕੱਪੀ, ਬਿੱਲੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਡਿਪ ਡਿਪ ਆਪਣੀ ਦੋਸਤ ਮੀਮੋ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ 'ਤੇ ਕੱਪੀ ਨੂੰ ਲੱਭਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਡਿਪ ਡਿਪ ਹਰ ਪਾਸੇ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ

ਨੂੰ ਕੱਪੀ ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਡਿਪ ਡਿਪ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਬਿੱਲੀ (ਕੱਪੀ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕੋ ਕਿਉਂਕਿ ਡਿਪ ਡਿਪ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ 'ਤੇ ਹੈ।

ਇੱਕ ਆਮ-ਖਾਸ ਕੁੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦੀ, ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਹਸ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵ੍ਹੀਲਚੇਅਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਦੀ ਓਨੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲੋੜ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਇੱਥੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

<https://www.youtube.com/watch?v=HPzK3ooyJ2A>

ਅਧਿਆਪਕ: ਡਿਪ ਡਿਪ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਮਜ਼ਾ ਆਇਆ ਸੀ!! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਮਜ਼ਾ ਲਿਆ ਹੈ?

ਬੱਚਾ ਅ: ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੁਕੜੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬੱਚਾ ਏ: ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪਕੜਮ-ਪਕੜਾਈ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ।

ਅਧਿਆਪਕ: ਹਾਂ, ਆਓ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਕੜਮ-ਪਕੜਾਈ ਖੇਡੀਏ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਂਖ ਮਿਚੋਲੀ ਖੇਡੀ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ, ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

2.9.2 ਦਿਨ 2

ਓ ਗਤੀਵਿਧੀ 1- ਆਂਖੇ ਬੰਦ-ਕਾਨ ਖੁਲੇ (ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ-ਕੰਨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ) (40-45 ਮਿੰਟ)

ਆਂਖ ਮਿਚੋਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਹਰੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਜੋ 'ਸੀਕਰ' ਜਾਂ 'ਇਹ' ਹੈ, ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ 'ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ' ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਖਿੱਲਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫੜਨ ਲਈ ਚੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੈ, 'ਸੀਕਰ' ਦੀ ਵਾਰੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ, ਇਹ ਖਿਡਾਰੀ 'ਸੀਕਰ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਡ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਖੇਡ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਹ ਖੇਡ ਸੰਵੇਦੀ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। 'ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ' ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

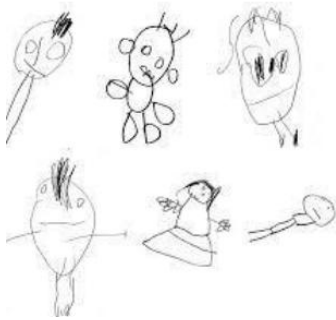
ਪਰਿਵਰਤਨ: ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਲੱਤ ਵਾਲੀ ਦੌੜ ਵੀ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਲੱਤ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ।

ਅ. ਗਤੀਵਿਧੀ 2- ਆਓ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈਏ (15-20 ਮਿੰਟ)

ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਪਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰੇਆਨ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ: ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਸਾਨੂੰ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਾਂ।

ਬੱਚੇ ਪੱਧਰ 1 ਵਿੱਚ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਡਰਾਈਂਗ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਂਨਸਿਲ, ਕ੍ਰੇਆਨ ਜਾਂ ਪੇਂਟ ਬਰਸ਼ ਫੜਨ ਵੇਲੇ ਵਧੀਆ ਨਿਯੰਤਰਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ ਖਿੱਚ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ਡਰਾਇੰਗ ਓ

ਡਰਾਇੰਗ ਅ

ਡਰਾਇੰਗ ਏ

ਡਰਾਇੰਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਲ ਜਾਂ ਬਣਤਰ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਸਕੈਚ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਹਰ ਮੇਜ਼ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾਇੰਗ ਓ ਜਾਂ ਅ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਡਰਾਇੰਗ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਣਗੇ ਉਹ ਲਿਖੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਉਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ, “ਓਹ, ਇਹ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਰਾਹੁਲ?” “ਵਾਹ, ਰਜ਼ੀਆ, ਕੀ ਇਹ ਡਰਾਇੰਗ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਹੋ? ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ?”

ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦੀ ਡਰਾਇੰਗ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਹੋਰ ਡਰਾਇੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੀਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਲੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

2.9.3 ਦਿਨ 3

ਓ. ਗਤੀਵਿਧੀ 1- ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ।

ਲੁੰਬੜੀ ਅਤੇ ਬਗਲੇ (ਪੰਚਤੰਤਰ) ਦੀ ਕਹਾਣੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਬਗਲਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਬਗਲਾ ਸੱਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਲੁੰਬੜੀ ਰਸੋਈ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਉਸ ਨੇ ਸੂਪ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਪੱਧਰੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੂਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਬਗਲਾ ਆਪਣੀ ਲੰਮੀ ਚੁੰਝ ਕਾਰਨ ਸੂਪ ਨਹੀਂ ਪੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੁੰਬੜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੂਪ ਚੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਗਲੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਬਗਲੇ ਨੇ ਲੁੰਬੜੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ। ਬਗਲਾ ਸੂਪ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦੋ ਜੱਗ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਜੱਗ ਦੀ ਲੰਮੀ ਤੰਗ ਗਰਦਨ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਲੁੰਬੜੀ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਪਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਥੱਲੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਲੁੰਬੜੀ ਭੁੱਖੀ ਘਰ ਪਰਤ ਆਈ।

ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਇੱਥੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ: https://www.youtube.com/watch?v=v5-kJSy6Yw8&ab_channel=iKddaTV

ਦੋਵੇਂ ਦਿਨ, ਦੋਵੇਂ ਦੋਸਤ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਭੁੱਖੇ ਹੀ ਪਰਤਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਅਧਿਆਪਕ: ਤੁਸੀਂ ਦੋਖੋ, ਬੱਚਿਓ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭੂਰੀਆਂ ਹਨ, ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਘੁੰਗਰਾਲੇ ਵਾਲ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਕੁਝ ਸਿੱਧੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਲੰਮੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹਨ।

3. ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਮੂਨੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

3.1 7-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ, ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ

ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਹੈ। ਪੱਧਰ 2 (7-8-ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ) ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਜਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ (ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ) ਮੈਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੇਰੇ ਪੱਧਰ 2 ਕਲਾਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੀਰਜ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ।

He	in	on	she
playing	eating	sleeping	jumping
catching	mango	fruits	children
bench	throwing	ball	

Make sentences or a story on picture in own words with the help of given words

Mona was a Playing ✓

Neeraj was Ball catching ✓

Anshu was a eating a Mango ✓

Haldi was a Siting ✓

Harshita was a was a was a

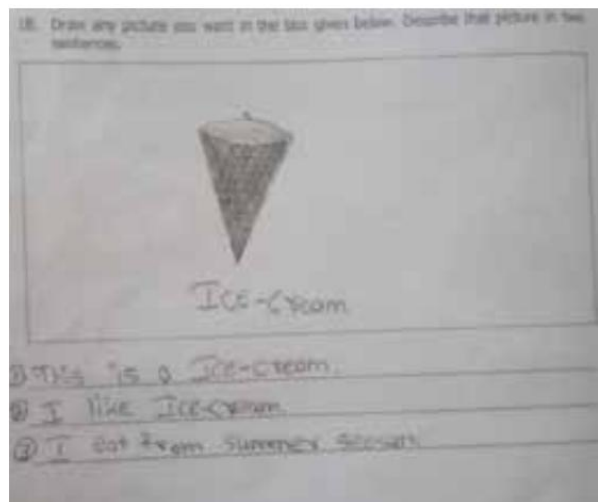
ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: ਉਹ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀਆਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਪਕੜ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਤਸਵੀਰ/ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪਕੜ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਲਈ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੇਖ 'ਉ' ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੀਰਜ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਸੂਚੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਨੀਰਜ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ- ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ-। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ, ਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਲੇਖ ਸੰਬੰਧਕ/ਯੋਜਕ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ 'ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ' ਵਰਗੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

3.2 7-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਮੂਨਾ

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੱਧਰ 2 (7-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ) ਦੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਕੋਈ ਵੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਮੈਥਿਊ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ।

ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੈਥਿਊ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂਕਿ ਇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 1

#	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ	ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਪ੍ਰਾਪਤ/ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ)	ਜਾਇਜ਼ਤਾ
1.	ਦੋ-ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।	ਸੰਜੀਵ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਹਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋੜ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ 63 ਦਾ ਸਥਾਨ 44 ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ।
2.	ਦੋ-ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।	ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।	ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਨੇ ਦੋ ਇੱਕ-ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਘਟਾਓ ਵਿੱਚ ਹਾਂਸਲ ਲੈ ਕੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।
ਸੰਖੇਪ			
ਬੱਚਾ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ/ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ	ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਾਓ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਦੋ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ-ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਦਹਾਈ ਅਤੇ ਇਕਾਈ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਇੱਕ-ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।		
ਜੇ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ/ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ	ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂਸਲ ਲੈਣ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਸਥਾਨ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਸੰਖਿਆ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।		
ਸੰਜੀਵ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅਗਲੇ ਕਦਮ:			
ਕੰਕਰੀਟ ਨਮੂਨੇ ਦੁਆਰਾ ਹਾਂਸਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹਾਂਸਲ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਓ।			
ਇਕਹਿਰੇ ਅੰਕ ਘਟਾਓ 'ਤੇ ਮੁੜ ਜਾਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੋਹਰੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ 'ਤੇ ਜਾਓ।			
ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਸਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।			
ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜੋ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕੰਮ ਦਿਓ।			

3.3 7-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ, ਗਣਿਤ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਮੂਨਾ

ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਚਕਦਾਰ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 2-ਅੰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪੱਧਰ 7 ਕਲਾਸ (7-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ) ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹਾਂਸਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹਾਂਸਲ ਲੈਣ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਸੰਜੀਵ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: $63 - 44 = 21$

ਇਸ ਜਵਾਬ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ।

3.4 ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੰਖੇਪ, ਉਮਰ 5-6 ਲਈ

ਸਾਰਨੀ 1

ਬੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ	
ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਂ	ਸੁਰੁਚੀ
ਕਲਾਸ	ਪ੍ਰੈਪ 1 (ਹੁਣ ਉਹ ਪ੍ਰੈਪ 2 ਵਿੱਚ ਹੈ।)
ਲੜੀ ਨੰ.	00 00 0000
ਲਿੰਗ	ਲੜਕੀ
ਜਨਮ-ਮਿਤੀ	DD MM YYYY
ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਗੀਤਾ ਦਾਸ
ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਵਿਜੇ ਦਾਸ
ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ	XXXXXX
ਸੰਪਰਕ ਨੰ.	
ਭੈਣ-ਭਰਾ	ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ: ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾ: ਸੁਰੁਚੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮੀਲੀ ਬੱਚੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ ਅਤੇ ਕਾਰਟੂਨ ਦੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਗੁੱਡੀਆਂ, ਸੈਂਟ ਆਦਿ। ਉਹ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਸੁਰੁਚੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜ਼ਿੱਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੰਦੀ ਵੱਢ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।	

ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ:	
ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਖੇਤਰ	ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ
ਆਮ ਵਿਵਹਾਰ	Suruchi ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ, ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਘੁਲਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਸਮੇਂ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਸਹਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਜ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਦ ਕੁਝ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਦ ਮਾਨਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਜ ਹੋ ਪਾਏਗੀ। ਪਰ ਉਸਦੀ ਮਨ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਝਗੜਾ ਕਰੇਗੀ। ਅਪਣੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਉਸੇ ਅਮੀ ਦੀ ਸਪੋਰਟ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
ਪਰਿਵਾਰ	Suruchi ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਦਾਦਾ, ਦਾਦੀ, ਭਾਈ, ਭੈਣ, 2 ਭੈਣਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਹੈ। ਮਾਨਵੀ ਦੇ ਦਾਦਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਲੋਗ ਕ੍ਰਿਕਟ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਨਵੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਸਦੱਸ ਗਰਾਮੀਣ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰਾਮੀਣ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵੀ ਪਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੰਸ਼ਿਕਾ ਅਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਥ ਦੁਰਗਾਪੁਰ 1 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਕੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2, 3 ਕਮਰੇ ਕਿਚਨ ਅਤੇ ਬਨੇ ਹਨ।
ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ	Suruchi ਦੀ ਸਰੀਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਫਾਈਨ ਮੋਟਰ ਸਕਿਲ ਅਮੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪੈਂਸਿਲ ਪਕੜ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਰੰਗ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗ੍ਰਾਂਸ ਮੋਟਰ ਸਕਿਲ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੰਤੁਲਨ ਵਾਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ Suruchi ਦੀ ਅਮੀ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਾਥ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਲਟੀਟਾਸਕ ਦੇ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਟਕਾਉਂਦੀ ਹੈ।
ਸਮਾਜਿਕ-ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ	Suruchi ਚੁਪਚਾਪ ਸ਼ਾਂਤ ਅਪਣੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਲੋਗ ਘੁਲਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਹਜ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਅਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਜ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇਗੀ। ਵਿਜ਼ਿਟ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ ਸਹਜ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਦ ਹੀ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ	Suruchi ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਘੋੜੇ ਘੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲੋਗ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਅਮੀ ਬੋਲਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਮੂਲਾਂਕਨ ਅਮੀ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਕਾਫੀ ਬੇਹਤਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਤਦੋਂ ਉਹ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਅਮੀ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ	Suruchi ਕਾ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਕਾਸ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਹੈ, ਵਹ ਅਪਨੇ ਘਰਵਾਲੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਪੂਰੇ ਵਾਕਯੋਂ ਮੇਂ ਅਪਨੀ ਬਾਤੋਂ ਬੋਲ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਕੋ ਲਯ ਔਰ ਹਾਵ ਭਾਵ ਕੇ ਸਾਥ ਥੋਡਾ ਸਦਦ ਸੇ ਗਾ ਲੇਤੀ ਹੈ। ਅਪਨੀ ਬਾਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸੇ ਬੋਲ ਪਾਤੀ ਹੈ, ਘਰ ਮੇਂ ਘਰਵਾਲੋਂ ਸੇ ਕਾਫੀ ਖੁਲਕਰ ਬਾਤ ਕਰਤੀ ਹੈ ਬਿਨਾ ਝਿੜਕ ਉਨ੍ਹੇਂ ਪੂਝ ਮੀ ਲੇਤੀ ਹੈ। ਅਮੀ ਵਹ ਸਕੂਲ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਸੇ ਜ਼ਯਾਦਾ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਤੀ ਹੈ ਬਸ ਕਖ਼ਾ ਮੇਂ ਖਿਲਾਨੇ ਕਿਤਾਬੋਂ ਸਮੀ ਚੀਜ਼ੋਂ ਸੇ ਖੇਲਤੀ ਹੈ।
ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ	Suruchi ਕੋ ਚਿਤਰ ਬਨਾਨੇ ਚੀਜ਼ੋਂ ਖਿਲਾਨੋਂ ਕੋ ਸਜਾਨੇ ਔਰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਾਲੇ ਕਾਰਯੋਂ ਜੈਸੇ ਕਲੇ ਮਾਡਲਿੰਗ ਆਦਿ ਕਾ ਕਾਫੀ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਉਸਸੇ ਚੀਜ਼ੋਂ ਕੋ ਬਨਾਨੇ, ਸਹੀ ਸੇ ਰਖਨੇ ਆਦਿ ਮੇਂ ਮਜ਼ਾ ਆਤਾ ਹੈ।
ਮਿਆਦ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰੱਕੀ ਰਿਕਾਰਡ	
ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ	
ਅਕਤੂਬਰ-ਮਾਰਚ	Suruchi ਸ਼ੁਰੂਵਾਤ ਮੇਂ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਤੀ ਥੀ, ਵਹ ਕਖ਼ਾ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਸੇ ਮੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਤੀ ਥੀ। ਵਹ ਅਪਨੀ ਦੁਨਿਆ ਮੇਂ ਖੋਈਂ ਰਹਤੀ ਥੀ, ਬੱਚੀਂ ਕੋ ਦੇਖ ਕਰ ਕਮੀ ਕਮੀ ਗਤਿਵਿਧਿ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਗ ਕਰਤੀ ਥੀ। ਵਹ ਸ਼ਾਂਤ ਥੀ ਤੋ ਸਮੀ ਉਸੇ ਪਸੰਦ ਕਰਤੇ ਥੇ। ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਕਿ ਟਾੱਲੇਟ ਆਦਿ ਕੇ ਲਿਏ ਮੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਤੀ ਥੀ, ਵਹ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਬਿਨਾ ਟਾੱਲੇਟ ਕ੍ਰਿਏ ਰਹਤੀ ਥੀ। ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਉਸੇ ਕਖ਼ਾ ਮੇਂ ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਬੋਲਨੇ, ਉਪਸਥਿਤਿ ਕੇ ਦੌਰਾਨ ਹਾਂ/ਨ ਆਦਿ ਮੇਂ ਜਵਾਬ ਦੇਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਮੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਗਯਾ। ਅਬ ਵਹ ਕਵਿਤਾ ਮੀ ਸੁਨਾਨੇ ਲਗੀ ਹੈ ਕਿਨ੍ਹੁ ਅਮੀ ਮੀ ਵਹ ਕੇਵਲ ਹਾਥੀ ਰਾਜਾ ਕੋ ਹੀ ਜਲਦੀ ਸੇ ਸੁਨਾ ਕਰ ਬੈਠ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਕਿਨ੍ਹੁ ਕਖ਼ਾ ਮੇਂ ਅਬ ਸਮੀ ਗਤਿਵਿਧਿਯੋਂ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਗ ਕਰਤੀ ਹੈ ਔਰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕਰ ਅਪਨੀ ਬਾਤੋਂ ਬਤਾਤੀ ਹੈ।
ਅੰਤਮ ਪਰੀਖਿਆ-ਸੰਚਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ	Suruchi ਸ਼ਾਂਤ ਔਰ ਅਪਨੀ ਦੁਨਿਆ ਮੇਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਨੇ ਵਾਲੀ ਬੱਚੀ ਹੈ। ਕਖ਼ਾ ਮੇਂ ਧਿਆਨ ਸੇ ਬਾਤੋਂ ਸੁਨਤੀ ਹੈ, ਕਖ਼ਾ ਮੇਂ ਜੁੜੇ ਰਖਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਬੀਚ ਬੀਚ ਮੇਂ ਪੂਝਤੇ ਰਹਨਾ ਪੜਤਾ ਹੈ। ਚਿਤਰ ਬਨਾਨਾ, ਰੰਗ ਕਰਨਾ ਔਰ ਬਲਾੱਕਸ ਸੇ ਖੇਲਨਾ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਅਪਨੀ ਬਾਤੋਂ ਸਮੂਹ ਮੇਂ ਰਖਨੇ ਲਗੀ ਹੈ ਔਰ ਸਵਯੰ ਸੇ ਪਹਲ ਕਰਨੇ ਲਗੀ ਹੈ। ਪਠਨ ਪਾਠਨ - ਅਪਨੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਕਖ਼ਾ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਬਤਾ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾਓਂ ਕੋ ਹਾਵ ਭਾਵ ਕੇ ਸਾਥ ਸਵਯੰ ਸੇ ਸੁਨਾ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਥੀਮ ਆਧਾਰਿਤ ਚੀਜ਼ੋਂ ਜੈਸੇ ਫਲਾਂ, ਸਭਿਜ਼ੀਯੋਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਦਿਨਾਂ, ਮਹੀਨਾਂ ਕੇ ਨਾਮ ਮੀ ਬਤਾ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਕੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮੇਂ ਪਹਚਾਨ ਕਰ ਸਦਦ ਕੇ ਸਾਥ ਲਿਖ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਕਹਾਨੀ ਸੁਨਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਤੀ ਹੈ ਔਰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਕੇ ਮਾਧਿਯਮ ਸੇ ਕਿਤਾਬੋਂ ਕੋ ਪੜ੍ਹਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੇਂ ਉਸਕੇ ਪਹਲੇ ਅੱਖਰ ਔਰ ਉਸਮੇਂ ਆਨੇ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਕੀ ਧੁਨਿਯੋਂ ਕੋ ਸੁਨਕਰ ਬਤਾ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਮੇਂ ਸੁਨ ਕਰ ਸਵਯੰ ਸੇ ਮਿਲਾਨ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਕੋ ਕਰ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਟ੍ਰੇਸਿੰਗ ਕਾ ਕਾਰਯ ਔਰ ਰੰਗਾਂ ਕੋ ਦਿਏ ਗਏ ਚਿਤ੍ਰ ਕੇ ਮੀਤਰ ਭਰ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਗਣਿਤ ਮੇਂ 20 ਤਕ ਸੰਖਿਕ ਰੂਪ ਸੇ, 10 ਤਕ ਕੇ ਅੰਕਾਂ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ਔਰ 5 ਤਕ ਕੇ ਅੰਕਾਂ ਕਾ ਸਹ ਸੰਬੰਧ ਕਰ ਪਾਤੀ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੇ ਅੱਖਰਾਂ ਕੋ ਕ੍ਰਮ ਮੇਂ ਸੁਨਾ ਪਾਤੀ ਹੈ ਔਰ uppercase letters ਕੋ ਪਹਚਾਨ ਮੀ ਪਾਤੀ ਹੈ।

ਕਲਾਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੌਰਾਨ- ਨਮੂਨਾ

ਸਾਰਨੀ 2

ਖੇਤਰ: ਭਾਸ਼ਾ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ		
#	ਮੌਖਿਕ	ਸ਼ੁਰੂਦੀ
1	ਜਾਣ-ਪਛਾਣ - ਨਾਮ, ਕਲਾਸ, ਪਰਿਵਾਰ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ	ਹਾਂ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਘਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
2	ਮਨਪਸੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ - ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੈ	ਗੋਭੀ, ਅਧਿਐਨ, ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਖੇਡ, ਬੁਲਬੁਲੇ ਫੋੜਨਾ
3	ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਗਾਓ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 3, 4	2, 3 ਹਾਥੀ, ਮਛਲੀ ਜਾਲ, ਆਲੂ-ਕਚਾਲੂ
4	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਵਿਤਾ ਗਾਓ 1, 2	2 ਜੌਨੀ, ਟਵਿੰਕਲ
5	ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ	ਹਾਂ
6	ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ	ਨਹੀਂ
7	ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਯੋਗ	ਨਹੀਂ
8	ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੇ ਯੋਗ	ਨਹੀਂ
9	ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ	ਹਾਂ
10	ਮਨਪਸੰਦ ਕਿਤਾਬ	ਛੋਟਾ ਚੂਹਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੇਰ
11	ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਤਸਵੀਰ	ਹਾਂ, ਸਿਰਫ਼ ਤਸਵੀਰ ਪੜ੍ਹਨਾ
12	ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਉਂਗਲੀ ਵਾਚਣ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਰਣਨ	ਨਹੀਂ
13	ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ, ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ	ਨਹੀਂ
14	ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੱਸਣ ਦੇ ਯੋਗ	ਹਾਂ
15	ਕਹਾਣੀ/ਘਟਨਾ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 4, 5 ਤਸਵੀਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ	ਹਾਂ
16	ਹਰ ਚਾਰਟ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਚਾਰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪਛਾਣ	ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਜਾਨਵਰ, ਰੰਗ
17	ਖੇਡ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ	ਹਾਂ, ਵਰਨ-ਮਾਲਾ, ਗਿਣਤੀ, ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ
18	ਧੁਨੀ ਪਛਾਣ - ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਆਧਾਰਿਤ	ਹਾਂ
19	ਚਾਰਟ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ	
20	ਚਾਰਟ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ	
21	ਚਾਰਟ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ	
22	ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ	ਹਾਂ
23	ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 20 ਤੱਕ ਗਿਣਨ ਦੇ ਯੋਗ	ਹਾਂ
24	ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 ਤੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ	ਹਾਂ
25	ਪੂਰਵ-ਗਣਿਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਡੇ, ਛੋਟੇ, ਲੰਮੇ, ਛੋਟੇ, ਛਾਟੀ, ਗਰੁੱਪਿੰਗ, ਭਾਰੀ-ਹਲਕਾ, ਪੈਟਰਨ, ਹੋਰ ਜਾਂ ਘੱਟ	ਹਾਂ
26	ਮੁਦਰਾ ਪਛਾਣ	

4. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟੀਚਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂਕਿ ਇਸ ਅਨੁਬੰਧ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜਤਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਜਾਂ ਨੁਸ਼ੱਖੇ ਵਾਲਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

4.1 ਅਧਿਆਪਕ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਅਧਿਆਪਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹਨ। ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਲਾਕ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਦਾ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਥੀਮ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਚਾਲਕ ਹਰੇਕ ਥੀਮ ਨੂੰ ਐਂਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਜ਼ਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂਕਿ:

- ੳ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਆਮ ਦਿਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਯੋਜਨਾ
- ਅ. ਸਥਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ
- ੲ. ਪੂਰਵ-ਸਾਖਰਤਾ ਜਾਂ ਪੂਰਵ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਰਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ
- ਸ. ਮਾਪਿਆਂ/ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ

4.2 ਅਧਿਆਪਕ ਮੇਲਾ

ਅਧਿਆਪਕ ਮੇਲਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਗਮ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਮੇਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਨਾਟਕ, ਗੱਲ-ਬਾਤ, ਕਹਾਣੀ, ਗੀਤ, ਕਲਾ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ ਜਾਂ ਪੂਰਵ-ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ।

ਇੱਕ-ਦਿਨ ਦੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ- ਹਰ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ-ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਲੰਮਾ- ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਚਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 30-40 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 1

ਸਵੇਰੇ 9:30 ਤੋਂ 10:45 ਵਜੇ ਤੱਕ	ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ			
ਸਵੇਰੇ 10:45 ਤੋਂ 11:45 ਵਜੇ ਤੱਕ	ਖੇਡਾਂ, ਪੇਂਟਿੰਗ, ਕਰਾਫਟ ਸੰਗੀਤ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਲਿਖਣਾ, ਰੰਗ, ਸਮੂਹ, ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ	ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ	ਪੈਟਰਨ, ਆਕਾਰ, ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ, ਵੱਡਾ- ਛੋਟਾ, ਮੋਟਾ-ਪਤਲਾ, ਨੇੜੇ-ਦੂਰ
11:45 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 12:45 ਤੱਕ	ਪੈਟਰਨ, ਆਕਾਰ, ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ, ਵੱਡਾ- ਛੋਟਾ, ਮੋਟਾ-ਪਤਲਾ, ਨੇੜੇ-ਦੂਰ	ਖੇਡਾਂ, ਪੇਂਟਿੰਗ, ਕਰਾਫਟ ਸੰਗੀਤ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਲਿਖਣਾ, ਰੰਗ, ਸਮੂਹ, ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ	ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ
ਦੁਪਹਿਰ 12:45 ਤੋਂ 1:45 ਵਜੇ ਤੱਕ	ਖਾਣੇ ਲਈ ਛੁੱਟੀ			
ਦੁਪਹਿਰ 1:45 ਤੋਂ 2:45 ਵਜੇ ਤੱਕ	ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ	ਪੈਟਰਨ, ਆਕਾਰ, ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ, ਵੱਡਾ- ਛੋਟਾ, ਮੋਟਾ-ਪਤਲਾ, ਨੇੜੇ-ਦੂਰ	ਖੇਡਾਂ, ਪੇਂਟਿੰਗ, ਕਰਾਫਟ ਸੰਗੀਤ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ	ਲਿਖਣਾ, ਰੰਗ, ਸਮੂਹ, ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ
ਦੁਪਹਿਰ 2:45 ਤੋਂ 3:45 ਵਜੇ ਤੱਕ	ਲਿਖਣਾ, ਰੰਗ, ਸਮੂਹ, ਇੱਕੋ-ਜਿਹਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ	ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਗੀਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ	ਪੈਟਰਨ, ਆਕਾਰ, ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ, ਵੱਡਾ- ਛੋਟਾ, ਮੋਟਾ-ਪਤਲਾ, ਨੇੜੇ-ਦੂਰ	ਖੇਡਾਂ, ਪੇਂਟਿੰਗ, ਕਰਾਫਟ ਸੰਗੀਤ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
3:45 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4:30 ਵਜੇ ਤੱਕ	ਸਮੂਹ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ			

ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਜੋ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਇਹਨਾਂ ਬਿਹਤਰ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲੱਸਟਰ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

4.4 ਵਿਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਨਿਰੰਤਰ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ, ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਅਸਲ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਲਈ, ਅਜਿਹੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਦੇਸ਼-ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, *ਪੰਚਾਇਤ ਪੱਧਰ* 'ਤੇ, ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪੰਚਾਇਤ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਪੀ.ਈ.ਈ.ਓ.) ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ *ਪੰਚਾਇਤ* ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਇੱਕ ਪੰਚਾਇਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕਲੱਸਟਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ PEO ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ, ਵਿੱਤੀ, ਕਨਵਰਜੈਂਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨੋਡਲ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੀ.ਈ.ਈ.ਓ. ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਕੇਵਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਔਸਤਨ, ਹਰੇਕ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ 30-ਜੋੜੇ ਪੀ.ਈ.ਈ.ਓ. ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪੀ.ਈ.ਈ.ਓ. 5-8 ਸਕੂਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 35-45 ਅਧਿਆਪਕ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ, ਖਾਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਕੂਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਹੋਰ ਸੈ-ਇੱਛੁਕ ਢੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਿਵੇਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ *ਪੰਚਾਇਤ ਪੱਧਰ* 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੀ.ਈ.ਈ.ਓ. ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਵਾਲ (ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ) ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ:

ੳ. ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ

ਹਰ ਮਹੀਨੇ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੱਧਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਦੋ ਇੱਕ-ਰੋਜ਼ਾ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਲਈ ਇੱਕ- ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ। ਇਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂਜੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮੁਢਲੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ।

ਅ. ਲਗਾਤਾਰ ਬਣਾਏ ਢਾਂਚੇ

ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਪਟਾਈ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸਕੂਲ ਦੌਰੇ, ਸਹਿਭਾਗੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ੀਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਗਲੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੈ-ਇੱਛੁਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ:

1. *ਥਾਈਲਾ ਪੁਸਤਕਾਲਯਾ* (ਇੱਕ ਬੈਗ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ): ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ *ਥਾਈਲਾ ਪੁਸਤਕਾਲਯਾ* ਸਰੋਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੈਗਾਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਾਉਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜ਼ੇ ਸਰੋਤ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।
2. ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਥੀਏਟਰ: ਥੀਏਟਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਕਸਰ ਸਥਾਨਿਕ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਆਧਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਕਲੱਸਟਰ ਸਰੋਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4.5 ਕਠਪੁਤਲੀ 'ਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ, ਨਾਟਕੀ, ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ, ਨਾਟਕ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਢੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਠਪੁਤਲੀ। ਕਠਪੁਤਲੀ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਲਾ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੱਕ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਠਪੁਤਲੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਲਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਾ ਦੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਧਾਰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਤੱਕ ਕਠਪੁਤਲੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੂਪ ਹਨ ਜੋ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ 'ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ' ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਠਪੁਤਲੀ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਠਪੁਤਲੀ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਇੱਕ ਹੈ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹੈ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ। ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ ਲਈ ਵਿਜ਼ੁਅਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕਠਪੁਤਲੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਬਣਾਉਣਗੇ, ਇੱਕ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਰਾਹੀਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ, ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ, ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਠਪੁਤਲੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੱਥੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਖਣ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਕਲਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਨ- ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਪੇਸ਼ਾਕ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ, ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਮੇਕ-ਅੱਪ, ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਲਿਖਣਾ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ।

ਓ. ਦਿਨ 1

1. ਚਾਰ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂਕਿ ਚਾਰਟ ਪੇਪਰ, ਕੈਂਚੀ, ਗੁੰਦ, ਰੰਗ, ਸਟੈਪਲਰ, ਸੈਲੋ ਟੇਪ)।
2. ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਖਿੱਚ ਕੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਢੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਂਗਲੀ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਨੂੰ ਨਚਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।
3. ਉਹ ਚਾਰਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਪੰਛੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਸੱਪ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ, ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੋਨ ਬਣਾ ਕੇ ਚੂਹਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸਕੈਚਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਫੋਲਡ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ, ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਨਵਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅ. ਦਿਨ 2

1. ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. ਹਰ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬ. ਦਿਨ 3

1. ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਸਧਾਰਨ ਇੱਕ-ਅਯਾਮੀ ਮਾਸਕ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਾਸਕ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਮਾਸਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਸਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. ਉਹ ਰੰਗਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਗੁੰਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਦੋ-ਅਯਾਮੀ ਮਾਸਕ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਾਸਕ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਮਾਸਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਸਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
3. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਹਰੇਕ ਟੀਮ ਨੂੰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨਪੁਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਦਿਨ 4

1. ਉਹ ਰੰਗਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਤਿੰਨ-ਅਯਾਮੀ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ- ਇਹ ਡੰਡੇ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
2. ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਿੱਤ ਸਕ੍ਰਿਪਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਠਪੁਤਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਦਿਨ 5

1. ਹਰ ਗਰੁੱਪ ਸਧਾਰਨ ਲਾਈਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਸਮੱਗਰੀ ਸੈੱਟ, ਗੀਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
2. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕਠਪੁਤਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਮੋਡ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੈਲੇ ਹੋਰ ਢੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਉਦਾਹਰਨ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਕਲੱਸਟਰ-ਪੱਧਰੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ।

ਅਨੁਬੰਧ-3

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ

ਅਤੇ NCF ਦੀਆਂ ਮੈਪਿੰਗ ਯੋਗਤਾਵਾਂ

NCF 2020 ਦੇ FLN ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੌਸ਼ਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ NCF ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੌਸ਼ਲ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ (ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ) ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਿਰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇਗਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਆਪਣੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ, ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ, ਤਾਂਜੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ।

ਇਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ NCF ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੈਪ ਕਰਨਾ। ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਤੋਂ NCF ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਪ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਅਨੁਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਤੱਕ ਦੀ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਤੋਂ NCF ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਮੈਪਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੈਪਿੰਗ ਦੇ ਇਹ ਦੋ ਪੱਧਰ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ (ਟੀ.ਐੱਲ.ਐੱਮ., ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਆਦਿ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੈਨਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂਜੇ ਇਸ NCF ਦੀ ਪ੍ਰਪਤੀ ਸਾਰੇ ਜਤਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ NEP 2020 ਸਮੁੱਚੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

1. ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 1: ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

1.1 NCF ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ:

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਜੋ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ 1 ਨੂੰ ਮੈਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-1 ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

CG-3 ਬੱਚੇ ਫਿੱਟ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-4 ਬੱਚੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਅਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1.2 NCF ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਮੈਪਿੰਗ

ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ-1 ਤਹਿਤ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ NCF ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੈਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਰਨੀ 1

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਯੋਗਤਾ	NCF ਯੋਗਤਾ
ਅਪਣੇ-ਆਪ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ	C-4.1 ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਜੋਂ ਪਛਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸ਼ੈ-ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਵਿਕਾਸ	C-4.1 ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਜੋਂ ਪਛਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ੈ-ਨਿਯੰਤਰਨ	C-4.2 ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨਾ	C-8.13 ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਧਾਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ	C-4.3 ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-4.4 ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿਵਹਾਰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। C-4.5 ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-4.6 ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ (ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ ਸਮੇਤ) ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਮਦਦ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। C-4.7 ਦੂਜਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ, ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸਿਹਤਮੰਦ ਆਦਤਾਂ, ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ੈ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ	C-1.1 ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਲਈ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.2 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ੈ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.3 ਸਕੂਲ/ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। C-1.4 ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸਾਧਨਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.5 ਹਰਕਤਾਂ (ਪੈਦਲ ਚੱਲਣਾ, ਦੌੜਨਾ, ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-1.6 ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ	C-3.1 ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ (movement) ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। C-3.2 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਤੁੰਲਨ, ਤਾਲ-ਮੇਲ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਅੱਖ-ਹੱਥ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਦਾ ਵਿਕਾਸ	C-3.3 ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਟੀਮ ਵਜੋਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ	C-3.4 ਚੁੱਕਣ, ਚੱਲਣ ਅਤੇ ਦੌੜਨ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

2. ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 2: ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰਕ ਬਣਦੇ ਹਨ

2.1 NCF ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਟੀਚਾ

NCF ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ- ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ-2 ਨੂੰ ਮੈਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-9 ਬੱਚੇ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ-ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-10 ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ 1 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਰਵਾਨਗੀ (fluency) ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-11 ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ 2 ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-12 ਬੱਚੇ ਦਿੱਖ (Visual) ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

2.2 NCF ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਲਈ ਮੈਪਿੰਗ

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ-2 ਅਧੀਨ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ NCF ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਮੈਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2.2.1 ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ

ਸਾਰਨੀ 1

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਸਮਝ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ	C-9.1 ਸਧਾਰਨ ਗੀਤਾਂ, ਤੁਕਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.4 ਕਿਸੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਿਦਾਇਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। C-9.5 ਸੁਣਾਈਆਂ/ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸ਼ੈਲੀ-ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ	C-9.2 ਆਪਣੇ-ਆਪ ਸਧਾਰਨ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.3 ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। -
ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ	C-9.5 ਸੁਣਾਈਆਂ/ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਤਰ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

	C-9.6 ਸਪਸ਼ਟ ਕਥਾਨਕ (ਪਲਾਟ) ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਾਸ	C-9.7 ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ-ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ (Carry Out) ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਗੱਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ	C-9.3 ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਰਥਪੂਰਨ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.4 ਕਿਸੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਾਰਥਕ ਵਰਤੋਂ	C-9.3 ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਰਥਕ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-9.4 ਕਿਸੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। C-9.7 ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤਿ-ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁੜੀਂਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। C-10.7 ਛੋਟੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

2.2.2 ਸਮਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ

ਸਾਰਨੀ 2

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਾਅ	C-10.9 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ	C-10.2 ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਮੂਲ-ਬਣਤਰ/ਫਾਰਮੈਟ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਛਾਪੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂਲ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। C-10.7 ਛੋਟੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰੋ	ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ C-10.2 (ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ) ਅਤੇ C 10.5 ਅਤੇ C 10.6 (ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ) ਦੇ ਸਿੱਖਣ, ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ	C-10.1 ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀ/ਉਚਾਰਥੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧੁਨੀ/ਉਚਾਰਥੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।

ਸਾਊਂਡ ਸਿੰਬਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ	C-10.3 ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ (ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ) ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਗਿਆਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ	C-10.5 ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। C-10.6 ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਲਈ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ	C-10.5 ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। C-10.9 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ (Pick up) ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ।

2.2.3 ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣਾ

ਸਾਰਨੀ 3

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਖਤ ਹੁਨਰ	ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਹਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਸ਼੍ਰੇ-ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਲਈ ਲਿਖਣਾ	C-10.8 ਅਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪੈਰਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ, ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਪੈਲਿੰਗਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੇ	C-10.3 ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ (ਅੱਖਰ ਦੇ ਰੂਪ) ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ। ਡਰਾਈਂਗਾਂ/ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਉਤਰ। ਤੁਕਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨਾਮਕਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਾਰਥਕ ਵਾਕ ਲਿਖੇ।	C-10.8 ਅਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੈਰਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ 15 ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋਕਿ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ)।

ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ
ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼
ਲਿਖੋ।

ਮਿਸ਼ਰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਕੋਡ ਦੀ
ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ
ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰ
ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ
ਲਈ ਲਿਖੋ, ਜਿਵੇਂਕਿ
ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਦਾਦਾ-
ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਭ-
ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇਣਾ
ਲਿਖਣਾ, ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ
ਸੰਦੇਸ਼/ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ
ਆਦਿ।

3. ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚਾ 3: ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਖਿਆਰਥੀ (Involved Lerner) ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ।

3.1 NCF ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ-3 ਨੂੰ ਮੈਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-2 ਬੱਚੇ ਸੰਵੇਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ, ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-6 ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-7 ਬੱਚੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸੋਚ ਰਾਹੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

CG-8 ਬੱਚੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

CG-13 ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਰਗੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

3.2 NCF ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿਕਾਸ ਟੀਚੇ-3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ NCF ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਮੈਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

3.2-1 ਸੰਵੇਦੀ ਵਿਕਾਸ

ਸਾਰਨੀ 1

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਅਵਾਜ਼, ਛੋਹ, ਗੰਧ, ਸੁਆਦ	C-2.1 ਆਕਾਰਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਡਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-2.2 ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾਵਾਂ ਲਈ Visual Memory ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-2.3 ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਧੁਨੀ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ, ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਟੈਂਪੋ ਟੁਆਰਾ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-2.4 ਕਈ ਗੰਧ ਅਤੇ ਸਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-2.5 ਛੂਹਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3.2.2 ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰ

ਸਾਰਨੀ 2

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਨਿਰੀਖਣ, ਪਛਾਣ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ (Memory), ਮਿਲਾਨ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੋਚ, ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ, ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੋਚ, ਤਰਕ, ਉਤਸੁਕਤਾ, ਪ੍ਰਯੋਗ	C-7.1 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
	C-7.2 ਸਧਾਰਨ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-13.1 ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਖਾਸ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ, ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-13.2 ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਲਚਕਤਾ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਮਾਨਸਿਕ ਲਚਕਤਾ (ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਲਈ) ਅਤੇ ਸੈ-ਨਿਯਮਿਤਤਾ (ਆਵੇਗਸ਼ੀਲ, ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਜਵਾਬਾਂ Responce, ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ) ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ।
	C-13.3 ਨਿਰੀਖਣ, ਅਚੰਭੇ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਖੋਜ: ਵਸਤੂਆਂ, ਅਜੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮਿੰਟ (minute) ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ (tinkers) ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

3.2.3 ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ

ਸਾਰਨੀ 3

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਕੁਦਰਤੀ- ਜਾਨਵਰ, ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਭੋਜਨ	C-6.1 ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।
	C-7.1 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
ਭੌਤਿਕ- ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਰੁੱਤ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ	C-7.1 ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
ਸਮਾਜਿਕ- ਮੈਂ, ਪਰਿਵਾਰ, ਆਵਾਜਾਈ, ਤਿਉਹਾਰ, ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਸਹਾਇਕ ਆਦਿ	C-4.6 ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ (ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੌਦਿਆਂ ਸਮੇਤ) ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਆਲਤਾ ਅਤੇ ਮਦਦ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।
	C-5.1 ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰੀਰਿਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3.2.4 ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਗਠਨ

ਸਾਰਨੀ 4

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਰੰਗ, ਆਕਾਰ (Shape) ਮਾਪ, ਆਕਾਰ (Size), ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ, ਉਚਾਈ, ਸਮਾਂ	C-2.1 ਆਕਾਰ, ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਡ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਦੱਸ ਸਕੇ। C-8.9 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਆਇਤਨ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਔਜ਼ਾਰਾਂ (tools) ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.10 ਮਿੰਟ, ਘੰਟਿਆਂ, ਦਿਨ, ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ Perform ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.12 ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.13 ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਆਕਾਰਾਂ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਧਾਰਨ, ਗਣਿਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸਥਾਨਿਕ ਭਾਵਨਾ	C-8.8 ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ (geometirc) ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ, ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ Relative ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ- ਵਿਹਾਰ	C-8.3 ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ 5ਵੇਂ, 10ਵੇਂ ਅਤੇ 20ਵੇਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।

ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ।

3.2.5 ਨੰਬਰ ਭਾਵਨਾ

ਸਾਰਨੀ 5

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਗਿਣੇ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿੰਨੇ ਹਨ	C-8.3 ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ 10 ਅਤੇ 20 ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ 99 ਤੱਕ ਗਿਣਦਾ ਹੈ।
ਅੰਕੀ ਮਾਨਤਾ	C-8.5 ਦਸ਼ਮਲਵ ਸਥਾਨਿਕ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ 99 ਤੱਕ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
ਆਰਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ(10 ਤੱਕ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ)	C-8.1 ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਂਟਦਾ ਹੈ। C-8.2 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.4 99 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਅਤੇ ਘਟਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3.2.6 ਸੰਖਿਆ ਸੰਚਾਲਨ

ਸਾਰਨੀ 6

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਜੋੜ ਘਟਾਓ	C-8.6 ਸੰਖਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ, ਦੋਵਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਦੀਆਂ ਲਚਕਦਾਰ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 2 ਅੰਕੀ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਗੁਣਾ ਭਾਗ	C-8.7 ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜੋੜ ਅਤੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

3.2.7 ਮਾਪ, ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੌਸ਼ਲ

ਸਾਰਨੀ 7

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
ਲੰਬਾਈ, ਪੁੰਜ, ਆਇਤਨ	C-8.9 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਆਇਤਨ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਔਜ਼ਾਰਾਂ (tools) ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਆਕਾਰ (ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, Curved ਰੇਖਾ ਪਲੇਨ ਅਤੇ Curved ਸਤ੍ਹਾ)	C-8.8 ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਓਮੈਟ੍ਰਿਕ (geometric) ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ, ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ Relative ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਡਾਟਾ ਹੈਂਡਲਿੰਗ	ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਡਾਟਾ ਹੈਂਡਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ, ਛਾਂਟੀ ਕਰਨਾ, ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। C-29, C-31
ਪੈਟਰਨ	C-8.2 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਪੈਟਰਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਕੈਲੰਡਰ ਗਤੀਵਿਧੀ	C-8.2 ਮਿੰਟ, ਘੰਟਿਆਂ, ਦਿਨ, ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਧਾਰਨ ਮਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਤਕਨੀਕ	C-7.3 ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ (tools) ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3.2.8 NCF ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਕੌਸ਼ਲ

NCF ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਵਿਕਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਾਧੂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹਨ:

ਸਾਰਨੀ 8

ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਕੌਸ਼ਲ	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਕੌਸ਼ਲ
	C-12.1 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਪਸਾਰੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਪਸਾਰੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। C-12.2 ਸੰਗੀਤ, ਰੋਲ ਪਲੇਅ, ਡਾਂਸ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼, ਸਰੀਰ, ਸਪੇਸ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। C-12.3 ਕਲਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਪਨਾਤਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ innovate ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-12.4 ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-12.5 ਕਲਾ, ਸਥਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
	C-5.1 ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਉਮਰ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਸਰੀਰਿਕ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਭਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-13.4 ਜਮਾਤ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ- ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। C-8.10 INR 100 ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਧਾਰਨ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਨੁਬੰਧ 4:

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਤੋਂ ECCE 'ਤੇ ਖੋਜ

ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਈ ਸਮਕਾਲੀ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਜੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਉਤੇਜਨਾ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

1. ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ECCE ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

- ੳ. ਨਿਊਰੋਸਾਇੰਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੇਜ਼ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੋਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਊਰਲ ਸੰਬੰਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜਾਂ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਨਾਜ਼ਕ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ, ਉਤੇਜਕ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।^[13]
- ਅ. ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੈਨੇਟਿਕਸ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਲਾਸਟਿਕਤਾ ਜਾਂ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਪੁਨਰਗਠਨ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਨੁਭਵ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੲ. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ। ਲੰਬਕਾਰੀ ਅਧਿਐਨ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਸ. ਬੋਧਾਤਮਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਟੁੱਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 'ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਆਏ ਹਨ

- ੳ. ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ 8-20% ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 7 ਤੋਂ 18 ਸਾਲ ਤੱਕ ਹੈ, ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।^[16] ਇੱਕ ਪ੍ਰਨਾਲੀਗਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਰਿਆਣਾ ICDS ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਨਾਲੀਗਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਸੀ।^[17]
- ਅ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਮਪੈਕਟ ਸਟੱਡੀ (2017) ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ (ਅਸਾਮ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ), 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਕੂਲੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। (ਜਿਵੇਂਕਿ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ, ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਆਦਿ)।^[18] ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬਿਹਤਰ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਖੇਡ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੰਕਲਪ ਨਿਰਮਾਣ, ਸੰਕਲਪੀ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

- ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ, ਮਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਘਰੇਲੂ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰੇਖਿਕ ਉਮਰ-ਆਧਾਰਿਤ ਪਰਿਪੇਖ ਪੱਖ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, 4 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, 6 ਅਤੇ 7 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਨੁਪਾਤ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਅਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮਾਂਕਣ ਕੇਵਲ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਮਰ-ਆਧਾਰਿਤ ਚਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੲ. ਖੋਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ-ਆਮਦਨੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਸੀਮਿਤ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਗੁਣਵੱਤਾ ECCE ਇਕੁਇਟੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।^[19]
- ਸ. ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਆਂਗਨਵਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ 200 ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ 200 ਘਰੇਲੂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਛੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ- ਸੰਕਲਪਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸਮਝ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਂਗਨਵਾੜੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰਾਂ 'ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3. ECCE ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਨਿੱਜੀ (ਅਰਥਾਤ, ਰੁਜ਼ਗਾਰਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ) ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ (ਅਰਥਾਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੱਲ ਵਾਪਸੀ) ਭਲਾਈ, ਵਧੇਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ, ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਨਾਲ)।

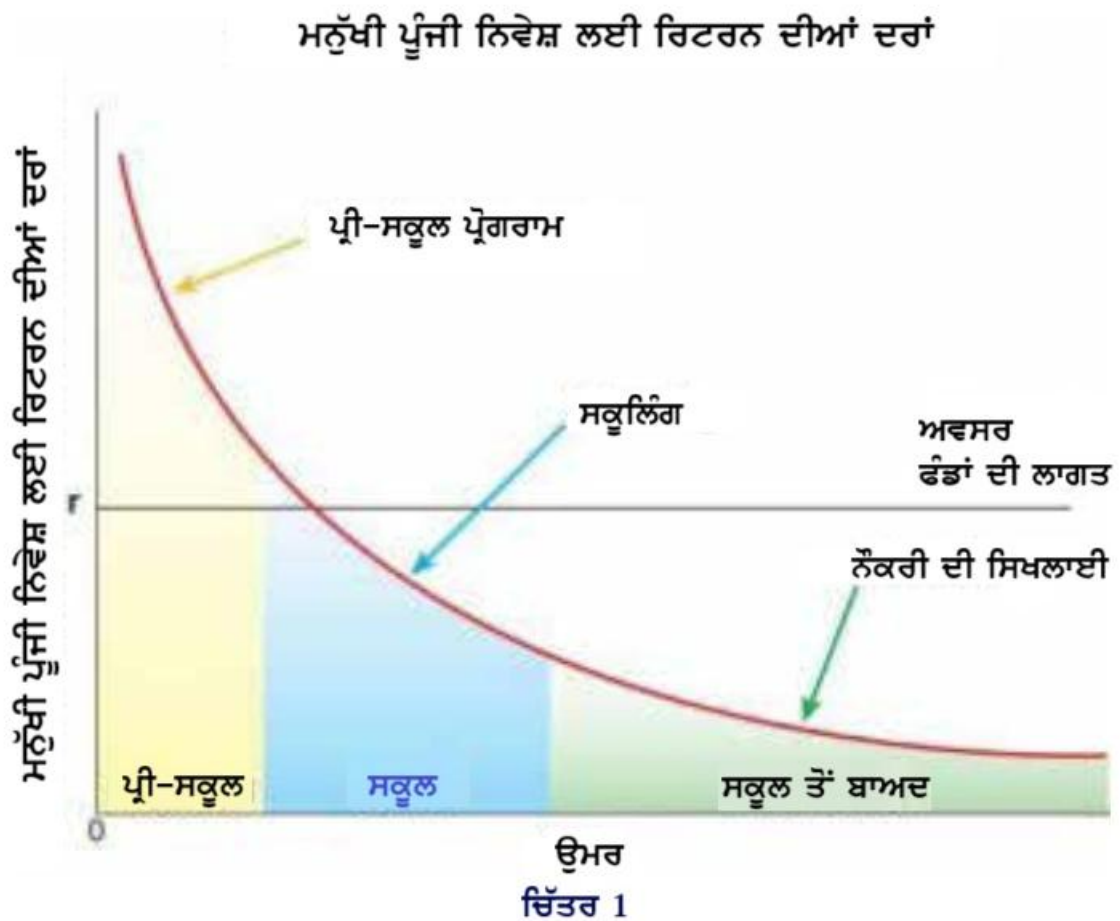
ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਲ 'ਮਾਰਕੀਟ' ਲਾਭਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੇਬਰ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜਾਂ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਵਰਗੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, 'ਗ਼ੈਰ-ਬਜ਼ਾਰੀ' ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਹੈ, ਜੋਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧੇਰੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਘੱਟੀ ਹੋਈ ਬਾਲ ਮੌਤ ਦਰ, ਸਿਹਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਘੱਟੀ ਅਬਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ, ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਰਤਾ, ਅਪਰਾਧ ਦਰ ਵਿੱਚ ਕਮੀ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ, ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਈ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਿਟਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਬਾਲ ਦੇਖ-ਭਾਲ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ; ਅਜਿਹੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

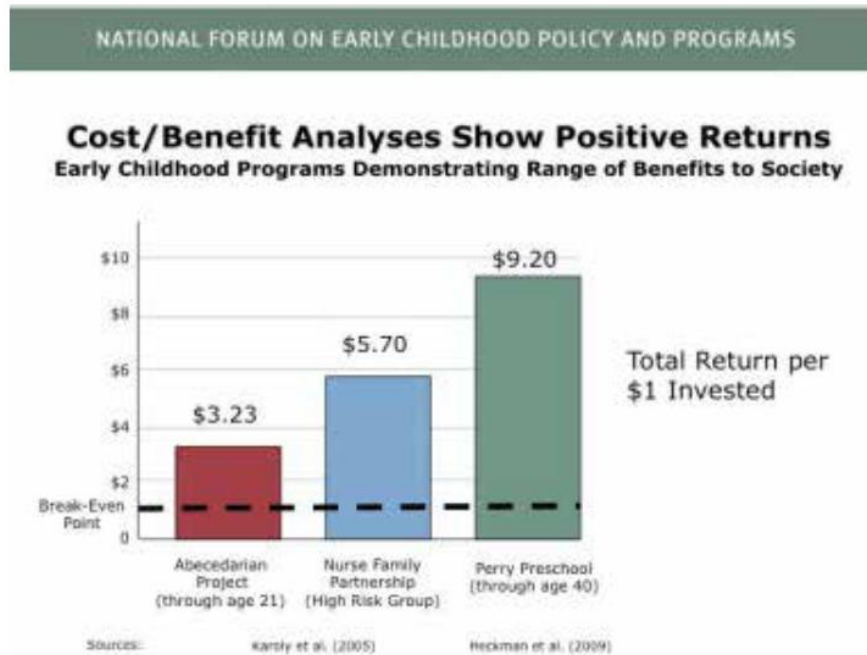
35 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਵਾਂਝੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਵਾਂਝੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਲ 13% ਰਿਟਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂਕਿ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹਰ ਡਾਲਰ USD 4 ਅਤੇ USD 16 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਿਟਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।^[21]

2006 ਵਿੱਚ, ਹੇਕਮੈਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਂਝੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਵਾਪਸੀ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਚਿੱਤਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਕਮੈਨ ਕਰਵਾ ਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ $vwpsl\ dl\ v'D\ qoN\ v'D\ dr\ pRI-skUI\ is\ iKAw\ nwL\ juVI\ hoeI\ hY[$

Source: Heckman, J.J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, Vol, 312. https://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Science_v312_2006.pdf

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਖ਼ਤ ਅਧਿਐਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਹਰੇਕ ਡਾਲਰ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ USD 3.23 ਤੋਂ USD 9.20 ਤੱਕ ^[23] ਰਿਟਰਨ ਦਿਖਾਈ।

ਚਿੱਤਰ 2

Source: Center on the Developing Child. Harvard University. (2007). Early childhood program effectiveness. Accessed at <https://46y5eh11fhgw3ve3ytpwxt9r-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2015/05/inbrief-programs-update-1>

ਹੋਰ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਸਮਾਨ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁਢਲੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ 7% ਅਤੇ 18% ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਦਰਾ ਸਫੀਤੀ ਲਈ ਐਂਡਜਸਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਟਰਨ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਦਰ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ 1985 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਅਧਿਐਨ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਚਪਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਸੱਤ ਡਾਲਰ ਦੀ ਰਿਟਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ (Glossary of Terms)

- 1. ਆਂਗਣਵਾੜੀ:** ਇੱਕ ਬਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇਂਦਰ ਜੋ ਦੇਸ ਭਰ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਮਾਂਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਸੇਵਾਵਾਂ (ICDS) ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- 2. ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ:** ਸਾਖਰਤਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ, ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਅਰਥ-ਬਣਾਉਣ (ਹੇਠਾਂ ਦੇਖੋ) ਦੁਆਰਾ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ (ਹੇਠਾਂ ਦੇਖੋ) ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- 3. ਬਾਲਵਾਟਿਕਾ:** 5-6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੱਧਰ 1 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਲਾਸ; ਇਹ ਆਂਗਣਵਾੜੀ, ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 4. ਬਲਵਾੜੀ:** ਪੂਰੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਬੋਰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਤ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ; ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 5. ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ:** ਇਹ ਇੱਕ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ; 'ਨਈ ਤਾਲਿਮ' ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- 6. ਦੇਖ-ਭਾਲ:** ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹਾਰ; ਕੋਈ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ, ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- 7. ਬੋਧਾਤਮਿਕ:** ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਤਰਕ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਨਸਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ।
- 8. ਯੋਗਤਾਵਾਂ:** ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦੇਖਣਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।
- 9. ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੇ ਸੰਕਲਪ (ਜਾਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਗਰੂਕਤਾ):** ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤੇ ਟੈਕਸਟ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਛਾਪੇ ਗਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੋਰ ਮਕੈਨਿਕਸ ਜਿਵੇਂਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਪੇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
- 10. ਆਂਗਣਵਾੜੀ (Creche):** ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- 11. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਟੀਚੇ:** ਇਹ ਉਹ ਕਥਨ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- 12. ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ:** ਇਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹੁਨਰ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਢੁਕਵਾਂ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- 13. ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਰੀ:** ਇਹ ਉਸ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਰੀ ਮੋਟਰ ਫੰਕਸ਼ਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਹੁਨਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- 14. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ:** ਵਿਵਹਾਰ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ।
- 15. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ:** ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਅਰਥਾਤ, ਸਰੀਰਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਬੋਧਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।
- 16. ਅਰਲੀ ਚਾਈਲਡਹੁੱਡ ਕੇਅਰ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ:** ਜਨਮ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ।
- 17. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਾ:** ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ ਜਿੱਥੇ ਮੌਖਿਕ ਹੁਨਰ, ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਧੁਨ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- 18. ਐਮਰਜੈਂਟ ਲਿਟਰੇਸੀ:** ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

19. **ਐਮਰਜੈਂਟ ਗਿਣਤੀ:** ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਸੰਖਿਆ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਗਣਨਾ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ।
20. **ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਬੁੱਧੀ:** ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।
21. **ਏਨ-ਕੋਡਿੰਗ:** ਇੱਕ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਅੱਖਰਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ।
22. **ਅਨੁਭਵੀ ਸਿੱਖਣ:** ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਲਗਭਗ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ।
23. **ਵਧੀਆ ਮੋਟਰ (ਕਿਰਿਆਤਮਿਕ) ਹੁਨਰ:** ਸਟੀਕ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਗੁੱਟ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।
24. **ਬੁਨਿਆਦ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ:** (FLN) - ਇਹ ਮੂਲ ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਪਾਠ-ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਵਰਗੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ।
25. **ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ (ਬੁਨਿਆਦੀ) ਪੜਾਅ:** 3-8 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪੜਾਅ।
26. **ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਖੇਡ:** ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਉਤੇਜਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ, ਬਾਲ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਖੇਡ।
27. **ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਲਿਖਤ:** ਲਿਖਣ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਲੇਖਕ ਰੂਪ, ਵਿਆਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
28. **ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ:** ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਨਾਟਕ।
29. **ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ:** ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਬੋਧਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਰੀਰਿਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।
30. **ਹੋਲਿਸਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈੱਸ ਕਾਰਡ (ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਾਰਡ):** ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ।
31. **ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ:** ਬੱਚੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ।
32. **ਹਾਈਪੋਥੀਸਿਸ:** ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਸੰਭਾਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਜੋਂ ਸੁਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਹੀ ਜਾਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।
33. **ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ:** ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ; ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅੰਤਰਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕਾ ਹੈ।
34. **ਇੰਟੈਗਰਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ:** ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਜਿਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ।
35. **ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ:** ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ, ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧਿਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
36. **ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ:** ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ।
37. **ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ:** ਇਹ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਆਨ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
38. **ਲਰਨਿੰਗ ਟ੍ਰੈਜੈਕਟਰੀਜ਼:** ਇਹ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਮਾਰਗ ਹੈ।
39. **ਗਣਿਤ ਦੀ ਸਮਝ:** ਇਸ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਗਣਿਤ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
40. **ਅਰਥ ਬਣਾਉਣਾ:** ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ/ਪਾਠਕ ਦੀ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ।

41. **ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈਵਾਦ:** ਇਹ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਵਰਤੋਂ ਹੈ।
42. **ਇੱਕ-ਤੋਂ-ਇੱਕ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ:** ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਵਸਤੂ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
43. **ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨ:** ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡੀ-ਕੋਡਿੰਗ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ।
44. **ਧੁਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ:** ਬੋਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।
45. **ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ:** ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਲਾਸ-ਰੂਮ ਵਰਗੇ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
46. **ਪੂਰਵ-ਸਾਖਰਤਾ:** ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਤਿਆਰੀ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਹਨ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਫਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
47. **ਪੂਰਵ-ਸੰਖਿਆ:** ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ, ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਗਣਨਾ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
48. **ਤਿਆਰੀ ਪੜਾਅ:** 8-11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੜਾਅ; ਪੱਧਰ 3-5 ਲਈ।
49. **ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ:** 6 ਸਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਕੂਲ।
50. **ਸੁਰੱਖਿਆ:** ਇਹ ਜੋਖਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ, ਖਤਰੇ ਜਾਂ ਸੱਟ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ।
51. **ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ (ਬਣਾਇਆ ਢਾਂਚਾ):** ਇਹ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
52. **ਸਕੂਲੀ ਭਾਸ਼ਾ:** ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ।
53. **ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ:** ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ/ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਣ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ; ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
54. **ਸੈ-ਸੰਭਾਲ:** ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ, ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਵਿਹਾਰ।
55. **ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ:** ਤੀਬਰ ਜਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਡਰ ਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੁੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਬੁਰਾ ਵਾਪਰੇਗਾ।
56. **ਸਥਾਨਿਕ ਹੁਨਰ:** ਵਸਤੂਆਂ, ਆਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਯੋਗਤਾ।
57. **ਉਤੇਜਨਾ:** ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਗਾਉਣਾ ਜੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚਣ, ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।
58. **ਸੰਚਿਤ ਖੇਡ (Structured play):** ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
59. **ਸਬਿਟਾਈਜ਼ਿੰਗ (Subitizing):** ਬਿਨਾਂ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਸੈੱਟ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
60. **ਸਿਨੈਪਟਿਕ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ (Synaptic connections):** ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਊਰੋਨਸ (ਨਸ ਸੈੱਲ ਜੋ ਨਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਬੰਧ ਹਨ।
61. **ਕੁੱਲ ਸਰੀਰਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ:** (ਟੀ.ਪੀ.ਆਰ.)- ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਨਪੁਟ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੀਰਿਕ ਗਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ।
62. **ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ:** ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
63. **ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਹੁੰਚ:** ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਧੁਨੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਢਾਂਚੇ, ਵਿਆਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ) ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।

ਹਵਾਲੇ (References)

1. Ministry of Education (2018-19). UDISE Data, New Delhi. Ministry of Education <http://udise.in/flash.htm>
2. Ministry of Women and Child Development. (2013). Draft National Early Childhood Care and Education Policy. New Delhi. Ministry of Women and Child Development. <https://wcd.nic.in/sites/default/files/National%20Early%20Childhood%20Care%20and%20Education-Resolution.pdf>
3. Government of India (2022). Lok Sabha Unstarred Question no. 2146. <http://164.100.24.220/loksabhaquestions/annex/179/AU2146.pdf>
4. Ministry of Education (2020-21). UDISE Data, New Delhi. Ministry of Education <https://dashboard.udiseplus.gov.in/#/home>
5. Ministry of Health and Family Welfare. (2022). National Family Health Survey (NFHS-5), 2019-20. http://rchiips.org/nfhs/NFHS-5_FCTS/India.pdf
6. Ministry of Education. (2021), 'Students' and Teachers' Holistic Advancement through Quality Education (SARTHAQ)'. New Delhi, Ministry of Education. https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SARTHAQ_Part-1_updated.pdf
7. Government of India (2020). Lok Sabha Unstarred Question no. 3980. <http://164.100.24.220/loksabhaquestions/annex/175/AU3980.pdf>
8. NCTE. (2020). List of recognised teacher education institutions. <https://www.ncte.gov.in/website/RecognizedInstitutions.aspx>
9. Ministry of Education. (2022). National Achievement Survey. National Report NAS 2021. <https://nas.gov.in/download-national-report>
10. Fisher, D. & Frey, N. (2013). Better Learning Through Structured Teaching: A Framework for the Gradual Release of Responsibility. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
11. UNICEF & Language and Learning Foundation. (2019). Manual for Early Language and Literacy. UNICEF
12. Fan, L. (2010). Principles and Processes for Publishing Textbooks and Alignment with Standards: A Case in Singapore. Paper presented at APEC Conference on Replicating Exemplary Practices in Mathematics Education, Koh Samui, Thailand, 7-12 Mar. 201.
13. Center on the Developing Child at Harvard University. In Brief: The Science of Early Childhood Development. (n.d.-b). Retrieved September 13, 2022, from <https://developingchild.harvard.edu/resources/inbrief-science-of-eed/>
14. Heckman, J. J. (2000). Policies to foster human capital. *Research in Economics*, 54(1), 3-56. <https://doi.org/10.1006/reec.1999.0225>
15. Kaul, V., Ramachandran, C., & Upadhyaya, G. C. (1994). A study of impact of preschool education on retention in primary grades. *National Council of Educational Research*

& Training.

16. Hazarika, G., & Viren, V. (2013). The effect of early childhood developmental program attendance on future school enrolment in rural North India. *Economics of Education Review*, 34, 146–161. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2013.02.005>
17. Meenai, Z., Sen, R. S., & Firdos, S. (2015). Quality enhancement of preschool education component of ICDS through implementation of restructured curriculum in three states. In S. Azmat (Ed.), *Early learning perspectives to early childhood education (Early Childhood Development Knowledge Series)* (pp. 191–202). Global Books Organisation.
18. Kaul, V., Chaudhary, A.B., Sharma, S. (2017). *Quality and diversity in early childhood education*. Centre for Early Childhood Education and Development, Ambedkar University
19. Rao, N., & Sun, J. (2015). Quality early childhood care and education in low-resource level countries in Asia. In P. T. M. Marope & Y. Kaga (Eds.), *Investing against evidence: The global state of early childhood care and education* (pp. 211-230). UNESCO.
20. Dhingra, R., & Sharma, I. (2011). Assessment of Preschool Education Component of ICDS Scheme in Jammu District. 7. *Global Journal of Human Social Science*. https://globaljournals.org/GJHSS_Volume11/2-Assessment-of-Preschool-Education-Component-of-ICDS-Schemein.pdf
21. García, J.L., Heckman, J.J., Leaf, D.E., Prados, M.J. (2017). *Quantifying the life-cycle benefits of a prototypical early childhood program*. Working Paper 23479. National Bureau of Economic Research Working Paper Series. <https://heckmanequation.org/www/assets/2017/01/w23479.pdf>
22. Heckman, J.J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, Vol, 312. https://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Science_v312_2006.pdf
23. Center on the Developing Child. Harvard University. (2007). *Early childhood program effectiveness*. Accessed at <https://46y5eh11fhgw3ve3ytpwxt9r-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2015/05/inbrief-programs-update-1.pdf>
24. Quinton, S. (2013). What San Antonio has to teach Washington. *National Journal*, 36.

Bibliography

1. Barrett, P., Treves, A., Shmis, T., Ambasz, D., & Ustinova, M. (2019). *The Impact of School Infrastructure on Learning: A Synthesis of the Evidence*. World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1378-8>
2. Basham, A. L. (2004). *The Wonder That Was India: Volume 1* (Indian edition). Picador.
3. Bhattacharjea, S., & Ramanujan, P. (2019). *What do children in rural India do in their early years?* Ideas For India. Retrieved September 14, 2022, from <http://www.ideasforindia.in/topics/macroeconomics/what-do-children-in-rural-india-do-in-their-early-years.html>
4. Brozak, J. (2017). The Importance of a Low Student to Teacher Ratio. <https://classroom.synonym.com/disadvantages-teaching-small-class-7324788.htm>
5. Carpenter, T. P., & Lehrer, R. (1999). Teaching and Learning Mathematics with Understanding. In E. Fennema, & T. A. Romberg, *Mathematics Classrooms That Promote Understanding*. Routledge.
6. Center on the Developing Child at Harvard University. (n.d.-a). In Brief: The Science of Early Childhood Development. Retrieved September 13, 2022, from <https://developingchild.harvard.edu/resources/inbrief-science-of-eecd/>
7. Center on the Developing Child at Harvard University. (n.d.-b). In Brief: Early Childhood Program Effectiveness. University. Retrieved September 13, 2022, from <https://developingchild.harvard.edu/resources/inbrief-early-childhood-program-effectiveness/>
8. Cummins, J. (2008). BICS and CALP: Empirical and Theoretical Status of the Distinction. Street, B. & Hornberger, N. H. (Eds.). *Encyclopedia of Language and Education*, 2nd Edition, Volume 2: Literacy. (pp. 71-83). Springer Science + Business Media LLC.
9. Danniels, E., & Pyle, A. (2018). Defining Play-based Learning. 7. <https://www.childencyclopedia.com/pdf/expert/play-based-learning/according-experts/defining-playbased-learning>
10. Department of Education Australia . (n.d.) Play-based learning. <https://earlychildhood.qld.gov.au/earlyYears/Documents/age-appropriate-pedagogies-play-based-learning.PDF>
11. Dhingra, R., & Sharma, I. (2011). Assessment of Preschool Education Component of ICDS Scheme in Jammu District. 7. *Global Journal of Human Social Science*. https://globaljournals.org/GJHSS_Volume11/2-Assessment-of-Preschool-Education-Componentof-ICDS-Scheme-in.pdf
12. Directorate of School Education, Puducherry. (2021). *Preschool Curriculum Framework*.
13. Dweck, C. S., & Yeager, D. S. (2012). Mindsets That Promote Resilience: When Students Believe That Personal Characteristics Can Be Developed. *Educational Psychologist*, 47-51.
14. Eisner, E. W. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. Yale University Press.
15. Ellis, G., & Brewster, J. (2014). *Tell it again! The storytelling handbook for primary English language teachers*. British Council. <https://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/>

[files/pub D467 Storytelling handbook FINAL web.pdf](#)

16. Fan, L. (2010). Principles and Processes for Publishing Textbooks and Alignment with Standards: A Case in Singapore. *Paper presented at APEC Conference on Replicating Exemplary Practices in Mathematics Education, Koh Samui, Thailand, 7-12 Mar. 201.*
17. Fennema, E., & Romberg, T. A. (1999). *Mathematics Classrooms That Promote Understanding*. Routledge.
18. Ganimian, A. J., Muralidharan, K., & Walters, C. R. (2021). Augmenting State Capacity for Child Development: Experimental Evidence from India. *NBER Working Paper No. 28780*.
<https://econweb.ucsd.edu/~kamurali/papers/Working%20Papers/w28780.pdf>
19. García, J. L., Heckman, J. J., Leaf, D. E., & Prados, M. J. (2016). *The Life-cycle Benefits of an Influential Early Childhood Program* [Working Paper]. National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w22993>
20. Gordon, A. M., & Browne, K. W. (2010). *Beginnings and Beyond: Foundations in Early Childhood Education* (8th edition). Wadsworth Pub Co.
21. Government of India. (2012). The Protection of Children from Sexual Offences Act, 2012. <https://wcd.nic.in/sites/default/files/POCSO%20Act%2C%202012.pdf>
22. Government of India. (2016). The Rights of Persons with Disability Act, 2016. <http://www.disabilityaffairs.gov.in/upload/uploadfiles/files/RPWD%20ACT%202016.pdf>
23. Government of India. (2020). Lok Sabha Unstarred Question no. 3980. <http://164.100.24.220/loksabhaquestions/annex/175/AU3980.pdf>
24. Government of India. (2021). Lok Sabha Unstarred Question no. 3068. <http://164.100.24.220/loksabhaquestions/annex/176/AU3068.pdf>
25. Government of India. (2022). Lok Sabha Unstarred Question no. 2146. <http://164.100.24.220/loksabhaquestions/annex/179/AU2146.pdf>
26. Gupta, A. (2013). *Early Childhood Education, Postcolonial Theory, and Teaching Practices and Policies in India: Balancing Vygotsky and the Veda* (revised edition). Palgrave Macmillan.
27. Gupta, A., & Williams, L. (2006). *Early Childhood Education, Postcolonial Theory, and Teaching Practices in India Balancing Vygotsky and the Veda*. Saint Martin's Press Inc.
<http://www.palgraveconnect.com/doi/10.1057/9780312376345>
28. Gupta, V., & Samant, S. (2017). *Using Child Assessments to Improve Program Quality*. <https://www.linkedin.com/pulse/using-child-assessments-improve-program-quality-vini-gupta>
29. Hazarika, G., & Viren, V. (2013). The effect of early childhood developmental program attendance on future school enrollment in rural North India. *Economics of Education Review*, 34, 146–161. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2013.02.005>
30. Heckman, J. J. (2000). Policies to foster human capital. *Research in Economics*, 54(1), 3–56. <https://doi.org/10.1006/reec.1999.0225>
31. Heckman, J. J. (2006). Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged

- Children. *Science*, 312(5782), 1900–1902. <https://doi.org/10.1126/science.1128898>
32. International Institute for Population Sciences (IIPS) and ICF. (2021). *National Family Health Survey (NFHS-5)*, 2019-20. <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR375/FR375.pdf>
33. Kapur, A., & Shukla, R. (2022). Saksham Anganwadi and POSHAN 2.0. *Accountability Initiative: Responsive Governance*. <https://accountabilityindia.in/publication/sakshamanganwadi-budget-briefs-2022-accountability-initiative-centre-for-policy-research/>
34. Kapur, M. (n.d.). *Child care in ancient India: A life span approach*. Retrieved September 13, 2022, from <https://ipi.org.in/texts/others/malvikakapur-childcare-sp.php>
35. Kaul, V. (2019). Introduction: Positioning School Readiness and Early Childhood Education in the Indian Context. In V. Kaul & S. Bhattacharjea (Eds.), *Early Childhood Education and School Readiness in India* (pp. 3–18). Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-7006-9_1
36. Kaul, V., Chaudhary, A.B., Sharma, S. (2017). *Quality and diversity in early childhood education*. Centre for Early Childhood Education and Development, Ambedkar University
37. Kaul, V., Ramachandran, C., & Upadhyaya, G. C. (1994). A study of impact of preschool education on retention in primary grades. *National Council of Educational Research and Training*.
38. Kostelnik, M. J. (1998). *Guiding Children's Social Development*. Delmar Publishers.
39. Lancet. (2016). *Advancing Early Childhood Development: from Science to Scale*. An Executive Summary for The Lancet's Series. <https://els-jbs-prod-cdn.jbs.elsevierhealth.com/pbassets/Lancet/stories/series/ecd/Lancet ECD Executive Summary-1507044811487.pdf>
40. Meenai, Z., Sen, R. S., & Firdos, S. (2015). Quality enhancement of preschool education component of ICDS through implementation of restructured curriculum in three states. In S. Azmat (Ed.), *Early learning perspectives to early childhood education (Early Childhood Development Knowledge Series)* (pp. 191–202). Global Books Organisation.
41. Menon, S., & Das, H. V. (2019). Comprehensive literacy instruction model in Indian classrooms. *Tata Institute of Social Sciences, Hyderabad*, 23. <http://eli.tiss.edu/wpcontent/uploads/2017/08/Comprehensive Literacy Practitioner Brief 12 PDF.pdf>
42. Ministry of Education. (2016-17). *UDISE Data*. <http://udise.in/flash.htm>
43. Ministry of Education. (2018-19). *UDISE Data*. <http://udise.in/flash.htm>
44. Ministry of Education. (2019). *Draft National Education Policy 2019*. https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/Draft NEP 2019 EN Revised.pdf
45. Ministry of Education. (2020). *National Education Policy 2020*. https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NEP_Final_English_0.pdf
46. Ministry of Education. (2020-21). *UDISE Data*. <https://dashboard.udiseplus.gov.in/#/home>
47. Ministry of Education. (2022). *Prashast - A Disability Screening Checklist for Schools*.

- https://ncert.nic.in/pdf/DSCS_booklet.pdf
48. Ministry of Education.(2021). 'Students' and Teachers' Holistic Advancement through Quality Education (SARTHAQ)'. https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/upload_document/SARTHAQ_Part-1_updated.pdf
 49. Ministry of Education.(2021). NIPUN Bharat. National Initiative for Proficiency in Reading with Understanding and Numeracy (NIPUN Bharat): Guidelines for Implementation. <https://nipunbharat.education.gov.in/fls/fls.aspx>
 50. Ministry of Education.(2022). Toy-Based Pedagogy -A Handbook- Learning for Fun, Joy and Holistic Development. https://dsel.education.gov.in/sites/default/files/update/toy_based_pedagogy.pdf
 51. Ministry of Women and Child Development. (2016). National Plan of Action for Children, 2016 Safe Children- Happy Childhood. <https://wcd.nic.in/sites/default/files/National%20Plan%20of%20Action%202016.pdf>
 52. Ministry of Women and Child Development. (2017).Pre-School Education Kit (PSE Kit) Recommended list of play and learning materials. <https://wcd.nic.in/sites/default/files/Pre-School%20Education%20Kit.pdf>
 53. Ministry of Women and Child Development.(2013). Draft National Early Childhood Care and Education Policy. <https://wcd.nic.in/sites/default/files/National%20Early%20Childhood%20Care%20and%20Education-Resolution.pdf>
 54. Ministry of Women and Child Development.(2014). Early Childhood Care and Curriculum Framework. https://wcd.nic.in/sites/default/files/national_ecce_curr_framework_final_03022014%20%282%29.pdf
 55. Ministry of Women and Child Development.(2014). Early Childhood Care and Curriculum Framework. https://wcd.nic.in/sites/default/files/national_ecce_curr_framework_final_03022014%20%282%29.pdf
 56. Morrison, G. S. (2012). Early Childhood Education Today Plus NEW MyEducationLab with Pearson eText—Access Card Package (12th edition). Pearson.
 57. Nag, S. (2007). Early reading in Kannada: the pace of acquisition of orthographic knowledge and phonemic awareness. *Journal of Research in Reading*, ISSN 0141-0423, Volume 30, Issue 1, 7-22.
 58. Nanda, M., Banerji, M., Ramanujan, P., Chaudhary, A. B., Bhattacharjea, S., & Kaul, V. (2017). The India Early Childhood Education Impact Study. UNICEF. <https://www.unicef.org/india/media/2076/file>
 59. National Council for Teacher Education (NCTE). (2022). Recognised Institutions. Eastern Regional Committee. NCTE. <https://ncte.gov.in/website/ercrecognizedInstitutions.aspx>
 60. National Research Council. (1999). *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School: Expanded Edition*. <https://doi.org/10.17226/9853>

61. NCERT. (2005). *National Curriculum Framework 2005*. <https://ncert.nic.in/pdf/ncframework/nf2005-english.pdf>
62. NCERT. (2006). *National Focus Group on Early Childhood Education*. https://ncert.nic.in/pdf/focus-group/early_childhood_education.pdf
63. NCERT. (2008). *Early Childhood Education. An Introduction*. <https://ncert.nic.in/dee/pdf/Earlychildhood.pdf>
64. NCERT. (2017). *Learning Outcomes at the Elementary Stage*. <https://ncert.nic.in/pdf/publication/otherpublications/tilops101.pdf>
65. NCERT. (2020). *Guidelines for Preschool Education*. <https://ncert.nic.in/dee/pdf/guidelines-for-preschool.pdf>
66. NCERT.(2019). *The Preschool Curriculum*. https://ncert.nic.in/dee/pdf/Combined_Preschool_curriculumEng.pdf
67. NCTE.(2010). Notification number F.No. 61 -03/20/2010/NCTE/(N&S). [2016-08-24 \(1\) \(ncte.gov.in\)](https://ncte.gov.in)
68. Nido Early School.(2017). *Project-Based Learning in Early Learning Centres*. <https://www.poter.com.au/article/148/project-based-learning-in-early-learning-centres/>
69. Nirmala, R., & Sun, J. (2015). Investing against evidence: The global state of early childhood care and education. In P. T. M. Marope & Y. Kaga (Eds.), *Quality early childhood care and education in low resource level countries in Asia*. UNESCO.
70. Pandey, S., & Kapur, A. (2022). Pradhan Mantri Poshan Shakti Nirman. *Accountability Initiative: Responsive Governance*. <https://accountabilityindia.in/publication/pm-poshanbudget-briefs-2022-accountability-initiative-centre-for-policy-research/>
71. Pinto, C. F., & Soares, H. (2012). *Using children's literature in ELT A story-based approach*. <https://core.ac.uk/download/pdf/47141003.pdf>
72. Prendergast, T., & Diamant-Cohen, B. (2015). Research Roundup: Investing in Early Childhood. *Children and Libraries*. <https://journals.ala.org/index.php/cal/article/view/4189>
73. Quinton, S. (2013). What San Antonio has to teach Washington. *National Journal*, 36.
74. Rajesh, A., & Samant, S. P. (2017). Geet, Nacho, Gappo (Singing, Dancing, Storytelling): A route to joyful learning. In *Benefits of multilingual education*. Child Care Exchange.
75. Ramachandran, V., Das, D., Nigam, G., Shandilya, A. (2020). *Contract teachers in India. Recent status and current trends*. Azim Premji University. <https://eruindia.org/files/Contract%20Teachers%20in%20India%202020.pdf>
76. Rao, N. (2010). Preschool Quality and the Development of Children from Economically Disadvantaged Families in India. *Early Education and Development*, 21(2), 167–185. <https://doi.org/10.1080/10409281003635770>
77. Rao, N., & Kaul, V. (2018). India's integrated child development services scheme: Challenges for scaling up: Integrated child development services. *Child: Care, Health and Development*,

- 44(1), 31–40. <https://doi.org/10.1111/cch.12531>
78. Rao, N., & Sun, J. (2015). Quality early childhood care and education in low-resource level countries in Asia. In P. T. M. Marope & Y. Kaga (Eds.), *Investing against evidence: The global state of early childhood care and education*. UNESCO.
79. Research Group, Azim Premji University. (2021). *Issues in Education, Teachers and Teacher Education*. <https://azimpremjiuniversity.edu.in/SitePages/research-projects.aspx>
80. Research Group, Azim Premji University. (2014). *Pupil-Teacher Ratios in Schools and their Implications*. <https://docplayer.net/10997038-Pupil-teacher-ratios-in-schools-and-theirimplications-february-2014-azim-premji-foundation.html>
81. Virginia Department of Education. (2022). *Standards of Learning (SOL) and Testing*. Retrieved September 13, 2022, from <https://doe.virginia.gov/testing/index.shtml>
82. Swaminathan, M. (2003). Training for Child Care and Education Workers in India. *International Journal of Early Years Education*, 2, 67–76. <https://doi.org/10.1080/09669760.2003.10807107>
83. UNICEF. (2018). *Learning through play—Strengthening learning through play in early childhood education programmes*. (2018). UNICEF Education Section, Programme Division. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2018-12/UNICEF-Lego-Foundation-Learningthrough-Play.pdf>
84. Vidya Bharati. (2022). *Vidya Bharati*. Retrieved from Vidya Bharati: <https://vidyabharti.net/>
85. Yeager, D. S., & Dweck, C. S. (2012). Mindsets That Promote Resilience: When Students Believe That Personal Characteristics Can Be Developed. *Educational Psychologist*, 47(4), 302–314. <https://doi.org/10.1080/00461520.2012.722805>

ਮਾਨਤਾਵਾਂ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ

- ਕੇ ਕਸਤੂਰੀਰੰਗਨ (ਚੇਅਰਪਰਸਨ)
- ਨਜਮਾ ਅਖਤਰ
- ਮੰਜੁਲ ਭਾਰਗਵ
- ਮਿਸ਼ੇਲ ਡੈਨੀਨੋ
- ਧੀਰ ਇੰਗਰਾ
- ਮਿਲਿੰਦ ਕਾਂਬਲੇ
- ਟੀ.ਵੀ. ਕਾਟੀਮਨੀ
- ਸ਼ੰਕਰ ਮਾਰੂਵਾੜਾ
- ਮਹੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਪੰਤ
- ਦਿਨੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਕਲਾਨੀ (ਮੈਂਬਰ ਸਕੱਤਰ)
- ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ਰਮਾ
- ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ
- ਐੱਮ.ਕੇ. ਸ਼੍ਰੀਧਰ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਰੁੱਪ

- ਮੰਜੁਲ ਭਾਰਗਵ (ਚੇਅਰਪਰਸਨ)
- ਰੰਜਨਾ ਅਰੋੜਾ
- ਅਨੁਰਾਗ ਬਿਹਾਰ
- ਮਿਸ਼ੇਲ ਡੈਨੀਨੋ
- ਅਨਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ
- ਬੀ.ਐੱਨ. ਗੰਗਾਧਰ
- ਧੀਰ ਇੰਗਰਾ
- ਸ਼ੰਕਰ ਮਾਰੂਵਾੜਾ
- ਕੇ. ਰਾਮਚੰਦਰਨ
- ਐੱਮ.ਕੇ. ਸ਼੍ਰੀਧਰ

ਏਕੀਕਰਨ ਸਮੂਹ

- ਮੰਜੁਲ ਭਾਰਗਵ
- ਰੰਜਨਾ ਅਰੋੜਾ
- ਅਨੁਰਾਗ ਬਿਹਾਰ
- ਅਨਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ
- ਦਿਨੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਕਲਾਨੀ
- ਐੱਮ.ਕੇ. ਸ਼੍ਰੀਧਰ
- ਸ਼੍ਰੀਧਰ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਗਰੁੱਪ

- ਅਮਰਿੰਦਰ ਬੇਹੜਾ
- ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਗੋਸਵਾਮੀ

- ਟੀ.ਵੀ. ਕਟੀਮਨੀ
- ਕੇ. ਰਾਮਚੰਦਰਨ
- ਗੋਵਿੰਦ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ਰਮਾ
- ਸ਼ਸ਼ੀਕਲਾ ਵੰਜਾਰੀ
- ਪਦਮ ਯਾਦਵ

ਪ੍ਰੈਪਰੇਟੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਗਰੁੱਪ

- ਅਮਰਿੰਦਰ ਬੇਹੜਾ
- ਧੀਰ ਝਿੰਗਰਾਂ
- ਹਰਸ਼ਦਭਾਈ ਪਟੇਲ
- ਕੇ. ਰਾਮਚੰਦਰਨ
- ਸੁਨੀਤੀ ਸਨਵਾਲ
- ਵਾਈ. ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ

ਮਿਡਲ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਮੂਹ

- ਮਿਸ਼ੇਲ ਡੈਨੀਨੋ
- ਮਿਲਿੰਦ ਕਾਂਬਲ
- ਪ੍ਰਤੁਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰ ਮੰਡਲ
- ਐੱਮ.ਸੀ. ਪੰਤ
- ਹਰਸ਼ਦਭਾਈ ਪਟੇਲ
- ਵਾਈ. ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ
- ਅੰਜੁਮ ਸਿਬੀਆ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਮੂਹ

- ਪੀ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ
- ਨਜਮਾ ਅਖਤਰ
- ਮਿਸ਼ੇਲ ਡੈਨੀਨੋ
- ਪ੍ਰਤੁਸ਼ਾ ਕੁਮਾਰ ਮੰਡਲ
- ਮਿਲਿੰਦ ਮਰਾਠੇ
- ਸੰਧਿਆ ਸਾਹੂ
- ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ

- ਲਾਮਚੋਂਘੋਈ ਸਵੀਟੀ ਚੰਗਸਨ
- ਅਨੀਤਾ ਕਰਵਲ
- ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਐੱਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ.

- ਰੰਜਨਾ ਅਚੇਤਾ
- ਅਮਰਿੰਦਰ ਬੇਹੜਾ
- ਆਰ.ਆਰ. ਕੋਇਰੋਂਗ
- ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕੁਮਾਰ ਮੰਡਲ

- ਡੀ.ਪੀ. ਸਕਲਾਨੀ
- ਸੁਨੀਤੀ ਸਨਵਾਲ
- ਸ਼੍ਰੀਧਰ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ
- ਪਦਮ ਯਾਦਵ
- ਸਰਯੁਗ ਯਾਦਵ

NCF ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫੋਕਸ ਸਮੂਹ

NCF ਲਈ ਰਾਜ ਫੋਕਸ ਸਮੂਹ

SCERTs ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ

ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ 1.3 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ NCF ਲਈ ਆਨਲਾਈਨ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ

ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਂ, ਆਖਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਵਰਨ-ਮਾਲਾ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

NCF ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੰਚਾਲਨ ਕਮੇਟੀ (NSC), ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ NCERT ਦੇ ਨਾਲ, NCF ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ, ਸੰਮਿਲਿਤ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਵਿੱਦਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭ ਹੋਇਆ।

ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (UTs) ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਫੋਕਸ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, NCF ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ 25 ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਪੇਜੀਸ਼ਨ ਪੇਪਰ ਲਿਖਣ ਲਈ 4000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਹਰ ਸਨ। 32 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਗਜ਼ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ 25 ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਪੇਪਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 25 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫੋਕਸ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੇਸ ਭਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (DIETs) ਨੇ 1550 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (DCR) ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਬਾਈਲ ਸਰਵੇਖਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1,31,00 ਪ੍ਰਤਿਭਾਗੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਨਾਲ ਹੀ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਜ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਜ਼ਨ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਝਾਅ ਲੈਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ (DiSaNC) ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਸਰਵੇਖਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ 100 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਇਨਪੁਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਨਪੁਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

NSC ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਇਨਪੁਟਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ NCF 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ NCF ਇਸ ਡੂੰਘੀ ਸੰਮਿਲਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਮਾਪੇ, ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਸਕੂਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸੰਸਕਰਨ 1.0

ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਅੱਪਡੇਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪੂਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ, ਗਿਆਨ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ
ਗਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜੋਕੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

ਮੌਬੀਅਸ ਪੱਟੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਥਾਈ, ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਜੀਵਿਤ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ -
ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ ਨੀਤੀ ਇਸ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਪ੍ਰਸਾਰਨ, ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ
ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

- NEP 2020

ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨਲ ਪੜਾਅ ਲਈ
ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਫਰੇਮਵਰਕ
2022